T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

SURİYELİ MÜLTECİLERİN TOPLUMLA ENTEGRASYON SÜRECİNDE KÜTÜPHANELERİN ROLÜ: KİLİS ELBEYLİ GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ ÖRNEĞİ

Fatime TOLUOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Hilal ÇİFTÇİ

Çankırı - 2021

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

SURİYELİ MÜLTECİLERİN TOPLUMLA ENTEGRASYON SÜRECİNDE KÜTÜPHANELERİN ROLÜ: KİLİS ELBEYLİ GEÇİCİ BARINMA MERKEZİ ÖRNEĞİ

Fatime TOLUOĞLU

ORCİD NO: 0000-0001-8470-3173

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Hilal ÇİFTÇİ

Çankırı - 2021

İÇİNDEKİLER

Sayfa
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ i
TEZ KABUL VE ONAY ii
ÖNSÖZ iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
KISALTMALAR vi
TABLO LİSTESİ vii
1. GİRİŞ 1
1.1. Amaç 5
1.2. Araştırma Soruları 6
1.3. Önem 6
1.4. Varsayım 7
1.5. Yöntem 7
1.5.1. Literatür Özeti 9
1.5.2. Kapsam 13
1.6. Evren ve Örneklem 13
1.7. Düzen 14
2. LİTERATÜRDE GÖÇ 16
2.1. Göç ve Göçmen Kavramı 17
2.2. Göçün Nedenleri ve Sonuçları 23
2.3. Göç Türleri 25
2.3.1. Ulusal Göç 26
2.3.2. Uluslararası Göç 28
2.3.3. Gönüllü- Zorunlu Göç 30
2.3.4. Kısa Süreli- Uzun Süreli Göç 31
2.3.5. Proaktif- Reaktif Göç 31
2.4. Türkiye Tarihinde Yaşanan Göçler ve Sonuçları 32
2.5. Suriye Krizi ve Suriye'den Türkiye'ye Göç 34
2.5.1. Arap Baharı ve Etkileri 35
2.5.2. Suriye'deki İç Savaş ve Türkiye'ye Göç Hareketliliği 38
3. MÜLTECİ VE TÜRKİYEDEKİ İLTİCA SİSTEMİ 43
3.1. Türkiye'de Göç ve İltica Sistemi 46
3.2. Mülteci Kavramı 49

3.3. Sığınmacı 50
3.4. Şartlı Mülteci 52
3.5. İkincil Koruma 53
3.6. Geçici Koruma Statüsü 54
3.6.1. Türkiye'de Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler 56
3.6.2. Kamplarda Yaşayan Suriyeliler 59
3.6.3. Kamp Dışında Yaşayan Suriyeliler 61
3.7. Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Etkileri 63
3.7.1. Suriyeli Mültecilerin Toplumsal Yönden Etkileri 64
3.7.2. Suriyeli Mültecilerin Ekonomik Yönden Etkileri 65
3.7.3. Suriyeli Mültecilerin Eğitim Yönünden Etkileri 66
3.7.4. Suriyeli Mültecilerin Sağlık Yönünde Etkileri 66
4. TÜRKİYEDE MÜLTECİ ENTEGRASYONU 67
4.1. Entegrasyon Kavramı 68
4.2. Türkiye Göç Ulusal Eylem Planı ve Entegrasyon Süreci 71
4.3. Türkiye'de Yaşayan Mültecilerin Entegrasyon Sürecinde Yaşadığı Sorunlar ... 73
4.3.1. Mültecilerin Statülerine İlişkin Sorunlar 75
4.3.2. Mültecilerin Barınma Sorunları 76
4.3.3. Mültecilerin Eğitim ve Dil Sorunları 77
4.3.4. Mültecilerin Sağlık Sorunları 79
4.3.5. Mültecilerin Ekonomik Sorunları 81
4.3.6. Mültecilerin Uyum Sorunları 82
4.4. Türkiye'de Yaşayan Mültecilere Yardım Sağlayan Sivil Toplum Kuruluşları .. 84
4.5. Türkiye'de Göç Alanına İlişkin Mültecilere Yönelik Yürütülen Projeler 87
4.5.1. Türkiye'deki Suriyeli Gençlerin Entegrasyonu ve Refahı 88
4.5.2. LOC-INTEG: Mülteciler ve Yerel Entegrasyon 88
4.5.3. Pıktes Projesi 89
5. MÜLTECİLERE YÖNELİK KÜTÜPHANE HİZMETLERİ 90
5.1. Kütüphane Hizmetleri 91
5.2. Mültecilere Yönelik Geliştirilen Kütüphane Hizmetleri 93
5.2.1. Dünyada Mültecilere Yönelik Kütüphane Hizmetleri 110
5.2.1.1. Avrupa Kütüphane Enformasyon ve Dokümantasyon Dernekleri Bürosu (EBLIDA) 110
5.2.1.2. Fransa Kamu Bilgi Kütüphanesi (BPI) 111
5.2.1.3. Almanya Berlin Halk Kütüphanesi Derneği (VÖBB) 112
5.2.1.4. İsveç Halk Kütüphanesi 113

5.2.2. Türkiye'de Mültecilere Yönelik Kütüphane Hizmetleri 113
5.2.2.1. Kilis Çocuk ve Gençlik Kütüphanesi 115
5.2.2.2.Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi 116
5.2.2.3. Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi 117
6. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME 119
6.1. Demografik Bulgular 120
6.2. Kütüphane Algısı ve Kütüphaneye Üyelik Durumu 121
6.3. Kütüphane Personelinden Memnuniyet ve Arapça Dil Bilmeyen Personel Durumu 123
6.4. Kütüphanelerden Genel Memnuniyet ve Ulaşım Durumu 126
6.5. Anadilde Bilgi Kaynağı ve Araştırma Dili Tercihi Durumu 128
6.6. Kütüphane Hizmetleri Kapsamında Aidiyet Duygusu ve Sorunları Dile Getirme Durumu 130
6.7. Kütüphanenin Psikolojik, Kültürel ve Eğitim Hayatına Katkı Durumu 131
6.8. Kütüphanenin Türk Eğitim Sistemini Destekleme Durumu 134
6.9. Kütüphanenin Uyumlaştırma Çalışmalarındaki Durumu 135
6.10. Kütüphaneyi Kullanma Nedeni Durumu 136
6.11. Kütüphane Hizmetleri Eksiklik Durumu 138
6.12. Suriye'deki Kütüphanelerin Genel Durumu 139
6.13. Türkiye'de Yaşanılan Sıkıntılar ve Sunulan İmkânlar 140
6.14. Personel Görüşlerinin Değerlendirilmesi 140
7. SONUÇ VE ÖNERİLER 143
KAYNAKÇA 154
EKLER 176
ÖZGEÇMİŞ 179

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *[Suriyeli Mültecilerin Toplumla Entegrasyon Sürecinde Kütüphanelerin Rolü: Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Örneği]* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

11 / 08 / 2021

Fatime TOLUOĞLU

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Fatime TOLUOĞLU tarafından hazırlanan "*Suriyeli Mültecilerin Toplumla Entegrasyon Sürecinde Kütüphanelerin Rolü: Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Örneği*" başlıklı bu çalışma, *11/08/2021* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliğiyle* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Bilgi ve Belge Yönetimi* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Hilal ÇİFTÇİ	İmza: …….
Üye	: Doç. Dr. Nevzat ÖZEL	İmza: …….
Üye	: Doç. Dr. Burcu Umut ZAN	İmza: …….

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 14/07/2021 tarih ve 2021/25-04 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

[Suriyeli Mültecilerin Toplumla Entegrasyon Sürecinde Kütüphanelerin Rolü: Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Örneği] adlı bu çalışmada, mülteci entegrasyonunda kütüphanelerin önemine değinilerek kütüphanenin üstlendiği görev ve sorumluluklara yer verilmektedir. Çalışma aynı zamanda son on yılda toplumsal bir olgu haline gelen Suriyeli mültecilerin Türkiye toplumuna uyumu bağlamında yine Suriyeli mültecilerin gözünden kütüphane hizmetlerini değerlendirmektedir. Çalışmadan elde edilen veriler mültecilerin entegrasyonu sürecinde kütüphane hizmetleri konusunda kütüphanecilik ve bilgi bilimi disiplinine katkı sağlayacağını umuyorum.

Çalışmamın her anında beni yüreklendiren, hiçbir zaman desteğini ve fikirlerini esirgemeyen bu yolda yürürken varlığını her daim hissettiğim sevgili hocam *Dr. Öğr. Üyesi Hilal Çiftçi'ye* içten teşekkür ederim. Değerli fikir ve önerileriyle tezime katkı sağlayan sayın *Doç. Dr. Nevzat ÖZEL* ve *Doç. Dr. Burcu Umut ZAN* hocalarıma da ayrıca teşekkür ederim.

Her daim varlıklarıyla bana güç veren bu zorlu süreçte beni hiç yalnız bırakmayan hayatım boyunca 'iyi ki' demekten hiç vazgeçmediğim sabır ve sevgi dolu güzel aileme ise sonsuz teşekkür ederim.

11/08/2021

Fatime TOLUOĞLU

ÖZET

Tezin Başlığı : Suriyeli Mültecilerin Toplumla Entegrasyon Sürecinde Kütüphanelerin Rolü: Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Örneği

Tezin Yazarı : Fatime TOLUOĞLU

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Hilal ÇİFTÇİ

Anabilim Dalı : Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Kabul Tarihi : 11/08/2021

Türkiye bulunduğu coğrafi konumu sebebiyle geçmişten günümüze kadar göç ve göçmen olgusuyla uğraşmaktadır. Özellikle 2011 yılında Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle milyonlarca Suriyeli mülteci Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmıştır. Yaşanan büyük göç dalgası sonrasında Türkiye'de mülteci-göçmen sorunu ortaya çıkmıştır. Türkiye'de yaşanan göç hadisesiyle beraber ortaya çıkan entegrasyon sürecinde ülkenin tüm kurum ve kuruluşlarına ihtiyaç duyulmaktadır ve bu süreç içerisinde kurumlara önemli görev ve sorumluluk düşmektedir. Son zamanlarda artan mülteci krizi sonrasında kütüphaneler çok kültürlü topluma hizmet sunan bilgi merkezlerine dönüşmüşlerdir. Çalışmada amaç entegrasyon sürecinde kütüphanelerin rol ve önemini belirterek, Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezindeki Suriyeli mültecilerin, topluma entegrasyonu sürecinde kütüphaneyi kullanım durumları ve kütüphanenin Suriyeli mültecilere yönelik sunduğu hizmetleri ortaya koymaktır. Suriye'den Türkiye'ye yapılan göçün toplumda ortaya çıkardığı farklılıkların boyutu ve Suriyeli mültecilerin topluma uyum sürecinin incelendiği bu çalışmada Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezindeki Suriyeli mültecilerin kütüphaneleri kullanma durumları, kütüphanenin bu yöndeki hizmetleri nitel veriler yoluyla elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Entegrasyon Süreci, Geçici Koruma Statüsü, Geçici Barınma Merkezleri, Kütüphaneler, Suriyeli Mülteci

ABSTRACT

Thesis Title : The Role of Libraries in the Social Integration Process of Syrian Refugees: The Case of Kilis Elbeyli Temporary Accommodation Center

Author : Fatime TOLUOĞLU

Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi Hilal ÇİFTÇİ

Department : Department of Information and Document Management

Thesis Type : Master's Thesis

Date : 11/08/2021

Due to its geographical location, Turkey has been dealing with immigration and immigration from past to present. Especially due to the civil war in Syria in 2011, millions of Syrian refugees had to migrate to Turkey. After the great migration wave, the refugee-immigrant problem arose in Turkey. All institutions and organizations of the country are needed in the integration process that emerged with the migration incident in Turkey, and institutions have important duties and responsibilities in this process. After the recent refugee crisis, libraries have turned into information centers serving the multicultural society. The aim of the study is to indicate the role and importance of libraries in the integration process, and to reveal the use of the library in the process of integration into the society of Syrian refugees in Kilis Elbeyli Temporary Accommodation Center and the services the library provides for Syrian refugees. In this study, which examines the extent of the differences caused by the migration from Syria to Turkey and the integration process of Syrian refugees into society, the use of libraries of Syrian refugees in Kilis Elbeyli Temporary Accommodation Center and the services of the library in this direction were obtained through qualitative data.

Keywords: Integration Process, Temporary Protection Status, Temporary Accommodation Centres, Libraries, Syrian Refugee

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BBY	Bilgi ve Belge Yönetimi
BDI	Bibliothèque Publique D'information
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
EBA	Eğitim Bilişim Ağı
EBLİDA	The European Bureau of Library, Information and Documentation Associations
IFLA	The International Federation of Library Associations and Institutions
IOM	International Organization for Migration
İHH	İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
MUDEM	Mülteci Destek Derneği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TDK	Türk Dil Kurumu Sözlüğü
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNİCEF	United Nations International Children's Emergency Fund
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YÖS	Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı
YUKK	Yabancıları Koruma Kanunu

TABLO LİSTESİ

Tablo No Sayfa

Tablo 3.1: Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin geçici barınma merkezlerine dağılımı 57
Tablo 3.2: Suriyelilerin illere göre dağılımları 61
Tablo 6.1: Katılımcılara ilişkin bilgiler 120

1. GİRİŞ

Göç, tarih boyunca her daim insanoğlunun hayatında var olmuş bir olgudur. Sebepleri ne olursa olsun sonuçları itibariyle hem göç edenler hem de göç edilen topraklardaki insanların hayatında derin izler bırakmıştır. Son yıllarda Ortadoğu'da yaşanan huzursuzluk ve kargaşadan dolayı göç olgusu bir kez daha insanlığın gündemine oturmuştur. Jeopolitik konumu ve tarihi bağları sebebiyle geçmişte yoğun göçe maruz kalan Türkiye için 21. yüzyılın ilk çeyreğinde de durum değişmemiştir. Bu defa da 2011 yılında Suriye'deki baskıcı yönetim anlayışından dolayı çıkan iç savaş sonucunda milyonlarca Suriyeli mültecinin zorunlu göçüne maruz kalmıştır. Kendi topraklarında can güvenlikleri dahi kalmayan milyonlarca insan kendi ülkesinden kaçarak komşu ve Avrupa ülkelerine sığınmak durumunda kalırken Türkiye de yaşanan göç hareketliliğinden gerek coğrafi konumu sebebiyle gerekse Avrupa ülkelerine geçiş güzergâhı olması sebebiyle en çok etkilenen ülke olmuştur.

Son yıllarda dünya gündeminin başlıca konularından biri olan göç ve mülteciler Türkiye'nin en büyük sorununu oluşturmaktadır. Hâlihazırda topraklarında milyonlarca mülteciyi barındırmak durumunda kalan Türkiye'de birçok sorunun ortaya çıkması kaçınılmazdır. Ortaya çıkan sorunların en temel göstergesi ise topluma uyum sağlanması konusunda zorlukların yaşanmasıdır. Nitekim uzun zamandır devam eden Suriye sorununun günümüzde hâlâ bir netlik kazanamaması ve çözümlenememesi bu sorunların çözümüne yönelik kalıcı ve uzun vadeli planların ve politikaların oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.

Türkiye'nin uyguladığı "açık kapı politikası" sonucunda başlangıçta 3,5 milyonun üzerinde Suriyeli mültecinin ülkelerine geri döneceği düşüncesi Suriye'de yaşanan çatışmaların son bulmaması ve zamanın ilerlemesiyle birlikte yerini kalıcı politika ve düzenlemelerin yapılması gerektiği düşüncesine bırakmıştır. İlk zamanlarda sadece kamplarda ve geçici barınma merkezlerinde ikamet eden mültecilere yönelik sağlanan eğitim, sağlık, barınma ve sosyal yardımlar ilerleyen süreçlerde kamp dışında şehirlerde yaşayan Suriyeli mültecilere de sağlanmıştır. 2014 yılında Suriyeli çocukların eğitim ihtiyaçlarının karşılanması üzerine kurulan Geçici Eğitim Merkezi (GEM) kamp dışındaki çocuklara da eğitim alanında yardımcı olmaktadır. Suriyeli

mültecilerin yoğun olarak yaşadığı illerde GEM gibi yardımcı olmak üzere ayrıca birçok sivil topum kuruluşu bulunmaktadır.

Göç kavramı bireylerin ya da toplulukların çeşitli sebeplerden bulundukları bölgeden başka bir bölgeye geçici veya kalıcı olarak gitmesi olarak tanımlanmaktadır (Başak, 2011, s. 2). Geçmişten günümüze kadar birçok nedenden ötürü insanlar farklı coğrafyalara göç etmiştir. Türkiye ise tarih boyunca zaman zaman coğrafî ve jeopolitik konumu sebebiyle birçok göçe maruz kalmıştır. Özellikle 2011 yılında iç karışıklıklar ve baskıcı yönetim nedeniyle 3,5 milyondan fazla Suriyeli ülkelerini terk edip sınır ülkelerine göç etmek zorunda kalmıştır. Türkiye yaşanan durum karşısında "açık kapı politikası" uygulayarak Suriyelilerin Türkiye'ye girmesine izin vermiştir ve böylece göç hareketliliğinden en fazla etkilenen ülke olmuştur (Kaya ve Kıraç, 2016). İlk zamanlarda geri dönecekleri düşünülen Suriyeli mülteciler için uluslararası hukuk boyutunda bir karşılığı olmayan "misafir" statüsü verilmiş sürecin uzamasıyla birlikte sonrasında Suriyelilerin hakları hukuki bir boyuta taşınıp "geçici koruma" statüsüne geçirilmiştir (Ihlamur, 2014, s. 44).

Ülkelerindeki iç savaştan kaçarak Türkiye'ye gelen Suriyeliler konusunda karşılaşılan en önemli sorun uluslararası hukuk kapsamında hangi statüde tanımlanacakları konusunda kesinleşmiş kavram birliğinin olmamasıdır. Öncelikle bu karışıklığın çözümlenmesi için göçmen, mülteci veya sığınmacı arasında bir takım farklar bulunduğunu belirtmek gerekmektedir. Uluslararası hukuk açısından mültecilerin hukuki statülerini belirleyen ve aynı zamanda mülteci haklarını düzenleyen ilk belgeler "1951 Cenevre Sözleşmesi" ve "Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü" dür. Türkiye her iki sözleşmeyi coğrafi konumu nedeniyle komşu ülkelerde meydana gelebilecek olası krizlerden etkilenebileceği için coğrafi çekince ibaresiyle birlikte kabul eden taraf ülkelerdendir (Deniz, 2009).

Türkiye Cenevre sözleşmesini kabul ederek Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylardan dolayı kendine sığınma talebinde bulunanlara mülteci statüsü tanımaktadır. Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar nedeniyle gelen kişilere ise "şartlı mülteci" adı altında geçici sığınma hakkı tanınmıştır (Kahya ve Gül, 2013). Suriyeliler için resmi kurumlar ilk etapta "misafir" tabirini kullanıldı. Sürecin uzamasıyla mültecilik statüsü kriterlerini taşıyan fakat sözleşmede geçen kısıtlama

ibaresine takılan Suriyeliler, çözüm olarak hukuki boyutta "geçici koruma statüsü" kapsamına alındı. Fakat bu konu hukuki boyut ve haklar çerçevesinde hak ihlali olduğu ve Suriyelilerin yasal statülerinin netlik taşımadığı gerekçesiyle eleştirilmektedir (Coleman, 2003) Türkiye, ayrıca iç savaşın sona erdiği takdirde Suriyeli mültecilerin ülkelerine döneceği varsayımıyla Suriyeli mültecilere yönelik politikalarını geçici bir durum çerçevesinde şekillendirmektedir (Kap, 2014, s.32).

2011 yılında başlayan ve günümüzde etkileri halen devam eden iç savaş sonrası milyonlarca Suriyeli hukuki olarak nasıl tanımlanırsa tanımlansın, ortada sosyolojik açıdan kitlesel insan göçü söz konusudur. Bu nedenle ilk başlarda kısa süreli ve geçici bir durum olarak görülen Suriye göçü, gün geçtikçe kalıcı bir hal almaktadır. Suriyeliler her ne kadar mültecilerin yararlandıkları bir takım temel haklardan yararlandırılmaları adına ara bir formül olarak geçici koruma statüsü altında olsalar da bu durum, göç eden kişilerin kendilerine tanınan hakların geçici olduğu düşüncesini taşımalarına neden olmaktadır (Orhan, 2014a). Bu bağlamda yukarıda beyan edilen nedenlere dayandırılarak çalışmanın geri kalan kısmı ve tez başlığında geçici koruma statüsü olarak anılan Suriyeliler mülteci olarak ifade edilmektedir.

Suriyelilerin yaklaşık 10 yıldır Türkiye'de yaşadığı ve Suriye'deki çatışma ve krizin günümüzde hâlâ devam ettiği ve ne zaman sona ereceğinin belirsizliğini koruduğu dikkate alındığında Suriyelilerin daha uzun yıllar Türkiye'de kalacakları ihtimali kuvvetlenmektedir. TC. İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye'de geçici koruma kapsamına bağlı 3.641.370 Suriyeli yaşamaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020a). Suriyeli mültecilerin her geçen gün sayıları artması ve kendi ülkelerine gitme ihtimallerinin zayıflaması Türkiye'de etkin entegrasyon çalışmalarının yapılması gerektiği sonucunu ortaya koymuştur.

Bu bağlamda Türkiye'de Suriyeli mülteciler için eğitim, ekonomi, sosyal ve kültürel alanlardaki entegrasyon çalışmaları kısa vadede ülkelerine dönme ihtimali zayıf olduğu düşünülen Suriyeli mülteciler ve bölgedeki yerel halk arasında etkileşimin sağlanması ve çeşitli sebeplerden ötürü ortaya çıkabilecek sorunların önüne geçilmesi için yapılmaktadır. 2017 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD, 2017) tarafından yapılan saha araştırmaları Suriyeli mültecilerin çoğunluğunun sosyalleşme ve topluma entegrasyon konusunda sorun yaşadığını

ortaya koymuştur. Araştırmada başka bir sorun olarak ise eğitim konusunda Türkçe dil bilmedikleri için zorluk yaşadıkları ve istihdam konusunda ağır şartlar altında çalışmak zorunda kaldıkları tespit edilmiştir (Sunata, 2017). Suriyeli mültecilerin entegrasyon konusunda yaşadığı sorunların başında işsizlik, dil yetersizliği, eğitim, toplumsal kabul ve kültürel uyum gibi konular gelmektedir (Aydın, 2018, ss. 2-3).

Eğitim ve kültür konusunda yapılan çalışmalar toplumdaki bireyler arasındaki önyargıları ortadan kaldırarak toplumun iletişim kurmasını sağlayacaktır. Türkiye'de bu konuda önemli çalışmalar ve projeler yürütülmektedir. "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu" Projesi bu alanda yapılan önemli çalışmalardandır (Zan ve Adalı, 2018, s. 137; Taştan ve Çelik, 2017, s.17).

Suriyeli mültecilere yönelik yapılan eğitim, kültür ve sosyal alanlardaki hizmetlerde kütüphaneler ve bilgi merkezlerinin de önemli rol ve sorumluluk üstlenmesi beklenmektedir. Özellikle misyonu toplumun her kesimine hiçbir ayrım ve çıkar gözetmeksizin hizmet sunmak olan kütüphanelerin mültecilerin entegrasyonu sürecinde etkin ve yol gösteren bir kurum olması beklenmektedir. Bu bağlamda kütüphanelerden mültecilerin entegrasyon sürecinde yaşadıkları sorunların çözüme kavuşması ve toplumla etkileşim halinde olmasını sağlayacak çalışmalar yapılması beklenmektedir. Suriyeli mültecilere yönelik eğitici ve sosyal çalışmalar yürütülmeli ve Suriyeli çocuklar için psiko-sosyal destek sağlanmalı, dil ve konuşma çalışmaları, kültürel uyum becerileri kazandırılmalıdır. Bilinmezliğini koruyan savaşın içerisindeki çocuklar için yaşam boyu öğrenme çalışmaları sağlanmalıdır.

Türkiye'de kendi nüfusundan daha fazla mülteciye ev sahipliği yapan sınır illerinden biri olan Kilis 2011 yılından bu yana Suriyeli mülteciler ile iç içe yaşayan ve sosyal kültürel, ekonomik vb. açıdan en fazla etkilenen şehirlerden birisidir. Yaşanılan travmatik olaylardan ve sonrasında yaşanılan göçün sonuçlarından etkilenen Suriyeli mültecilerin dışında Kilis'teki yerel halkta yaşanan göç ve beraberindeki sorunlardan epeyce etkilenmiştir. Suriyeli mülteciler ile aynı toplumda yaşayan yerel halk arasında iletişim kuramama, eğitim sorunu, toplumsal kabul ve uyum, iş istihdamı, kültürel ve sosyal yaşam konularında sorunların çözüme kavuşması gerekmektedir. Sorunların çözülmesi konusunda kurumların görev ve sorumluluk üstlenmesi beklenmekte olup kütüphaneler bu kurumların en başında gelmektedir. Yerel halk ve

Suriyeli mültecilerin ortak buluşma noktası olarak kütüphaneler toplumsal ve kültürel entegrasyon sürecinde önemli bir yere sahiptir. Yaşanan Suriye krizinin sona ereceği zamana değin toplumda kabul ve uyum sürecinin sağlanmasında Suriyeli mültecilerin sosyal, kültürel ve en önemlisi de eğitim hususundaki yetersizliklerinin çözüme kavuşmasında kütüphaneler entegrasyon sürecine katkı sağlayacak ve destek olacaktır. Türkiye'de mültecilerin Türk toplumuna entegrasyon sürecine ilişkin henüz etkin bir yaklaşım izlenilmediği ve bu yönde planlı sosyal politikaların uygulamaya konulmadığı görülmektedir. Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna entegrasyon sürecinde uyum politikalarının ortaya konulması, psikolojik, kültürel ve sosyal çalışmaların yapılması Türk toplumuna kısa zamanda entegre olmalarını sağlayacaktır. Kütüphanelerin topluma eğitim, kültür ve sosyal açıdan katkı sağlayan ve herkese eşit davranan bir kurum olarak mültecilerin Türk toplumuna entegrasyonu sürecinde son derece önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir (Özservet, 2015, s. 93). Bu sebeple kütüphanelerin mültecilere yönelik hizmetlerine ilişkin yönergelerin hazırlanması, kütüphanelerin mültecilere daha faydalı olabilmek ve topluma entegre bireyler kazandırmak adına bu süreçte projeler ortaya koyması beklenmektedir.

Çalışmada Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyonu sürecinde kütüphanelerin yeri ve önemi, kütüphanelerin entegrasyon sürecinde zayıf kaldığı yönler ve mültecilerin bu süreçte kütüphaneden beklentileri Türk toplumuna entegrasyon sürecinde kütüphanelerin nasıl bir kurum olması gerektiğine ilişkin konular incelenmektedir. Bu kapsamda çalışmada Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi hizmetleri incelenecektir. Öncesinde ise göç, mülteci ve benzeri kavramlara değinilerek Türkiye'de göç politikası ve desteklenen entegrasyon çalışmalarına yer verilecektir. Çalışmanın kapsamı Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezinde yaşayan Suriyeli mülteciler ile sınırlandırılmıştır.

1.1. Amaç

Çalışmanın temel amacı son zamanlarda Türkiye'de yaşayan milyonlarca Suriyeli mültecinin güncel sorunlarını ele alarak Türkiye'de entegrasyon çalışmalarına ilişkin çözüm önerilerini ortaya koymak ve mültecilere yönelik kütüphane hizmetlerinin neler olması gerektiği ve entegrasyon çalışmalarında Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna uyum sağlamaları konusunda kütüphanelerin yeri ve önemini belirtmektir.

Suriyeli mültecilerin entegrasyon süreci içerisinde sosyal, ekonomik, eğitim ve kültürel açıdan Türk toplumuna adapte olmaları konusunda Mültecilerin kütüphaneyi kullanma sıklığı ve nedenini tespit etmek, kütüphanelerin mültecilere yönelik geliştirdiği hizmet ve çalışmaları incelemek araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

1.2. Araştırma Soruları

Suriye'den Türkiye'ye göç etmiş olan ve Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi kütüphanesini ihtiyaçları doğrultusunda kullanan kişilerin kütüphane kullanma imkânlarını, eğilimlerini ve kütüphanenin topluma entegrasyonlarındaki rolünü saptamak amacıyla belirlenen araştırma soruları şu şekildedir:

1) Kütüphane kullanıcılarından kütüphaneyi en çok kullanan grup hangisidir?
2) Suriyeli mültecilerin gereksinim duyduğu her türlü kaynağa kütüphane aracılığıyla ulaşımı nasıldır?
3) Suriyeli mülteciler kütüphane hizmetlerinden memnun mudur?
4) Suriyeli mültecilerin araştırma yaparken kullandıkları dil nedir? Barınma Merkezi Kütüphanesi dermesinde Suriyeli mültecilere yönelik anadilde yeterli sayıda kaynak durumu nasıldır?
5) Suriyeli kullanıcıların kütüphaneye ulaşımı nasıldır?
6) Suriyeli mülteciler kütüphanede bulundukları vakit kendilerini Türk toplumuna ait hissetme durumu nasıldır?
7) Suriyeli mültecilerin eğitim hayatına yönelik kütüphanenin katkıları nelerdir?
8) Suriyeli mültecilerin kütüphane personeli ile iletişim kurması nasıldır?
9) Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna uyum sağlaması yönünde kütüphane hizmetleri nelerdir?
10) Suriyeliler kütüphanede yaşadıkları sorunları nasıl ifade etmektedir?

1.3. Önem

Çalışma,

- Çok kültürlü toplumlarda kütüphane hizmetlerinin nasıl olması gerektiğine ve entegrasyon sürecinde kütüphanelerin rolü ve önemine yönelik literatürdeki boşluğu dolduracak olması,

- Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna entegrasyonu sürecinde kütüphanenin üstlendiği görev ve sorumluluğu ortaya koyması,
- Çok kültürlü kütüphanelerin işleyişinin tekrardan gözden geçirilmesine ve Türkiye'de mültecilere yönelik kütüphane ve bilgi hizmetlerinin geliştirilmesine katkı sağlaması bakımından önemlidir.

1.4. Varsayım

Katılımcılara yöneltilen sorular, ilgili alan yazından türetilen varsayımlar doğrultusunda formüle edilmiş ve geçerliliği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Buna göre, ilk varsayımı, "Türkiye'deki kütüphane hizmetleri mültecilerin kendilerini topluma ait hissetmesini sağlayacak yeterlilikte değildir" oluşturmaktadır. Bu varsayımla ilgili katılımcılara Kütüphanede vakit geçirirken kendinizi bulunduğunuz topluma ait hissediyor musunuz? sorusu yöneltilmiştir. Bu varsayım doğrultusunda oluşturulan diğer varsayımlardan biri olan, "Türkiye'deki kütüphanelerde mülteciler ve kütüphane personeli arasında dil yetersizliği açısından iletişim problemi yaşanmaktadır" varsayımıdır. Bu varsayım ile ilgili olarak "Kütüphane personeli ile iletişim kurarken sıkıntı yaşadınız mı?" ve "Kütüphane personelinin Arapça bilen biri olmasını tercih eder miydiniz?" soruları formüle edilmiştir. Son varsayım ise, "Kütüphane dermesinde mültecilerin anadillerine yönelik yeterli kaynak bulunmaması sebebiyle anadillerini unutma kaygısı yaşamaktadırlar" şeklinde oluşturulmuştur. Bu varsayıma ilişkin formüle edilmiş soru ise; "Kütüphane dermesinde anadilinize yönelik yeterli, kaynak var mı?" şeklinde oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında görüşme sağlanan Suriyeli kullanıcıların, sorulan sorulara doğru ve samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır. Kütüphanelerin Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna uyum sağlama sürecinde önemli bir yere sahip olacağı düşünülmüştür.

1.5. Yöntem

Çalışmada öncelikle yapılacak araştırmanın ilgili literatürdeki yeri ve önemini görmek için kaynak taraması ya da diğer bir ifade ile "bibliyografya çalışması" yapılmıştır. Bu bağlamda konuya ilişkin kaynakların nerede bulunacağı ön araştırma ile tespit edilerek ve ulaşılan bilgilerin araştırmanın hangi kısımlarında kullanılacağı

noktasında notlar tutularak ilerlenmiştir. Çalışmanın kuramsal bölümünün kurgulanmasında ise betimleme yönteminden faydalanılmıştır. Betimleme yönteminden yararlanmak suretiyle, öncelikle göçün toplumsal boyutu, kütüphanelerde mültecilere yönelik bilgi hizmetleri ve bilgi hizmetlerine erişim konusu tüm boyutlarıyla değerlendirilmiştir. Daha sonra Suriye'den gelen göç ile ilgili çalışmaların, özellikle kütüphaneler açısından güncel durumu aktarılmaya çalışılmıştır. Suriye'den göç eden mültecilerin Türkiye'de yoğun olarak yaşadığı Kilis'teki Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi tanıtılmıştır.

Araştırmada verilerin toplanmasında dolaysız gözlem veri toplama tekniklerinden, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmada bu tekniğin tercih edilmesinin temel sebebi ise bazı soruların standartlaştırılmıştır, bazı soruların da açık uçlu olarak hazırlanmasından dolayı yarı yapılandırılmış görüşme türünde derinlemesine veri elde etmenin mümkün olmasıdır.

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun olarak hazırlanan yirmi yedi sorudan oluşan form örneklem olarak seçilen çoğunluğu öğrenim hayatına devam eden lise ve ortaokul öğrencilerinden oluşan 17 kullanıcı, 1 kütüphane personeli ve 2 Suriyeli öğretmenlerden oluşan yirmi kişiye uygulanmıştır. Sorulardan 9 tanesi kütüphane personeline, 5 tanesi Arap öğretmenlere ve 27 sorunun tamamı ise kütüphane kullanıcılarına yöneltilmiştir.

Görüşme 09.06.2021-.10.06.2021 tarihleri arasında Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesinde randevulu olarak farklı zamanlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşme başlangıcında ilk olarak araştırmacı tanıtılarak ve araştırmanın konusuna ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Katılımcılara her soru açıklayıcı bir şekilde yöneltilmiştir. Zaman ve veri kaybının önlenmesi adına ses kaydı cihazı kullanılarak gereken durumlarda notlar alınmıştır. Görüşme sırasında kayıt cihazı kullanımı için katılımcıların izinleri alınmıştır. Alınan ses kayıtları daha sonra yazıya aktarılmıştır. Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesinin mültecilere yönelik tutumu, gerçekleştirilen hizmetler, mültecilerin kütüphaneden beklentileri, mültecilerin kütüphane kullanma sıklığına ilişkin bulguların elde edilmesine yönelik kullanıcıların görüşlerine başvurulmuştur

1.5.1. Literatür Özeti

Literatür araştırmasında ilk olarak konuya ilişkin anahtar kelimeler yardımı ile araştırma yapılmış ortaya çıkan sonuca göre 2011 yılında başlayan Suriye Krizini kapsayıcı tarih aralığı seçilerek arama zaman açısından sınırlandırılmıştır. Çıkan sonuçlardan ise popüler akademik yayınlara öncelik vererek ilgili literatürde çalışılan konu dağılımları karşılaştırıldığında ilk olarak entegrasyon sürecinde kütüphanelerin rolü konusunda çok az sayıda yayının olduğu fakat ulaşılan yayınlara göre kütüphanelerin mülteci, göçmen ve sığınmacı olarak ifade edilen grupların çok kültürlü topluma uyum sağlamaları konusunda kütüphanelerin önemli bir yere sahip olduğu hem yerel halk hem de dezavantajlı gruplar arasında iletişim ve etkileşimin sağlanmasında önemli rol üstlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Çıkan sonuçlara göre çalışmada yararlanılan bazı yayınlara ilişkin özetler şu şekildedir;

Yılmaz'ın (2000) "Çok Kültürlü Toplumlarda Etnik Azınlık Çocuklarının Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları" adlı çalışmasında çocukların okuma ve kütüphane alışkanlıkları ele alınarak açıklanmıştır. Hemen akabinde çok kültürlü toplumlarda yaşayan çocukların okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları ele alınarak incelenmiştir. Yapılan gözlemler sonucunda kütüphane kullanma alışkanlığının etnik azınlık çocukların kültürel uyumu sürecinde önemli yeri olduğuna ve dil gelişimi, eğitim süreci gibi hususlarda kütüphanelerin katkı sağladığı sonucuna yer verilmiştir.

Palo'nun (2014) "Türkiye'den Almanya'ya Göç ve Türkiye Göçmenlerinin Almanya'daki Halk Kütüphanelerini Kullanma Durumu" başlıklı yüksek lisans tezinde ilk başta göç ve entegrasyon kavramı ele alınmıştır. Daha sonra 2007 yılında Almanya Ulusal Uyum planı çerçevesinde çok kültürlülük kavramı ve çok kültürlü kütüphane olgusu tanımlanmıştır. Hemen akabinde kültürel uyuma yardımcı olan kurum ve kuruluşlara yer verilerek önemi açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın 2. bölümü olan bilgi merkezleri ve kütüphanelerin entegrasyondaki rolü kısmında ise bilgi merkezleri ve kütüphanelerin entegrasyon sürecindeki önemine yer verilerek Almanya'da Göçmenlere yönelik hizmet veren kütüphanelerin olanaklarından bahsedilmektedir.

Demir'in (2015) Halk Kütüphanesi Hizmetlerinde Çok-Kültürlülük ve Gelişmiş Uygulama Örnekleri adlı çalışmasında halk kütüphanelerinde çok-kültürlü hizmet anlayışının nasıl olması gerektiği bu konuda halk kütüphanelerinin önemi ve dünyada çok-kültürlü toplumlarda hizmet veren kütüphanelerin seçilmiş bazı ülke örnekleri ile beraber Türkiye'deki durum ortaya konulmuştur. Çok-kültürlü yapıya sahip olan kütüphanelerde sunulan hizmetlerin kullanıcılar arasında hiçbir ayrım yapmadan önyargıdan uzak olması gerektiğine yönelik yaklaşım ortaya konulmaktadır.

Demir'in çalışmasından sonra Hashempour'un (2016) Mültecilere Yönelik Kütüphane Rolü ve Hizmetleri adlı çalışmasında ise kütüphane türleri ve topluma yönelik sunduğu çeşitli hizmetler belirlenmiştir. Ayrıca, dünya genelindeki kütüphanelerin hizmetleriyle birlikte özellikle Avrupa, ABD ve Kanada'da mültecilere yönelik halk kütüphanelerinin rolü ve sunduğu hizmetler incelenerek söz konusu olan kütüphanelerin diğer kurum ve kuruluşlar ile yapmış olduğu ortak çalışmalara yer verilmiştir. Kütüphaneler öncelikle bilgi ve kaynak ihtiyacını karşılama ve kullanıcı danışmanlığı gibi temel kütüphane hizmetleri sunsalar da mültecilerin yeni bulunduğu ortamları tanıma ve uyum sağlamada katkısı olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca sadece halk kütüphaneleri değil diğer tüm kütüphane türlerinin de mültecilere bilgi erişimi dışında bireysel ihtiyaçlara yönelik yardımcı olması gerektiği anlatılmaktadır.

Sümbül (2017) Göçmenlerin Toplumla Entegrasyonunda Kütüphanelerin Rolü adlı çalışmasında kütüphanelerin göçmenlerin toplumsal hayata entegrasyonunda etkin bir rol oynadığı ve uzun yıllar Türkiye'de yaşayacağı öngörülen Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sürecini kolaylaştıracak ve Suriyelileri bilgi üretimine dâhil etmeye yönelik adımlar atılmasının ancak eğitim ve bilgi merkezlerinin yardımıyla mümkün olacağını ifade etmektedir. Buna yönelik ise çok kültürlü bir anlayışı yansıtan politikalara ihtiyaç duyulduğunun altını çizmektedir. Çalışmada Türkiye'de göçmenlere yönelik sürdürülen kütüphane hizmetleri kapsamında bilgi üretimi politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması gerekliliği sonucuna varılmaktadır.

Zan ve Adalı'nın (2018) "Mülteci Çocukların Gelişiminde Çocuk Kütüphanelerinin Rolü" başlıklı çalışmalarında göç, sığınmacı, geçici koruma gibi kavramlar açıklanarak Suriyelilerin eğitim sistemindeki entegrasyon sürecine ilişkin yürütülen

çalışma ve projelere yer verilmiştir. Daha sonra çalışmada çok kültürlü kütüphane hizmetleri ve çok kültürlü toplumlardaki çocuk kütüphaneleri ele alınmıştır. Mülteci grubun Türk toplumuna entegrasyonu sürecinde kendi kültürlerini korurlarken, yeni kültüre adapte olmaları aşamasında, ana dillerini koruyarak yaşadıkları ülkenin dilini öğrenme sürecindeki bireylerin desteklenmesinde, kütüphanelerin aktif rol oynaması gerektiği ifade edilmiştir.

Yavuzdemir ve İçöz'ün (2018) Toplumsal Uyuma Dair bir Yönetişim Modeli: Kilis Çocuk Kütüphanesi Örneği adlı çalışmalarında yerel nüfustan daha fazla sayıda Suriyeliyi barındıran Kilis ilinde yer alan Kilis Çocuk Kütüphanesinin toplumdaki yeri ve öneminden bahsedilmekte olup aynı zamanda topluma uyum konusuna ilişkin katkı sağlayacak kütüphane hizmetlerinden bahsedilmektedir. Suriyeli mültecilere yönelik sunulan toplumsal uyum etkinliklerine çalışmada yer verilmektedir. Kütüphanelerin toplumsal uyuma dil ve kültür gelişimine katkı sağladığı vurgulanmaktadır.

Diğer çalışma ise Gören, (2019)'in Çok-kültürlülük Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikası başlıklı çalışmasıdır. Bu çalışmada 2011'de başlayan iç savaş sonucunda çok sayıda Suriyeli mültecinin gelmesiyle farklı bir konum alan Türkiye'nin göç politikasına ilişkin yeni sosyal uyum politikaları oluşturmasına ve geliştirmesine yer verilerek nasıl bir yol izlenmesi gerektiği anlatılmaktadır. Bu süreçte Suriyelilerin toplumsal hayata uyum sağlamasına yönelik çok-kültürlü toplum bilincinin oluşturulmasının gerekliliği ifade edilmektedir.

Altay'ın (2020) "Geçici Koruma Statüsündeki Ailelerin Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Kütüphane Hizmetlerinin Değerlendirmesi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphaneler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Örneği" çalışmasında ilk olarak göç ve göçmen konusu ele alınmıştır. Göç kavramı üzerinde durularak tarihte göçün sebepleri araştırılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye ise göç kavramı ile ilişkilendirilerek Türkiye'nin göç tarihi araştırılmış ve en son Suriye'den Türkiye'ye yönelik göç hareketliliğine değinilmiştir. Akabinde okul öncesi dönem çocuklarına ilişkin halk ve çocuk kütüphanelerinin bu dönemde neler yapması gerektiğine yönelik önerilerde bulunulmuş ve öncelikle okul öncesi dönemi açıklanarak IFLA bildirisine göre okul öncesi dönem için kütüphane hizmetleri ve amaçları incelenmiştir. Türkiye'de Geçici Koruma statüsündeki okul öncesi dönem

çağındaki çocuklara yönelik kütüphane hizmetlerinin nasıl olması gerektiğine ilişkin topluma uyumu sağlayacak etkenlerden bahsedilmektedir. Halk ve Çocuk kütüphanelerinin Geçici Koruma statüsündeki okul öncesi dönem gurubundaki çocukların sosyal kültürel entegrasyonu açısından önemli bir rol üstlendiği ifade edilmektedir. Bu süreçte kütüphanelere düşen rol ve sorumluluklardan bahsedilmektedir.

Jason Zhang (2021) "An Implementation Case of the Multicultural Library Manifesto in the Guangzhou Library" çalışmasında çok kültürlülüğe ilişkin önemli çalışmalar yürüten Guangzhou kütüphanesi ele alınmaktadır. Birçok farklı kültüre bilgi hizmeti sağlayan kütüphanenin farklı kültürel yapıların benimsenmesinde ve güncel sorunların çözülmesinde önemli bir unsur olduğu ifade edilmiştir. Çok kültürlü toplumlarda sunduğu çok kültürlü hizmet anlayışı ve misyonu sayesinde Halk kütüphanelerinin toplumun en önemli parçası olduğu ifade edilmektedir. Guangzhou Kütüphanesi artan çok kültürlü toplum yapılarına ilişkin yeni misyonunu "çok kültürlü pencere olarak hareket etmek" olarak değiştirerek 2020 yılında oluşturulan kütüphane kalkınma planında kütüphanenin dünyanın çeşitli kültürel yapısını yansıtacak bilgi ve belgelerin toplanması, düzenlemesi ve kullanıcılara sunulması gerektiğini ortaya koymaktadır. Çalışma farklı kültürel yapıdaki kütüphane kullanıcılarının gerek bilgi ve kaynak ihtiyacının karşılanmasında gerekse kültürel yapıyı tanıtacak sergiler ve konferanslar düzenlenmesinde ve akademik araştırmacıların desteklenmesi konusunda kütüphanelere önemli sorumluluklar düştüğünü ifade etmektedir. Kütüphane "special talks on world cultures", "living library activity" etkinlikleri ile farklı kültüre sahip bireyler arasında diyalog kurmayı birbirlerinin kültürel yapılarını tanımayı ve iletişimi güçlendirmeyi amaçladığına vurgu yapmaktadır. Kütüphanenin gerçekleştirdiği "Journey around the World in Guangzhou Library" projesi ile yabancı grupların kütüphane faaliyetlerine katılımı sağlanırken yerel kültüre uyum ve şehre entegre olma konusunda kütüphanelerin önemli bir yere sahip olduğu ifade edilmiştir.

Mültecilerin topluma entegrasyonu sürecinde kütüphanelerin önemine ilişkin yapılan çalışmaların bir kısmı sadece teorik verilerle sınırlıdır. Diğer kısımdaki çalışmalarda ise konularına uygun olarak alan araştırması yapılmış ve istatistikî bulgularla çalışmalar desteklenmiştir. Mültecilerin topluma entegrasyonu sürecinde

kütüphanelerin önemine ilişkin durum elde edilebilen sınırlı kaynaklara dayanarak sorgulanmıştır. Genel olarak çalışmalardan çıkan sonuçlara göre ilk bakışta mülteciler konusunda kütüphanelerin önemi eğitim ve dil boyutunda ele alınmış kültür konusunda kütüphaneler bağdaştırılmadığı için literatür eksik kalmıştır. Yapılan çalışma ise mülteciler ve kütüphaneler konusunu tüm boyutlarıyla ele alıp inceleyeceği için bu açığı kapatmaktadır. Özellikle yoğun göç alan bölgelerdeki kütüphaneler kullanıcıların yaşadıkları travma izlerini silmeye çalışarak yeni bir toplum yaşantısının kolayca benimsenmesinde aracılık ederken diğer yandan da çok kültürlü kütüphane yapılanmasına sahip olmak için çaba gösterdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, kütüphaneler ve bilgi merkezleri kültürlerarası diyaloğun gelişiminde toplum ile yabancı nüfus arasında kilit noktalardır. Toplumda ortaya çıkabilecek sorunların önlenmesi ve uyum sürecinde bireylere kolaylık sağlaması konusunda kütüphane kurumlarının tartışılmaz önem ve role sahip olduğu yapılan çalışmalardan anlaşılmaktadır.

1.5.2. Kapsam

Genel olarak çalışmada göç olgusu, sığınmacı, mülteci kavramları ve mültecilerin entegrasyonu süreci ve entegrasyon sürecinde kütüphanelerin önemi üzerine durulmaktadır. Çalışma tarihsel olarak gerçekleştirilen göç sürecine ve tarihsel süreç içerisinde gelişen Türkiye'nin göç politikalarına değinilerek mülteci entegrasyonu ve kütüphanelerin entegrasyon sürecindeki yeri ve önemi çerçevesinde oluşturulmuştur. Araştırma Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi bünyesinde kullanıcılara yöneltilen görüşme sorularına verilen cevaplardan ortaya çıkan bulguların değerlendirilmesi neticesinde tamamlanmıştır.

1.6. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni yaklaşık 8 bin kişinin yaşadığı Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezinde faaliyet gösteren yaklaşık 300 kullanıcının yararlandığı Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi ve Yavuz Sultan Selim İmam Hatip Lisesidir.

Bu bağlamda çalışmanın asıl evrenini Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi kullanıcıları oluştururken Suriye'deki kütüphane durumu ve bilgi hizmetlerine ilişkin veri toplamak için ise Yavuz Sultan Selim İmam Hatip Lisesi de

evrene eklenmiştir. Ancak 2020 yılının ilk aylarında ilan edilen küresel salgın dolayısıyla söz konusu kütüphanenin kullanıcı sayısı da azalmıştır. Aynı sebepten eğitimin çevrim içi devam etmesi de söz konusu lisede sadece 2 Suriyeli öğretmen ile görüşülmesine imkân vermiştir. Dolayısıyla salgından kaynaklanan bu tür olumsuz koşullar örneklemin sınırlı sayıda kalmasına sebep olmuştur.

Çalışmanın örneklem kısmında kütüphane hizmetleri ve entegrasyon sürecinde kütüphanelerin önemine ilişkin verileri toplamak amacıyla yapılan görüşme tekniği uygulaması için Basit Rastgele Örnekleme Yöntemi kullanılarak Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi kullanıcıları arasından 17 Suriyeli kullanıcı seçilmiştir. Ayrıca kütüphane personelinin bilgi tutum ve davranışlarını ölçmek, kullanıcılara yönelik soruların personel gözünden cevaplanmasına ilişkin 1 kütüphane personelinin görüşlerine başvurulmuştur. Daha sonra görüşme formunda yer alan Suriye'deki kütüphane durumu ve bilgi hizmetlerine ilişkin sorunların cevaplanmasında kullanıcıların yaşlarının Suriye'deki kütüphaneleri hatırlayamayacak kadar küçük olması ya da Türkiye'de doğmuş olmaları sebebiyle ilgili soruların cevaplanmasında 2 Arap öğretmen örneklem seçilmiştir.

1.7. Düzen

Araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmı olarak oluşturulan 1. Bölümde araştırmanın konusu amacı, araştırma soruları, önemi, yöntemi, kavramsal çerçevesi, kapsamı, evreni ve düzenine yer verilmektedir. 2. Bölümde ise öncelikle genel olarak göç ve göçmen hareketliliğine, Türkiye tarihinde yaşanan göçlerin neden ve sonuçlarına yönelik bilgiler yer almaktadır. Sonrasında Türkiye tarihinde yaşanan göçler alt başlıklar halinde anlatılmıştır. 3. Bölümde ise mülteci, sığınmacı gibi kavramlar açıklanarak Türkiye'de sığınma iltica sistemi çerçevesinde Türkiye'de yaşayan Suriyeli mültecilerin durumları incelenmeye çalışılmıştır. Suriyeli mültecilerin topluma çeşitli yönlerden etkileri ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. 4. Bölümde ise entegrasyon kavramı açıklanarak mülteci entegrasyon ilişkisi, entegrasyon sürecinde yaşanılan sorunlar alt başlıklar altında ortaya konulmuştur. Türkiye'de Suriyeli mültecilere yönelik yürütülen projeler açıklanarak yardım sağlayan Sivil Toplum Kuruluşlarının faaliyetlerine ve çalışmalarına yönelik hususlara yer verilmiştir. 5. Bölümde ise bir toplumda bireylerin öğrenme, araştırma,

bilgi edinme hak ve ihtiyacını karşılayan kütüphanelerin, bilgi merkezlerinin önemi ve Türkiye'deki durumu incelenerek kütüphanelerin mültecilere yönelik hizmetleri ortaya konulmaya çalışılarak entegrasyon süreci ve kütüphaneler arasındaki ilişkiye değinilmeye çalışılmaktadır. Dünyada ve Türkiye'de mültecilere yönelik hizmet sunan kütüphaneler incelenerek durum değerlendirmesi yapılmış ve mültecilerin entegrasyon sürecinde kütüphanelerin önemine yer verilmiştir. Son bölümde ise görüşme sonunda elde edilen bulguların değerlendirilmesi ve yapılması gerekenler hususunda sonuç ve öneriler yer almaktadır.

2. LİTERATÜRDE GÖÇ

İnsanlık tarihinin başlangıcı ile birlikte ortaya çıkan göç geçmişten günümüze kadar birçok farklı nedene bağlı olarak gerçekleşen bir olgudur. Dini, ekonomik ya da zorunlu nedenlere bağlı olarak yapılan göçler geniş bir çerçeveye yayılmıştır. Tarihsel süreç içerisinde kısaca yer değiştirme hareketi olarak nitelendirilen göç olgusu dini, siyasi, kültürel ekonomik ve doğal sebeplerden dolayı ortaya çıkmaktadır. Göçün farklı birçok nedene dayanması aynı zamanda bilimsel açıdan birçok araştırmanın yapılmasına neden olmaktadır.

Tarihsel süreçte göçün birçok nedeni ortaya çıkmış olsa da son zamanlarda dünya genelinde yaşanan göçlerin devletlerarasında yaşanan anlaşmazlıklar sonucunda çıkan çatışmalar, savaşlar, siyasi ve baskıcı yönetim anlayışları nedenlerine dayalı olarak gerçekleştiği bilinmektedir. Uluslararası Göç Örgütü (International Organization of Migration)'nün resmi verilerine göre dünya üzerindeki toplam göçmen sayısı 80.6 milyonun üzerindedir. Bu göçlerin büyük bir kısmını ülkelerindeki çatışma ve iç savaştan zorunlu olarak kaçan insanlar oluşturmaktadır. Zorunluluğa bağlı gerçekleşen göçlerin dışında isteğe bağlı olarak yapılan göçlerin nedenlerinin en başında ise eğitim, sağlık ve refah seviyesini yükseltmek amacıyla gelişmiş ülkelere yapılan göçler gelmektedir (IOM, 2020).

UN Refugee Agency (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) dünya genelinde savaşlar yüzünden ülkelerini terk etmek zorunda bırakılan mülteci sayısı ise 2020 yılında 26,4 milyonu aşmıştır bunların çoğunluğunu sırasıyla Suriye, Venezuela, Afganistan, Güney Sudan ve Myanmar gibi ülkelerdeki iç savaş ve çatışmalardan kaçan mültecilerin oluşturduğu bilinmektedir (UNCHR, 2020a).

Göç hareketliliği beraberinde birçok sorunu da getirmektedir. Yoğun göç alan ülkelerde siyasi, kültürel, sosyal, güvenlik ve eğitim bakımından göçe bağlı birçok problem ortaya çıkmaktadır. Bu sorunların yanı sıra en çok yaşanan zorluk çalışmanın farklı bir bölümünde üzerinde durulacak olan entegrasyon sorunudur. Göç alan ülkelerin yaşanabilecek bu problemleri öngörerek etkili bir göç politikası ve stratejiler belirlemesi gerekmektedir. (Toplu, 2014, s. 10).

Göçün ortaya çıkardığı sorunların uluslararası platformda ilk olarak tartışılması I. Dünya Savaşı sonrasındadır. Konunun Milletler Cemiyeti önderliğinde taraf olan ülkeler tarafından ele alınarak karşılıklı olarak çözümlerin bulunması gerektiğine karar verilmiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında ise yaklaşık 20 milyon insanın mülteci konumuna düşerek zor durumda kalması üzerine 1951 yılında Cenevre'de imzalanan temel insani haklara dayalı mülteci hukukunun yer aldığı Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair BM Sözleşmesi imzalanarak söz konusu belge günümüzde hâlâ iltica-mülteci haklarını koruyan uluslararası olarak hukuksal boyutta temel belge niteliğindedir (Toplu, 2014, s. 10). Mültecilerin haklarına yönelik yapılan çalışmaların devamında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) kurulmuştur. Uluslararası düzeyde mülteci hukukuna dair ilk metin olan bu sözleşmeye göre mülteci;

> *"Irkı, dini, tabiiyeti belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve her tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır."* (Cenevre Sözleşmesi, 1951).

Bu bölümde göç olgusu üzerine kavramsal çerçevenin oluşturulması hedeflenerek göç ve göçmen kavramları tanımlanacak alt bölümlerde ise göçünün nedenlerine ve sonuçlarına detaylı olarak değinilecektir. Türkiye tarihinde geçmişten günümüze yaşanan göç olaylarına ilişkin kısa bilgiler sunularak çalışmanın ikinci kısmında ise çalışmada sıklıkla kullanılan mülteci kavramı ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

2.1. Göç ve Göçmen Kavramı

Tarihin en eski olaylarının temel olgusu olan göç, sosyal bilimcilerin uzun yıllardan beri ilgisini çekmektedir. Dolayısıyla göç olgusunun nedenleri, sonuçları ve çeşitliliği birçok farklı disiplinin alanına girmekte olup zengin bir literatüre sahiptir. Bu nedenle göç kavramı birçok farklı disiplinin içeriğini oluşturmaktadır.

En basit tanımıyla göç bir yerden başka bir yere insan hareketliliği, yer değiştirme olarak tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşıldığı üzere göç kavramı hem göç alan hem de göç veren toplumları etkilemektedir. Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde

göç “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Göç insanların üzerinde yaşadıkları topraklardan maddi ve manevi sahip oldukları birikimlerden ve yaşam tarzlarından kısacası yaşadıkları toplumdan uzaklaşarak ya da uzaklaştırılarak yeni yerlere kapı açması olarak da ifade edilebilir (Toros, 2008, s. 9). Göç aynı zamanda insan topluluklarının kısa veya uzun vadede zorunlu ya da isteğe bağlı olarak geriye dönüş planlı ya da kalıcı olarak yaptıkları yer değiştirme hareketliliğidir (Yalçın, 2004, ss. 12-13).

Göçün çok boyutlu bir olgu olması göç ve göçe ilişkin tanımların çeşitliliğine ve farklı sınıflandırılmasına yol açmaktadır. Yer değiştirme hareketliliği sonrasında ortaya çıkan sosyal, kültürel, ekonomik ve toplumsal sonuçları göçün dinamik bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Geçmişten günümüze kadar yapılan birçok göç hareketliliği toplumların birçok farklı etken ile karşılaşmasına neden olmaktadır. Bu sebeple göç olgusu üzerine araştırmacılar farklı tanımlamalar yapmaktadır. Göç olgusunun çok boyutluluğunun en önemli kanıtı göç eden toplumların demografik, kültürel ve sosyal yönlerden değişime uğramasıdır.

Göç eden toplumların temel insani haklardan yararlanarak, can ve mal güvenliğinin, yaşama haklarının koruma altına alınması gerekmektedir. Göç olgusu tarih içerisinde ve halen günümüzde çok farklı sebeplere dayalı olarak yapılmaktadır. Bireyin eğitim, din, siyasi, kültürel ve ekonomik amaçlı bulunduğu yeri terk ederek başka bir yere gitme hareketliliğine bireysel göç denilmektedir. Bireylerin topluca gruplar halinde doğal nedenler, savaşlar ve otoriter yönetim anlayışı gibi sebeplerden ötürü bulunduğu yerden başka yere gitmesi kitlesel göç olarak ifade edilmektedir (Tümertekin & Özgüç, 2004, s. 236)

Göç, toplum hayatının birçok farklı noktasına dokunduğu için ekonomik yönünden siyasal yönlerine kadar ele alarak incelenmesi gereken bir olgudur. Göç akademik bağlamda psikolojik, sosyolojik, siyasal, tarihsel, kültürel, ekonomik, demografik ve dinsel yönden birçok disiplin ile ilintili olduğu için geniş bir araştırma alanı sunmaktadır (Castles ve Miller, 2009, s. 21). Göç, yaşanılan bölgenin kalıcı ya da geçici süreliğine yer değiştirilmesi ve sonrasında göç eden toplumun daha önceki alışmış yaşam şeklinin değişmesi olarak ifade edilmektedir (Zelinsky,1971, ss. 225-

226). Zelinsky'in bu tanımından yola çıkarak göç olgusunun bireylerin sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik yaşamları üzerinde derin bir etkiye sahip olduğunu ve göçün sadece yer değiştirme hareketliliği olmayıp aynı zamanda sosyal yaşamında üzerinde etkili bir güce sahip olduğu anlayabiliriz. Göç hareketliliğiyle birlikte ortaya çıkan ve değişiklik gösteren aidiyet duygusunu kaybetme durumu ile ilgili olarak şu ifade yer almaktadır (Zelinsky, 1971, s. 225):

> *"Çok boyutlu sosyal ve fiziksel düzlemde yeni kazanılmış bu hareket etme özgürlüğü bir ceza ödemeden kazanılamaz. Daha büyük mobilite daha az yerel aidiyet demektedir ve kimileri bir köke bağlı kalamayışın psikolojik bir erozyona sebep olacağını tartışmaktadır. Bu noktada bağlılık ve mekâna bağlı sosyal bağların erozyonu söz konusudur. Bireylerin kendi yaşam alanlarına, mekânsal hislerine karşı algıları ve duyguları parçalanmaktadır."*

Bu ifadeler yer değiştirme hareketliliğinin zamanla kültürel ve sosyal bağlara zarar vererek yok olmasına sebep olacağını ve etnik yapıyı ciddi anlamda değişime uğratacak bir etkiye sahip olduğuna yer vermektedir. Bu bağlamda göç hareketlerinin farklı açılardan ele alınarak incelenmesi gereklidir.

Lee (1966, s. 49) tanımında kısa, uzak, kolay veya zor olmaksızın göçe neden olan her türlü faktörün göçün zorlu bir yapıya sahip olduğunu gösterdiğini ifade etmektedir. Bu faktörler arasında siyaset, ekonomik, doğal nedenler gibi etkenler yer almaktadır.

Göç üzerine yapılan araştırmalar konu hakkında birçok görüşün ve teorilerini ortaya atılmasını mümkün kılmaktadır. Göç olgusunun birden fazla alanı kapsaması sosyolog, ekonomist ve politikacı gibi birçok meslek uzmanının farklı görüşleri ile literatür açısından daha da zenginleşmesine neden olmuştur. Her uzman kendi disiplini içerisinde göçü ele alarak incelemiş ve tanımlamıştır bu durum göçün sınıflandırılmasına yol açmaktadır.

Eski bir göç teorisyeni Ernest Ravenstein "The Laws of Migration (Göç Yasaları)" çalışmasında incelemiş olduğu nüfus sayımı verileri sonrasında göçün itme ve çekme süreci olduğunu ifade ederek bir bölgedeki olumsuz koşulların toplumlara itici güç uyguladığını başka bölgelerdeki olumlu koşul ve imkânlara sahip yerlerin ise çekici güç uyguladığını belirtmiştir (Ravenstein, 1977).

Castles ve Millerin görüşleri de (1998, s. 20) Ravanstein gibi göçün bütün sebeplerinin itici ve çekici güçlerden oluştuğu yönündedir. Bu bağlamda itici güçler nüfus artışı, ekonomik zayıflık, düşük yaşam koşulları, siyasal baskı gibi faktörlerden oluşmakta olup iyi yaşam koşulları, ekonomik ve siyasal özgürlük gibi faktörler ise çekici güçleri oluşturmaktadır. Bu durumda savaşlar zorunlu olarak ortaya çıkan ve toplumu sığınmacı durumuna düşüren bir olgu olduğu için itici güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu teoriye göre çalışma kapsamında ele alınan Suriyeli mültecilerin ülkelerindeki iç savaş ve baskıcı siyasi yönetimin itici güçleri yüzünden ülkelerini terk etmek zorunda kalmış olmaları ve çekici güç örneği olarak sınır komşusu ve gelişmişlik seviyesi yüksek Türkiye'ye sığınmaları bu duruma örnek gösterilebilir.

Ravenstein'nin yasaları göçün nedeninin temelde ekonomik temellere dayandığını ifade etmektedir. Ayrıca göçü etkileyen farklı birçok etmenin de olduğunu ve bunlardan birinin de mesafe etkisi olduğu, mesafe arttıkça göç hareketliliğinin azalmakta ve göçün aşamalı olarak gerçekleştiğini belirtilmektedir. Ravenstein'nin yukarıda bahsettiklerini aşağıdaki 7 maddede şu şekilde açıklanarak göç kavramının genel özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır (Ravenstein, 1977, s. 43):

> *"1.Göçmenler esas olarak kısa mesafelerde ilerlemektedir; daha uzun mesafelere gidenler büyük sanayi ve ticaret merkezlerine yönelirler.*
>
> *2. Çoğu göç, tarımdan sanayi alanlarına doğru hareket göstermektedir.*
>
> *3. Büyük şehirler, doğal artıştan çok göçle büyür.*
>
> *4. Göç sanayi, ticaret ve ulaşımın gelişimi ile birlikte artmaktadır.*
>
> *5. Her göç akışı bir karşı göçü doğurur.*
>
> *6. Kadınlar daha kısa mesafelerde gerçekleşen göç hareketlerinde erkeklerden daha fazla göç ederler. Buna karşın erkeklerin uluslararası göçte çoğunlukta olduğu görülmektedir.*
>
> *7. Göçün başlıca nedenleri ekonomiktir."*

Birçok göç teorisyeni bu açıklamalardan yola çıkarak farklı çalışmalar yürütüp göç kavramlarını daha da geliştirmiştir. Everett Lee göç sürecinde itici etkenler üzerinde yoğunlaşarak göçü etkileyen mesafe, ekonomik, siyasi etmenlerin göçü olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Castles ve Miller ortaya çıkan küreselleşme ile birlikte tarihi çok eskilere dayanan göç hareketliliğinin yeniden sınıflandırılması gerektiğini belirterek günümüzdeki göçlerin 5 temel eylemini şu şekilde sıralamışlardır (Güllüpınar, 2012, ss. 55-56):

"1. Göçün küreselleşmesi (gittikçe daha fazla ülkenin göç hareketlerinde eş-zamanlı olarak ciddi şekilde etkilenmektedir),

2. Göçün hızlanması (göçün bütün dünyada hacim olarak büyümesi),

3. Göçün farklılaşması (göç giderek pek çok ülke için emek göçü, mülteci ya da kalıcı yerleşimci gibi bir tip değil, çok zaman bunların hepsi olacak şekilde gerçekleşmektedir. Göç hareketleri bazen bir tür hareket olarak başlayıp öteki biçimlerde devam eder),

4. Göçün kadınsallaşması (göç hareketlerine kadınlar giderek çok daha fazla katılım göstermektedir),

5. Göçün giderek siyasallaşması olarak sıralanabilir".

McNeill göçün bütün nedenlerini inceleyip göçü nedenlerine göre şu şekilde sınıflandırılmıştır (Yaldız, 2013, s. 384):

"1. Diğer bir nüfusun zorlamasıyla yer değiştirme (göçebelik),

2. Yaşanılan yerin, başkaları tarafından fethedilmesi ve ardından iki toplumun kaynaşması (fetih girişimleri),

3. Yabancıların, ev sahipleri tarafından memnuniyetle karşılanan gelişleri (ticari faaliyetlerin yerleşmesi),

4. Topraklarından bütünüyle koparılmış birey veya toplumların, başka bir yere götürülmesi (kölelik)".

Tüm bu nedenler göçün insanlık tarihi kadar eski olduğunu doğrulamakla birlikte son zamanlarda artış gösteren göç hareketliliği de Castles ve Miller'in bahsettiği gibi bu yüzyılın Göçler Çağı olarak adlandırılmasına sebep olmaktadır.

Göç olgusunun en temel öznesi olan göçmen kavramı tanımsal olarak bulunduğu bölgeden bireysel ya da gruplar halinde isteğe bağlı ya da zorunlu durumlar karşısında başka bir bölgeye giden kişiler olarak ifade edilmektedir. Genellikle göçmen ve mülteci kavramları birbirlerinin yerine kullanılmaktadır fakat mülteci kavramı daha sınırlı bir kesimi kapsaması ve farklı nedenlere dayanması sebebiyle göçmen kavramından ayrılmaktadır. Göçmen kavramı geniş bir sınıfsal çerçeveyi kapsamakta olduğundan kendi içinde birçok farklı sınıflandırmalar yapılabilir. Böylelikle sağlık, eğitim ve turizm amacıyla göç edenler, işçi göçleri yasal veya kaçak yollarla ülkelere girmeye çalışanlar, zorunlu sebeplerden dolayı başka ülkelere göç etmek durumunda kalanlar şeklinde örnekler verilebilir.

Zorunlu sebeplerden ülke içinde veya ülke dışında göç eden mültecilerin aksine göçmen kavramı ekonomik nedenlerden ya da daha iyi yaşam koşullarına sahip

olmak amacıyla göç eden insanları ifade etmektedir. Düzenli veya düzensiz olarak ülkesinden ayrılan başka ülkelere daha iyi bir yaşama sahip olmak amacıyla göç eden insanlar kendi benliğini koruyarak gittiği ülkeye uyum sağlamaya çalışmaktadır. BM verilerine göre 2013 yılında 214 milyon göçmenin dünya nüfusunun yaklaşık yüzde üçüne karşılık geldiği ifade edilmektedir. Bu verilerden 1990 yılında 154 milyonu bulan göçmen sayısındaki hızlı artışın küresel çapta sorunların yaşanmasına neden olduğu ortaya çıkmaktadır Dünya üzerindeki göçmen hareketliliği gelişmiş ülkelere doğru yapılmaktadır bu durum en çok göçün ekonomik nedenli olduğu ile bağlantılıdır. Sömürgecilik ve Sanayi devrimi ile yaşanan büyük göç dalgası bu duruma örnek gösterilebilir (Düzkaya, 2016, s.8).

Uluslararası mevzuat göçmen kavramını isteğe bağlı olarak göç eden kişiler olarak ifade etmesine rağmen Türkiye göç mevzuatında 5544 sayılı İskân kanununun 3/d maddesinde göçmen; "Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu kanun maddesince kabul olunanlardır" şeklinde tanımlanmaktadır (İskân Kanunu, 2006, madde 3/d). Mevzuatta etnik açıdan getirilen kısıtlama Türkiye'nin doğu ve batı arasında önemli geçiş güzergahında olması Türkiye'nin ileride yaşanabilecek durumlarda altından kalkamayacağı yoğun göç hareketliliğine maruz kalma ihtimalinin sonucudur. Diğer bir ifadeyle Türkiye'nin böylesi bir yaklaşım içinde olması bir bakıma coğrafi konumu sebebiyle ileride yaşanabilecek göç hareketliliğine karşı alınan bir önlemdir.

5901 sayılı Türk vatandaşlığı Kanunu'nun 12. maddesinin (c) bendine göre, göçmen olarak yurda kabul edilen kişiler milli güvenlik ve kamu düzeni açısından bir engel teşkil etmiyorsa İçişleri Bakanlığı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu'nun kararıyla Türk vatandaşlığını alabilmektedir (Türk Vatandaşlığı Kanunu, 2009, madde 12/d).

Yasal boyutta göç kavramı düzenli ve düzensiz olarak ikiye ayrılmaktadır. Düzensiz göç kavramı genellikle yasal olmayan yollardan ülkeye girmeye çalışan kişilerin göçünü ifade eden bir olgudur (Düzkaya, 2016, s.10). Türkiye ilk düzensiz göç kavramıyla 1990'lı yıllarda soğuk savaşın sona ermesi ile ekonomik nedenlerden dolayı iyi yaşama sahip olma amacıyla Afganistan ve Afrika'da çıkan iç savaşlardan kaçan mülteci durumundaki kişilerin Türkiye'yi seçmesi ile tanışmıştır. Fakat son zamanlarda artan küresel çaptaki göç hareketliliği Türkiye'de yoğun düzensiz göç hareketliliğinin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durumun yaşanmasındaki en

büyük sebep ülkelerindeki iç savaş, çatışma ve baskıcı yönetimden kaynaklanan göçlerdir.

Göç ve göçmen kavramları üzerine tanımsal bir çerçeveyi oluşturan bu kısımda aynı zamanda göçmen-mülteci ayırımına dair de bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın alt başlıklarında ise göçün neden ve sonuçlarına aynı zamanda Türkiye'ye etkilerine değinilecektir.

2.2. Göçün Nedenleri ve Sonuçları

Küresel dünya üzerinde son zamanlarda artan göç hareketliliğinin ve bunun sonucunda ortaya çıkan göçmen krizinin yaşanmasındaki en büyük nedenin ekonomik kaynaklı göçler olduğu düşünülse de bunun dışında ülkelerindeki iç savaş, çatışma ve baskıcı yönetim anlayışından kaynaklı nedenlere bağlı göçlerde sıklıkla yaşanmaktadır (Özkarslı, 2014, ss. 8-9). Çalışmanın bu kısmında göçün yarattığı etkiler ve nedenlerine ilişkin detaylı açıklamalar yapılarak çalışmanın en önemli noktası olan Suriyeliler üzerinde durulmaktadır.

Göç olgusu ile ilgili önemli çalışmaları olan Ravenstein 1889'da yayınladığı bir makalesinde göç olgusunun ana etkenlerinin ekonomik sebeplere dayalı yapıldığını fakat savaş, iç çatışma, otoriter yönetim, adaletsiz gelir düzeyi, ağır vergi yükümlülükleri ve benzeri durumların da göç hareketliliğinin gerçekleşmesinde önemli etken olduğunu ifade etmektedir (Özkarslı, 2014, ss. 8-9). Weigner'in Mülteci Akımının Nedenleri tipolojisini ve diğer kaynakları kullanarak göçün nedenlerini sınıflandıran Türkoğlu'na göre göçlerin ekonomik nedenleri yanında devletlerarasında çıkan anlaşmazlıklar etnik, kültürel ve siyasi çatışmalar, baskıcı ve otoriter yönetim anlayışı ve doğal afetler de önemli nedenlerdir (Yüksel vd., 2014, ss. 4-5).

Göç hareketliliğinin oluşum nedenleri olarak yukarıda sıralananlar dışında göç eden toplumların aynı kültür, dil, din ve ortak değerlere sahip insanlarla bir araya gelmek istedikleri sonucunda çıkan göçler de yer almaktadır. Bu duruma Türkiye üzerinden Arapça bilen ve Sünni mezhebe bağlı kişilerin Şanlıurfa'yı, Kürt ve Süryanilerden oluşan grubun ise Mardin'i, Arapça konuşan ve Şii mezhebine bağlı kişilerin ise Hatay'ı tercih etmesi örnek verilebilir (Düzkaya, 2016, s.11).

Türkoğlu'na göre zorunluluk nedeniyle yapılan göçler ise, yaşadığı ülkede içerisinde can ve mal güvenliği kalmayan alışagelmiş yaşam standartlarına sahip olamayan insanların zorunlu olarak yer değiştirmek durumunda kalmaları olarak ifade edilebilir. Ortaya çıkan zorunlu göç hareketliliği bölgesel ve ulusal çapta büyük etkilere sahiptir özellikle göç güzergâhında bulunan ve yoğun göçe maruz kalan ülkelerde kültürel ve sosyal çatışma, ekonomik sebeplerden kaynaklı sorunlar ve uyum problemleri gibi sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu bağlamda yaşanılan sorunların kısa zamanda ve uzun vadeli çözüme kavuşabilmesi için etkin ve kalıcı entegrasyon politikalarının yürütülmesi gerekmekte olup ileride yaşanabilecek ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal problemlerin önüne geçilmesi açısından önemlidir (Yüksel vd., 2014, ss. 4-5).

Söz konusu entegrasyon politikalarının etkin olmaması durumunda ülke içinde huzursuzluk, kargaşa ve güvenlik açısından sorunların yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Yoğun ve kitlesel göçe maruz kalan ülkeler de ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Yeterli imkân ve temel insani hakların sağlanamadığı zamanlarda göç eden insan toplulukları zorluk, çatışma ve huzursuzluk çıkarabilir bu durumum yaşanması ülkede ciddi güvenlik sorunlarının yaşanmasına neden olabilmektedir. Çatışmaların huzursuzluğun ve eylemlerin çoğalması göç alan ülkede ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal krizin ortaya çıkmasına yol açabilmektedir. Bu durumun yaşanması ülkeyi bulunduğu konumdan çok daha geriye gitmesine neden olmaktadır.

Göç hareketliliği sonrası hayata tutunmaya çalışan ve eski alışmış yaşamına dönme isteği olan göçmenlerin çalışmaya başlaması göç alan ülkenin ekonomi piyasasında emeğin ucuzlamasına yerli ve göçmen işçi arasında rekabetin oluşmasına, temel çalışma haklarının zedelenmesine, yoğun şartlar altında çalışan bir işçi sınıfının oluşmasına neden olabilmektedir. Göç hareketliliğinden en çok etkilenen ve zorluklarla karşılaşan kadınlar ve çocuklar ise bu süreçte birçok istismara uğramakta yaşam zorluklarına dayanmaktadır. Küçük yaşta ailesine katkı sağlamak için çalışmaya mecbur kalan çocuklar ise yasadışı yollardan çok ağır işlerde çalışmaya maruz kalmaktadır. Bunun yanı sıra yeterli sağlık koşullarının sağlanamaması güvensizlik, temel haklardan yeterince yararlanamama gibi sorunlar da ortaya çıkmaktadır (Şimşek, 2018, s.373).

2.3. Göç Türleri

Göç kendi içinde farklı türleri barındıran geniş bir kavramdır. Göçün ortaya çıkmasındaki her türlü etken farklı tipte bir göç kavramını oluşturmaktadır. Bazen ekonomik açıdan daha iyi şartlara sahip olmak ya da daha iyi eğitim alabilmek amacıyla bazense ülke içindeki savaştan ve çatışmanın getirdiği zorunluluk insanları göç etmeye zorlamaktadır.

Göç temelde gönüllülük veya zorunluluğa bağlı şekilde gerçekleştirilir. Zorunlu olarak yapılan göçlerin sebepleri arasında savaş, doğal afet, kıtlık gibi durumlar yer alırken son zamanlarda dünya üzerindeki yoğun göç hareketliliği savaş ve çatışma sebebiyle yapılmaktadır. Diğer yandan gönüllü olarak yapılan göç hareketliliği ise bireyin daha iyi yaşam standartlarına sahip olma veya iyi bir eğitim alma arzusuyla yapılmaktadır.

Süresine bağlı olarak göç hareketliliği kısa ya da uzun süreli olarak gerçekleştirilmektedir. Göç proaktif ya da reaktif olarak gerçekleştirilebilir. Anlamsal bakımdan proaktif göç daha önceden planlanan göçü tanımlarken reaktif göç ise bir anda ortaya çıkan göç hareketliliğini ifade etmektedir (Kuş, 2019, s.66).

Göç tipleri her zaman yukarıda belirlenen kesin ifadelerle tanımlanmayabilir çünkü başta kısa süreli olarak yapılan göç hareketliliği bazı koşullar sebebiyle uzun süreli göçe, gönüllü olarak yapılan göç hareketliliği göç edilen ülkenin politik değişiklikleri sonrasında zorunlu göçe dönüşebilir. Planlanan bir göç olan proaktif göç hareketliliği aniden ortaya çıkan olaylar neticesinde reaktif göçe neden olabilir.

Castles ve arkadaşları bu durumu şu sözlerle doğrulamaktadır (2014, s. 26):

> *"Zorunlu veya gönüllü veya mülteci; ailevi veya ekonomik göç gibi farklı kategoriler için ayrı teoriler geliştirmenin verimliliği tartışma konusudur. Göçün motive edici faktörleri sıklıkla farklılık göstermektedir. Öncelikli olarak ekonomik sebeplerle göç eden birisi politik baskıdan da kaçıyor olabilir. Örneğin, Göçün ekonomik, sosyal ve siyasi sebeplerini anlamak güçtür. Örneğin, eşitsizlik ve baskı sebebiyle toplumun kimi etnik grupları ya da sınıfları uluslararası göç etmek için daha az şansa sahiptir, bu durum onları ekonomik olarak da avantajsız hale getirmektedir."*

Bu ifadelere göre göç kavramı sebeplerine göre sınıflandırılması oldukça zor bir kavramdır. Birbiriyle ilişkili olan göç kategorileri arasında kesin sınırlar çizmek

zordur. Her bir sınıf diğer sınıfla bağlantılıdır diğer bölümlerde farklı sınıflara da yer verilerek daha anlaşılır şekilde açıklanmaya çalışılmaktadır.

2.3.1. Ulusal Göç

Ulusal göç kavramı tanımsal açıdan bireyin ya da kişilerin ülke içinde yapmış olduğu yer değiştirme hareketliliğidir. Ulusal göç hareketliliğinin gerçekleşmesindeki sebepler arasında ekonomik nedenlerden dolayı yapılan göç hareketliliği en başta gelmektedir. Bireyin bulunduğu bölgeden ekonomik koşullarını iyileştirmek için daha iyi koşullara sahip olabileceği bölgeye doğru göç etmesidir. Ulusal göçün diğer önemli bir sebebi de eğitim faktörüdür birey daha iyi bir eğitim alabilmek amacıyla kısa ya da uzun süreli olarak ülke sınırları içinde göç etmektedir. Diğer yandan güvenlik durumu da ulusal göçe neden olmaktadır özellikle terörün yoğun olduğu bölgelerde bireyler can ve mal güvenliği konusunda sıkıntı yaşadıklarında başka yerlere göç etmek durumunda kalmaktadır. Şehir hayatının sunduğu yaşam şekilleri ulusal göçün gerçekleşmesinde en önemli sebeptir bu durumun gerçekleşmesiyle sosyalleşme kavramı ortaya çıkmaktadır.

Ulusal ve uluslararası göç arasındaki en önemli fark ülke sınırlarını aşıp aşmamaktır. Zira Uluslararası göç kavramı göçmen giriş çıkış izinleri vatandaşlık hakları gibi huşuları ortaya çıkarmaktadır.

White ve Lindstrom (2005, s. 312) ulusal göçü ele aldıkları çalışmalarında 5 farklı ulusal göç modeli ortaya koymuşlardır:

1. Nüfus Dağılımı: White ve Lindstrom (2005, s. 313) bu örüntüyü, nüfusun geçmişi çok eskilere dayanan teorilerle açıklanamayacak biçimde dağılışını tanımlamak için kullanmaktadır. Eskiden şehirleşme, şehir düzeni göçün ana tetikleyicisi olarak görülürken; şu an göçte yasal düzlem veya ulaşım sistemlerinin yaygınlığı da ulusal göçün değişkenleri olarak görülmektedir.

2. Şehirleşme – Şehirleşmeme: White ve Lindstrom (2005, s. 313) bu görüşte 20. yüzyıldaki endüstrileşen toplumlarda nüfus dağılımı örüntüsünün şehirleşme olduğunu, 1900-1970 arasında endüstrileşmiş her toplumun şehir nüfusunda artış kaydettiğini belirtmiştir.

3. Şehir içi Nüfus Dağılımı: White ve Lindstrom (2005, ss. 314-315), iç göçün genellikle bir ülkedeki bölgeler arası göçü tanımlamak için kullanıldığını fakat bunun bir şehir içindeki bölgeler arasındaki dağılımı tanımlamak için de kullanılabileceğini belirtmiştir.

4. Göç Akışı Yapıları: White ve Lindstrom (2005, s. 315), orijin ve hedef arasındaki hareketlerin sürekliliğinin ortaya topluluklar arasında ekonomik ve kültürel bağlar çıkardığını belirtmektedir.

5. Yasal Endişeler: White ve Lindstrom (2005, s. 315), gerçekleştirmiş oldukları ayrımda kimi politika değişikliklerinin göçü doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebileceğini belirtmektedir.

Yukarıda geçen anlatıma göre ulusal göç kendi içerisinde karmaşıklığa sahiptir. Dolayısıyla ulusal göç hareketliliğini kesin bir sınırlama ile sınıflandırmak mümkün değildir. Ulusal göçün ortaya çıkmasındaki sebepleri incelemek çalışma için önemlidir. Lucas'ın (1997, ss. 730-755) ortaya koyduğu ulusal göç nedenleri ise şu şekilde ifade edilmektedir.

> *"1. Nakit akışı (Temel yaklaşım): Bu bağlamda yazar Sjaastad tarafından öne sürülmüş olan fikre işaret etmiştir. Bu çerçevede göç kararı orijin ülke ve hedef ülke arasındaki ekonomik farktan her türlü ekonomik, fiziksel masraf çıkarılarak elde edilen girdiye bakılarak verilir. Rogers-Castro eğrisine de değinen yazarlar, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde genç yaşlarda göçün daha fazla rastlanılır olduğunun altını çizmekte, bu hareketin erken 20'li yaşlardan sonra düştüğünü belirtmektedirler*
>
> *2. Göç ve iş arama: Yazar bu faktöre Todaro Hipotezi perpektifinden yaklaşmaktadır. Todoro Hipotezi basit fakat güçlü bir hipotezdir ve şehirdeki işlerin kırsaldaki işlere göre daha çekici olduğunu savunur. Bu bağlamda göç, şehirde iş bulmak ve fırsatları değerlendirmek üzere bir yatırım olarak görülür. Todaro Hipotezi kırdan şehre göçenler arasında resmi işlerin daha çok arandığını belirtir.*
>
> *3. İşgücü piyasasına verilen karşılık: Gidilecek bölgedeki iş bulma fırsatlarının göç kararını etkilemesi durumunu tanımlamaktadır. Yazar bu durumu 70 endüstrileşme ve şehir nüfusundaki artış, kazanç farkına dönüt vermeyi öngörmek ve işsizliği öngörmek gibi üç farklı kategoride açıklamaktadır*
>
> *4. Ağ ve bilgi: Çeşitli kanıtlar bireyin göç edeceği bölgede bağlantıları bulunduğu takdirde o bölgeye göç etmesinin daha muhtemel olduğunu göstermektedir. Çünkü fiziksel ve finansal masraflar düşmektedir. Ayrıca*

potansiyel göçmen gideceği bölge hakkında daha fazla bilgiye sahip olmakta ve bu durum riski düşürmektedir

5. Sermayenin rolü: Bu faktör bağlamında göç sonucunda elde edilecek kazanç üzerine bir tartışma yürütmüştür.

6. Geçici, dönen ve kalıcı göç: Geçici göçmenler evlenme, çocukların eğitimi veya emeklilik gibi konularda göç edip geri dönmeyi planlayan ulusal göçmenleri tanımlamaktadır. Dönen göçmenler göç ettikleri orijine geri dönen göçmenleri tanımlar, bu göçmenler arasında gittikleri hedef bölgede kendisine iş bulamadığı için geri dönen örneklerin olduğu göçmenler mevcuttur. Kalıcı göç ise gittikleri yerde kalmayı tercih eden geçici göçmenlere veren durumu tanımlar

7. Aile stratejileri: Gelişmekte olan ülkelerde tarım faaliyeti gösterenler için mahsul sigortası gibi garantör bir durum söz konusu değildir. Böyle bir bağlamda doğal bir felaket sonucu ürünlerini kaybeden bireyin masrafları karşılanamaz. Bu sebeple aile gelir girdilerini çeşitlendirmeyi tercih eder. Bu durumda ailenin kimi bireyleri göç ederek aileye gelir akışı sağlanmış olur. Bu durum gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi demektir ve herhangi riskli bir durum karşısında garanti sağlar."

İncelenen çalışmalar sonrasında görülüyor ki ulusal göç hareketliliğinin ortaya çıkmasında etkili olan ekonomik ve eğitimsel nedenler aynı zamanda uluslararası göçe de yol açmaktadır bu durum ulusal göç ve uluslararası göçün çoğu zaman birbiriyle kesişmesine neden olmaktadır.

2.3.2. Uluslararası Göç

Ülke sınırlarını aşarak ülkeler arası yapılan göç hareketliliği olan uluslararası göç ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi nedenlerden ötürü yapılmaktadır. Fakat uluslararası göç çok katmanlı bir yapıya sahiptir uluslararası göçün yaşanması ile birlikte giriş çıkış izinleri, vatandaşlık hakları, kimlik ve göç yasaları gibi konular ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifade ile uluslararası göçün hukukî boyutu da vardır.

Uluslararası göçün yaşanmasında ilk olarak neden konusu merak edilmektedir. Bu kararın alınmasındaki sebepler savaş, baskı, çatışma ekonomik yetersizlik, adalet yoksunluğu, ağır vergiler, zor iklim koşulları ve doğal afetler gibi sebepler gelmektedir (Lee, 1966, s. 48).

Ayrılış kararı verildikten sonra yolculuğun nereye yapılacağı aşaması gelmektedir. Bu karar ulusal ya da uluslararası göç hareketliliğini belirlemekte olup uluslararası göçün seçilmesi halinde bireyin belirli bir ekonomik ya da kültürel birikime sahip

olması gerekmektedir. Ekonomik birikim göç esnasında ve sonrasında hayatın idame ettirilebilmesi açısından önemli olup entelektüel birikim ise göç sırasında karşılaşılabilecek sorunlarla mücadele etmek ve ekonomik birikimin doğru şekilde kullanılması için gereklidir.

Ulusal ve uluslararası göç hareketliliği arasındaki en önemli fark göç edilen yere giriştir. Bireyin ekonomik ve sosyal birikimi varılmak istenen hedef ülkeye girişte belirleyici faktördür. Diğer yandan ülkelere giriş yasal veya yasadışı yollarla yapılmaktadır. Hedef ülkeye varış, coğrafi şartlar, hedef ülkeye göç edilen güzergâhtaki ülkelerin yasal durumları göç sürecini önemli derecede etkilemektedir. Bu durum kısa zamanda hedef ülkeye varmak için kişilerin yasadışı yolları kullanarak can güvenliğini tehlikeye atmasına neden olmaktadır.

Castles ve arkadaşları (2009) göç hareketliliğini ele alarak göç örüntülerini şu şekilde tanımlamaktadır:

> *"1. Göçün Küreselleşmesi: Aynı anda birçok farklı ülkenin göçten etkilendiğini göstermektedir. Göç alan ülkeler daha yüksek sayılarda kaynak ülkeden göç alma eğilimindedir. Bu durum daha geniş bir spektrumda ekonomik, sosyal ve kültürel arka planlara sahip insanın ülkelere girmesi anlamına gelmektedir.*
>
> *2. Göçün Hız Kazanması: Uluslararası insan hareketleri her ana bölgede artış göstermektedir. Bu sayısal artış, hükümet politikalarına olan ihtiyacı ve duyulan aciliyeti artırmaktadır. Bununla beraber 1993 yılından bu yana mülteci hareketlerinde düşüş söz konusudur [...]. Hükümet politikaları uluslararası göçü savuşturabilir ya da azaltabilir, ülkeye iade etmek de muhtemel bir ihtimaldir.*
>
> *3. Göçün Çeşitlenmesi: Ülkelerin birçoğu tek tipte bir göçe sahip değildir. İşçi göçü, mülteciler veya kalıcı yerleşimciler gibi birçok farklı göçmen tipi söz konusudur. Çoğu zaman, hükümetin göç hareketini durdurma veya kontrol altına alma çabalarına rağmen (veya sebebiyle) göç hareketi tek tip bir göç ile başlayarak form değiştirerek devam eder. Bu durum ulusal veya uluslararası politika ölçütlerinde büyük engeller yaratır.*
>
> *4. Göçün Feminizasyonu: Kadınlar her bölgede ve her göç tipinde önemli bir role sahiptir. Geçmişte, işçi göçü sürecinde erkekler baskın bir role sahipti ve kadınlar sahneye sadece aile birleşimi konularında çıkıyordu. 1960'lardan beri kadınlar işçi göçünde büyük bir rol oynamışlardır. [...] Cinsiyet değişkeni küresel göç tarihinde daima önemli bir değişken olmuştur fakat bu duruma karşı farkındalık güncel göç konusunda artmıştır.*

5. Göçün Artan Şekilde Siyasileştirilmesi: İç politika, ikili ya da bölgesel ilişkiler ve devletlerin milli savunma stratejileri artan şekilde uluslararası göçten etkilenmektedir. Göç noktasında, gelişmiş bir küresel yönetim, gönderen, transit ve hedef ülkeler arasındaki iş birliğinin önemi ve gerekliliği konusunda artan bir farkındalık söz konusudur.

6. Göç Hareketlerinin Yaygınlaşması: Bu durum göç veren ülkelerin transit göç ülkeleri veya göç alan ülkelere dönüşmesi ile gerçekleşmektedir. Bu durum göç alan ülke olmaya giriş yapmak şeklinde gerçekleşmektedir. Polonya, İspanya, Fas, Meksika, Dominik Cumhuriyet, Türkiye, Güney Kore gibi değişen çeşitlilikte ülkeler göç hareketini değişen ölçülerde deneyimlemektedirler".

Yukarıda anlatılanlara göre uluslararası göç çok daha katmanlı biri yapıya sahiptir uluslararası göç konusunda en belirleyici nokta ise yasal boyuttur.

2.3.3. Gönüllü- Zorunlu Göç

Gönüllü göç bireyin kendi isteği ile başka bir bölgeye göç etme hareketliliğidir. Gönüllü göç hareketliliğinin gerçekleşmesinde hiçbir zorlayıcı etmen bulunmamaktadır. Castles ve arkadaşları (2014, s. 222) zorunlu göçü mülteci ve sığınmacıların savaş, baskı, iç çatışma yüzünden zorunlu sebeplere dayalı ülkelerini terk etmek zorunda kaldıkları durum, gönüllü göçü ise ekonomik veya farklı sebeplere bağlı olarak yapılan hareketlilik olarak tanımlamaktadırlar.

Gönüllü göçte ekonomik nedenler en temel neden olarak görülse de bunun dışında farklı sebeplerle de yapılabilmektedir. Bu sebepler arasında evlilik, eğitim, tatil amaçlı yapılan göçler örnek verilebilir. Örneğin 1961-1973 yılında Almanya'ya giden Türk göçmenlerin sayısı takip eden yıllarda evlilikler yoluyla artmıştır (Başkurt, 2009, s. 82). Tatil amaçlı yapılan göç hareketliliğine örnek olarak Haziran-Temmuz ayları itibariyle Türkiye'de Akdeniz ve Ege bölgelerine yapılan göç hareketleri gösterilebilir.

Zorunlu göç ise özellikle savaş, iç çatışma, baskıcı yönetim, doğal afet ve kıtlık gibi nedenlerin oluşturduğu göç hareketleridir. Mülteciler başta olmak üzere ülke içinde yerinden edilen kişiler kıtlık felaket sonrası yerlerinden olan kişiler, sınır dışı edilenler, zorunlu olarak dönüş yapan kişiler bu gruba örnek verilebilir (Başkurt, 2009, s. 82).

Zorunlu ve gönüllü göç arasında diğer göç kategorilerinde olduğu gibi ilişkilendirme yapmak mümkündür. Diğer bir ifade ile iki göç türü arasında keskin olmayan gri alanlarda mevcuttur. Çünkü gönüllü olarak yapılan göç zorunlu göçe dönüşebilir. Zorunlu ve gönüllü göç de göç eden kişinin eşitlik ve insan hakları göz önünde bulundurulmalıdır.

Şahin ve Düzgün (2015, s. 172) Türkiye'nin Suriye başta olmak üzere İran, Irak gibi Ortadoğu'dan kaynaklı yoğun göçe maruz kaldığını belirtirken bu göçün gönüllü göç gibi görülse de bölgede yaşanan savaş ve iç çatışma ekonomik krizin etkisiyle insanların göçe maruz kaldığını ifade etmektedir. Göç hareketliliğinin gönüllü ya da zorunlu olarak ifade edilebilmesi toplumdan topluma ya da kişiden kişiye göre farklılık gösterebilir.

2.3.4. Kısa Süreli- Uzun Süreli Göç

Göç edilen ülkede geçirilen süreye bağlı olarak ortaya çıkan kısa ve uzun süreli göç, göç kavramının süre açısından sınıflandırılmasına neden olmaktadır.

Göç edilen ülkenin yasal durumu göçün uzun veya kısa süreli olmasında önemli etmendir. Örneğin bir ülkeye misafir işçi olarak gidildiğinde ilk başlarda kısa süreli olarak kalmak amacı taşısa da göç edilen ülkenin uzun süreli oturum izni vermesi ya da göç edenlerin zaman içerisinde karar değiştirmeleri sonucunda uzun süreli göçe dönüşebilir. Almanya'ya giden Türk işçilerin biraz birikim yapacak kadar orada kalıp Türkiye'ye geri dönme niyetiyle çıktıkları göç yolculuğunda üçüncü kuşağa gelinmesi buna örnek gösterilebilir (Castles, 2000, s.270).

2.3.5. Proaktif- Reaktif Göç

Göç, karar alma şekline göre sınıflandırılarak proaktif ya da reaktif olarak adlandırılmaktadır. Proaktif göç durumu hedef ülkenin durumuna göre harekete geçmektedir. Richmond (1993, s. 10) bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

> *"Belirli durumlarda göç etme kararı mevcut tüm bilgiyi gözden geçirip maddi ve sembolik avantaj durumunu maksimize etmek üzere rasyonel şekilde hesaplayıp gerçekleştirilir. Diğer uçta ise göç etme kararı tolere edilemeyecek düzeydeki tehlikelere karşı kaçmak dışında hiçbir seçenek bırakmayacak bir kriz durumu sonucunda karşılaşılan panik durumuyla*

verilmiş olabilir. İki tipteki göç kararı göz önünde bulundurulduğunda, bunun ekonomik ve siyasi göçmenlerin sosyal sistemin temel bireysel, biyolojik, ekonomik ve sosyal ihtiyaçları karşılamada başarısız olması sonucu anksieyete yaymasına bir cevap olduğu görülür."

Proaktif göç, göç eden kişinin uzun süre hedef ülke araştırması belirli bir plan sonrası harekete geçmesidir fakat reaktif göç aniden ortaya çıkan sel veya çığ felaketi, savaş ve siyasi nedenler gibi krizler sonucunda aniden verilen karardır. Sonuç olarak Proaktif göç tercih sonucu reaktif göç ise aniden ortaya çıkan zorunlu durumlar sonrasındaki tepki olarak ifade edilebilir.

2.4. Türkiye Tarihinde Yaşanan Göçler ve Sonuçları

Tarih boyunca Anadolu'nun zengin ve bereketli toprakları ile birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması, önemli ticaret yollarının kesiştiği bir noktada bulunması, bölgenin nazarları her daim üzerinde toplanması ve bir çekim merkezi olmasına neden olmuştur. Bu özelliklerinden dolayı Anadolu'nun tarihte büyük savaşlara ve yoğun göçlere tanıklık ettiği bilinmektedir. Tarih boyunca Türkiye coğrafyasının etkilenmiş olduğu göç hareketlerini şu şekilde sıralayabiliriz;

- ✓ 1922-1938 yılları arasında Yunanistan'dan 384 bin
- ✓ 1923-1945 yılları arasında Balkanlar'dan 800 bin
- ✓ 1933-1945 yılları arasında Almanya'dan 800
- ✓ 1988 yılında Irak'tan 51.542
- ✓ 1989 yılında Bulgaristan'dan 345 bin
- ✓ 1991 yılında I. Körfez Savaşı'ndan sonra Irak'tan 467.489
- ✓ 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20 bin
- ✓ 1999 yılında Kosova'da meydana gelen olaylar sonrasında 17.746
- ✓ 2001 yılında Makedonya'dan 10.500
- ✓ Nisan 2011- Mart 2019 arasında Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle yaklaşık 3.6 milyon kişinin Türkiye'ye gelişi (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2020).

Türkiye tarihinde göç hareketliliğinin Osmanlı'nın duraklama ve gerileme döneminde başladığı söylenebilir. Aslında Osmanlı Devleti kuruluş ve yükseliş dönemlerinde uyguladığı iskân politikası ile yeni fethedilen topraklara Anadolu'dan çeşitli grupları göç ettirmişti. Bu zorunlu bir göç değildi çoğunlukla göç edenlere

yeni fethedilen bölgelerde çeşitli imtiyazlar verilerek teşvik edilen bir iskân politikası idi. Böylece devlet hem yeni fethettiği topraklarda bu göçmenler sayesinde egemenliğini pekiştirmiş oluyor hem de Anadolu'da devlet otoritesine meydan okuyan yerleşik hayata geçmek istemeyen grupları iskân etmiş oluyordu. Ancak Osmanlı'nın duraklama ve gerileme döneminde söz konusu toprakların bir bir kaybedilmesi sonucu tersine bir göç başladı. Osmanlı'nın ihtişamlı dönemlerinde özellikle Balkan coğrafyasına yerleştirdiği bu nüfus uğradığı sosyal ve psikolojik baskılar nedeniyle özellikle 93 Harbi ve Balkan Savaşlarının ardından Anadolu'ya tersine göç etmek zorunda kalmışlardır. Yapılan zorunlu göç Osmanlı'nın dağılma dönemine denk geldiği için de ülkede ekonomik ve sosyal açıdan zorlukların yaşanmasına neden olmuştur (Düzkaya, 2016, s.14).

Türk kültüründeki misafirperverlik anlayışı tarihte 1919-1920 yıllarında Bolşevik İhtilali sonrasında yaşanan yönetim değişikliğinden sürülen Rusların İstanbul'da misafir edilerek, 1925 yılında farklı bölgelere dağılan bu insanlar için uygulanan sözleşmeler ve sunulan her türlü imkânda da görülmektedir (Seydi, 2014, s. 269).

Türkiye tarihinde yaşanan en büyük göç hareketliliğinden biri Lozan Anlaşması sonrası 1923 yılında Yunanistan ile imzalanan 384 bin mülteciyi kapsayan zorunlu nüfus mübadelesidir. Bu anlaşmaya göre Yunanistan'daki Türklerin hakları savunulmaya çalışılmıştır fakat devam eden sorunlar ve bitmek bilmeyen anlaşmazlıklar yeniden ikinci göç dalgasının yaşanmasına neden olmuştur. Diğer önemli bir göç hareketliliği İkinci Dünya Savaşı sonrası Nazi hareketliliği ve katliamı sonrasında yaklaşık 800 bin kişinin Almanya'dan kaçarak Türkiye'ye sığınması ile gerçekleşmiştir (Kuş, 2019, s.14).

Soğuk savaş döneminde de Türkiye birçok göç hareketliliğine maruz kalmıştır. 1980-1981 yıllarında Irak-İran savaşı sonrası yaklaşık 50 bin kişi savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınmıştır. Sovyet rejiminin yıkılmasıyla bağımsızlık kazanan ülkelerde çıkan karışıklıklardan kaçan 20 bin Bosnalı, 18 bin Kosovalı ve 10 bin Makedonyalı ve Bulgaristan'dan 345 kişi Türkiye'ye göç etmiştir. Türkiye'nin tarihte karşılaştığı 3. büyük göç dalgası ise 1991 yılında 1. Körfez Savaşı'ndan kaçan 467 bin kişinin Türkiye'ye sığınması ile gerçekleşmiştir. En son Suriye'den Türkiye'ye yönelik yapılan göç hareketliliği geçmişten günümüze kadar Türkiye'nin göç olgusuyla karşı karşıya kaldığı gerçeğini göstermektedir (Toplu, 2014, s. 11; Özkarslı, 2014, s.10).

Diğer taraftan Türkiye coğrafi konumu gelişen ve büyüyen ekonomik yapısı ile gün geçtikçe göçmenler için gözde ülke konumuna gelmiştir. Sadece savaş ve karmaşanın olduğu komşu ülkelerden değil ekonomik sıkıntıların ve iç çatışmaların hâkim olduğu uzak coğrafyalardan insanlar için de Türkiye göç hedefi olarak seçilmektedir. Bunların bir kısmı Türkiye'yi Avrupa ülkelerine geçebilmek için geçiş güzergahı olarak kullanırken bir kısmı da Türkiye'de kalmayı tercih etmektedir (Ökmen, 2010, ss. 7-8).

Bütün bu tarihsel süreçten anlaşıldığı üzere Türkiye geçmişten günümüze kadar birçok göç hareketliliğine maruz kaldığı için göç olgusuna hiç de yabancı değildir. Türkiye tarihte Balkanlar'dan başlayan göç hareketliliği ve günümüzde halen devam etmekte olan Suriye krizi ile dünyada göç hareketliliğinin merkezi konumundadır.

Türkiye'nin göç politikaları 1980'ler itibariyle gözden geçirilerek ortaya çıkan yeni koşullar ve karşılaşılan durumlara göre yeniden ele alınarak uluslararası hukuk çerçevesinde uygulamaya başlanmıştır. Özellikle mültecilerin giriş çıkış izinleri, ikamet ve çalışma hakkı vatandaşlık edinimi için yasal düzenlemeler getirilmiştir Böylelikle mülteciler açısından temel insani hakların elde edilmesi sağlanarak ülke içinde ekonomik ve toplumsal çatışmanın, sosyal uyumsuzluğun ve huzursuzluğun yaşanılmasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

2.5. Suriye Krizi ve Suriye'den Türkiye'ye Göç

2011 yılı Mart ayında Suriye'de çıkan iç savaş o günden beri tüm dünyanın gündemi olmuş ve sonuçları ülke sınırlarını aşarak diplomatik bir sorun haline gelmiştir. Günümüzde halen kalıcı bir çözüme kavuşamayan Suriye krizinde yeni sorunlar ortaya çıkmış kriz ülke içinde yaşanmış olsa da savaşın etkileri sınırlarını aşarak tüm dünyanın problemi olmuştur. Öyle ki savaşın çıktığı ilk günden bugüne kadar Suriye'ye komşu ülkeler çıkan olaylardan etkilenmişler ve sürecin uzaması ile birlikte kalıcı politikalara başvurmak durumunda kalmışlardır.

Suriye krizi ilk zamanlar küçük çapta bir iç çatışma gibi başlayan ancak dış aktörlerin de dahil olmasıyla çözümlenemeyen bir çatışmaya dönüşmüştür. Muhalif gruplar ve rejim yanlısı halk arasında çıkan anlaşmazlıkların nedenleri incelendiği zaman ortaya tarihsel geçmişin izleri çıkmaktadır. Örneğin Fransız Mandası

döneminde başlayan ve devam eden otoriter yönetim şekli ve bu yönetimin halk üzerindeki baskıcı yönetim anlayışı yaşanan sorunların en önemli başlığını oluşturmaktadır. Daha sonra mezhep çatışması da bu olaylara eklenince kriz gün geçtikçe daha da büyümüş, Hafız Esad'ın yönetime geçmesi ile halkın çoğunluğu ayaklanmaya başlamış, ülkede olağanüstü hâl ilan edilerek tutuklamalar, şiddet ve sonu gelmeyen işkenceler yaşanmaya başlanmıştır. 2000 yılında babasından sonra başa geçen Beşar Esad babasının politikalarını devam ettirmiş sonunda 2011 yılında Arap baharı denilen olayların etkisine kapılarak Dera kentinde ayaklanan halka karşı uyguladığı şiddet sonrası çıkan olaylar ülkeyi iç savaşa sürüklemiştir (Abboushi, 1971, ss. 303-311).

2.5.1. Arap Baharı ve Etkileri

Arap baharı Ortadoğu bölgesinde baskıcı ve otoriter yönetim anlayışına karşı demokratik yönetim ve özgürlük taleplerinde bulunan halkın ayaklanması ile başlayan olaylar zincirine verilen ve literatüre geçen bir anonim kavramdır (Doğan ve Durgun, 2012, s. 62).

Bundan 10 yıl önce tarih 17 Aralık 2010'da Tunuslu Muhammed Buazizi adlı üniversite mezunu bir genç işsizlik yüzünden kendini yakarak Arap baharı olarak nitelendirilecek olayların fitilini ateşlemiştir. Yaşanan dramın ardından halk tepkisiz kalmayarak binlerce insan sokaklara dökülmüş yolsuzluk, ifade ve düşünce özgürlüğü, enflasyon ve işsizlik gibi yıllardır birikmiş olan birçok sorunu protesto etmek için gösteriler düzenlemiştir. Polis ve güvenlik güçleri halkın çıkardığı ayaklanmaları ve gösterileri durdurmak için ağır müdahalelerde bulunmuş fakat halkın büyüyen tepkisi karşısında Tunus cumhurbaşkanı istifa etmek zorunda kalmıştır (Kırık, 2012, s.90).

İlk olarak 2010 yılında Tunus'ta bu şekilde başlayan gösteriler benzer sorunlar yaşayan diğer Arap ülkelerine de ilhan kaynağı olmuş ve bu toplumları da harekete geçirerek Arap Baharı olarak nitelendirilen süreci başlatmıştır. Diğer bir ifade ile Tunus'ta başlayan olaylar domino taşı etkisi yaratarak hızlanmış Mısır, Libya, Yemen, Suriye, Bahreyn, Cezayir, Irak ve İran gibi birçok Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkesini etkisi altına alarak ayaklanma ve eylemlerin çıkmasına neden olmuştur (Dede, 2011, ss. 23-24).

Arap baharından yoğun olarak etkilenen ve günümüzde hâlâ bu etkilerin devam ettiği bazı ülkeler ise şunlardır:

Tunus (18 Aralık 2010)

Arap baharı hareketliliğinin başladığı ilk yerdir. Seyyar satıcılık yaparak geçimini sağlayan üniversiteli Muhammed'in kendini yakması sonrası çıkan ayaklanmalar sadece Tunus'la kalmayıp tüm Ortadoğu'yu da etkisi altına almıştır. Halkın düzenlediği miting, gösteri ve protestolar devlet ve halk arasında çatışmaların çıkmasına neden olmuş ve önü alınamaz bir hale dönüşmüştür. Çıkan olaylar sonrasında ülkenin cumhurbaşkanı başta olmak üzere birçok hükümet yöneticisi istifa etmiş ve böylelikle halk devlet yönetimine karşı ilk zaferini kazanmıştır (Kaya ve Hasar, 2012, s. 5).

Mısır (25 Ocak 2011)

Tunus'tan yaklaşık bir ay sonra Arap baharı hareketi Mısır'a da sıçramış, sosyal ağların gücünü kullanarak örgütlenen ve bir araya gelen Mısır halkı yönetime karşı hareketlenmeye başlamış ve gösteriler düzenlemiştir. Ülkede çıkan halk hareketliliğini bastırmak için şiddet yoluna başvuran ülke yönetimi kargaşa ve huzursuzluğun daha da artmasına neden olmuş ve ülke çapında yaşanan şiddetli süreç neticesinde 30 yıllık ülke yönetimindeki Hüsnü Mübarek ülkeden kaçmak zorunda kalmıştır. Bu durum sonrası askeri birlikler yönetime el koyarak darbe girişiminde bulunmuştur.

Libya (15 Şubat 2011)

Arap baharı olaylarının en şiddetli görüldüğü ülke olan Libya'da çıkan gösteriler, ayaklanmalar ve silahlı çatışmalar ülke yönetimindeki Muammer Kaddafi'nin muhalif halk tarafından infaz edilmesi ile ülke iç savaşa doğru sürüklenmiştir. Ülkedeki istikrarsızlık hâlâ devam etmektedir (Erdoğmuş ve diğerleri, 2012, ss. 25-35).

Yemen (18 Ocak 2011)

Arap baharından etkilenerek ülke yönetiminin değiştirildiği diğer bir ülke Yemen'dir. Tunus'ta çıkan olaylardan etkilenen Yemen halkının sokaklara ve meydanlara dökülmesi gösteriler düzenlemesi ile olaylar etkisini arttırmıştır. Ülkede bir grup halkın silahlanması ile çıkan çatışmalar ülke içinde huzursuzluğa neden

olmuş Yemen aşiret gruplarının bazı köyleri ve kasabaları ele geçirerek ülkede iç savaşın yaşanmasına ve kaosun oluşmasına sebep olmuştur. Çıkan olaylar iktidardaki bazı yöneticileri istifaya sürüklemiş en son devlet başkanı Ali Abdullah Salih'in istifa etmesine neden olmuştur. Yemen'de de özellikle dış güçlerin müdahalesi ile iç savaş hâlâ devam ederken, durum ülkede kıtlık ve yoksulluk sonucu binlerce çocuğun öldüğü bir insanlık dramına dönüşmüştür.

Bahreyn (14 Şubat 2011)

Bahreyn halk ayaklanması ile ortaya çıkan Arap Baharından etkilenerek savaşın çıktığı diğer bir ülkedir. Halkın demokrasi, özgürlük ve eşitlik talebi binlerce insanın sokağa dökülmesine ve çatışmaların çıkmasına neden olmuştur. Hükümetin çıkan olaylara karşı ağır müdahalesi ülkede huzursuzlukların yaşanmasına neden olmuş Körfez iş birliği Konseyi'nin Bahreyn'e Yarımada Kalkan Gücü adlı güvenlik kuvveti göndermesiyle olaylar bastırılmaya çalışılmıştır (Paksoy ve diğerleri, 2012, s. 50).

Suriye

Arap dünyasında yaşanan olaylar ve etkileri Suriyeli halkını da harekete geçirmiş ve ülkede çıkan protestoların kamu binalarına zarar verilecek kadar büyümesi ile olaylar gittikçe artmıştır. Muhalif halkın silahlanmasıyla başlayan olaylar engellenemeyen bir çatışmaya dönüşmüş ve günümüzde de halen devam eden Suriye'nin iç savaşa sürüklenmesine neden olmuştur. Bu durum ülkede çok büyük yıkımların ve ağır kayıpların yaşanmasına neden olmuş milyonlarca insan başka ülkelere göç etmeye mecbur kalmıştır.

Bütün bu örnekler incelendiğinde Arap baharı söz konusu ülkelere gerçekten bahar getirmemiştir. Bazılarında mevcut otoriter yöneticiler devrilmiş fakat ortaya çıkan kaos ortamında mağdur olan yine halk olmuştur. Pek çoğunda iç savaş patlak vermiş ve hâlâ sükûnet sağlanamamıştır. Dahası bu durum yabancı güçlerin bu ülkelere müdahil olmalarına ve özgürlük talepleriyle yola çıkan halkların bu güçlerin çıkar çatışmasının ortasında kalmasına neden olmuştur.

2.5.2. Suriye'deki İç Savaş ve Türkiye'ye Göç Hareketliliği

Bir önceki başlıkta detaylandırılan Arap baharı olayları 2011 yılı Mart ayında Suriye'ye sıçramıştır. Suriye halkının daha insanî hayat standartları ve özgürlük talepleri yönetimi elinde bulunduran Beşar Esad tarafından kabul görmediği gibi otoriter bir irade ile var olan özgürlükler de kısıtlanarak ülke iç savaşa sürüklenmiştir.

Suriye'de çıkan çatışma ve iç savaşın nedenlerini anlayabilmek için önce krizin arka planını incelemek gerekmektedir. Öncelikle ülkenin yönetim şekli ele alınarak tarihsel süreç içerisinde Fransız mandası sonrası yaşanan gelişmeler anlaşılmalıdır. Baskıcı bir yönetim anlayışının hüküm sürdüğü Suriye'de yaşanan. kriz günümüzde hala devam etmektedir.

Fransız Mandası

1920 yılında Suriye kralı olan Emir Faysal Fransızların Suriye'yi ele geçirmesi ile birlikte ülkeden kaçmak zorunda kalmıştır. Bu durum Suriye'nin Fransız yönetimine girmesine neden olmuş ve Suriye'de 26 yıl hüküm süren Fransız mandasının başlangıcı olmuştur. Fransız yönetimi Suriye'yi üç bölgeye ayırarak bu topraklarda hâkimiyetini kurmuştur (Abboushi, 1971, ss. 303-311).

Ayrılan topraklardan biri azınlık grup olan Şiilere verilerek bölgede Şiiler özerklik kazanmıştır. Fakat bu duruma ülkenin büyük bir çoğunluğunu oluşturan Sünniler tarafından karşı çıkılınca Şiilerle Sünniler arasında çatışmaların yaşanmasına sebep olmuştur. Çıkan olaylar Fransız mandası tarafından bastırılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından güç kaybeden Fransız yönetimi Suriye'yi terk etmek zorunda kalmış ve böylelikle Suriye bağımsızlığını kazanmıştır (Şen, 2004, ss. 88-106).

1958 yılında Suriye ve Mısır birleşerek Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni kurmuşlardır. Ülkenin başına geçen Cemal Abdul Nasr ülkedeki tüm siyasi partileri feshederek Suriye'de otokratik yönetim anlayışını sürdürmüştür. 1961 yılında Suriyeli askerlerin ayaklanmasıyla Nasr yönetimi darbe ile sonlandırılmıştır (Şen, 2004, ss. 107-111).

Baas Partisi ve Hafız Esed

1947 yılında Şam'da Michel Aflaq ve Salah Al- Din Al- Bitar tarafından kurulan Baas partisi temelde Arap milliyetçiliği ve Arap sosyalizmini görüş olarak

benimsemiştir. 1963 yılında askeri darbe sonrası yönetime geçen Baas Partisi aynı zamanda Suriye'nin ilk siyasi partisidir. Baas Partisi kurucuları olan askeri grup parti-ordu anlayışı taşımaktaydı (Rabinovich, 1972, ss. 301-340). Parti içerisinde göze en çok çarpan Şii subayların sayı olarak çok kalabalık olması ve daha sonra çok sayıda Şiinin orduya alınması Sünniler ile yönetim arasında anlaşmazlıklara yol açmıştır (Hinnebusch, 2012, ss. 301-340).

1930 yılında dünyaya gelen Hafız Esad öğrencilik yıllarında Baas partisine katılmış ve Suriye'nin Hava Kuvvetleri'nde teğmen olarak görev yapmıştır. 1963 yılında Baas darbesi sonrası Suriye Hava Kuvvetleri başına getirilmiş daha sonra ise Savunma Bakanlığının başına geçmiştir (MacFarquhar, 2000). 1963 yılında Parti içerisindeki anlaşmazlıklardan dolayı ayrılan Esad 1970 yılında yaptığı darbe sonrasında Baas partisini devirmiş ve Suriye yönetimini ele geçirmiştir. 1970 ve 2000 yılları arasında iktidarda olan Esad kendisini destekleyen partileri Baas Partisi altında birleştirerek kendisi ile birlikte ilerlemek istemeyen siyasi partileri saf dışı bırakmıştır (Gençtürk, 2014, ss. 21-22).

Hafız Esad'in 2000 yılında ani ölümü sonrası yerine geçen oğlu Beşar Esad uzunca bir süre İngiltere'de eğitim görmüş ve Suriye'ye döndüğünde ilk zamanlarda yolsuzluklarla mücadelede önemli çalışmalar yürütmüştür. Bu dönemde halk Esad'ın batıda eğitim görmüş olmasının ülkeye önemli katkı sağlayacağını düşünmüştür (Hinnebusch, 2012, s. 95). Esad modernizm anlayışını savunarak birçok yenilik getirmiştir bunun göstergesi olarak Suriye bilgisayar topluluğu kurması, bağımsız ilk gazetenin basılması örnekler arasında yer almaktadır. Beşar Esad'ın gerçekleştirdiği neo-liberal reformların desteklenmesi üzerine ülkede ekonomik sıkıntılar çıkmaya başlamış ve işsizlik, adaletsiz gelir dağılımı yaşanmıştır. Zamanla babası gibi otoriter bir rejim anlayışına sahip olan Esad'ın kendi rejimini seçimlerle meşru kılmaya çalışması ülkede sorunların çıkmasına ve olağanüstü hâl durumunun ilan edilmesine sebebiyet vermiştir. İnsanlar bu süreçte tutuklanarak hapislerde şiddete maruz kalmıştır. Dera'da iki gencin duvar yazıları sebebiyle tutuklanması iç savaşı ateşleyen ilk gelişme olmuştur. İşkencelere maruz kalan gençlerin serbest bırakılması için ayaklanan halk ülkede gerilimin artmasına yol açmıştır. 15 Mart 2011 yılında Şam'da yapılan ilk gösterilerin ağır müdahalelerle bastırılması ülkenin her yerinde halkı harekete geçirmiş ve artan protestolara karşılık açılan taciz ateşleri sonrası pek

çok savunmasız insan ölmüştür. Kısa sürede ülke çapında yayılan bu şiddet ateşi pek çok sivilin hayatını kaybetmesine ve kanlı Suriye krizinin yaşanmasına neden olmuştur.

Halkın silahlanarak oluşturduğu Özgür Suriye Ordusu ve Suriye Milli Ordusu arasında çıkan çatışma sonrası ülkede resmen iç savaş başlamıştır. 2011 yılı sonlarına doğru şiddetini arttıran savaş sonrası milyonlarca Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda bırakılmıştır. Göçe maruz kalan 10 milyon Suriyeli çareyi sınır ülkelere sığınmakta bulmuştur.

Suriye'de yaşanan olaylardan en çok etkilenen ülke Türkiye olmuştur. Zira 910 km'lik sınır komşuluğu yanında iki ülke arasında tarihî bağlar da söz konusudur. Türkiye Suriye için önemli bir jeopolitik konuma sahiptir. Suriye Türkiye'nin Lübnan, Ürdün ve diğer Arap ülkelerine açılan önemli kapısıdır. Ayrıca iki ülke arasındaki ekonomik ve güvenlik ilişkileri de iki ülkeyi yakınlaştırılmıştır. Coğrafi yakınlık aynı zamanda diplomasi alanında da ülkelerin yakınlaşmasına sebebiyet vermiş ve ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgal etmesi sonrası Suriye ve Türkiye'nin ortak tehditlere karşı bir araya gelerek ortak hareket etmesine ve ülkeler arasında diplomasinin gelişmesine yol açmıştır. Türkiye Suriye arasındaki olumlu gelişmeler ne yazık ki Ortadoğu'yu etkisi altına alan Arap Baharı hareketleri ile birlikte son bulmuştur. Türkiye çıkan halk ayaklanmalarında demokrasi, hak ve özgürlük mücadelesi veren direnişçi halkın yanında yer almıştır. Bu kesinlikle komşu bir ülkenin içişlerine karışmak suretinde olmamıştır. Sadece Esad rejimine kendi halkının taleplerine kulak vermesi yönünden telkinden ibaret kalmıştır. Ancak Esad'ın bunun yerine kendi halkını katletmeye devam etmesi Türkiye'nin duruma tepki göstermesine ve kınamasına sebep oldu. Suriye'de halkın silahlanması ile birlikte çıkan iç savaş yabancı güçlerin müdahil olması ile küresel çapta bir hâl alarak Türkiye'nin güney sınırları ve toprak bütünlüğü için tehdit oluşturmuştur. Türkiye çıkan ayaklanmaların son bulması ve Şam yönetiminin demokratikleşmesi sürecinde adım atması için Türkiye'den diplomatik temsilcilerini Şam'a göndermiş fakat rejim yönetimi halk üzerindeki şiddetini daha da arttırarak olayları hızlandırmıştır. Türkiye, Suriye yönetiminin bu tutumu karşısında iki devlet arasındaki diplomatik ilişkilere son vererek Suriye muhalif güçleri ile iletişime geçip Türkiye'de konuk etmiştir. Suriyeli muhaliflerin Türkiye'deki toplantıları sonrası

tüm muhalif gruplar Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) altında toplanarak rejime karşı askeri birlik kurmuştur(Sandıklı ve Semin, 2012, s.235).

Suriye lideri Beşar Esad'ın halka karşı uyguladığı silahlı müdahale sonrası Arap Birliği Suriye'nin üyeliğini askıya almıştır. Ayrıca Türkiye tek taraflı yaptırımlar uygulayarak Suriye'ye iyice yalnız bırakmaya çalışmıştır. Ancak büyük devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda Suriye krizine dahil olmaları ve Esad'ı desteklemeleri sürecin uzamasına milyonlarca masum insanın mağdur olmasına sebep olmuştur ((Tepeçiklioğlu, 2015).

Türkiye, Suriye'de binlerce sivilin hayatını kaybetmesi ve onlarca masum insana uygulanan şiddet sonrası sessiz kalmayıp Suriye yönetimini uyarmıştır. Tüm bu uyarılara kulak tıkayan Suriye rejiminin kanlı saldırılarına devam etmesiyle savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınan Suriyeli halk için sınır illerde çadır ve konteyner kentler inşa edilmeye başlanmıştır. Türkiye Suriye krizinden kaçan masum insanlar için tampon bölge oluşturup, destek olmaya çalışmıştır. Suriye Türkiye'nin bu tutumu karşısında havan topu gibi saldırılarda bulunarak masum sivillerin hayatlarına kastetmiştir. Suriye'nin bu tutumu karşısında Türkiye yaşananlara seyirci kalmayıp kendi sınır bölgelerini güvence altına almak için Suriye'ye kara harekâtı başlatmıştır. Fakat NATO Türkiye ve Suriye arasındaki anlaşmazlıkların diplomasi yoluyla çözülmesi gerektiğini ifade ederek arabuluculuk yapmaya çalışmıştır. Ancak Suriye krizi Türkiye için ciddi boyutta Suriyeli mülteci sorununu çıkarmıştır. Türkiye topraklarına sığınan Suriyeliler için 10 şehirde kurulan 26 geçici barınma merkezi ile 256, 971 Suriyeliye ev sahipliği yapmıştır. Daha sonra savaşın belirsizliği ve geçen süreç Suriyeli halkın kamp dışında hayatlarına devam etmelerine neden olmuştur. 16 Eylül 2020 tarihi itibariyle 5 ilde 7 geçici barınma merkezinde 59.877 geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler barınmaktadır. Bunun yanında geçici barınma merkezleri dışında 3.559.041 Suriyeli bulunmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020b). Geçici barınma merkezinde sunulan eğitim, barınma, beslenme ve sağlık hizmetleri başta olmak üzere Suriyeli sığınmacıların birçok ihtiyacı karşılanmaktadır. Suriye'de çıkan iç savaş zamanla yerini insanlık dramına bırakmıştır. Bitmek bilmeyen Suriye krizi milyonlarca masum insanın hayatlarında derin yaralar açmaktadır. Dünya devletlerinin ise bu konuya karşı kayıtsız tavırları bu krizin daha da uzayacağını

göstermektedir. Milyonlarca insana kapılarını açan Türkiye'nin omuzlarındaki sığınmacı yükü ise her geçen gün biraz daha artmaktadır.

Sonuç olarak 2011 yılında Suriye'de çıkan iç savaş milyonlarca Suriyeli vatandaşı Türkiye'ye göç etmek zorunda bırakarak geçici koruma statüsü altında yaşamasına neden olmuştur. Çalışmanın alt bölümlerinde Suriyeli halkın Türkiye'deki hukuki statülerine ilişkin bilgiler verilmeye çalışılacaktır.

3. MÜLTECİ VE TÜRKİYEDEKİ İLTİCA SİSTEMİ

21. yüzyılda gelişen savaş teknolojisi daha önceki yıllardaki savaş taktiklerini değiştirerek asker ve ordu gücünün yerini ileri düzey savaş araçlarına bırakmıştır. Gelişen bu teknoloji ne yazık ki yaşam alanlarını, savunmasız sivil halkı, üretim ve tarım alanlarını hedef alarak küresel çapta krize neden olan savaşları başlatmıştır. Bahsi geçen olaylara verilecek en iyi örnek 1. Dünya Savaşı'dır. Bu savaş bölgesel ve küresel alanda yıkıma neden olarak insan yaşamını tehdit etmiş ve can güvenliği olmayan insanlar zorunlu olarak savaşın olmadığı ülkelere göç etmek zorunda bırakılmıştır. Artan kitlesel zorunlu göç hareketleri ülkeler arasında büyük sorunlar yaratmıştır. Kalıcı çözümlerin üretilememesi Birleşmiş Milletlere bağlı bir örgüt olarak BMMYK'nın kurulmasını ve mültecilerin hukuksal haklarının savunulmasını zorunlu kılmıştır (Düzkaya, 2016, s.17)

I. Dünya Savaşı sonrası savaştan ağır etkilenen ülkelerin sorunlarının çözülebilmesi için kurulan Milletler Cemiyeti savaş sonrası göç hareketliliğinden doğan sığınmacı konusunu ilk zamanlar göç alan ve veren ülke arasında çözülmesi gereken bir sorun olarak değerlendirmiştir. Ancak bunun mümkün olmaması sonucunda sonraki süreçte sığınmacı sorununa ilişkin çözüm üretmek amacıyla 1921 yılında Mülteciler Yüksek Komiserliği daha sonra mülteciler için Milletler Cemiyeti Yüksek Komiserliği (1939-1946) ve Hükümetler arası Mülteci Komitesi (1938-1947) gibi kuruluşlar oluşturulmuştur (Kaya ve Eren, 2014, s. 12).

I. Dünya Savaşı'nın neden olduğu sığınmacı problemi konusunu çözmek için kurulan BMMYK II. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan 20 milyon mülteci için hukuki boyutta temel oluşturmuştur (Düzkaya, 2016, s.17). Fakat her geçen gün zorunlu göç hareketliliğiyle birlikte sayıları artan mülteciler göç alan ülkelerde ekonomik, toplumsal, kültürel sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Bu nedenle mülteci sorunun büyük çapta bir krize yol açmaması için uluslararası düzeyde ele alınması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Artan iç savaş ve ülke yönetiminin baskıcı, otoriter tutumu gibi nedenlerden kaynaklı zorunlu göç olgusunun ortaya çıkardığı sığınmacı konusu 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile hukuki boyut kazanarak temel insani hak olarak kabul edilmiştir. Bu beyannamede "herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve

sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır" (BM, 1948). Sığınma Hakkının böylelikle temel insani hak olarak kabul edilerek uluslararası platformda hukuki açıdan tanımlandığını göstermektedir. II. Dünya Savaşı'nda topraklarından göç etmek zorunda bırakılan milyonlarca insan gittikleri bölgelerde yeni sorunların çıkmasına neden olmuş ve temel hak olarak kabul edilen sığınma hakkının hukuksal olarak yeniden düzenlemesini zorunlu kılmıştır. BM önderliğinde 8 Temmuz 1951 tarihinde İsviçre'nin Cenevre şehrinde bir araya gelen 26 ülke temsilcisi görüşmede mülteci sorunlarını ve temel insani hakları ele alıp "Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmeyi" imzalamıştır. Sözleşmede mülteci kavramının tanımı ilk defa yapılarak göç alan ülkelerin sığınmacılara ilişkin yükümlülüklerine detaylıca yer verilmiştir.

Sözleşme, II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan göç hareketliliğine ilişkin imzalandığından ötürü o zamanki yükümlülüklerle sınırlı kalmıştır. Söz konusu sözleşmede geçen *"1 Ocak 1951 tarihinden önce Avrupa'da meydana gelen olaylar"* ifadesi coğrafi sınırlılık getirdiği için yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu durum Birleşmiş Milletler genel kurulunun 1967 yılında 1951'de imzalanan sözleşmeye ek olarak mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin protokol düzenleyerek sözleşmede tanımlanan coğrafi kısıtlamaya ilişkin ibareyi kaldırmasına sebep olmuştur. Fakat bahsi geçen sınırlılık Türkiye ve bazı ülkelerin de aralarında bulunduğu ülkeler için günümüzde halen geçerliliğini korumaktadır (Kaya ve Eren, 2014, s. 13).

Türkiye Cenevre sözleşmesini 1961 ve 1967 yıllarında sırasıyla kabul etmiştir. 1967 yılında sözleşmeden çıkarılan coğrafi kısıtlama ibaresi Türkiye'nin coğrafi konumundan kaynaklı çekince durumları sebebiyle hâlen geçerliliğini korumaktadır. Coğrafi sınırlılık durumunun Türkiye için devam etmesi bölgenin jeopolitik konumundan kaynaklı ileride yoğun göç hareketliliğine maruz kalabileceği olasılığındandır. Bu durumun ispatı olarak İran ve Irak savaşı, Körfez Savaşı, Yugoslavya'nın parçalanması ve Bulgaristan'da yaşayan Türklerin sınır dışı edilmesi örnek gösterilebilir. Yoğun göç hareketliliğinin merkezi konumunda olan Türkiye bu sınırlamanın kalkması ile birlikte milyonlarca sığınmacıyla ve sorunlarla karşı karşıya kalacaktır.

Cenevre sözleşmesini coğrafi kısıtlamaya rağmen kabul eden Türkiye'nin İran-Irak savaşı sonrası göç etmek zorunda kalan yaklaşık yarım milyon insana kapılarını açmasıyla ülkede sığınmacı krizi yaşanmıştır. Bunun üzerinde Sözleşmeye göre mülteci statüsü tanımlanamayan kişiler misafir olarak kabul edilmektedir. Bu süreçte sığınmacı statüsü verilmeyerek geçici koruma altında yaşayan kişiler için bazı hakları daha ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla "Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" çıkarılmıştır (Bakanlar Kurulu, 1994). Söz konusu Yönetmelik Türkiye'ye sığınan kişiler için sığınma haklarını düzenleyen, sığınmacılık konusuna ilişkin nitelikli bir düzenleme olsa da kanun hükmü bulunmamaktadır (Kaya ve Eren, 2014 s. 22).

2011 yılında Suriye'de yaşanan iç savaş ve çatışma milyonlarca kişinin kitlesel olarak Türkiye'ye göç etmesine yol açmıştır. 1994 yılında kabul edilen yönetmelik aniden ortaya çıkan sığınma talebi karşısında yetersiz kalınca yeni bir düzenleme yapılmak zorunda kalınmıştır. Bu kapsamda 30 Mart 2012 tarihinde "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyeti'nde İkamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge" düzenlenmiştir. Çıkan yönerge Suriyeli halkı "geçici koruma statüsü" ile kabul ederek Suriyeli halkın temel haklarına ilişkin ve ülkelerine geri dönüş konuları ile ilgili pek çok konuyu kapsamaktadır (Orhan, 2014b, s. 11).

Zamanla Türkiye'ye sığınan kişilerin hukuki durumlarıyla ilgili temel haklarının kanunlar önünde yasallaştırılması adına 4 Nisan 2013 tarihinde çıkartılan "Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu" (YUKK) 2014 yılında yürürlüğe girmiştir. Böylelikle sığınma ve iltica hukuku alanındaki eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Son zamanlarda artan yoğun göç hareketliliği karşısında büyük sorumluluk ve özveri gösteren kurumlardan biri olan Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü göç, göçmen, mülteci hakları gibi pek çok konu ile ilgilenmektedir. Türkiye ayrıca son zamanlarda göç hareketliliğinde transit ülke olarak değil hedef ülke olarak tercih edilmesindeki sebep göç harekâtı

sonrasında yaşanan mülteci krizi ile ilgili yapılan yasal düzenlemelerdir (Erdoğan, 2014, s. 17).

YUKK son zamanlarda Suriye krizi ile birlikte yeniden incelenerek ele alınmıştır. Kanun içeriğinde yabancı kişilerin ülkeye giriş, kalış ve ayrılış süreci ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün görev, yetki ve sorumlulukları belirtilmektedir (YUKK, 2013, m.1). Ayrıca Türkiye'nin imzaladığı diğer sözleşmelerde geçen coğrafi çekince ibaresi bu sözleşme içinde varlığını korumaktadır. Suriye krizi sonrası bölgeye akın eden göç hareketliliği sonrası Avrupa dışında meydana gelen olaylarda Türkiye'ye göç eden kişiler için "şartlı mülteci statüsü" kullanılmıştır. Şartlı mülteci statüsü BMMYK tarafından üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar sağlanan temel hakların hukuksal karşılığıdır.

Çalışmanın alt bölümünde genel olarak uluslararası koruma talebinde bulunan kişiler için Türkiye hukukunun sağladığı uluslararası koruma niteliğindeki statülere yer verilerek YUKK' un ortaya koyduğu uluslararası koruma statülerinin kimlere, nasıl verildiği ve birbirinden ayrılan yönlerine ilişkin detaylı bir aktarım sağlanacaktır. YUKK hukuksal düzlemde karşılığı olan mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici statülülerini tanımlayarak bu statülere ilişkin açıklamalara yer vermiştir. Söz konusu kanun kapsamında tanımlanan statülere ilişkin detaylı açıklama ve tanımlar alt bölümde ifade edilmektedir. YUKK' un ortaya koyduğu uluslararası koruma statüleri kişilerin kendi ülkelerindeki haklarının güvence altına alınmaması sebebiyle uluslararası düzeyde sağlanan koruma biçimidir (Çiçekli, 2009, s. 221).

3.1. Türkiye'de Göç ve İltica Sistemi

Türkiye'nin göç alanında ilk resmî belgesi 1934 yılında çıkarılan İskân Kanunudur. Kanun, Türkiye'de yapılacak sığınma, göç hareketliliği sürecinin ulus-devlet anlayışı kapsamında gerçekleştirilmesini öngörmektedir (İskan Kanunu, 1934). İskân Kanunu Türkiye'ye göç eden kişileri Türk soyundan ve Türk kültüründen gelen kişiler olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda İskân Kanunu etnik ayrımcılık ve ırkçılık gibi konularda eleştirilebilmektedir (İçduygu vd., 2014, s. 126).

Türkiye jeopolitik konumu sebebiyle özellikle Ortadoğu'da son zamanlarda artan göç hareketliliğinden en fazla nasibini almış ülke konumundadır. Bu bağlamda göç,

mülteci hakları, sığınmacılık konularına ilişkin yapılan hukuki çalışmaların uzun vadeli ve sürdürülebilir olması bu süreçte oluşabilecek kaosu önlemeyi amaç edindiği söylenebilir. Fakat ilerleyen süreçte göç mevzuatında sıkıntıların yaşanmaya başlanması ile birlikte bu çalışmaların yetersiz kaldığı bu durum karşısında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) üyelik sürecinde olması yeniden düzenlemeler yapılmasına imkân tanımıştır (Kara ve Dönmez, 2015, s. 11).

Türkiye 1951 yılında İsviçre'nin Cenevre kentinde imzalanan sözleşmede taraf olarak göç konusunda uluslararası düzenlemeleri kabul etmiştir (Sağıroğlu, 2015, s. 25). Türkiye sözleşmenin ilk maddesinde geçen coğrafi kısıtlamaya rağmen sözleşmeyi imzalayarak Avrupa dışında meydana gelen olaylar sonrasında topraklarına sığınan kişileri mülteci olarak tanımlamamış ve geçici koruma statüsü ile haklarını korumaya almıştır (Canyurt, 2015, s. 130). Söz konusu sözleşme 1967 yılında tekrar gözden geçirilerek yürürlüğe girmiş fakat 7. maddede geçen *"1951 yılından önce meydana gelen olaylar"* ibaresi kaldırılmıştır. 1990'lı yıllara gelindiği vakit yaşanan İran-Irak savaşı ve Arap coğrafyasındaki krizler göç hareketliliğinin artmasına ve Türkiye'nin hedef ülke seçilmesine neden olmuştur. Avrupa dışındaki başka ülkelerden gelen kişilerin Cenevre sözleşmesinde geçen coğrafi sınırlılık şartına takılmaları Türkiye için sıkıntı yaratmıştır (Güner, 2007, s. 85).

30 Kasım 1994 yılında kabul edilen İltica ve Sığınma Yönetmeliği Türkiye'yi daha önce kısıtlamalara rağmen imzaladığı Cenevre Sözleşmesi'nin yükümlülüklerinden kurtarıp mülteci, sığınmacı ve iltica konusunda bağımsız karar verme serbestliği getirmiştir. Söz konusu yönetmelikte mülteci ve sığınmacı statülerine ilişkin kavramsal tanımlamalar yapılırken sığınmacıların ve mültecilerin sağlık hizmeti, sosyal hakları gibi bazı temel haklara yönelik bilgilere yer vermemesi bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir. 1994 yılında kabul edilen İltica ve Sığınma yönetmeliğinde geçen mülteci statüsüne ilişkin tanım yine Avrupa'dan gelen kişiler ile sınırlı tutulmuştur. Yine aynı yönetmelik Avrupa dışından gelen kişilere makul bir süre için Türkiye'de ikamet etme yani üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de kalma izni vererek geçici koruma statüsü hakkı sağlamıştır (Acer, Kaya ve Gümüş, 2011, s. 47). Avrupa Birliği (AB) üyelik sürecine giren Türkiye 1934 yılında göç alanındaki ilk kanun olan İskân Kanununda sadece Türk soyundan gelenlere yönelik düzenlemeler yapması ve bu soydan olmayıp Avrupa dışından

gelen kişilerin uğradığı temel insani hak kayıpları karşısında kanun yetersiz bulunmuş ve 2006 yılında değişikliğe uğramıştır. Türkiye'ye sığınan ve mülteci statüsüne sahip olamayan kişiler için geçici koruma statüsü verilmektedir. Böylece geçici koruma statüsü kapsamındaki kişilere 3. bir ülkeye yerleştirilinceye kadar geçici oturma izni ve temel haklardan yararlanma sağlanmıştır (Koser vd., 1998).

Türkiye Avrupa ile yaptığı görüşmeler ve yürüttüğü diplomasi aracılığıyla göç ve mülteci politikalarını geliştirerek toplumda sorunların ve aksaklıkların önüne geçmeye çalışmıştır. Bu bağlamda geçici koruma statüsü verilen kişiler için hukuki düzenlemeler ve statünün kapsamına dair bilgiler 2014 yılında yürürlüğe giren YUKK' un 91. maddesinde detaylı bir şekilde ele alınmıştır. İlerleyen zamanlarda YUKK' un 91. maddesine dayandırılan "Geçici Koruma Yönetmeliği" yayınlanarak geçici koruma statüsü kapsamındaki yabancıların ülkeye giriş, çıkış izinleri ve temel haklara ilişkin sunulan imkânlara detaylıca yer verilerek statünün sınırları ve kapsamı belirlenmiştir. 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe giren kanunla göç alanında kurumsal yönetimin en önemli parçası olan Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün temeli de atmış oldu (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014). Kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü göç ve mülteci alanındaki tüm işlerin tek çatı altında toplanmasını sağlamıştır (Sirkeci ve Yüceşahin, 2014, s.8; Oktay vd., 2016, s. 778). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yanı sıra Kızılay, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) gibi sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimlerin de bu sürece dahil edilerek göç yönetiminde başarılı ve etkin olunmaya çalışılmıştır (Kara ve Dönmez Kara, 2015, s. 11).

Bu bağlamda Türkiye, Suriye iç savaşının başladığı günden bugüne çıkan göç ve sığınmacı krizine karşı uyguladığı politikalar da üç önemli noktaya vurgu yapmaktadır. Bu üç nokta; açık kapı politikası, sığınmacıların mülteci statüsüne sahipmiş gibi temel haklardan yararlanması ve üçüncü bir bölgeye yerleştirilinceye kadar zorla menşei ülkeye geri gönderilmemesidir (Özcan, 2018, s. 2019). Özellikle son on yılda yaşanılan kitlesel göç hareketleri Türkiye'nin güçlü ve sistemli göç yönetim sisteminin ve sağlam temellere dayalı bir kamu politikasına ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Türkiye krizin yarattığı toplumsal sorunların önüne geçmek ve toplumda huzursuzluğun yaşanmasını engellemek adına öncelikle uluslararası göç politikalarını gözden geçirilmiş ve revize etmiştir. Bu kapsamda ilk olarak sığınmacıların

statülerine ilişkin 2013 yılında Yabancıları Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmıştır. 2016 yılında da yabancılara çalışma hakkı tanıyan uluslararası işgücü kanunu çıkarılarak yabancılara iş istihdamı sağlanmıştır (Örselli ve Babahanoğlu, 2015, s. 2006).

3.2. Mülteci Kavramı

Mülteci kavramı en basit tanımı ile bulunduğu bölgeden başka bir bölgeye sığınma talebinde bulunan kişiler olarak ifade edilebilir. Kavram daha detaylı olarak ise 1951 yılında kabul edilen Cenevre sözleşmesinde şu şekilde tanımlanmaktadır:

> *"Menşei ülkesi dışında bulunan, ırkı, dini tabiyeti, beli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü sebebiyle zulüm görmekten haklı nedenlerle korku duyan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen veya zulüm korkusu nedeniyle buraya dönmek istemeyen kişi"* (Cenevre Sözleşmesi, 1951).

YUKK kapsamında mülteci kavramı Avrupa'da meydana gelen olaylar sonrasında can, mal güvenliği kalmayan ve özgürlüklerinin kısıtlanması korkusuyla bulunduğu ülkeden başka bir ülkeye göç eden kişiler için verilen statüdür. Mülteci tanımından hareketle mülteci statüsü elde edebilmek için 3 önemli şart ortaya çıkmaktadır.

-Zulme uğramaktan korkma

Bu şartın nedeni olarak korku yaşayan kişinin haklı olup olmadığı ve ülkesine geri döndüğü zaman zarara uğrama riskinin olup olmadığının araştırılması gerekmektedir.

- Ülkesi dışında bulunma

Statü alacak kişinin menşe ülkesi dışında bulunmuş olması zulüm ve şiddet korkusundan sonra ikinci şarttır.

- Ülkesine geri dönmeme isteği (YUKK, 2013, madde. 61/1).

Mülteci statüsüne ilişkin ilk hukuksal belge olan 1951 Cenevre sözleşmesi mültecilerin sahip olması gereken temel hakları ve sözleşmeyi imzalayan taraf ülkelerin üzerine düşen sorumlulukların yer aldığı yasal bir düzenlemedir. Cenevre Sözleşmesi'ne göre mülteci statüsü Ocak 1951 tarihinden önce Avrupa'da ortaya çıkan olaylar sonrasında zulme, baskıya şiddete uğrayacağı korkusuyla vatandaşı

olduğu ülkeden ayrılmak zorunda kalıp başka bir ülkeye sığınma talebinde bulunan ve geri dönme arzusunda olmayan kişiler için kullanılmaktadır. Öte yandan mülteci statüsüne ilişkin kriterleri taşıyan fakat statünün verilemediği kişiler 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1. maddesinin (f) bendinde üç gruba ayrılmaktadır:

- ✓ Barışa karşı suç işleyenler, savaş suçu işleyenler veya uluslararası belgelerde tanımlandığı şekilde insanlığa karşı suç işleyenler,
- ✓ Politik olmayan önemli bir suçu mülteci başvurusunun yapıldığı ülke dışında işleyenler,
- ✓ Birleşmiş Milletler 'in ilkelerine ve amaçlarına aykırı eylemlerde bulunanlar (Kaya ve Eren, 2014, s.18).

Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi çekince ifadesine karşın kabul eden Türkiye 1990'lı yıllara kadar mülteci statüsüne ilişkin büyük bir sorunla karşılaşmamış ve bu zamana kadarki mevzuat yeterliliğini sürdürmüştür. Ancak 90'lı yıllarda Ortadoğu'da başlayan kriz ve insan hareketliliği Türkiye'yi ciddi anlamda etkileyerek 1994 yılında Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan İltica Sığınma Yönetmeliği uluslararası platformda mülteci kavramının tanınmasını sağlamıştır. Yönetmelik mülteci kavramını Avrupa'da meydana gelen olaylar sonrasında, ırk, din, mezhep ve siyasi görüş sebebiyle, zulme, baskıya uğrayacağı korkusuyla bulunduğu ülkeyi terk ederek kendi ülkesine geri dönme düşüncesi olmayan yabancı kişi olarak tanımlanmaktadır.

BMMYK her yıl hazırladığı raporlarda Türkiye'ye çok sayıda Avrupa Konseyi'ne üye olmayan ülkeden mülteci statüsü için başvurunun yapıldığı belirtilmektedir. Türkiye ise coğrafi kısıtlama şartı sebebiyle Avrupa dışındaki sığınma talebinde bulunan bireylerin talebine karşılık mülteci statüsü verememektedir ve böyle durumlarda sığınmacı, şartlı mülteci ve geçici koruma kavramları kullanılmaktadır.

3.3. Sığınmacı

Sığınmacı kavramı genellikle mülteci kavramı ile karıştırılmaktadır (Ataman, 2015, s. 25). Mülteci kavramı yukarıda detaylı bir şekilde tanımlanarak kısaca göç edilen yere sığınma hakkı verilen kişi olarak ifade edilmiştir. Sığınmacı kavramı ise Deniz'in (2014) ifadesine göre; yaşadığı ülkeyi terk ederek başka bir ülkeye sığınan ve mülteci statüsü almayı bekleyen kişiler olarak tanımlanmaktadır.

Göç terimleri sözlüğünde de (2013, s. 74) sığınmacı kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır;

> *"Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler temelinde ülkede kalma izni verilmemişse, bu kişiler ülkede düzensiz veya kanuna aykırı bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler"*.

Diğer taraftan sığınmacı tanımı, genellikle mülteci statüsü almaya yönelik başvuruda bulunmuş kişilerin statülerini resmi olarak tanımamış olsa da sığındıkları ülkeden vatandaşları oldukları menşei ülkeye zorla geri gönderilemezler (Türkiye Kızılay'ı Göç Raporu, 2017, s. 2).

Anlamsal bakımdan mülteci ve sığınmacı kavramı birbirine yakın görünse de aralarında temel farklar bulunmaktadır. Bu farklar sebep açısından, niyet açısından ve şartlar açısından sınıflandırılmaktadır. İlk olarak sebep açısından mülteci baskı, şiddet korkusundan dolayı can ve mal güvenliğini sağlamak için yaşadığı ülkeden ayrılmak zorunda kalırken; sığınmacı ekonomik ve toplumsal yaşam koşullarını iyileştirmek için göç etmektedir. Bu bağlamda niyet açısından mülteciler yaşadığı korku neticesinde zorunlu göç ederken; sığınmacılar daha iyi yaşam koşullarını elde etmek için gönüllü göç etmektedirler. Ani bir karar sonrası göç eden mülteciler zor koşullara maruz kalırken sığınmacıların yolculuk şartları çok fazladır. Mülteci statüsü almayı bekleyen sığınmacı grup bu süreçte tıpkı mülteciler gibi temel insan haklarına sahip olup temel hizmet standartlarından faydalanabilmektedir. Sığınmacı kavramı geçici bir statüyü ifade etse de uluslararası düzeyde hukuksal anlamda mülteci kavramına eşit bir yerdedir. Türkiye sığınmacı statüsünü ilk olarak 1990'lı yıllarda coğrafi çekinceden kaynaklı Avrupa dışında meydana gelen olaylar neticesinde topraklarına sığınan kişiler için kullanmıştır.

İltica Yönetmeliğine göre sığınmacı kavramı:

> *"ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek*

> *istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı"* olarak tanımlanmaktadır (İSY, 1994, madde. 3).

Sığınmacı statüsü alan kişilere BMMYK' nın ön gördüğü 3. bir ülkeye yerleştirilince ye kadar Türkiye geçici ikamet izni vermektedir (Toplu, 2014, s. 16).

2011 yılında Suriye'de çıkan iç savaş sonrası milyonlarca mültecinin yoğun göç hareketliliği dünyada mülteci krizi yaşanmasına neden olmuştur. BMMYK beklenmeyen mülteci krizi karşısında sığınmacı statüsünün yeniden ele alınmasını zorunlu kılmış ve bu bağlamda 2014 yılında yürürlüğe giren YUKK yönetmeliğinde sığınmacı statüsünü kaldırarak yerine "şartlı mülteci" statüsünü getirilmiştir.

3.4. Şartlı Mülteci

Şartlı mülteci terimi Türk hukuk mevzuatı YUKK' un kabul edilişi ile birlikte ortaya çıkan bir statüdür. YUKK yürürlüğe girmeden önce Cenevre Sözleşmesi'nin belirlediği mülteci statüsünün koşullarını taşıyan fakat coğrafi çekinceden dolayı Avrupa dışından Türkiye'ye gelen ve sığınma talebindeki kişiler için sığınmacı terimi kabul edilmektedir (YUKK, 2013, Madde. 3).

YUKK kapsamında sığınmacı terimi şartlı mülteci terimi yerine kabul edilerek şu şekilde tanımlanmaktadır:

> "*Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve ülkesine dönemeyen ya da dönmek istemeyen kişilere belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilmektedir"* (YUKK, 2013, Madde.62).

Şartlı mülteci üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye'de ikamet etmesine izin verilmektedir. Bu durum şartlı mülteci statüsünün mülteci statüsüne istinaden geçici olarak kabul edildiğini ve bu nedenle her ne kadar uluslararası koruma ve başvuru sürecinin işleyişi konusunda aralarında ayrımın olmadığı ifade edilse de şartlı mülteci statüsündeki kişiler için verilen hakların geçici olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Yukarıda anlatıldığı gibi şartlı mülteci ve sığınmacı kavramları birbirine benzer görünmekle birlikte aralarında fark bulunmaktadır.

Sığınmacı, uluslararası koruma statüsü alabilmek için başvuru yapar ve başvuru sonrasında mülteci statüsü almaya hak kazanır. Fakat şartlı mülteci üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar geçici ikamet iznine sahiptir. Böylelikle Türkiye'de yaşayan Suriyeliler için şartlı mülteci statüsü kullanmak doğru değildir. Sayıları her geçen gün artan bir kitle için statü verme işlemleri çok fazla zaman alır. Diğer bir yandan on yılı aşkın bir süredir devam eden ve ne zaman biteceği belli olmayan iç savaş üçüncü bir ülkeye yerleştirilme durumunu da ortadan kaldırmakta olduğundan Suriyeliler Geçici Koruma Statüsüne sahiptirler.

3.5. İkincil Koruma

Literatürde tamamlayıcı koruma olarak tanımlanan uluslararası koruma türü YUKK' a göre ikinci koruma şeklinde ifade edilmektedir (Çiçekli, 2014 s. 309). İkincil koruma statüsü YUKK hazırlanırken temel alınan Avrupa sığınma sisteminde kabul edilen uluslararası koruma türüdür. Cenevre sözleşmesinde mülteci olarak nitelendirilemeyen fakat uluslararası korumaya muhtaç kişiler için kabul edilen bir statüdür (Çiçekli, 2009 s. 108-112). Mülteci olarak nitelendirilemeyen fakat menşei ülkesine geri dönmesinin can ve mal güvenliği açısından riskli olduğu ve dolayısıyla kendi ülkesine belirtilen sebepleri gerekçe göstererek dönmek istemeyen kişi ikincil koruma statüsünü almaya engel bir durumu yok ise bu statüyü alabilmektedir.

YUKK' un 63. Maddesi ikincil koruma statüsüne ilişkin şu tanımlamayı yapmıştır:

> "*Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına mahkûm olacak veya işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayrım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statü ikincil koruma statüsüdür*" (YUKK, 2013, Madde. 63) .

Yukarıda belirtildiği gibi kendisine mülteci veya şartlı mülteci statüsü verilemeyen yabancılar için uluslararası koruma statüsünün daha sonra verileceği ifade edilmektedir. Yabancı veya vatansız kişilerin ikincil koruma statüsü alabilmesi için

YUKK' ta belirtildiği üzere kişinin kendi ülkesine geri gönderilmesi durumunda ölüm, işkence, mahkûmiyet ve onur kırıcı suçlamalara maruz kalması nedeniyle ülkesine dönmek istemiyor olması gerekmektedir. Yukarıda belirtilen ifade ve niteliklere göre Türkiye'de ikamet eden Suriyelilerin ikincil koruma statüsü taşıdıkları söylenebilir.

3.6. Geçici Koruma Statüsü

Beklenmedik bir anda sığınma talebinin ve uluslararası koruma ihtiyacının ortaya çıktığı acil durumlarda verilen bir statüdür. Yaşadığı ülkede sürdüğü hayatı savaş, şiddet, baskı ve çatışma nedenlerine dayalı kitlesel olarak başka ülkeye göç edip daha sonra sığındığı ülke yönetimince belirlenmiş bir statüsü olmadan geçici statüde olan kişilere sağlanan koruma durumu olarak ifade edilmektedir (AFAD, 2018).

Türkiye 1951 Cenevre sözleşmesi ve uluslararası koruma yükümlülüklerinin sağlandığı protokollere taraf bir ülkedir. Fakat Türkiye bu sözleşmede geçen coğrafi kısıtlama hükmüne rağmen Avrupa dışında meydana gelen olaylar neticesinde kendisine sığınan kişileri Geçici Koruma statüsü altında tanıdığını ibraz etmiştir. Türkiye coğrafi konumu sebebiyle komşu ülkelerdeki çatışma ve siyasi baskıya seyirci kalmayarak coğrafi kısıtlamaya rağmen topraklarına sığınan kişilere mülteci statüsü vermekten çekinmemiştir. Ortaya çıkan bu çelişkili durum Türkiye'ye sığınan kişilerin mülteci statüsü alıp ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar geçici koruma statüsünde olmasını sağlamaktadır (İçduygu ve Aksel, 2012).

YUKK kapsamında yukarıda bahsedilen statülere ek olarak olağanüstü bir durumda bireylerin karşılaştığı olumsuz durumlar sonucunda yoğun olarak sığınma talebinde bulunması durumunda sığınılan ülkenin söz konusu kişiler için toplu olarak sağladığı bir statüdür. Suriye'de yaşanan kriz sonrası Suriyelilerin Türkiye'ye kitlesel göç akını sonrasında Türkiye topraklarına sığınan bireyler bu kapsamda ele alınmaktadır.

Geçici koruma statüsünü diğerlerinden ayıran en önemli fark aniden gelişen kitlesel nüfus hareketliliği sonrası ortaya çıkan iltica talebine karşılık bireysel değerlendirme yerine topluca izin verilmesidir. Geçici koruma statüsüne sahip bireylerin diğer koruma statüsünde verilen haklar gibi geri gönderilmeme ve temel insani haklara sahip olma gibi mülteci hukukuna dayalı prosedürleri vardır fakat geçici koruma

statüsü hakkına sahip kişilere sağlanan sığınma hakkı kalıcı değil geçici olarak uygulanan bir ara çözümdür.

YUKK geçici koruma statüsünü "Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir" ifadesiyle tanımlamaktadır (YUKK, 2013, Madde. 91).

YUKK geçici koruma statüsüne dair süreç, değerlendirme ve uygulamaya ilişkin usul ve esaslara dayalı tüm konuları Geçici Koruma Yönetmeliğine bırakmıştır. YUKK' un 91. maddesine dayandırılarak hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliğinde söz konusu statü ülkesinden zorla ayrılmak zorunda kalan kişilerin kitlesel nüfus hareketliliği sonrası sığındığı ülkede uluslararası koruma talebinde bulunan kişilere sağlanan koruma olarak tanımlanmaktadır.

Geçici koruma statüsüne ilişkin ilk örnekler 1970'li yıllarda Yugoslavya'nın parçalanması ve Kosova'da çıkan çatışmalar sonucunda yaşadığı toprakları terk etmek zorunda bırakılan yaklaşık 1milyon kişinin kitlesel nüfus hareketliliği sonrası Avrupa ülkelerine kabul edilmesi ile ortaya çıkmıştır. Yine aynı dönemlerde Irak'ta çıkan iç çatışma sonrası Türkiye'ye sığınan yaklaşık 500 bin kişinin sığınma talebi bu statünün daha o zamanlar dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Yeni bir kavram olmasına rağmen geçmişteki göç hareketliliği örnekleri bu statünün daha önceden var olduğunu kanıtlamaktadır (Düzkaya, 2019, s. 28).

Geçici koruma statüsü alabilmenin en önemli koşulu kitlesel nüfus hareketliliğinin hangi koşullarda gerçekleşmiş olduğudur. Ani akımın gerçekleşmesindeki şartlar 2002 yılında "Kitlesel Akın Hallerinde Uluslararası İş birliği Yük ve Sorumluluk Paylaşımı" konusunda BMMYK tarafından verilen karar üzerine gereken şartların bazıları şu şekildedir:

- ✓ Ülkeler arası yoğun insan hareketliliği olması
- ✓ Göç eden insanların varış süresinin hızlı olması
- ✓ Ev sahibi ülkenin ani göç hareketliliğine hazırlıksız yakalanması
- ✓ Sığınma talebinin çok sayıda olması durumunda yetersiz kalınması gibi durumlar sıralanmaktadır (Düzkaya, 2016, s.29).

Suriye'de 2011 yılında çıkan iç çatışma ve savaş sonrası milyonlarca Suriyelinin kaçarak Türkiye'ye kitlesel akın gerçekleştirmesi karşısında İçişleri Bakanlığı sığınma talebinde bulunan Suriyeliler için 30 Mart 2012'de geçici koruma statüsünü kabul etmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) insan hakları ve inceleme komisyonu geçici koruma statüsüne ilişkin "ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren kişilerin yararına olarak, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai nitelikte bir prosedür" tanımlamasını yaparak Türkiye'ye sığınan Suriyelileri mülteci statüsünde değil misafir olarak görmektedir (Yılmaz, 2014, s. 21).

Yukarıda belirtilen hakları sağlayan geçici koruma statüsü genelde Suriyeliler için kullanılan misafir kavramı ile benzerlik göstermektedir. Çalışma da her ne kadar Suriyeliler için geçici koruma statüsü Türk hukuk sisteminde verilmiş olsa da 10 yılı aşkın bir süredir sonucunun ne olacağı bilinmeyen Suriyelilerin gün geçtikçe mülteciliğe sürüklendiğini göstermektedir.

3.6.1. Türkiye'de Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler

2011 yılında iç savaş patlak verdiğinde Suriye'de yaşayan 20 milyon insanın yarısı yaşadıkları yerlerden edilmiştir. Ülkelerinden kaçmak zorunda kalan yaklaşık 5,5 milyon Suriyelinin 3,5 milyondan fazlası Türkiye'ye sığınmıştır (Ağır ve Sezik, 2015, s.100). Türkiye Suriye'den gelen göç hareketliliğini ilk günden beri açık kapı politikası uygulayarak hiçbir ayrım gözetmeksizin Arap, Sünni, Şii, Kürt gibi pek çok etnik ve mezhepten kişiye sığınma imkânı sağlamıştır. Bu durum Türkiye'nin uyguladığı sistemin samimiyet yönünden ilkesel tavrını ön plana çıkarmıştır (Erdoğan, 2015, s. 15). Nisan 2011'de Hatay'ın Cilvegözü sınır kapısından Türkiye'ye giriş yapan ilk Suriyeli kafile ilk etapta sınır illerdeki çadır kentlere yerleştirilmişlerdir (Gençtürk, 2014).

6458 sayılı YUKK' un 91. maddesine göre geçici koruma statüsü verilen Suriyelilere insan haklarına uygun temel ihtiyaçlarının karşılanması sağlanarak hakları güvence altına alınmıştır (Kaya ve Eren, 2014, s. 48). Türkiye'ye sığınan Suriyeliler AFAD tarafından ilk zamanlarda 10 ilde kurulan 23 barınma merkezine

yerleştirilmiştir. Ancak Suriye krizinin son bulmaması ve güven ortamının sağlanmaması sebebiyle Türkiye'deki misafirlikleri uzun sürecek gibi görünen Suriyeliler barınma merkezlerinin kısıtlı imkânlarını neden göstererek daha iyi imkân ve yaşam koşullarına sahip olmak amacıyla barınma merkezlerini terk edip Türkiye'nin her şehrine dağılmışlardır. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye'deki kamplarda ikamet oranı aşağıdaki tabloda detaylıca gösterilmektedir.

Tablo 3.1: Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin geçici barınma merkezlerine dağılımı

İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ADANA (1)	Sarıçam	20.981	20.981
KİLİS (1)	Elbeyli	8.473	8.473
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	10.520	10.520
HATAY (3)	Altınözü	2.631	9.439
	Yayladağı	3.569	
	Apaydın	3.239	
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	9.492	9.492
Toplam		58.905	
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURİYELİ SAYISI	3.580.667		

Kaynak: (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020a).

Tablo 3.1'e göre 16 Aralık 2020 itibariyle 5 ilde kurulan 7 geçici barınma merkezinde ikamet eden 58.905 bin Suriyeli bulunurken, barınma merkezleri dışında yaşayan 3.580.667 Suriyeli ise çoğunlukla sınır illerde ve büyük şehirlerde yoğun olarak yaşamaktadır.

Türkiye barınma merkezlerinde hastane ve sağlık merkezi kurarak sağlık hizmeti sunmakta, okul çağındaki çocuklar için eğitim hizmeti vermekte, psikolojik destek sağlamakta, ibadethane, pazar, market gibi imkânlar sunmaktadır. Ayrıca yetişkinlere meslek edindirme kursları düzenlenmektedir. Türkiye sunduğu bu imkânlar ve hizmet çeşitliliği kapsamında en cömert ve insanî davranan ve diğer ülkelerdeki barınma merkezi koşullarına göre en iyi mülteci kamplarına sahip bir ülke olmuştur (Kirişçi, 2014, s. 22).

Diğer taraftan kısa vadeli planlar Suriye'deki iç savaşın uzaması ve daha devam edeceği gerçeği ile yetersiz kalmıştır. Barınma merkezlerindeki kısıtlı imkânlar Suriyelilerin ülke içerisinde kontrolsüz dağılması çok kısa zamanda toplumda kültürel, ekonomik ve sosyal uyum sorunlarının çıkabileceği ihtimalini güçlendirmektedir. Türkiye'nin her şehrine dağılan yaklaşık 3,5 milyonu aşkın Suriyeli "Kent mültecisi" haline gelmiştir (Erdoğan vd., 2017, s.16, Keleş, 1998, s. 5).

Barınma, beslenme gibi temel gereksinimlerin karşılanması konusunda sıkıntı yaşayan Suriyeliler için kalıcı ve sürdürülebilir göç politikasının oluşturulması gerekmektedir. Suriye krizi ile birlikte Türkiye'ye göç eden nüfusun %92'lik kısmının barınma merkezi dışında yaşaması en başta uyum sorununu karşımıza çıkarmaktadır. Göç politikalarının oluşturulması ve temelde uyumun sağlanması için sürdürülebilir ve uygulanabilir düzenlemeler gerçekleştirilmelidir. Bu çerçevede Suriyelilere sunulan imkânlar toplumda uyum sürecini kolaylaştırıcı çalışmalar olmalıdır. AFAD 2017 raporuna göre Türkiye Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) iş birliği ile okul çağındaki 508.846 çocuğa eğitim imkânı sunmuştur. Ayrıca Sağlık Bakanlığı nezdinde ücretsiz sağlık hizmeti sağlanmıştır. Yetişkin bireylere meslek edindirici kurslar sağlanarak işgücüne katılım artırılmaya çalışılmıştır. Türkçe öğrenme merkezi (TÖMER) aracılığı ile Suriyeli kişilere ücretsiz Türkçe dil kursları sağlanarak uyum sorunu ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır (AFAD, 2017).

Tüm bu sağlanan imkânların yanı sıra barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyelilerin bir kısmı ne yazık ki temel ihtiyaçlardan asgari düzeyde bile yararlanamamak da bu yüzden sokaklarda, trafikte mendil satıp dilencilik yaparak geçimini sürdürmektedir. Maddi yetersizlikten kaynaklı geçim sıkıntısı yaşayan Suriyeliler hayatlarını idame ettirmek için yasadışı yollara başvurarak suç işlemektedirler. Zor durumda kalan Suriyelilerin bugün büyük bir çoğunluğu düzensiz işlerde sigortasız olarak çok düşük ücrete ağır şartlarda çalıştırılmaktadır. Bu durumda çareyi Avrupa'ya göç etmekte bulan Suriyeliler ne yazık ki yasadışı yollarla çıktıkları umut yolculuğunda hayatlarını ve umutlarını kaybetmektedirler. Tüm bu gelişmeler Türkiye'de toplumsal sorunların ortaya çıkacağını göstermekte olup Türk halkı ve Suriyelileri kapsayıcı sosyal uyum çalışmalarının yapılarak ileride yaşanabilecek huzursuzluk ve kaos ortamına ilişkin tedbir alınmasını zorunlu hale

getirmiştir. Çalışmanın alt kısmında geçici barınma merkezinde yaşayan Suriyeli bireyler ele alınarak yaşam koşulları ve temel haklarına ilişkin açıklamalara yer verilecektir.

3.6.2. Kamplarda Yaşayan Suriyeliler

Mart 2011 tarihinden bu yana devam eden Suriye krizi milyonlarca kişiyi evsiz ve vatansız bırakmıştır. Ülkelerinden zorla ayrılan Suriyeliler için tek çare olan göç hareketleri sınır illeri de zor durumda bırakmaktadır. Suriyeliler için güvenlik, barınma, beslenme ve sağlık ihtiyaçlarının en başta karşılanması gerekmektedir. Bu ihtiyaçlar arasında en problem yaratan ise barınma ihtiyacıdır (Oytun ve Gündoğar, 2015). Topraklarında en fazla Suriyeli misafir eden Türkiye ise krizin çıktığı ilk günden bu yana Suriyeliler için temel ihtiyaçların karşılanması konusunda çok özverili çalışmaktadır. İlk göç dalgası ile birlikte 10 şehirde kurulan 26 geçici barınma merkezlerinde 256. 971 Suriyeli barınmaktaydı fakat Suriye'de çıkan iç savaşın bitmemesi ve güven ortamının sağlanması üzerine geçici barınma merkezlerinden ayrılan Suriyeliler yeni bir yaşam kurma düşüncesi ile Türkiye'nin her yerine ülke içinde göç etmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre 16 Aralık 2020 tarihi itibariyle geçici barınma merkezinde ağırlanan toplam Suriyeli sayısı 58. 905 olarak kayıtlara geçmiştir. Geriye kalan 3.580.667 Suriyeli ise barınma merkezleri dışında hayatlarını sürdürmektedir. Çalışmanın gerçekleştirildiği Elbeyli Geçici barınma Merkezinde ise 8 binden fazla Suriyeli yaşamaktadır. Suriyelilerin yaşadığı geçici barınma merkezlerinin sunduğu refah ve sosyal imkânlar diğer barınma merkezlerine ve çadır kentlere göre çok daha iyi olması sebebiyle uluslararası camiada takdir görmektedir. Örneğin Uluslararası Kriz Grubu 2013 yılında yayınladığı bir raporda Türkiye'deki barınma merkezleri için "şimdiye kadar görülen en iyi mülteci kampları" ifadesini kullanmıştır (Kaya ve Eren, 2014, s. 68).

Yine uluslararası düzeyde bir takdir ise 13 Şubat 2014 yılında New York Times gazetesinin "Nasıl Güzel Bir Mülteci Kampı İnşa Edilir?" (New York Times Gazetesi, 2014) başlıklı yazısında Kilis Öncüpınar'da kurulan mülteci kampı örnek gösterilmiştir. Barınma merkezlerinde Suriyeli sığınmacılara temel ihtiyaçların yanı sıra Market, güvenlik, ibadethane, çamaşırhane, altyapı, haberleşme, psikolojik destek ve sosyal etkinlik hizmetleri sunulmaktadır (Öztürk, 2015). Ayrıca eğitim

hizmeti vermek amacıyla okullar Türkçe dil sorunu ortadan kaldırmış TÖMER merkezlerinde ücretsiz dil kursları, genç yetişkinler için meslek edindirme kursları sosyal tesisler, eğlence alanları, kütüphane, cami gibi imkânlar sağlanmaktadır.

Geçici barınma merkezlerinde sunulan kurs faaliyetleri yoğun ilgi görmektedir dikiş-nakış kuaför, bilgisayar Kur'an-ı Kerim gibi farklı alanlarda sunulan kurs hizmeti Suriyelilerin sosyalleşmesini sağlarken ayrıca ileride meslek edindirme konusunda da yardımcı olmaktadır (Orhan, 2014b, s. 12). Barınma merkezleri her ne kadar iyi şartlara sahip olup yüksek standartlı hizmetler sunmasına rağmen Suriyeliler tarafından terk edilmektedir. Bu durumun birçok nedeni bulunmaktadır. En önemli nedenleri arasında çalışma imkânının kısıtlı olması kamp yaşantısının bazı ailelere uygun olmayışı, sosyal uyumun olmaması, giriş-çıkış izinlerinde sıkıntı çekilmesi, kamp içindeki market fiyatlarının çok yüksek olması, sağlık hizmetlerinde yaşanan eksiklikler ve kalabalık ailelerin yaşam alanı sıkıntısı gibi problemler yer almaktadır (Erdoğan, 2014, s.19-20).

Türkiye'de 5 ilde kurulan 7 barınma merkezi diğer mülteci kampları arasında en iyi standartlara sahiptir. Sağladığı barınma ihtiyacının yanı sıra sunduğu hizmetler ile öne çıkmaktadır. Fakat barınma merkezlerinin sunduğu bu kadar avantajın yanı sıra dezavantajları da bulunmaktadır. Öncelik ve barınma merkezinde yaşayan Suriyeliler toplumdan uzak ve izole bir şekilde yaşadığından ne yazık ki sosyalleşememektedir. Suriyelilerin geçici barınma merkezinde izole bir yaşam sürmesi ayrıca gelecekte uyum konusunda sorunlara yol açabilir. Sığınmacıların geçici barınma merkezindeki hayatları çalışma imkânlarını kısıtlayarak ekonomik zorlukların yaşanmasını engelleyip toplum yaşantısından kopuk bir hayat sürerek izole bir kültüre sahip olmasına neden olmaktadır (Yılmaz, 2014, s. 9).

Diğer taraftan her ne kadar geçici barınma merkezi şartları kısıtlı olarak gösterilip tercih edilmese de kamp dışında yaşayan bazı insanlara göre daha iyi koşul ve imkânlara sahiptirler. Çünkü kamp dışında yaşamını sürdürmeye çalışan birçok insan ekonomik, kültürel, sosyal ve birçok yönden sıkıntı çekmektedir. Buna rağmen barınma merkezlerinde ücretsiz sunulan temel ihtiyaçların karşılanması konusunda bile sıkıntı yaşayan kamp dışındaki Suriyelilerin ne yazık ki sayıları da her geçen gün artmaktadır.

3.6.3. Kamp Dışında Yaşayan Suriyeliler

Geçici barınma merkezi dışında yaşayan Suriyelilerin önemli bir kısmı temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda büyük zorluk yaşamaktadır. Barınma merkezlerinden ayrılan Suriyeli nüfus büyükşehirlerde ya da sınır illerde ikamet etmeyen başlamaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün istatistiklerine göre Türkiye'nin 81 ilinde Suriyeli bulunmaktadır. Suriyelilerin en fazla ikamet ettiği 10 il Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kaynaklarına göre aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3.2: Suriyelilerin illere göre dağılımları

İL	GKK Mevcut Suriyeli Sayısı	Suriyeli Nüfus İle İl Nüfusunun Karşılaştırılma Yüzdesi
İSTANBUL	517.345	3,54
BURSA	178.154	5,93
İZMİR	147.457	3,42
KONYA	117.776	5,45
ADANA	251.634	13,32
GAZİANTEP	450.611	23,87
HATAY	433.012	26,39
MERSİN	221.870	12,66
KİLİS	107.980	74,79
ŞANLIURFA	421.367	20,14
Toplam	2.847.206	

Kaynak: (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020b).

Tablo 3.2'ye göre harita üzerinde en fazla Suriyeli ağırlayan il İstanbul olduğu görülmektedir. Daha sonra takip eden illere bakıldığı zaman Suriyeliler en fazla tercih ettiği iller büyükşehirlerden oluşturmaktadır. Tabloda dikkat çeken bir diğer ayrıntı ise Kilis ilidir. Şehirde kendi nüfusundan fazla Suriyelinin yaşaması sebebiyle Türkiye'de kendi nüfusuna %74,79 oranla en fazla Suriyeli barındıran tek ildir ve bu sebeple araştırma yeri olarak Kilis seçilmiştir. (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2020c). Bu durum Suriyelilerin çoğunluğunun barınma merkezleri dışında yaşadığını ve gelecekte toplumsal açıdan uyum sorunları başta olmak üzere birçok alanda sorunun çıkabileceğine işaret etmektedir. Barınma merkezi dışında yaşayanların temel şartlardan yararlanabilmesi için kayıt altına alınması gerekmektedir fakat bugün Türkiye'de kayıt dışı yaşayan sayısız göçmen bulunmaktadır. Kayıt altına

alınmak istemeyen bu göçmenler barınma, beslenme, eğitim, sağlık ve ekonomik hizmetlerden yararlanamamaktadır. Şehirlerde yaşayan Suriyelilerin günümüzde en büyük sorunu barınma imkânının yetersizliğidir. Çoğu Suriyeli ne yazık yaşamaya elverişli olmayan harabe evlerde, camilerde, parklarda ve açık alanlarda hayatlarını devam ettirmeye çalışmaktadır. Ne yazık ki yerel halk tarafından çok yüksek fiyatlar istenilen evler için Suriyeli aileler birleşerek birlikte yaşamaya başlamakta ya da yaşanılması mümkün olmayan harabe ücra köşelerde veya hanlar işyerlerinde yaşamaya mecbur kalmaktadırlar. Yüksek kira bedeli ödeyen ya da yeterli iş istihdamı sağlamayan Suriyeliler ciddi anlamda beslenme sorunu yaşamaktadır. Yeterli ve dengeli beslenmeyen çocuklar ile mama bulamayan ve yetersiz beslenen bebekler ciddi sağlık sorunu yaşayabilmektedir. Geçici barınma merkezi dışında yaşayan Suriyelilerin eğitim ihtiyacında da ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Türkiye'de yaşayan Suriyeli nüfusun büyük bir kısmını okul çağındaki çocuklar oluşturmaktadır. 2018 yılı verilerine göre Suriyeli öğrencilerin okullaşma oranı %62,53 olarak karşımıza çıkmaktadır (YÖBİS VE E OKUL verileri, 2018) Geriye kalan okul çağındaki Suriyeli öğrencileri bazı nedenlere dayalı eğitim hakkından mahrum kalmaktadır. Öncelikle ailelerin maddi yetersizlikleri, kendi dilini unutma korkusu, kız çocuklarının küçük yaşlarda evlendirilmesi nedenlerine bağlı olarak bir kısım Suriyeli çocuk okula gönderilmemektedir. Bu durum gelecekti toplum düzenini zora sokabilecek sorunların başında gelmektedir.

Eğitim konusundaki diğer bir sorun ise okullarda Türk eğitim sisteminin olması ve bu durumun Suriyeli öğrenciler için uyum konusunda sıkıntı oluşturmasıdır. Geçici barınma merkezi dışında yaşayan Suriyelilerin karşılaştığı en büyük sorun uyum sürecidir. Bu durum hem yerel halkı hem de göçmen toplumu etkilemektedir. Bugün 2011 yılında çıkan Suriye krizi sadece Suriye vatandaşlarının değil aynı zamanda Türk vatandaşlarını da etkilemektedir. Toplumda birçok alanı paylaşmak zorunda kalan yerel halk zaman zaman Suriyelilere karşı tavır alabilmektedir. Bu durum toplumda yaşanabilecek huzursuzluk güvensizlik ve çatışma ortamını ortaya çıkarabilmektedir (Toplu, 2014, s. 10). Bu bağlamda çok yönlü sosyal uyum politikaları gerekmekte olup uyum politikaları hem göçmen halkı hem de yerel halkı kapsayıcı olmalıdır. Çalışmanın alt kısmında Suriye krizinin Suriye ve Türk halkı üzerindeki etkilerine ayrıntılı bir şekilde değinilmektedir.

3.7. Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Etkileri

2011 yılında çıkan iç savaş sonrasındaki kitlesel göç hareketliliğinin Türkiye üzerindeki etkilerinin incelendiği bu bölümde Türkiye açısından Suriye krizinin toplumsal, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlardaki etkilerine değinilmektedir.

Suriye'den kitlesel göç hareketliliği en çok sınır komşusu olan Türkiye Ürdün, Lübnan ve Irak ülkelerine doğru gerçekleştirilmiştir. Türkiye Suriye'ye olan sınır yakınlığı akrabalık ilişkileri ve olaylara seyirci kalmayarak gösterdiği ilgi üzerine dünya üzerinde en çok Suriyeli göçü alan ülke olmuştur (Uzman ve Tösten, 2016, s. 5). Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün resmi verilerine göre geçici koruma altındaki Suriyeli sayısı Türkiye nüfusunun yüzde 4,46'sını oluşturduğu gerçeği özellikle ev sahipliği yapan Kilis, Gaziantep, Hatay, Urfa ve Mardin gibi sınır illerde Suriyelilerin topluma etkileri daha fazla görüldüğü sonucu ortaya çıkmaktadır.

Suriye'den gelen beklenmedik nüfus göçü farklı kültürden insanların bir arada yaşamak durumunda kalmasına neden olmuştur. Böylelikle Türkiye'de toplumsal krizin çıkması uyumsuzluk problemlerinden kaynaklı huzursuz bir ortam yaratmıştır. Suriyelilerin yoğun yaşadığı bölgelerde görülen bir takım asayiş sorunları, yerel halkın ekonomik tedirginliği, şehirlerde yerel nüfusta görülen sayısız boşanma vakaları, hırsızlık gibi suçların yaygınlaşması örnek gösterilebilir.

Suriyelilerin Türk ekonomisine ilişkin olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Suriyelilerin kurduğu şirketler ve Türkiye'deki sermayeleri iş piyasasını canlandırmakta olup ayrıca iş istihdamı sağlanması açısından da olumlu bir etkiye sahiptir. Fakat Suriyelilerin ucuz iş gücü ve kayıt dışı çalışma şekli Türk vatandaşları işsiz bırakmakta olup olumsuz bir sonuç ortaya çıkarmaktadır (Memiş, 2015).

Diğer yandan Suriyeliler ile aynı eğitim, sağlık ve sosyal hizmet alan yerel halk arasında eşitsizlik sorunu yaşanmaktadır. Yaşanan bu süreçte Türkiye'nin eğitimden sağlığa, kültürden toplumsal yaşama kadar birçok yönden etkilendiği görülmektedir. Çalışmanın alt kısımlarında Suriyelilerin Türkiye'ye etkileri toplumsal kültürel ekonomik eğitim ve sağlık yönünden ayrı başlıklar halinde detaylıca analiz edilmiştir.

3.7.1. Suriyeli Mültecilerin Toplumsal Yönden Etkileri

Suriye'de çıkan krizi sonrasında artan göç hareketliliği ile sığınmacı durumuna düşen ve savaştan etkilenen Suriyelilerin artan sayıları Türk toplumunu etkileyen bir konuma gelmiştir (Dinçer ve diğerleri., 2013, s. 72). Türk vatandaşları ve Suriyeli sığınmacılar arasında birtakım uyumsuzlukların çıkmasındaki en önemli sebepler dil sorunu, kültürel ve yaşam tarzı farklılığı gibi problemlerdir (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 16). Türkiye'de Suriyeli sığınmacı sayısının sınır illerdeki yoğunluğu demografik yapının bozulmasına neden olmaktadır. Bunun en iyi örneği Kilis'tir. Şehir nüfusunun çok fazla üstünde Suriyeli barındırması sebebiyle bölgede azınlık durumuna düşmesi toplumda ciddi sorunlara yol açmaktadır (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 24).

Özellikle sınır illerde görülen kayıt dışı evlilikler son zamanlarda hızla artmaktadır. Aynı zamanda Suriyeli gelin sorunundan kaynaklı boşanmalarda hızlı artış göstermektedir. Küçük yaştaki kız çocukları sığınmacı ailelerinin maddi imkânsızlıkları nedeniyle başlık parası karşılığında evlendirilmektedir. Araştırmalara göre Kilis'te boşanmaların yüzde 20'si Suriyelilerle yapılan resmi evliliklerden dolayı bitmektedir (Oytun ve Gündoğar, 2015, s.16-25). Ne yazık ki bu durum çocuk yaştaki kızların istismara uğradığı sonucunu da ortaya koymaktadır.

Suriyelilerin barınma ihtiyacı savaştan kaçarak Türkiye'de yaşamaya başlayan Suriyelilerin karşılaştığı sorunlardan birisidir. Şehirlerde artan kira fiyatlarını karşılayamayan Suriyeliler hayatlarını devam ettirebilmek için yıkık harabe ve terk edilmiş yerlerde kalmakta ya da şehirden uzak yerlerde gecekondulaşmaya sebep olmaktadır. Temel ihtiyaçları karşılamakta güçlük çeken Suriyelilerin bir kısmı dilencilik yaparak veya yasa dışı işlerde çalışıp geçimini sağlamaya çalışmaktadır. Ayrıca Suriyelilerde görülen adli suçlardaki artış toplumda güvensizlik ve huzursuzluk yaratmaktadır (Şimşek, 2018, s.380).

Diğer önemli bir sorun ise dil yetersizliğidir. Suriyelilerin yoğun yaşadığı bölgelerde dil problemi yerel halk ile sığınmacılar arasında iletişimsizliğe sebep olmaktadır. Fakat Türkiye'de doğan çocuklar ve yetişen gençlerin sayısındaki artış uyum sorunlarının azaltılmasında ve sığınmacı toplumun kolay entegre olmasında etkili olmaktadır. Bunun yanı sıra sınır yakınlığından kaynaklı akrabalık ilişkileri de uyum

sürecini kolaylaştıran diğer önemli bir noktadır. Tüm bu sorunların aşılması konusunda entegrasyon politikalarının üretilerek kalıcı yönde çözümler geliştirmesi ve sorunların çözümüne ilişkin yönergelerin hazırlanması gerekmektedir.

3.7.2. Suriyeli Mültecilerin Ekonomik Yönden Etkileri

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye yönelik etkilerinin diğer önemli başlığı olan ekonomik etkiler hem olumlu hem olumsuz yönleri ile karşımıza çıkmaktadır. Suriyeli bireylerin ekonomiye giriş yapmasında bazı riskler ortaya çıkmakta olup bunlar Suriyelilerin yoğun yaşadığı şehirlerde yüksek kira ve enflasyon artışları, kayıt dışı işçi alımı ucuz emek piyasası olarak örnek gösterilebilir. Ekonomiye yönelik olumlu yanları ise gelirken yanlarında getirdikleri sermaye gücü ile piyasayı canlandırmaları ve ucuz işgücü artışıyla yatırımcıların rahatlaması, Suriyeli halkın alım gücünü Türk esnaftan yana kullanımı ile Türk ekonomisine katkı sağlamaktadır (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 17).

Suriyeli yatırımcıların Gaziantep Mersin ve Hatay gibi sanayisi gelişmiş şehirlerde açtıkları şirketler ile bu bölgelerin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Ayrıca şehirlerdeki Suriyelilerin mal hizmet talebi bölge ekonomisinin canlandırmaktadır (Dinçer ve diğerleri., 2013, s. 33-34). Suriyelilere verilen geçici koruma statüsü Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca işyerlerinde çalışma hakkı tanımıştır. Fakat Suriyelilerin çalışmalarına ilişkin kapsayıcı bir yasanın olmayışı Suriyelilerin çalışma haklarına zarar vermektedir.

Suriyelilerin ekonomiye en büyük etkisi Suriyelilere yapılan harcamadır. Türkiye'nin tek başına yürüttüğü bu süreçte uluslararası düzeyde gelmeyen destek ve yardım vaatleri Türk ekonomisini olumsuz anlamda etkilemektedir. Düşük gelir düzeyi ve eğitim seviyesindeki yetersizlik unsurlarının ekonominin büyüme ve kalkınma, sosyal ve toplumsal gelişme ile ilişkili olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Çakmak, 2008, s. 33). Suriye sınırına yakın illerde artan talepten kaynaklı mal ve hizmet fiyatlarındaki artış, kiralardaki pahalılık enflasyonu olumsuz yönde etkilemektedir. Suriyelilerin Türkiye ekonomisine etkilerinin anlatıldığı bu bölümde etkilerin olumlu ve olumsuz olarak ele alınmıştır. Çıkan sonuçlara göre Suriyeli sığınmacı çalışma hakları yasal olarak tanınması ve Türk ekonomisine canlılık sağlayacak kapsamlı politikalar düzenlenmesi gerekmektedir.

3.7.3. Suriyeli Mültecilerin Eğitim Yönünden Etkileri

Suriyelilerin eğitim alanındaki etkilerine ilişkin ciddi bir sorun görülmemektedir. Yaşanan olumsuz sorunlardan biri çocukların eğitime ulaşım konusunda yaşadığı sorundur. United Nations International Children's Emergency Fund' un hazırlamış olduğu Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Çocukların Eğitimine ilişkin istatistik verilerine göre 2014 yılında okula giden öğrenci sayısı %17 iken 2019 yılında bu oran %96'ya çıkmıştır (UNICEF, 2021). Bu bağlamda Suriyeli çocukların eğitim hizmetinden yararlandıkları görülürken geriye kalan yüzde 4'lük kısım ise ne yazık ki ailelerinin maddi yetersizlikleri imkânıyla çalışmak zorunda olduğundan ya da ailelerin Türk eğitimi alması konusunda çekimser kalması gibi birçok farklı nedenden dolayı okula gitmemektedir. Eğitim konusu ile ilgili diğer bir sorun ise kamp dışındaki eğitim gören çocukların Türkçe dil sorunu ve uyum zorluğu yaşamasıdır. Bu durumun eğitim konusunda ele alınması ve üzerinde çalışmalar yapılması gereken bir konudur.

3.7.4. Suriyeli Mültecilerin Sağlık Yönünde Etkileri

Suriyelilerin topluma etkilerinin diğer bir yönü sağlık alanı ile ilgilidir. Uluslararası sözleşmeler ile sığınmacılara tanınan temel insani haklardan biri olan sağlık hizmetleri geçici koruma yönetmeliğinde ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Fakat yoğun Suriyeli sayısı sağlık hizmetlerinin sunulmasında aksaklıkların yaşanmasına neden olmaktadır. Suriyeli sayısındaki yoğunluk şehir hastanelerine ağır yükler getirerek fiziksel açıdan ve sağlık personeli tarafından sorunların yaşanmasına neden olmaktadır (Oytun ve Gündoğar, 2015, s. 20). Sağlık hizmetlerinde artan yoğunluk altyapı ve personel yetersizliğini öne çıkarmaktadır. Sınır illerdeki hastanelerde yaşanan Suriyeli yoğunluğu hizmetlerin aksamasına neden olmakta ve yerel halk tarafından tepkileri ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca Suriyelilerin gelmesiyle kızamık, şark çıbanı ve çocuk felci gibi salgın hastalıkların yeniden Türkiye'de görülmesi riski de toplum tarafından olumsuzluk oluşturan bir durumdur. Fakat diğer yandan Suriyeli sığınmacılara kamplarda ve kamp dışında ücretsiz olarak sunulan sağlık hizmetleri ve ücretsiz ilaç temini Suriyelilere sağlanan sağlık hizmetlerinin kapsamlı olduğunu göstermektedir.

4. TÜRKİYEDE MÜLTECİ ENTEGRASYONU

İnsanların zorunlu veya isteğe bağlı olarak gerçekleştirdiği göç siyasal, kültürel, ekonomik ve toplumsal etkilere sahip çok boyutlu bir olgudur. Kavramın anlam genişliği ve çerçevesine ilişkin boyutlara önceki bölümlerde detaylıca değinilmiştir. Bu bölümde ise mülteci ve entegrasyon ilişkisine değinilerek Türkiye'de entegrasyon çalışmalarına yer verilmeye çalışılacaktır.

Göç bireylerin iç savaş, baskı ve otoriter yönetim, çatışma, doğal afet, iklim değişikliği, salgın, kıtlık gibi zorunlu sebeplerden ötürü ya da ekonomik şartları yükseltme, iyi bir eğitim alma ve yaşam koşullarını iyileştirme amacıyla yapılan bölgesel yer değişikliğidir. Tanımdan yapılan çıkarıma göre göçe bağlı nedenler iki farklı noktada değerlendirilebilir. İlk aşamada savaş, çatışma, baskı ve zulüm ve doğal afetlerin yıkıcı etkisi ile yapılan zorunlu göçler, ikinci aşamada ise ekonomik ve eğitim amaçlı bireyin kendi isteği ile gerçekleştirdiği gönüllü göçlerdir.

Söz konusu zorunlu göç tipolojisi ile son zamanlarda artan savaş ve çatışma sebebinden ötürü çok sık karşılaşılmaktadır. Ülkelerindeki iç savaş ve çatışma sonrası can ve mal güvenliğinin tehdit altında olması sebebiyle başka bölgelere kitlesel olarak göç eden gruplar sığındıkları ülkede mülteci ve sığınmacı olarak kabul edilmektedir. Türkiye'de son zamanlarda kitlesel olarak artan göç hareketliliği mülteci haklarından yararlanamayan gruplar için tanımlanan geçici koruma statüsünü ortaya çıkarmıştır. Özellikle Türkiye'ye sığınan Suriyelilere verilen geçici koruma statüsü bireylere temel haklardan yararlanma imkânı başta olmak üzere birçok imkân ve hizmet tanımaktadır. Söz konusu ihtiyaçların karşılanması konusunda ise göç alan ülkelerde gelişmiş entegrasyon politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Politikaların yetersiz olması durumunda sığınmacı toplum ve yerel halk arasında ekonomik, kültürel, siyasal ve sosyal yönden kutuplaşma, gerginlik ve huzursuzluk çıkabilmektedir. Entegrasyon politikaları sığınmacı toplumun kendi kültürünü, yaşam biçimini, dilini, dinini ve benliğini yitirmeden her iki toplum yapısını da özümseyip kabullenecek şekilde geliştirilmelidir.

Göç alan ülkelerde çok kültürlü toplum algısının oluşturulabilmesi için bütünleşik ve kalıcı entegrasyon politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple ilk aşamada eğitim ve ekonomik anlamda çalışmalara yoğunlaşmalıdır. Göçe maruz kalan

insanların sığındıkları topluma uyum sağlaması, iletişim problemlerinin çözebilmesi için dil ve eğitim alanındaki çalışmaların yürütülmesi oldukça önemlidir. Özellikle küçük yaştaki çocukların ve sığındıkları ülkede dünyaya gelen bebeklerin yetişip büyümesinde entegrasyon çalışmalarının önemliliği ortaya çıkmaktadır. Entegrasyon, sığınmacı grupların yeni yaşam yerindeki kişiler ve kurumlar ile uyumlu hale gelmesi için kapsamlı bir süreçtir. Sığınmacı kesim ve yerel halk arasında barış, güven ve paylaşımın sağlandığı bir ortamın oluşabilmesi için çözümlenmesi gereken bir sorundur.

Entegrasyon sürecinde politikaların ve yürütülen çalışmaların yetersiz kalması ve başarısız olması durumunda ortaya çıkabilecek toplumsal sorunlar toplum için tehdit oluşturacaktır. Diğer yandan çıkan sorunlar yerel hak ve sığınmacılar arasında anlaşmazlık, huzursuzluk ve gerginliğe yol açacaktır. Böylelikle entegrasyon politikaları toplumda yaşanabilirlik açısından ne denli önemli olduğu ve söz konusu sonuçların dikkate alınmadığı takdirde ülkeyi kaosa sürükleyeceği sonucunu göstermektedir. Bu durumda politikaların bütünleşik ve geniş çerçevede ele alınarak geliştirilmesi, sığınmacı ve yerel toplumu uyum içerisinde yaşatacak ilkelere sahip olunması beklenmektedir. Çalışmanın alt bölümlerinde entegrasyon kavramı kapsamlı bir çerçevede ele alınarak Türkiye'nin entegrasyon sürecine ilişkin bilgiler aktarılacaktır. Çalışmanın kapsamında Suriyeliler kapsamında entegrasyon çalışmaları ve sorunlarını kapsamlı bir şekilde değinilecektir. Ayrıca entegrasyon sürecinde STK ve çalışmaları incelenerek mülteci entegrasyonuna ilişkin yürütülen projelere yer verilecektir.

4.1. Entegrasyon Kavramı

Entegrasyon TDK sözlüğü 'ne göre "bütünleşme, uyum" anlamına gelmektedir (TDK, 2020). Kültür, yaşayış biçimi, dil, din ve etnik yönden farklılıklara sahip grupların uzun süreçte bir arada yaşaması ile ortaya çıkan uyumlaştırma çabalarına entegrasyon denilmektedir. Entegrasyon kavramı siyasetçiler, akademisyenler, araştırmacılar ve göçmen grupları ile ev sahipliği yapan toplumlar tarafından farklı algılanan oldukça kompleks ve tartışmalı bir kavramdır.

Castles ve diğerleri (2002, s. 12) çalışmalarında entegrasyonun kabul edilmiş bir tanımı olmadığını ifade ederken, Robinson (1998) ise çok karmaşık bir kavram

olduğunu belirtmiştir. Entegrasyon kavramının neyi ifade ettiği, entegrasyon sürecinin nasıl olması gerektiği ve bu sürecin kimleri kapsadığına ilişkin birçok husus tartışmaya neden olmaktadır. Çıkan kaotik ortamda entegrasyon kavramına ilişkin yaklaşımlar iki ayrı grup altında incelenmektedir. İlk yaklaşıma göre sığınmacı kesimin nasıl entegre olacağına ilişkin fikirler üretilirken diğer yaklaşıma göre ise entegrasyon sürecinde toplumun hangi yönlerinin etkili olacağı üzerinde durulmaktadır.

Entegrasyon kavramı mülteci haklarına ilişkin imzalanan 1951 Cenevre sözleşmesinde şu şekilde ifade edilmiştir;

> *"Taraf Devletler, mültecileri özümlemeyi ve vatandaşlığa almayı her türlü imkân ölçüsünde kolaylaştıracaklardır. Vatandaşlığa alma işlemlerini çabuklaştırmaya ve bu işlemlerin masraf ve resimlerini her türlü imkân ölçüsünde azaltmaya özel çaba göstereceklerdir"* (Cenevre Sözleşmesi, 1951, Madde. 34).

Entegrasyon herkes için eşit hakların sağlandığı toplumun her bir ferdi için geçerli olan temeller üzerine kurulmalıdır. Toplumun sadece bir kesimi için geçerli olan kurallar entegrasyon sürecini başarılı kılmamaktadır. Göç alan toplumlarda entegrasyon süreci bütün grupların eşit biçimde yaşaması ve ortak değerlerinin oluşturulması anlamına gelmektedir. Entegrasyon sürecinde göçe maruz kalan toplumun üstlenmesi gereken güçlü görevler vardır. Bahsi geçen süreçte sığınmacı grubun uyum becerisi, iletişim ve değişime açık olması yönleriyle kolaylık sağlaması beklenmektedir.

Entegrasyon süreci tek taraflı bir süreç olmayıp aynı zamanda yerel toplumları da ilgilendiren bir yapıya sahiptir. Entegrasyon süreci ev sahibi toplum ile sığınmacı grupların karşılıklı talepleri ve sorunlarının dikkate alındığı ve bu yönüyle asimilasyon kavramından ayrıldığı çift yönlü bir olgudur (Refugee Council, Agenda for Integration, 2004).

Entegrasyon süreci kapsamında ev sahibi toplumun yaşam tarzına ve toplumsal kurallarına uyum sağlamak, dilini ve kültürünü öğrenmek göç eden bireyin en başta uyması gereken kuralların başında gelmektedir. Fakat bu mecburiyet kişilerin kendi benliğini, kültürünü, kimliğini ve dilini unutması anlamı taşımamaktadır. Entegrasyon olgusu göç edilen toplumda eğitim, sağlık, iş istihdamı, yasal mevzuat

gibi temel ihtiyaçların karşılanması konusunda gerekli hizmet ve kurumlara nasıl ulaşılacağını öğretmektedir.

Entegrasyon sürecinde sığınmacılara temel haklara erişim, güvence ve yasal statünün sağlanmasının kişinin kendini güvende hissetmesi açısından önemli olduğunu ifade etmektedir. (McKeary ve Newbold, 2010; Valenta ve Bunar, 2010; Vrecer, 2010). Mültecilerin yaşamlarındaki belirsizlik, yasal statüleri ve temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çıkan sorunlara ilişkin alınan önlemler entegrasyon politikasında yer almaktadır.

Kitlesel göç hareketliliği sonrasında kamplara yerleştirilen sığınmacıların çoğu temel şartların yetersizliği nedeniyle şehirlere doğru yoğun göç akışı gerçekleştirmektedir. Bu durum entegrasyon politikalarının oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır.

Entegrasyon politikaları başta göçmenlerin ve mültecilerin göç edilen ülkeye uyumunu esas almıştır (Fitzgerald, 2000). İlerleyen süreçte sığınmacıların ekonomik anlamda güçlük çekmesi sonucunda ortaya çıkan tehditler entegrasyon çalışmalarının çok yönlü olarak ele alınması gerektirmektedir. Bu durum entegrasyon sürecinde 4 önemli kriter olan iş istihdamı, eğitim, kültür, sağlık ve sosyal konuları ön plana çıkarmaktadır. Göç süreci sonrası ortaya çıkan entegrasyon süreci toplumsal bir sorun olarak tanımlanmaktadır. Entegrasyon farklı kültüre dile, dine ve yaşayış biçimine sahip kişilerin yeni katıldıkları toplumun, kişileri ve kurumları ile uyum içinde olmasına ve bağlantı kurmasına olanak sağlayan çok kapsamlı bir olgudur.

Entegrasyon süreci hukuki, ekonomik ve sosyo-kültürel yönleri olan üç boyutlu bir olgudur. Bu sürece akılcı ve bilimsel açıdan yaklaşmak ve ona göre projeler üretmek gerekmektedir. Bu bağlamda entegrasyon kesinlikle asimilasyonla karıştırılmamalıdır. Bu süreçte mültecilere entegrasyonun kendi benliklerini ve kültürlerini unutarak tamamen geldikleri ülkenin kültürünü benimsemeleri anlamına gelmediği, göçe maruz kalan topluma da entegrasyonun mültecilerin şartlar oluştuğu taktirde kendi ülkelerine dönmeyecekleri ya da dönmek istemeyecekleri anlamına gelmediği çok iyi bir şekilde anlatılmalıdır. Bu durum gerek mülteciler gerekse ev sahibi toplum tarafından içselleştirilmediği taktirde devletin bu yönde yürüteceği projelerin başarıya ulaşması zor görünmektedir.

4.2. Türkiye Göç Ulusal Eylem Planı ve Entegrasyon Süreci

Türkiye jeopolitik konumu sebebiyle göç ve iltica konusunda kilit noktadır. Ülkenin geçiş güzergahı üzerinde yer alması geçmişten bugüne kadar yoğun göç alan ve iltica hareketliliğine ev sahipliği yapan ülke konumuna taşımıştır. Tüm bu sebepler Türkiye'nin göç ve iltica konusunda nitelikli çalışmaları ve sağlam iltica politikasına sahip olmasını gerektirmektedir.

Ulusal eylem planı hazırlanması için Türkiye bakanlık, kurum ve kuruluşlardan yetkili kişilerden meydana gelen "İltica ve Göç Eylem Planı Görev Gücünü" oluşturarak Türkiye iltica ve göç konusuna ilişkin görüşler doğrultusunda taslak oluşturmaya çalışmıştır. İltica ve göç konusunda hazırlanan söz konusu taslak İçişleri Bakanlığı tarafından geliştirilip tamamlanarak sığınma ve göç alanında AB müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Türk Ulusal Eylem Planı adıyla 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren plan oluşum aşamasında akademisyen, sivil toplum kuruluşları ve uzmanların bilgi ve görüşlerinin alınmaması sebebiyle eleştirilmiştir.

Ulusal eylem planı gerekli durumlarda bir ülkenin kendi iltica politikasını belirlemesi ve değişiklikler yapmasını da içermektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin karşılaştığı Suriye kitlesel göç hareketliliği sonrası iltica ve göç politikasını yeniden gözden geçirmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Göç hareketliliği ve beraberinde getirdiği etkiler Türkiye'de ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal alanlarda değişime neden olmakta bu durum göz önünde bulundurulduğunda iltica ve göç politikalarının bütüncül bir yaklaşımla ele alınarak düzenlenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Ulusal eylem planını belirleme yönünde Türkiye iltica ve göç alanında değişim ve gelişim sürecinde belirleyici olan bir kurum ya da kuruluşun görevlendirilmesi gerektiğini ve bunun için ilgili birimin oluşturulmasının gerektiğini ifade edilmiştir (Ulusal Eylem Planı, 2005, madde. 36).

Türkiye AB müktesebatına uyum sağlamak amacıyla hazırlanan ulusal eylem ve göç planında entegrasyon, mevzuat ve STK rolü konuları üzerinde durulmaktadır.

Türkiye'ye göç eden ve sığınma talebinde bulunan kişilerin üçüncü bir ülkeye yerleştirilince ye kadar yaşadıkları topluma ve insanlara alışma ve iletişim kurmaları uyum sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sığınmacı ve mültecilerin entegrasyonu

için bütünleşik bir entegrasyon sisteminin kurulması gerektiği ulusal Eylem planında bahsedilmektedir. Bu bağlamda göç alan devletin sığınma ve mültecilerin entegrasyon sürecinde ilgili konularda yetkili ve sorumlu olduğu aynı zamanda sığınmacı ve mülteci kişiler için kapsamlı bir entegrasyon programının hazırlanması gerektiği ifade edilmektedir (Ulusal Eylem Planı, 2005, madde 41-42). Söz konusu program Türkiye'deki mülteci ve yerel halk arasında kaynaştırıcı etki yaratarak sığınmacı ve mültecilerin hayatlarını sürdürmeleri konusunda yardımcı olup toplumda oluşabilecek huzursuzluk, güvensizlik ortamının engellenmesine yardımcı olacaktır.

Bu konuda iletişim eksikliğinden kaynaklı problemlerin aşılabilmesi için öncelikle dil sorununun çözülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda Ulusal Eylem planında belirtildiği gibi üniversiteler, MEB'e bağlı okullar, halk eğitim merkezleri ve STK desteği ile ücretsiz Türkçe dil kursları sağlanmalıdır.

Entegrasyon sürecinin başarıya ulaşmasında diğer önemli bir nokta sığınmacı ve mültecilerin eğitimi konusudur. Hiç şüphesiz toplumda uyumun, iletişimin ve paylaşımın sağlanmasında eğitimin rolü büyüktür. Türkiye'de kaldıkları sürece ücretsiz eğitim hakkına sahip sığınmacı ve mülteci çocukların entegrasyon sürecine daha kolay adapte olacağı aşikardır. Ulusal Eylem planında eğitim konusuna ilişkin AB ve diğer fonlardan gelen yardım ile mülteci ve sığınmacıların entegrasyon süreci kapsamında eğitim ve öğretim haklarının bulunduğu belirtilmektedir (Ulusal Eylem Planı, 2005, madde 42).

Sığındıkları toplumda hayatlarını devam ettirebilmeleri ve yerel halk ile kaynaşmaları adına geliştirilen halk eğitim merkezlerindeki meslek edindirme kursları entegrasyon süreci kapsamında gerçekleştirilen en önemli çalışmalardır. Hem sığınmacı kişilerin gelecekte ekonomik bağımsızlığını kazanacağı meslek ediniminde yardımcı olmakta hem de yerel halk ile iletişim kurma ve etkileşim içinde olmayı kolaylaştırmaktadır.

Mülteci ve sığınmacıların vatandaşlık talebi 403 sayılı Türk vatandaşlığı kanunu kapsamında öngörülen şartların taşınması durumunda kabul edilmektedir. Bu kapsamda şartları yerine getiren sığınmacı ve mültecilerin vatandaşlık talebine ilişkin Ulusal Eylem planında açıklama yapılmıştır. Söz konusu maddede vatandaşlık ediniminden önce entegrasyon sürecini başarı ile tamamlayarak Türkçe dil kullanımı

iyi düzeyde olan, toplumdaki düzeni, sosyal hayatı, kanun, örf ve adet gibi kuralları yeteri kadar bilen, ekonomik açıdan kendi ayakları üzerinde durabilen ve diğer kriterleri taşıyan kişilerin vatandaşlık talebinde bulunabileceği belirtilmiştir (Ulusal Eylem Planı, 2005, madde 45).

Ulusal Eylem planı entegrasyon çalışmalarını yürütecek olan resmi kurum üzerinde durarak bu kurumun diğerlerine göre daha fazla görev ve sorumluluklarına yer verilmektedir. Entegrasyon çalışmaları kapsamında ilgili kurum başta olmak üzere yerel yönetimler STK'lar ve devletin tüm kurum ve kuruluşları yardımcı olmak amacıyla bilgilendirilecek ve yetkilendirilecektir (Ulusal Eylem Planı, 2005, madde 41-42).

Ulusal eylem planı entegrasyon çalışmalarında BMMYK, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), ve Kızılay gibi ulusal ve uluslararası kuruluşların ve örgütlerin mevzuata bağlı olarak entegrasyon çalışmaları gerçekleştirdiğini fakat sığınmacı ve mülteci dışındaki yabancıların entegrasyon çalışmaları kapsamında yer almadığını belirtmektedir (Ulusal Eylem Planı, 2005, madde 32).

Entegrasyon çalışmaları kapsamında yoğun mülteci nüfusa sahip kentlerde resmi ve özel kurumlara önemli görevler düşmektedir. İhtiyaç sahibi mültecilere sağlanan sosyal yardımların ulaştırılması, STK ile iş birliği yapılması entegrasyon sisteminin başarı sağlamasında önemlilik arz etmektedir. Ulusal eylem planı entegrasyon süreci vaat edilen ve gerçekleştirilen eylemler konusunda çoğunlukla olumlu gelişmelere sahiptir. Özellikle iltica, vatandaşlık, giriş çıkış izinleri ve ikamet izni gibi mevzuat çalışması uygulamalarının işleyişinde önemli bir yere sahiptir. Entegrasyon programının etkili ve hızlı olabilmesi için çok sayıda kurum kuruluş ve STK'yı kapsayan yönlere sahip olmasıyla mültecilerin, sağlık, sosyal, ekonomik eğitim haklarının ediniminin amaçlanması görüşü olumlu gelişmelerdir.

4.3. Türkiye'de Yaşayan Mültecilerin Entegrasyon Sürecinde Yaşadığı Sorunlar

Dünyada her geçen gün artan kitlesel göç hareketliliği milyonlarca insanı yaşadığı topraklardan, hayatlardan başka yerlere sürüklemektedir. Son zamanlarda artan göç olaylarının yaşanmasındaki nedenler arasında iç çatışma, savaş, doğal afet, kıtlık, salgın, ekonomik ve siyasal nedenler gibi pek çok etken insanları ülkelerini terk etmek zorunda bırakmaktadır.

BMMYK mülteci ve sığınmacıların sorunlarına yönelik ev sahibi ülkenin sorumluluk alması konusunda çağrıda bulunmaktadır. Göç hareketliliğinin beraberinde getirdiği birçok sorun göçün yönetilmesini, politikaların, yasal çalışmaların olmasını ve sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal açıdan gerekli düzenlemelerin yapılarak göçün yarattığı etkilerin en aza indirilmesini gerektirmektedir (Demirhan ve Aslan, 2015, s. 24).

Daha önce de ifade edildiği gibi entegrasyon karmaşık ve çok boyutlu bir süreçtir. Bu süreci etkileyen nedenler arasında mültecinin göç etme nedenleri, cinsiyeti, medeni hali, ekonomik düzeyi, eğitim durumu, siyasi tavrı, göç edilen ülkenin ekonomik, siyasi ve sosyal şartları gibi birçok faktör entegrasyon sürecinde önemli etkendir (Karasu, 2017, s. 633).

Entegrasyon sürecindeki ortaya çıkan sorunlar geniş ve dar açıdan sınıflandırılmaktadır. Göç edilen ülkede mültecilerin sosyal, psikolojik, kültürel sorunları geniş anlamda, mültecilerin sergilediği tavır ve davranışları içeren yoğun ve yorucu süreç ise dar anlamda yaşanılan sorunları anlatmaktadır (Fielden, 2008, s. 1).

Türkiye'de ikamet eden mülteci ve sığınmacıların yaşadıkları sorunların başında temel haklara erişim sorunları gelmektedir. Temel ihtiyaçların yanı sıra statü alıp alamayacaklarına, Türkiye'de kalış sürecine çalışma ve ikamet izni gibi konularda sorunlarda karşımıza çıkmaktadır. Entegrasyon sürecinde hukuki statülerini bilmemekten kaynaklı sorunlar mültecilerin birçok yasal suç işlemesine neden olmaktadır. Bu durum Türkiye'den sınır dışı edilmelerine bile yol açmaktadır. Ayrıca mültecilerin dil bilmemelerinden kaynaklı sosyal ve kültürel yalnızlık kendini dışlanmış gibi hissetmelerine ve bu sebeple travma, korku ve güvensizlik yaşamalarına neden olmaktadır.

Bireyler sıkıntı yaşadıkları ortamlarda mutsuz oldukları durumlar karşısında yeni arayışlara girebilmekte ve suç işleme eyleminde bulunabilmektedirler (Genç ve Alsancak, 2018, s. 47). Kısaca entegrasyon süreci mültecilerin davranışlarına bağlı olarak olumlu ve olumsuz olarak sonuçlanmaktadır (Karasu, 2017, s. 631).

Günümüzde iş hayatı, dil sorunu, sağlık, eğitim, barınma, beslenme, kimlik ve aidiyet gibi çok yönlü konular entegrasyon sürecinde yaşanan uyum sorunlarının

bazılarıdır. Temelde mültecilerin yaşadığı sorunları sosyo-kültürel, ekonomik, psikolojik ve hukuki temele dayalı başlıklar altında toplayabiliriz.

4.3.1. Mültecilerin Statülerine İlişkin Sorunlar

Göç ettikleri ülkelerde mültecilerin yaşadığı sorunların en başında statülerine ilişkin sorun ve belirsizlikler gelmektedir. Statü, Türkiye'ye sığınan kişilerin bu süreçte sahip oldukları hakları yasal açıdan ortaya koyan hukuki bir düzenlemedir.

1951 Cenevre sözleşmesinde geçen coğrafi çekince ibaresi sığınmacı ve mülteci kavramlarının birbirleriyle kullanılması karışıklığa neden olmaktadır fakat 1994 yılında çıkarılan yönetmelikte sığınmacı ve mülteci kavramları farklı anlamlarda tanımlanmıştır. Bu durum aynı anlamı taşıyan iki kavramı hukuksal açıdan iki ayrı noktaya taşımıştır.

1994 yılındaki yönetmelik kapsamında Türkiye'ye sığınan kişiler 5 kategoriye ayrılmıştır;

1- 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolüne göre mülteci kabul edilenler (Sözleşmeye göre mülteciler),

2- Başka bir ülkeye iltica etmek üzere ülkemizden ikamet izni isteyen münferit yabancılar (Münferit sığınmacılar),

3- Topluca sığınmak amacı ile sınırlarımıza gelen yabancılar (Topluca sığınanlar),

4- Ülkemize yönelik büyük nüfus hareketleri,

5- Muharip Yabancı Ordu Mensuplarıdır (EGM, YHİDB Bilgi Notu, 2009).

Statü konusuna ilişkin diğer bir kafa karışıklığı ise mülteci ve sığınmacıların, göçmen kavramı ile ifade edilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu kavramlar göç edilmedeki nedenlerden dolayı birbirine benzemektedir. Uzun süre göç edilen topraklarda yaşayan ve vatandaşlık kazanan mülteciler yerli halk tarafından göçmen olarak nitelendirilmektedir (Kümbetoğlu, 1997, ss. 262-248).

Fakat göçmenler ekonomik nedenler başta olmak üzere isteğe bağlı göç ederken, mülteci ve sığınmacılar ülkelerindeki can ve mal güvenliğinin tehdit altında olması nedeniyle göç etmektedir. Bu bağlamda göçmenler, mülteci ve sığınmacılardan ayırt

edilmektedir. Türkiye'de ulusal düzenlemelerle mülteci kavramına ilişkin bir açıklık getirme ile mülteci statüsünün hukuki boyutta düzenlenmesi uygunluk göstermektedir (Odman, 1998, ss. 8-9).

Göç ve iltica sonrası statü kazanımı için başvuruda bulunan kişilere yoğun resmi işlemler ve uzayan süre nedeniyle mağduriyet yaşamakta ve geleceklerine yönelik tedirgin bir bekleyiş sürdürmektedirler.

Türkiye'nin hukuki olarak geçici koruma kapsamında kabul ettiği Suriyeliler için günümüzde en büyük sorun mültecilik haklarından yararlanamamalarıdır.

Geçici koruma statüsü ile tanınan hakların geçici olması insanlar açısından kaygıya neden olmaktadır. Suriyeliler geleceklerine ilişkin kalıcı çözümler ararken hukuki statüleri bu duruma engel olmaktadır. Bu nedenle geleceklerini verilecek karara göre inşa edecek olan insanların temel haklardan yararlanmaları statü belirsizliği nedeniyle sekteye uğramakta dolayısıyla toplumda ciddi boyutta sorunlar yaşanmaktadır. Kalıcılık ve aidiyet duygusuna sahip olmayan bu insanlar ciddi anlamda psikolojik sorunlar yaşanmakta ve toplumdan sosyal anlamda uzaklaşmaktadır.

4.3.2. Mültecilerin Barınma Sorunları

Barınma ihtiyacı insana sağlanan en temel haklardandır. Türkiye'de YUKK kapsamında sığınma talebinde bulunan ve koruma statüsü elde eden kişilere barınma hakkı kendi imkânları dahilinde tanınmıştır. Fakat refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, yalnız anne veya baba ya da psikolojik anlamda zor durumda olan kişilere hükümet barınma imkânı sağlamaktadır (YUKK, 2013, m. 95). Türkiye'deki sığınmacılar için İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü altındaki geçici barınma merkezleri ve çadır kentlerde barınma imkânı tanınmaktadır. Mültecilere sağlanan barınma merkezleri çadır ve konteyner kentler Suriye krizi sonrası Türkiye'de faaliyete geçen bir uygulamadır. AFAD, Kızılay ve diğer kurumların iş birliği ile kurulan barınma merkezlerinde sığınmacılar için ücretsiz hizmet sunulmaktadır. Türkiye'de geçici koruma statüsü ile ikamet eden Suriyelilerin ilk etapta geçici barınma merkezinde barındırılması esas alınmış ilerleyen süreçte ise güvenlik açısından sakınca görülmemesi üzerine Suriyelilerin şehirlerde yaşamasına izin verilmiştir (Geçici Koruma Yönetmeliği [GKY], 2014: madde 18-24).

Türkiye'de mültecilerin ve sığınmacıların barınmalarına ilişkin ilk belge 14 Haziran 1934 yılında kabul edilen 2510 sayılı İskân kanunudur. Mülteci ve sığınmacıların barınmalarına ilişkin BMMYK ilkeleri toplu halde sığınılan ülkelerde barınma merkezlerinin kurularak sığınmacıların temel ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini kabul etmektedir. Toplu halde kalınan merkezlerde geçen sürenin uzaması ile birlikte sığınmacılara özel barınma yerlerinin daha uygun olabileceği öngörülmektedir. (BMMYK, 2009, s.1). BMMYK' nın barınma merkezlerine karşı tutumunun asıl nedeni sığınmacı ve mülteci grubun entegrasyon sürecine aktif katılımını sağlamaktır. Barınma merkezlerinde yaşayan mültecilerin sosyal hayattan uzak kalması ve yazık ki sağlıklı bir entegrasyon sürecine katılamamalarıdır.

Türkiye dış fonların yardımı ile kurduğu barınma merkezlerinde göç ve iltica başvuruları sonrasında birçok mülteci ve sığınmacı için barınma ihtiyacını karşılamaktadır. 16 Aralık 2020 tarihi itibariyle 5 ilde kurulan 7 geçici barınma merkezinde 58. 905 geçici koruma altındaki Suriyeli hayatını devam ettirmektedir. AB standartlarının çok üstünde hizmet ve kapasiteye sahip barınma merkezlerinde bugün barınma ve konaklama ihtiyacının yanı sıra beslenme, eğitim, dil kursları psikolojik ve rehberlik desteği, sosyal ve kültürel hizmetler sunulmaktadır.

4.3.3. Mültecilerin Eğitim ve Dil Sorunları

Entegrasyon sürecinin en temel yapı taşlarından biri eğitimdir. Okul çağındaki çocukların Eğitim'den yoksun bırakılması durumunda gelecekte kişisel ve toplumsal açıdan sorunlarla karşı karşıya gelmek kaçınılmazdır (Tor, 2010, s.31). 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 22. maddesinde detaylıca değinilen bu konu *"kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz"* şeklinde ifade edilmektedir (1982 Anayasası, madde 42). Bu madde eğitim-öğretim hakkında hiçbir ayrımın yapılmaması, mülteci ve sığınmacıların da aynı haklardan yararlanması gerektiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

2011 yılında başlayan ilk savaş ve çatışmalardan en çok etkilenen grup hiç şüphesiz çocuklardır. Eğitimlerine ara vermek zorunda kalan milyonlarca çocuk ve genç sığındıkları ülkelerde çocuk işçi durumuna düşmektedirler. Yoksul ailelerin çocuklarının eğitim masraflarını karşılayacak durumlarının olmaması çocukların çalışıp para kazanmasına ihtiyaç duyulmakta ve böylece eğitim görmeyen kayıp

nesiller ortaya çıkmaktadır. Yeterli eğitim düzeyine sahip olamayan çocuklar ileriki zamanlarda donanımsız, yasadışı suçlara bulaşmış, düşük gelirli ve vasıfsız yetişkin bireyler olarak toplumda hayatını devam ettirmesine yol açmaktadır. Sığınmacı ve mülteci nüfusun yoğun olduğu bölgelerde mülteci çocukların uyum konusundaki zorlukları, akademik anlamda yaşadıkları güçlükler belirgin problemler olarak ortaya çıkmaktadır (Durgel, Yağmurlu, 2014, s. 4).

Türkiye'de sayıları her geçen gün artan Suriyeli çocukların eğitime kazandırılması entegrasyon sürecinde başarılı olmanın en önemli adımıdır. Konu ile ilgili olarak MEB Temel Kanununa göre eğitim kurumları dil, din, ırk, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin herkese açık olduğu ibaresi yer almaktadır (MEB Temel Kanunu, 1973, Madde. 4). Böylelikle Türkiye'ye sığınan bireylere MEB kapsamında eğitim öğretim hakkı tanınmaktadır. Mültecilerin eğitim hakkına ilişkin detaylı bir çalışma olan YUK ise "*Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişi ve aile üyeleri, ilköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinden faydalanır"* (YUKK, 2013, madde 89) ifadesi ile mültecilerin eğitim hakkına ilişkin düzenlemelerde bulunmuştur.

MEB tarafından 2010 yılında yayınlanan Yabancı Uyruklu Öğrenciler Konulu Genelge ilerleyen zamanlarda daha da genişletilerek 2014 yılında Yabancılara Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Konulu Genelge ortaya konmuştur. Genelgede şartlı mülteci, ikincil koruma, sığınmacı, mülteci ve geçici koruma kapsamındaki kişilerin MEB'e bağlı okullarda statülerini gösteren kimlikleri ile başvurmaları halinde eğitim görebileceği belirtilmiştir (Yabancılara Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Genelgesi [YYEÖHG], 2014, madde 21).

Bu kapsamda Türkiye'deki okullarda eğitim görme hakkına sahip olan sığınmacı ve mülteciler Türk öğrencilerin faydalandıkları ücretsiz dersler, ders kitapları ve kurslardan yararlanma hakkına sahiptirler. Eğitim hakkına sahip mülteciler ve sığınmacılar kendilerini geliştirerek ülkenin kalkınmasında önemli rol oynamakta ve aynı zamanda nitelikli, donanımlı işgücü piyasasını oluşturmaktadır. Gelecekte topluma ve kendine zarar verebilecek kişiliğe sahip, suç kaydı olan, vasıfsız kişiler olmaları eğitim hakkının sağlanmasıyla önlenebilmektedir.

Türkiye'de eğitim hakkını elde eden sığınmacı ve mültecilerin bu süreçteki diğer bir sorunu ise dil konusundaki yetersizliktir. Dil becerisi bireye kendi kendine yetebilmeyi, topluma ait hissetmesini ve ayrıca yerel halk ile iletişim kurabilmesi

konusunda yardımcı olmaktadır. Bu kapsamda okulların dışında belediyeler ve MEB'e bağlı halk eğitim merkezleri, TÖMER gibi kurum ve kuruluşlar ücretsiz Türkçe dil kursları sunmaktadır. Dil probleminden kaynaklı eğitimi almak istemeyen çocuklar için sunulan ücretsiz dil kursları kısa zamanda Türkçe öğrenimin kazandırıp çocukların eğitim haklarından mahrum kalmamaları için çaba sarf etmektedir.

Diğer yandan mülteci ve sığınmacı ailelerin birçoğu çocuklarının dil ve kültürlerini kaybetme korkusundan dolayı okula göndermemektedir. Kendi benliklerini unutacakları düşüncesiyle okula gidemeyen çocuklar eğitim hakkından mahrum kalmaktadır.

Mülteciler ve sığınmacılar tarafından Türk müfredatına uyum süreci, dil sorunu, aidiyet konusu, merkezi sınavlara kabul edilmeme gibi konulardaki sorunlar eğitim alanında çözüme kavuşması gereken problemlerdir. Ayrıca ekonomik şartların el vermediği durumlarda okula gidemeyip çocuk işçi olmak zorunda kalan onlarca çocuk gelecekte entegrasyon sürecinde sıkıntılar yaratacaktır (Şimşek, 2018, s. 378).

Dili yetersizliğinden kaynaklı sorunlar entegrasyon sürecindeki en büyük engeldir. Türkiye'de barınan milyonlarca Suriyeli çocuk ve genç eğitim hakkından yararlanamaması durumunda başta dil problemi yaşamakta olup vasıfsız işgücü sermayesinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Fakat yapılan incelemelere göre çocukların yetişkinlere oranla dil öğrenme konusunda daha iyi olduğu gözlemlenmektedir.

4.3.4. Mültecilerin Sağlık Sorunları

Savaş ya da iç çatışmalar yüzünden meydana gelen nüfus hareketliliği milyonlarca insanın mülteci durumuna düşürerek yaşama uygun olmayan koşullarda hayatlarını devam ettirmek zorunda bırakmıştır. Bu kişiler genelde çadır veya konteyner kentlerde oluşan geçici barınma merkezlerinde yaşamlarını sürdürmektedirler. Fakat geçici barınma merkezinde toplu olarak yaşayan bu insanlarda konteynerlerin yapıları ve dış etkenlerin etkisiyle hastalıklar çok sık görülmektedir. Barınma Merkezlerindeki toplu ortam, su sıkıntısı ve kanalizasyon altyapısının elverişsizliğine bağlı olarak sağlık sorunları artmaktadır.

Mültecilerin en sık karşılaştığı sağlık sorunları ise şunlardır (Çalışkan ve Özcebe, 2013, s. 585; Karadağ ve Altıntaş, 2010, s. 56; Toksabay, 2010, s.13):

- ✓ Beslenme kaynaklı sorunlar daha çok çocuklarda büyüme ve gelişme geriliği
- ✓ Anemi, ishal, kızamık, sıtma gibi solunuma bağlı bulaşıcı hastalıklar
- ✓ Fiziksel şiddet yaralanma
- ✓ Cinsel taciz
- ✓ Cinsel yolla bulaşan enfeksiyon
- ✓ İstenmeyen gebelik, riskli gebelik

Sağlıklı olabilmek için fiziksel, zihinsel ve yaşanılan ortam açısından iyi ve elverişli koşullarda yaşanılmalıdır. Kötü yaşam koşulları mültecilerin hem sağlıklarını tehdit etmekte hem de iyileşme sürecini olumsuz yönde etkilemektedir. Mültecilerin psikolojik anlamda yaşadığı en büyük sorun savaşın bıraktığı ağır izlerden kaynaklı travma, kaygı ve depresyondur. Ne yazık ki bugün birçok çocuk savaşın korkusunu ha üzerinden hâlâ atamamaktan kaynaklı ağır depresyon yaşamaktadır.

Mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimi ile ilgili sorunların başında ise bu kişilerin yasal ve fiziki engellere bağlı olarak sağlık hizmetlerinden yararlanma konusunda sıkıntı yaşamaları gelmektedir. Dil sorunu, sağlık çalışanı ile iletişim güçlüğü yaşanması, yeni bir sağlık sistemine uyum sağlayamamak ve sağlık hizmetlerinin ücretli olması gibi sorunlar da mülteci ve sığınmacıların sağlık konusunda yaşadığı sorunların bazılarıdır (Karadağ ve Altıntaş, 2010, s. 56). Mülteci ve sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimi konusunda yasal konuları bilmemesi de ayrıca sık karşılaşılan bir sağlık sorunudur (Toksabay, 2010, s. 7).

Sağlık hakkı ulusal ve uluslararası düzeyde tanınan temel bir hak olarak İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 25 maddesi 1. Fıkrasında:

> *"Her şahsın gerek kendisi gerekse ailesi için, yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine*" hakkı olduğu ifadesi ile sağlık hakkının uluslararası mevzuatta güvence altına alındığını göstermektedir (İnsan Hakları Beyannamesi, 1949, madde 25).

Mülteci ve sığınmacılara yönelik sunulan sağlık hizmetlerine ilişkin ilk yasal düzenleme 6458 sayılı YUKK' un yürürlüğe girmesi ile birlikte yapılmıştır. Burada kanun kapsamında koruma statüsüne sahip ancak sağlık sigortası veya maddi imkânı bulunmayan kişilerin 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası

Kanununa tabi tutulduğu ifade edilmektedir. Mülteci ve sığınmacılara ücretsiz sağlık hizmeti imkânı tanıyan bu düzenleme ödeme gücü bulunmayan ya da sağlık güvencesine sahip olmayan kişileri kapsamaktadır. Maddi imkân sahibi mülteciler ise bu haktan ücretsiz olarak yararlanamamakta sağlık priminin bir kısmını veya tamamını ödemek durumunda kalmaktadır. 2014 yılında geçici koruma yönetmeliği kapsamında koruma altına alınan Suriyelilerin sağlık hizmetlerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

2011 yılında Suriye'de iç savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınan milyonlarca Suriyeli için hazırlanan kamplarda barınma ihtiyacının yanında sağlık hizmeti gibi temel hizmetlerde sunulmaktadır. Fakat kamp dışında yaşayan Suriyeliler ise bu imkânlardan yeterince faydalanamadığı için sağlıksız ve bakımsız şartlar altında hayatını sürdürmeye çalışmaktadır. Barınma merkezlerinin sunduğu sağlık hizmetleri kapsamında salgın hastalığı önleyici aşılama, ücretsiz tedavi, ilaç temini, sağlık ocağı, ameliyat imkânı sunulmaktadır. Kamp dışında yaşayan Suriyeliler için ise ücretsiz sağlık imkânı tanındığı halde birçok Suriyelinin sağlık hizmetine ulaşma konusunda sıkıntı yaşadığı görülmektedir (Dinçer ve diğerleri, 2013, s. 25).

Suriye'den kaçarak Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin sağlık sorunlarının başında yetersiz beslenme ve yaşamaya uygun olmayan yerlerde barınmadan kaynaklı sorunlar gelmektedir. Açlık, kötü yaşam koşulları ve temel sağlık problemlerinin yanı sıra salgın hastalık Suriyelilerin en sık karşılaştığı sağlık problemlerdir. Türkiye'de bulunan sığınmacı ve mültecilerin ayrıca dil sorunu, yabancı sağlık sistemi, hasta doktor iletişimi kurma konusunda güçlük yaşadıkları görülmektedir.

4.3.5. Mültecilerin Ekonomik Sorunları

Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin önemli kısmının barınma merkezleri ve kamplar dışında yaşamak istemeleri çalışmalarını zorunlu kılmıştır. Mülteci ve sığınmacıların iş piyasasına girmesi entegrasyonun ekonomik boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Türkiye'ye sığınan mülteciler için çalışma hakları ve usullerine ilişkin esaslar 2013 yılında çıkarılan 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun ile düzenlenmiştir. Ayrıca 2011 yılında Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin çalışma haklarına ilişkin 2014 yılında çıkarılan geçici koruma yönetmeliği geçici koruma altındaki bu kişilere sağlanan çalışma hakları ile ilgili düzenlemelere sahiptir. Söz

konusu yönetmeliğe ek olarak 2016 yılında çıkarılan yabancıların çalışma izinlerine dair yönetmelik kapsamında Suriyelilerin işgücü piyasasına erişim hakkı tanınarak çalışma hakkı elde etmeleri sağlanmıştır (Şimşek, 2018, s. 378).

Ancak çalışma izni alma konusunda karmaşıklık ve zorluk yaşayan mülteciler çareyi kayıt dışı işlerde çalışmak da bulunmaktadır. Türkiye'de nitelikli bir iş gücüne sahip olamayan Suriyeliler yerel halka göre daha az ücret karşılığında ağır ve zor işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

Mültecilerin düşük gelir düzeyine bağlı yaşadığı ekonomik sıkıntılar son zamanlarda hırsızlık gibi suç olaylarının artmasına neden olabilmektedir. Ayrıca yaşamlarını devam ettirebilmek adına kâğıt toplayıcılığı, mendil satıcılığı ve dilencilik yapmak zorunda kalan Suriyelilerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Türkiye'de kendi işyerlerini açan işyeri sahipleri ise Türkçe dil bilmediğinden Türk vatandaşların alışveriş ihtiyacını karşılayamadığından ekonomik açıdan sıkıntı yaşamaktadır.

Suriyelilere tanınan geçici koruma statüsü işveren tarafından geçicilik algısı oluşturmakta ve böylelikle çalışma hakkından mahrum kalmaktadırlar. Aslında bu sorun 2016 yılında düzenlenen Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın bir işletmede yabancı işçi çalıştırma hükmü ile çözülmüştür. Her ne kadar bu sorun resmiyette çözüme kavuşmuş olsa da uygulamada yine de Suriyelilerin ekonomik açıdan en büyük mağduriyeti ağır işlerde düşük ücretle çalıştırılma problemidir.

Entegrasyon sürecinde başarılı olabilme açısından Suriyelilerin ekonomik alanda aktif katılıma sahip olması şarttır. Çalışma hayatına katılan sığınmacı veya mülteciler kendini toplumdan izole edecek engellerin önüne geçerek topluma uyum sağlamada kolaylık sağlayacaktır. Ekonomik entegrasyon Suriyelilerin işgücüne katılımını sağlayarak kimseye muhtaç olmadan toplumda uyum sağlamasına yardımcı olurken aynı zamanda Türk ekonomi piyasasına canlılık kazandıracaktır.

4.3.6. Mültecilerin Uyum Sorunları

2011 yılından bu yana Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların ne zaman ülkelerine dönecekleri konusundaki belirsizliğin devam etmesi Türkiye'de kalış sürelerinin tahmin edilenden çok daha uzun süreye uzayacağını göstermektedir. Hâl böyle olunca mültecilerin topluma uyum süreci hem onlar hem de yerel halk açısından daha da önem kazanmaktadır. Türkiye sürdürülebilir bir göç politikası çerçevesinde

mültecilerin uyum sürecini başarı ile gerçekleştirebilirse ne zaman biteceği meçhul olan bu göç krizi en az hasarla atlatabilir.

Uyum sorunu tanımsal çerçevede dar ve geniş anlamda ifade edilmektedir geniş anlamda uyum sorunu kişinin göç ettiği yerde ekonomik sosyal kültürel psikolojik sorunlarla baş edebilmesi yetisini ifade ederken diğer bir yandan ise göç edilen toplumda yerel halkın tutumu ve devletin uyguladığı politikaları içeren bir süreci ifade etmektedir. Dar anlamda ise göç edilen ülkede geçirilen yoğun ve yorucu süreç olarak nitelendirilmektedir (Fielden, 2008, s. 1).

Göç edilen toplumlarda yerel halk ve göçmenler arasında çıkan anlaşmazlıklar devletin uyum konusuna ilişkin düzenlemeler yapmasını gerektirmiştir. Böylelikle 20 yüzyılda başlayan yoğun göç hareketliliği devletlerin etkili ve uygulanabilir uyum politikaları geliştirilmesine neden olmuştur. Göç süreci her ne kadar eski bir tarihe dayansa da artan kitlesel nüfus hareketliliği uyum ve mülteci hakları gibi konulara ilişkin çalışmaları gerektirdiğinden 21.yüzyıl Uyum Yılı olarak anılmaktadır.

2011 yılında Suriye'den Türkiye'ye gerçekleştirilen yoğun ve anî insan göçü ülkede göç ve göçmen konusuna ilişkin politikaların üretilmesi, yasaların çıkarılması ve yeni bir bakış açısının edinilmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur. Gerçekleştirilen uyum politikasının asıl amacı toplumda yaşanabilecek sorunların önüne geçmek ve dolayısı ile uyum sürecindeki başarısızlıktan kaynaklı huzur, barış ve güven ortamının kaybedilmesine ve kaosun yaşanmasına engel olmaktır.

Uyum sürecine mülteciler açısından bakıldığında eğer insanlar bulunduğu yerden memnun değilse ve bir meşguliyet arayışına girerse toplumsal düzene zarar verebilir sonucu çıkmaktadır (Genç ve Alsancak, 2018, s. 477). Böylelikle göçmenlerin uyum süreci içerisindeki olumsuz davranış ve tutumları başarısızlığa neden olarak toplum hayatında istenmeyen durumlara yol açabilmektedir.

Günümüzde uyum süreci barınma, beslenme, sağlık, eğitim, iş istihdamı ve sosyal uyum gibi birçok etmeni barındıran çok yönlü bir olgudur. Mültecilerin uyum sürecinde yaşadığı sorunlar bu etkenlerin birbirine bağlı olmasıyla ortaya çıkmaktadır. Uyum sorunlarının en aza indirgenmesi için acil bir iş piyasası, eşit ve adaletli ücretlendirme, barınma, beslenme, eğitim gibi temel ihtiyaçların

karşılanması, dil sorununu çözerek toplumda iletişimsizlikten kaynaklı sorunların önüne geçilmesinde gerekli çözüm adımlarının oluşturulması gerekmektedir.

Geliştirilen politikalar mültecilere karşı yerel halkın bakış açısı, tutum ve davranışlarında olumlu etkilere sahip olabilir. Mülteci nüfusu hep sorun olarak görmek ve önyargılı davranışlar sergilemek çözüme kavuşmayan bir soruna dönüşecektir. Hâlbuki onları sorun olarak görmek yerine iletişim kurmayı sağlayıp birlikte kültür zenginliğine katkı sağlayarak toplumda huzurun olması açısından mültecilerin sorunlarına birlikte çözüm aramak uyum politikalarının kalıcılığına katkı sağlama yönünde önemlidir (Özservet, 2015, s. 110).

Suriyelilerin uyum konusunda yaşadığı sorunların başında yerel halk tarafından dışlanma, hor görülme sebeplerine bağlı olarak toplumda yalnızlık duygusu yaşamaları gelmektedir. Yerel halk ile iletişim kuramayan Suriyeliler çevreye karşı güven problemi yaşamakta ve bu yüzden toplumda tedirginlik duygusuna sahip olmaktadırlar. Yerel halkın Suriyelilere karşı olumsuz tutumu uyum sürecini olumsuz yönde etkilemektedir. Uyum sorununun çözülebilmesi için çözüm odaklı politikaların oluşturulması gereklidir.

4.4. Türkiye'de Yaşayan Mültecilere Yardım Sağlayan Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye'de sosyal yardım hizmetlerinin sunulmasını sağlayan ve bunu yasalaştıran 3294 sayılı ve 1986 tarihinde yürürlüğe konan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu sığınmacı ve mültecileri de kapsayıcı niteliktedir (Beter, 2007).

Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ulusal ve uluslararası alanda değişen siyasetin, bozulan düzeninin sağlanması, adaletin sağlanması için önemli bir role sahiptirler (Akıncı, 2014). STK'lar demokrasinin temel alındığı hükümetlerde gelişmişlik seviyesine ulaşan toplumlarda belirli bir noktaya ulaşmak için halkı aydınlatarak yol gösterme amacı edinmiş, gönüllülük temeline dayalı örgütlerdir (Arslan, 2001). STK'lar sağlık, beslenme, güvenlik, iş istihdamı ve toplumsal konulardaki ihtiyaçların karşılanmasında aktif rol oynamaktadır. Son zamanlarda sivil toplum kuruluşlarının bilinirliği ve önemi artmıştır. Türkiye'de STK kapsamında vakıflar, dernekler, hemşeriler topluluğu, meslek ve ticaret odaları bilim ve akademi toplulukları faaliyet göstermektedir.

Gönüllülük esasının temel alındığı STK'lar her türlü çıkardan uzak, kâr amacı gütmeden hükümet ve toplum arasında köprü vazifesi edinerek görevini yerine getirmektedir (Kostenlos, 2018). 2011 yılında Suriye'de başlayan savaş sonunda milyonlarca Suriyelinin Türkiye'ye göç etmesi ile birlikte bu bağlamda hizmet veren STK'ların sayıları ve önemleri ciddi anlamda artmıştır (Çorabatır ve Hassa, 2014).

Söz konusu STK'lara İnsani Yardım Vakfı (İHH), Mülteciler Derneği (Mülteci-Der), Mavi Kalem Derneği, Mülteci Destek Derneği (MUDEM) gibi kuruluşlar örnek verilebilir. Aniden karşılaştığı mülteci krizi sonrası Türkiye'nin yardım ve hizmetlerin yetersiz kaldığı noktada ulusal ve uluslararası kuruluşlar ve STK'lar kendi çaplarında hizmet sağlamaya çalışarak devletin yükünü omuzlamaya başlamıştır. STK ve diğer yardım kuruluşlarının şu anki önceliği mülteci ve sığınmacı sorunları karşısında faaliyet sürdürmektedir.

STK'lar her geçen gün gittikçe artan Suriyeliler için yerel ve uluslararası boyutta çalışmalar yürüterek hizmet vermeye çalışmaktadır. STK'ların başlıca hizmet alanları sosyal yardım, barınma, beslenme, iş istihdamı, psikolojik destek, hukuki yardım, eğitim, dil kursları, meslek edindirici kurslar gibi faaliyetler ile toplumda uyum konusunda önemli çalışmalar gerçekleştirmektedir (Türk, 2016). STK'ların Suriyeliler özelinde mültecilerin en çok karşılaştığı sorunlara ilişkin faaliyet gösterdiği alanlar şu şekilde belirtilmektedir:

Barınma ve beslenme

Kamp dışında yaşamlarını zor şartlar altında sürdüren Suriyeliler için 2012 yılında 60 sendika ve İHH, Mazlum Der gibi diğer STK'lar bir araya gelerek valilik ile iş birliği içerisinde evsiz ve yardıma muhtaç kişiler için gıda ve barınma yardımı sağlamıştır (Çorabatır ve Hassa, 2013, s. 13). Yine bu STK'lar tarafından sadece Türkiye'deki sığınmacılara değil aynı zamanda Suriye'de mahrumiyet bölgelerinde ikamet eden kişiler için de yardım sağlanmaktadır. Geçici barınma merkezinde yaşayan Suriyelilere sıcak yemek, gıda yardımı, barınma, sağlık imkânı sunulurken, ayrıca kamp dışındaki Suriyeliler için ulusal ve uluslararası düzeydeki birçok STK tarafından hibeler ve bağışlar ile barınma ve gıda yardımı yapılmaktadır.

Sağlık

Kamp dışında yaşayan birçok Suriye ekonomik sıkıntılar nedeniyle sağlıksız ortamlarda yaşamaya mecbur kalmakta ve bu yüzden hastalanmaktadır. Suriyelilerin daha iyi yaşam koşullarına sahip olması amacıyla STK ve yardım destek grupları çeşitli çalışmalar düzenlemektedir.

Uluslararası Mavi Hilal Vakfının Kilis'te kurduğu 52 yataklı hastane, Yeryüzü Doktorları ve Sınır Tanımayan Doktorlar gibi birçok STK Suriyelilere sağlık alanında hizmet sunmaktadır.

Suriyeli Çocuklar ve Eğitim

Suriyeli çocuklar dil sorunu, maddi imkânsızlık gibi pek çok nedenden ötürü eğitim görememektedir. STK'lar her çocuğun eğitim hakkına sahip olması gerektiği bilinci ile yardımda bulunup Türkçe dil kursları ile çocukların eğitimine destek olmaktadır. STK'lar Suriyeli çocuklar toplumda uyum sağlaması ve sosyalleşebilmesi için Türk ve Suriyeli öğrencileri buluşturan geziler ve etkinlikler düzenlemektedir.

Uluslararası Mavi Hilal Vakfı, Yuva Derneği, Mavi kalem Derneği gibi birçok STK bir araya gelerek geçici barınma merkezleri dışında çocukların eğitim görmelerini amaçlayan çalışmalar yürütmektedir.

Topluma Uyum

Suriyelilerin dil, kültür ve yaşam tarzlarının farklılığı toplumda uyumsuzluk sorunlarına yol açmaktadır. Dil yetersizliği ekonomik şartların elverişsizliği nedeniyle eğitim alamama ve güvenlik açısından sorunlar Suriyelilerin topluma uyumunu zorlaştırmaktadır. Yerel halkın haklarının yenildiği düşüncesi, aynı ortamın paylaşılmak istenmemesi toplumda Suriyelilere karşı ön yargısı oluşturmakta ve Suriyeli-Türk çatışmalarına neden olmaktadır (Oytun ve Güngör, 2015).

Suriyelilerin topluma uyum sağlaması için çeşitli faaliyetler yürüten STK'lar başta temel haklar olan barınma, beslenme, sağlık gibi alanlarda hizmet sunarak eğitim öğretim imkânı, iş istihdamı, yasal ve sosyal danışmanlık hizmeti, dil ve meslek edindirici kurslar ile toplumda uyum sürecine destek olmaktadır.

2011 yılından bugüne kadar hayatımızın önemli bir parçası olan Suriyeli mültecilerin kamp dışında yaşamaya başlaması ile birlikte uyumlaştırma çalışmalarında ve devletin eksik kalan yardım hizmetleri boşluğunun tamamlanmasında STK'lar toplum için önemli bir yere sahiptir.

4.5. Türkiye'de Göç Alanına İlişkin Mültecilere Yönelik Yürütülen Projeler

Türkiye 2011 yılından bugüne kadar her geçen gün sayıları artan mülteci ve sığınmacı hareketliliğine karşı iltica ve uyum konularına ilişkin AB ile ortak çalışmalar yürütmektedir. Türkiye AB ile iltica ve uyum alanındaki ortak çalışmalarını 24 Temmuz 2003 yılında kabul edilen 5950 sayılı Katılım Ortak Belgesi ile yürütmektedir. Katılım ortaklık belgesinde şu konularına yer verilmektedir:

> *"Yasa dışı göç ile mücadelenin güçlendirilmesine devam edilmesi ve Avrupa Komisyonu ile bir geri kabul anlaşmasının müzakere edilmesi", Orta vadede ise "Yasa dışı göçü önlemek amacıyla göçe ilişkin (ülkeye girişe ve yeniden girişlere izin verilmesi ve ülkeden ihraç) AB müktesebatının ve uygulamalarının kabul edilmesi ve yürürlüğe koyulması" ve "Sığınma alanında uyum sağlanmasına, 1951 Cenevre Sözleşmesine getirilen coğrafi kısıtlamanın kaldırılması ile ilgili çalışmalara başlanması, sığınma başvurularının değerlendirilmesi ve kararlaştırılması sisteminin güçlendirilmesi, sığınmacılar ve mülteciler için konaklama birimleri ve sosyal destek sağlanması"* (Un, 2009).

Türkiye'nin ulusal eylem planı temel olarak göç ve iltica alanında yetkili birimin kurulması, göç alanında projelerin yürütülmesi aynı zamanda kanun ve politikaların oluşturularak yasa dışı göç, giriş çıkış işlemleri ve geri gönderme entegrasyon konuları arasında yer almaktadır.

Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı mülteci ve sığınmacı krizi sonrası iltica ve göç alanına ilişkin temel entegrasyon sisteminin kurulması gelecekte ortaya çıkabilecek sorunların engellenmesi adına çalışmaların sağlanması konusuna ilişkin eğitim, kültür, ekonomik, dil sorunu uyum amaçlı projelerin hayata geçirilmesi zorunluluğunu doğurmaktadır. Uyum konusunda yürütülen projelerin bazıları özetle aşağıda açıklanmaktadır.

4.5.1. Türkiye'deki Suriyeli Gençlerin Entegrasyonu ve Refahı

Proje Türkiye'de ikamet eden Suriyeli gençlerin ihtiyaçlarını tespit ederek misafir olarak kabul edilen Suriyeli gençlerin Türkiye'de yük olarak görülmemesi için Türkiye'nin ekonomik kalkınmasına nasıl katkıda bulunacağını yönünü göstermeyi hedeflemektedir.

Projede amaç ve hedef bakımından Türkiye'nin Suriye krizi ile birlikte karşılaştığı kitlesel göç hareketliliği sürecinde karşılaştığı engel ve zorluklar karşısında etkili politika izlemesi gerektiği ifade edilmektedir. Proje aynı zamanda Türkiye'ye zorunlu göç eden Suriyeli gençlere iş istihdamı sağlayarak entegrasyon süreci kapsamında önemli ve özgün ekonomik politikaların üretilmesi düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Kısa orta ve uzun vadeli planlara dayalı projede STK ile iş birliğinde bulunarak Suriyeli gençlerin entegrasyonuna ilişkin etkin çalışmalar öngörülmektedir.

4.5.2. LOC-INTEG: Mülteciler ve Yerel Entegrasyon

Proje göçmen ve mültecilerin yerel toplumla uyumu konusuyla ilgilidir. 2011 yılında Suriye krizi sonrası Türkiye'ye sığınan ve her geçen gün sayısı artan Suriyelilere ilişkin çıkan uyum sorunlarına yönelik hazırlanan proje İstanbul'daki göçmen ve mültecilerin yerel toplumla arasındaki sorunlarına odaklanarak uyum politikalarındaki eksikliklere dikkat çekmektedir. Projede Suriyelilerin yerel toplumda karşılaştığı sorunlara, yerel yönetimlerin bu konudaki eksikliklerine değinilerek, uyum politikalarının uzman görüşü kapsamında incelenip analiz edilmesi görüşünü ortaya koymaktadır. Suriyelilerin temel hakları, erişim koşulları sağlanan hak ve adalet ortamı, yerel yönetimin bu süreçteki izlediği yol değerlendirilmekte ve duruma ilişkin bir sonuç ortaya konulmaktadır.

Proje mülteci, sığınmacı, entegrasyon politikaları, yönetişim çerçevesinde Türkiye'de entegrasyon politikalarının etkililiği, yerel yönetimlerin tutumu, göçmen ve mülteci uygulamalarına ilişkin konuları incelenmektedir.

Sonuç olarak projede Türkiye'de göçmen ve mültecilerin uyum sürecine ilişkin Türkiye'nin göç ve entegrasyon konusunda görülen eksikliklere göre ilgili resmi kurum ve yönetimlere öneriler sunulmaktadır.

4.5.3. Pıktes Projesi

Projede geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların temel hakkı olan eğitime erişimleri sağlanarak, topluma sosyal uyumu konusunda katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda MEB Suriyeli çocukları Türk eğitim sistemine göre eğitim alabilmeleri ve sosyal uyum sağlamaları konusunda desteklemektedir.

Projenin faaliyetleri kapsamında Suriyeli öğrencilere Türkçe dil öğrenimi başta olmak üzere kendi benliklerini ve dillerini unutmamaları adına Arapça dil eğitimi de verilmektedir. Bunun yanı sıra telafi eğitimi, erken çocukluk eğitimi ve destekleyici eğitim sayesinde Türk eğitim sistemine kolayca entegre olarak başarılı olabilmeleri sağlanmaktadır. Kırtasiye yardımı ve Suriyeli çocuklara ulaşım destekleri yine sunulan faaliyetler arasındadır. Ülkelerindeki olumsuz durumdan kaçarak Türkiye'ye sığınan Suriyeli öğrenciler proje kapsamında psikolojik gelişim açısından rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti alabilmektedir.

5. MÜLTECİLERE YÖNELİK KÜTÜPHANE HİZMETLERİ

Türkiye sahip olduğu coğrafi konumundan ötürü tarih boyunca göç hareketliliğine maruz kalan ülke olmuştur. Küresel dünyada son zamanlarda artan savaş, iktidar baskısı gibi nedenler Afganistan, Irak, İran ve Türkmenistan gibi ülkelerden Türkiye'ye yönelik göç olaylarını arttırmaktadır. Özellikle 2011 yılında başlayan ve halen devam eden Suriye krizi milyonlarca Suriyeliyi Türkiye'ye göç etmeye zorlamıştır. Türkiye'ye sığınan ve Türkiye üzerinde birçok noktaya dağılan Suriyelilerin ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda yaşadığı zorlukların aşılmasında ve entegrasyon çalışmalarının yürütülmesinde devletin kamu kurum ve kuruluşlarının desteği son derece önemlidir. Türkiye'de kalış sürecinin belirsizliği ve geçen zaman dilimi Suriyelilerin Türk toplumuna uyum konusunun ele alınmasını zorunlu hale getirerek uyum politikalarının hayata geçirilmesi ve uygulanması sürecinde toplumun en önemli merkezleri olan kütüphanelere büyük görevler düşmektedir. Halk kütüphaneleri tanımsal açıdan;

> *"cins, yaş, milliyet, ırk, din, dil, eğitim, kültür, sosyo-ekonomik düzey ve politik görüş farkı gözetmeden her tür kütüphane materyalini, çeşitli iletişim yolları aracılığıyla kültür ürünlerini ve bilgiyi insanlığın hizmetini insanlığın hizmetine sunarak onlara ömür boyu eğitim ve özgür zaman değerlendirme olanağı veren, toplumla bütünleşip sağlıklı kamuoyunun oluşmasına olanak sağlayan, toplumun ekonomik, sosyal, eğitsel, kültürel ve teknik kalkınmasını destekleyen, dünya barışının sağlanmasına yardımcı olan demokratik kuruluşlardır"* (Sağlamtunç 1995, s. 143) şeklinde ifade edilmektedir.

Yukarıda verilen tanımda olduğu gibi toplumun tüm kesimine yönelik hizmet sunmayı amaç edinen halk kütüphaneleri Türkiye'nin dört bir yanına dağılan mültecilerin Türk toplumuna uyum sağlama sürecinde "Her türlü eğitim faaliyetlerini desteklemek, gençlerin ve çocukların zihinsel yaratıcılıklarını geliştirmelerini desteklemek, kültürler arası diyaloğun geliştirilmesine katkı sağlamak" (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2017) maddesine dayalı olarak önemli ölçüde sorumluluk üstlenmektedir.

IFLA tarafından halk kütüphaneleri için yapılan bir tanımlama ise şöyledir: "yerel ya da bazı durumlarda merkezi yönetim ya da onun adına bir başka kurum tarafından kurulup, finanse edilen, ayırım gözetmeksizin kullanmak isteyen herkese açık olan

bir kütüphanedir" (Yılmaz, 2000, s. 7). 1994 UNESCO Halk Kütüphanesi Bildirgesi ise (1995, s. 144) halk kütüphanelerinin yukarıda belirtilen mahiyetine ilişkin özellikle bazı nedenlerden ötürü yeterli bilgi hizmeti ve materyallere sahip olamayanlar için (azınlık grup, hasta ve engelliler, mahkûmlar vb.) özel hizmet ve koleksiyon geliştirmesinin gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Bu yaklaşımlara dayanarak amacı halka yönelik ücretsiz bilgi ve materyal sağlamak, toplumun eğitim ve kültür ihtiyacını karşılamak olan halk kütüphanelerinin görev ve sorumluluklarında demokrasi ve eşitlik ilkesine bağlı olarak varlığını devam ettirdiği görülmektedir.

Farklı kültürden birçok insanın aynı toplumu paylaşıp etkileşim içine girmesi uyum sorununu ortaya çıkarmaktadır. Sorunların önüne geçilmesi sürecinde kamu kurumlarına büyük görevler düşmektedir. Kütüphaneler de hiç şüphesiz topluma koşulsuz hizmet sunan en önemli kamu kurumlarındadır. Topluma, kültüre açık kütüphaneler yaşanan bu değişim ve gelişimin yapıcılığını üstlenerek son zamanlarda çok kültürlü kütüphane olarak telaffuz edilmektedir.

Topluma açılan kütüphaneler dil sorunu başta olmak üzere eğitim problemi, topluma uyum sorunu, yalnızlık hissi, ekonomik sorunlar gibi pek çok konuda yaşanan sorunların çözümünde yardımcı olması beklenilen kurumlardır. Özellikle kültürel ve toplumsal entegrasyon konusunda hizmet faaliyetleri kapsamında kütüphaneler son derece önemli merkezleridir. Bu bölümde mevcut kütüphane hizmetleri göçmen ve mülteci çerçevesinde ele alınarak Türk toplumuna entegrasyon sürecinde kütüphanelerin öneminden bahsedilerek Türkiye'de göçmen ve mültecilere yönelik sürdürülen kütüphane hizmetleri ele alınmaktadır.

5.1. Kütüphane Hizmetleri

Halk kütüphanesi, aynı toplumda yaşayan bireyler arasında hiçbir ayırım gözetmeden, onların eğitim, kültür ve bilgi gereksinimlerini karşılıksız olarak karşılamayı ve boş zamanlarını değerlendirmeyi amaçlayan kurumlar biçiminde tanımlanmaktadır (Keseroğlu, 1989, s. 30).

Kütüphaneler amaçları kapsamında bireyin ömür boyu eğitim hayatını destekleyici kültür ve bilime ilişkin düşünce ve fikirlerin gelişimine katkı sağlayıcı bilgi ve bilgi

kaynağı sunan merkezlerdir. Bu doğrultuda kütüphaneler hangi misyon ve vizyona sahip olursa olsun temelde bilgi hizmeti sunmayı amaç edinmektedir.

Kütüphaneler bilginin elde edilmesi, toplanması, depolanması ve dağıtılması sürecini kapsayan, işlevleri ve amaçlarına göre sınıflara ayrılan kurumlardır. Fakat her kütüphane türü temelde toplumun bilgi ihtiyacını karşılamak amacıyla kurulmuştur. Bilgiye ihtiyaç duyan kişilere barındırdığı bilgi kaynakları ile hizmet sunan, bilginin nesilden nesle aktarılmasında önemli bir görev üstlenen kütüphaneler bireyin kültürel, eğitimsel ve toplumsal alanda gelişimine yardımcı olmaktadır. Özellikle halk kütüphaneleri ücretsiz hizmet anlayışı ile topluma önemli katkı sağlamaktadır. Halk kütüphanesinin amacı "İnsanların fikirlerini oluşturmaya, yaratıcı ve eleştirici yeteneklerini, değerlendirme güçlerini geliştirmeye yardımcı olmaktır" (IFLA, 1986, s. 58).

Başka bir ifade ile halk kütüphanelerinin amacı şu şekildedir: "Halk-çocuk kütüphanelerinde asıl amaç kitapların okunması ve okumanın alışkanlık haline getirilerek hayat boyu sürdürülmesini sağlamaktır" (Ersoy, 1983; Yılmaz, 1990, s. 18).

> *"Halk kütüphaneleri, eğitim, kültür ve bilgi aktarımı için cins, yaş, ırk, milliyet, din, dil, eğitim, kültür, sosyo-ekonomik düzey ve politik fark gözetmeden kültür ve bilgiyi insanlığın hizmetine ücretsiz sunan, toplumla bütünleşen, toplumun ekonomik, sosyal, eğitsel, kültürel ve teknik kalkınmasına yardımcı olan, kâr amacı gütmeyen demokratik kuruluşlardır"* (Ersoy, 1996; Sağlamtunç, 1994, s. 149).

Kütüphaneler yetenekli ve yaratıcı bireyler geliştirerek toplumsal kalkınmanın sağlanmasında önemli kurumlardır. Bireye kapsamlı ve en doğru bilgiye en hızlı şekilde sunmayı amaç edinen kütüphaneler bireyin boş zamanlarını değerlendirmek, kültürel ve eğitimsel yaşamına katkı sağlayarak kitap ve diğer bilgi kaynaklarına erişim imkânı tanıyan mekânlardır. Kütüphanelerin en temel gayesi bireyin hayatta ihtiyaç duyduğu tüm bilgi ihtiyacını karşılamaktır.

Kütüphaneler bilgi ihtiyacını karşılamak amacıyla sunduğu bilgi kaynağı hizmeti dışında bireyin kültürel ve eğitimsel hayatına katkı sağlamaktadır. Kütüphaneler sundukları bu hizmetler ile toplum-kütüphane ilişkisini güçlendirmektedir. Kütüphane hizmetleri kapsamında öncelikli olarak hedef grubun belirlenmesi ve hizmetlerinin ihtiyaçlara göre şekillendirmesi önemlidir. Özellikle halk kütüphaneleri

sunulan hizmetler genel kapsamda ödünç verme, danışma hizmeti, görsel-işitsel kaynak hizmeti, yetişkinlere ve dezavantajlı gruplara yönelik sunulan hizmetler, gezici kütüphaneler, okuma yazma hizmetleri, kültürel hizmetler şeklinde sunulan hizmetler kütüphanenin kullanıcı grubu ve amacına göre değişiklik gösterebilmektedir.

Dezavantajlı kişilerin toplumda varlığını devam ettirebilmesi ve kabul edilmesi için eğitim ve kültürel hayatında bilgi hizmetlerinden mahrum kalmaması toplumun gelişmesi ve kalkınmasında bu kişilerin toplumdan izole edilmemesi ve günümüz bilgi toplumunda herkes için sunulan olanaklardan yararlanması gerekmektedir. Kütüphaneler her ne sebepten olursa olsun bireyin eğitim ve kültür yaşamındaki eksikliklerinin giderilmesinde, onların gelişimine katkı sağlama da özellikle ayrımcılığın ortadan kaldırılmasında birleştirici ve kaynaştırıcı misyona sahiptir.

5.2. Mültecilere Yönelik Geliştirilen Kütüphane Hizmetleri

Son zamanlarda savaş, çatışma, doğal afet, kıtlık, salgın ve otoriter yönetim gibi nedenlere dayalı göç hareketliliği farklı kültürlerin bir arada yaşamasını zorunlu kılarak toplumda uyum çalışmaları zorunluluğunu başlatmıştır. Dünyanın farklı coğrafyasından, her kültürden ve farklı yapıdan insanın bir arada yaşadığı toplumda bireyler etkileşim içine girmektedir bu etkileşim sonrasında ise toplumlar değişime uğramaktadır. Değişimin kontrol altında tutulmaması halinde ülke yapısının bozulma riski açısından politikaların gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır. Politikaların kalıcılığı ve uygulanabilirliği kamu kurumları aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir. Başta kütüphaneler, ibadet yerleri, eğitim merkezleri gibi kamuya hizmet sunan kurumlar değişimin ve gelişimin gerçekleşmesinde önemlidir. Son yıllarda artan göç ve mülteci krizi insanları yeni bir ülkede yaşamak zorunda bırakarak farklı dil ve kültür ortamından kaynaklı zorluk yaşamaktadırlar. Devam eden kriz ortamı kütüphanelerin hizmet ve programları kapsamında ele alınarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. Kütüphaneler şüphesiz doğal afet ve kriz dönemlerinde insanlara yardımcı olan ve hizmet sunan kurumlardır. Ortamın elverişliliği sığınma yeri ve bilgi kaynağı olanaklarıyla uygun bir yer sağlayarak tüm kütüphaneler açısından özellikle halk kütüphaneleri türünde ulusal ve uluslararası kriz dönemlerinde önemli bir işleve sahiptirler (IFLA, 2015).

Küreselleşen dünyada gelişmiş ülkeler bireyler arasında hiçbir ayrım yapmaksızın eşitlik ilkesine dayalı çaba sarf etmekte ve özgürlük temeline dayalı yönetim anlayışını benimsemektedir. Bahsi geçen toplumlardaki kütüphanelerde bireyin kültürel ve eğitimsel gelişimine katkı sağlayıcı hizmetleri eşitlik, adalet, ilkeleri çerçevesinde gerçekleştirmektedir. Dünya üzerinde artan farklı kültürel yapı toplumda çeşitliliği ve kütüphanelerde de farklı kullanıcı profilinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yoğun göçlerin ortaya çıkardığı "kültür farklılığı" göç edilen ülkelerde kimi zaman toplumsal sorunları da beraberinde getirmiştir (Phipps, 2014). Sorunların büyümeden önlenmesi amacıyla kütüphaneler açısından önde gelen UNESCO, Avrupa Birliği, IFLA ve The European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (EBLİDA) gibi örgütler bu konuya ilişkin öneriler oluşturmaya başlamıştır. UNESCO'nun 2005'te yayınladığı Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions çalışması kültür farklılığından kaynaklı toplumsal sorunları ele alarak kültürel etkileşimin kişiler arasında köprü oluşturmada ve toplumsal sorunların önlenmesinde önemli rolü olduğuna dikkati çekmektedir (European Union, 2014).

Toplumda insan haklarına saygı, demokrasi ve hukukun üstünlüğünün sağlanması sorunların çözülmesi için Kültürlerarası Diyalogun geliştirilmesi önemlidir (Avrupa Konseyi, 2009, s. 8). Kültürel çeşitlilik sonrası ortaya çıkan çok kültürlü toplumlarda "Farklı etnik, kültürel, dini ve dilsel geçmişleri ve mirasları olan bireyler, gruplar arasında karşılıklı anlayış ve saygı temelinde, açık ve saygılı bir şekilde görüş değişiminde bulunulması süreci" olarak tanımlanan Kültürlerarası Diyalog esas alınmalıdır (Avrupa Konseyi, 2009, s. 11). Görüldüğü gibi, Kültürlerarası Diyalog, farklı kültürler arasında ortak değerlerin oluşturulması ve bilgi paylaşımında bulunulmasını öngören çok boyutlu bir kavramdır. Avrupa Birliği bünyesindeki Avrupa Komisyonu da 2008 yılını Kültürlerarası Diyalog yılı ilan ederek çok kültürlü toplumlarda farklı ve çeşitli kültürlerin korunarak, farklı bir toplum ve kültürün benimsenip ortak değer yargılarının oluşturularak bilgi paylaşımı sağlanmayı öngörmüştür. Ulusal ve uluslararası kütüphane dernekleri bu konuya yönelik politikalar geliştirmeye başlamışlardır. Örneğin IFLA, 2003'te yayımladığı Information for all: the key role of libraries in the information society (IFLA, 2003) başlıklı raporda kültürel farklılıkların dikkate alınması, göçmenlerin topluma

kazandırılması konusunda halk kütüphanelerinin neler yapması gerektiğini tartışmıştır (IFLA, 2003).

Değişen ve gelişen kültürel farklılıklar önceliği kültür olan kütüphaneleri de değiştirmektedir (Davis, 2010, s. 126). Kütüphaneler için yaşanan bu değişimin adı çok kültürlü kütüphane kavramı olmuştur. IFLA, 2008'de de UNESCO ile birlikte yayımladığı Multicultural Library Manifesto (IFLA/UNESCO, 2008) ile "kültürel farklılık" konusunda kütüphanelerin yeni sorumluluklar üstlenmesi gerektiğine işaret ederek şunları söylemektedir:

> *"Bütün insanlar, gittikçe karmaşıklaşan bir dünyada yaşamaktadır. Dünyada 6000'den daha fazla dil bulunmaktadır. Uluslararası göçün her yıl giderek artması, karmaşık kimlikli insanların sayısını artırmaktadır. Globalleşme, artan göçler, hızlı iletişim, ulaşımın kolaylaşması ve 21. yüzyılda gerçekleşen diğer etkenler birçok ülkede, önceden görülmedik biçimde, kültürel farklılığı artırmıştır."*

Bu yüzden halk kütüphanelerinin; toplumun bütün bireylerinin bilgi ve uygun dilde bilgi kaynağı gereksinimlerini karşılayacak hizmetler sunması esastır. Son yıllarda ülke dışı göçlerden kaynaklanan sorunlar, kütüphaneler açısından henüz yeterince tartışılmamıştır. Toplumsal sorunların aşılması konusunda batılı ülkelerde hayata geçmesi zorunlu kılınan Kültürlerarası Diyalog olgusu Türkiye'de de aynı ciddiyetle ele alınması gerekmektedir. Türkiye'de çok fazla sayıda mülteci, göçmen, sığınmacı gibi dezavantajlı grupların kütüphane hizmetlerinden eksiksiz biçimde faydalanması adına halk kütüphanelerine büyük sorumluluk düşmekte olup farklı kültürlere yönelik acil bir kütüphane politikası oluşturulmalıdır. Türkiye'deki hak kütüphanelerinde özellikle mültecilerin yoğun yaşadığı illere yönelik bulgular ve öneriler dikkate alınarak kapsamlı bir eylem planı hazırlanması gerekmektedir.

UNESCO Genel Konferansı'nın 31. oturumda onaylanan IFLA/ UNESCO Çok Kültürlü Kütüphane Bildirisi (2009) "kültürel çeşitlilik" veya "çok kültürlülük" kavramlarının farklı kültüre sahip kişilerin uyum içinde birlikte yaşaması anlamına geldiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda kültür; bir gruba ya da topluluğa ait farklı düşünsel, maddesel, ruhani ve duygusal özellikleri temsil etmekte aynı zamanda sanat, edebiyat, yaşam tarzı, değerler sistemi gelenekler ve inançları içermektedir. Yine aynı bildiri kültür ve dil çeşitliliğini insanlığın ortak mirası olarak kabul ederek korunması ve yaşatılması gerektiğini ifade etmektedir.

IFLA (The International Federation of Library Assosiations and Institutions) 2009 yılında yayınladığı bildiride UNESCO tarafından Çok Kültürlü Kütüphane Manifestosu kabul edilmiştir (Türk Kütüphaneciliği, 2009). IFLA' nın Çok Kültürlü Kütüphane Bildirisinde yer alan ilkeler ise şunlardır:

- Kültür ve dil çeşitliliğine bakılmaksızın toplumun tüm bireylerine ayrım gözetmeden hizmet etmek.
- Uygun dillerde ve kaynaklarda bilgi sağlamak.
- Tüm toplulukların gereksinimini ve beklentilerini karşılayacak bilgi kaynakları sağlamak.
- Çok kültürlü topluluklara hizmet vermek üzere yetiştirilmiş ve toplumdaki kültürel çeşitliliği yansıtacak kütüphanecileri istihdam etmek.

Çok kültürlü kütüphane sayılarının yetersizliği entegrasyon sürecini olumsuz yönde etkilemektedir. İnsanlar gün geçtikçe homojen bir yapıdan heterojen oluşumlu toplumlarda yaşamaktadırlar. Günümüzde dünya üzerindeki 6 binden fazla farklı dil çeşitliliği bu durumu kanıtlamaktadır. 21. yüzyılda artan uluslararası göç artışı birçok farklı etnik kimliğe sahip insanların bir arada yaşamasına yol açmakta çok kültürlü toplum yapısını ortaya çıkarmaktadır. Küreselleşen dünyamızda iletişim kanallarının artması sonucunda homojen bir topluluğun varlığından söz etmek imkânsızlaşmaktadır. Çok kültürlülük bir devlet yönetimi altında yaşayan farklı kültürlerin ya da kültürel toplulukların varlığı olarak tanımlanmaktadır (Yanık, 2013, s. 40-41).

Kültür ve dil çeşitliliği insanlığın ortak mirası olarak kabul edilmekte ve insanlar arasında uyum, etkileşim ve birlikteliğin unsuru olarak nitelendirilmektedir. Kütüphaneler dil ve kültür çeşitliliğini yansıtıcı hizmetler sunması ve çok kültürlü toplumda iletişimin sağlanabilmesi için çalışmalar yapmaktadır. Kütüphaneler bulunduğu topluluğa hizmet sağlayan eğitim, kültür ve bilgi merkezleridir bu kütüphaneler hizmetlerini eşitlik ve özgürlük temeline dayalı gerçekleştirmektedir. Kütüphane hizmetleri kültürel ve dilsel çeşitliliği göz önünde bulundurarak kültürel yapı ve dil kimliği bakımından herkes için temel özgürlük eşitlik ilkesine dayalı bilgiye erişim hakkı sunmaktadır.

Çok kültürlü toplumlarda kütüphanelerin rolü ve amaçlarını şöyle sıralayabiliriz:

"1.Kütüphaneler materyal sağlamada toplumun çok-kültürlü yapısını yansıtmayı ve kültürel çeşitlilik, ırksal uyum ve eşitlik anlayışını teşvik etmeyi amaçlamalıdır.

2. Sağlanan kütüphane materyalleri çok-kültürlü kullanıcının kendi dilinden diğer kültürlere erişimine izin vermelidir.

3. Kütüphane materyalleri çoğunluk dil ya da dillerinde kültürel çeşitliliği olan topluluklar ve onların mirasıyla ilişkili materyalleri kapsamalıdır.

4. Kütüphaneler çok-kültürlü gruplara ve kültürlerine ilişkin bilgilerin tanıtımı ve yaygınlaşmasını sağlamalıdır.

5. Kütüphaneler, özellikle kendi kendine öğrenen öğrenciler için dil öğrenimi gereksinimini karşılamalı ve teşvik etmeli ve yine kütüphaneler yerel eğitim kuruluşları ve/veya sözlü dil toplulukları ile yakın olarak çalışmalıdırlar ki olası en iyi hizmet sağlanabilsin.

6. Kütüphaneler, ulusal dil/dillerde ve diğer dillerde öğrenime olanak verecek kaynaklar sağlamalıdırlar. Bu kaynaklar, ulusal dil/dillerde olduğu gibi aynı zamanda miras dil (heritage language) ya da yerli dillerinde de olmalı ve uygun bulunan tüm ortamlar ve araçları kapsamalıdır. Özellikle, okuryazarlık ve dil yazılımları için bilgisayarların kullanımı da buna dahil edilmelidir. Sözlü dilin kullanılması durumunda, yerel topluluğun konuşmacılarına kaynak kişiler olarak yükümlülük verilmelidir.

7. Kütüphaneler yeni gelen göçmenlerin geldikleri bu yeni ülkeye vatandaşlık, iş ve sosyal hizmetler ve benzeri konularda uyum göstermeleri için yardımcı olacak etkinlikleri tanıtarak yaygınlaştırmalı ya da bu bağlamdaki sponsorluklara destek olmalıdırlar.

8. Kütüphaneler ulusal dil/diller ya da diğer dilleri öğrenenler için etkinlikler düzenlemeli, yaymalı ya da yine bu bağlamdaki sponsorluklara destek olmalıdırlar.

9. Kütüphaneler, kullanıcıları arasındaki çok-kültürlü ve yerli toplulukların gereksinimlerine uygun biçimde sözlü, yerli ve daha az kullanılan dillerin korunması ve yaygınlaştırılmasına katılım göstermelidirler.

Kütüphaneler, kültürel çeşitliliği gözeten ve destekleyen toplum eğitim ve öğretim programları ve kamu program etkinlikleri aracılığı ile yaşam boyu öğrenim ve toplumsal katılımı teşvik etmelidirler.

11. Kütüphaneler toplum yaşam ve refahına ortak olmalı, katılımda bulunmalıdırlar. Buna çok kültürlü topluluklara onların hedeflerine uygun bilgiler sağlamak ve o bölgedeki çok-kültürlü grupların kültürel aktiviteleri, festivalleri ve anma etkinlikleri gibi yerel olaylara katılım ile girişimler de bulunmak da dahil olabilir.

12. Kütüphaneler çok-kültürlü toplulukları bir araya getirmelidirler. Buluşma yeri olarak kütüphaneler her türden kültürden gelen insanların arasında etkileşim alanları oluşturabilirler. Kültürel konulardaki etkinlik, sergi ve birleşik oturumlar ile toplumsal katılımlar her türlü kültürden insanlara birbirleri hakkında bilgi edinme, dil becerilerini uygulama ve geliştirme, birbirlerinin yaşamları ve perspektiflerine ilişkin anlayış geliştirme ve yeni arkadaşlıklar edinme olanağı tanıyacaktır.

13. Kütüphaneler en yaygın kullanılan dillerde ve aynı zamanda yeni gelmiş göçmenler gibi gereksinimi en fazla olan gruplara bilgi ve danışma hizmetleri sağlamalıdır. Mümkün olan yerlerde, gündelik karar verme için gerekli verileri içeren toplum bilgisinin kullanıcının dilinde sağlanması özellikle önemlidir.

*14. Aynı çeşitlilik ve nitelikte hizmetlerin, kütüphaneler arası ödünç verme hizmetinden yararlanmak isteyen ve her dilde belli bir yayın ya da konuya ilişkin talebi olan kişiler ve tüm çok-kültürlü gruplar için sağlanması gerekmektedir" (*Bayter, 2018, ss.53-54).

Azınlık grupların dillerinde basılan az sayıda kitap kişilerin bilgi gereksinimini karşılamada eksik kalmaktadır. Ayrıca kendi diline ait kitap yetersizliği zamanla bireyin anadilini unutma kaygısını ortaya çıkarmaktadır. Toplumun tüm bireylerine bilgi hizmeti sunma amacı taşıyan kütüphaneler ayrıca kültürel ve dilsel çeşitliliğe bağlı olarak şunları da yapmalıdır;

- ✓ Toplumun tüm üyelerine hiçbir dilsel, kültürel anlamda ayrım yapmadan hizmet sunmak
- ✓ Uygun dilde bilgi sunmak
- ✓ Toplumun ihtiyaçlarına yönelik materyal ve bilgi hizmeti sunmak
- ✓ Kültürel ve dinsel çeşitliliği yansıtıcı personel istihdam etmek

Kütüphaneler bilgi hizmeti açısından mülteci, azınlık, göçmen, sığınmacı, geçici koruma ve yerli topluluklara özel ilgi göstermelidir. Kültürel ve dilsel çeşitliliğe sahip toplumlardaki kütüphaneler bilgi ihtiyacını karşılama, eğitim ve kültürel hizmetlere bağlı olarak toplumsal misyonlara odaklanmalıdır. Kütüphaneler misyon, vizyon, hizmet yönergesi ve hedeflerini ele alan kapsamlı bir programa sahip olmalıdır.

Çok kültürlü kütüphane yapısı kültürel, dilsel, dinsel farklılıklara önem vererek kaynak çeşitliliğini geliştirmeli ve çok kültürlü koleksiyonlar oluşturmalıdır. Bu bağlamda özel grupların kütüphane ile arasında güçlü bir bağ oluşturulmaktadır.

Ayrıca kültürün ve kültürel mirasın izleri korunarak gelecek kuşaklara aktarımı sağlanmalıdır.

Kütüphane hizmetleri kadar hizmetlerin sunulmasında kütüphane ve kullanıcı arasındaki köprü olan kütüphane personelinin davranışı oldukça önemlidir. Kütüphane personeli çok kültürlü toplumlarda kültürlerarası hizmet içi iletişim, eşitlik, farklı dil ve kültür üzerine mesleki seminerlerden ve eğitimlerden geçmelidir. Kütüphane personeli çok kültürlü hizmet veren, kütüphane anlayışını yansıtıcı iletişim yönü güçlü, toplumun kültür ve dilsel özelliklerini yansıtan anlayışa sahip biri olmalıdır.

Son zamanlarda pek çok ülkenin çok kültürlü kütüphane hizmetlerine ilişkin geliştirdiği politika ve uygulamalar içerisinden dünyada en iyi örneklere sahip 9 ülke ise şöyledir;

Kanada

Kanada'nın çok kültürlü yaklaşımı, yerel toplumun göçmen nüfusa göstermiş olduğu ilgi ve destek ile batıda tek ülke olabilecek niteliktedir. Kanada benimsediği çok kültürlü yaklaşım, çok kültürlülüğe verdiği önem ve uygulamalar, geliştirdiği politikalar ile çok araştırılan ve tartışılan bir ülkedir. Kanada çok kültürlü toplumlarda yetişen gelecek nesillerin silinip kaybolmaması adına 1971 yılında Çok Kültürlü Politikayı (Multicultural Policy) resmi olarak kabul eden ilk ülke olarak bilinmektedir. Ayrıca 1988 yılında herkesi kapsayıcı vatandaşlık çalışmaları yürüterek Çok-kültürlülük Yasası'nı (Multiculturalism Act) ilan ederek bu kapsamda ülkeler arasında bir ilke imza atmıştır (IFLA, 2009, s. 25). Kanada göç krizi ortasında kalan mülteci ve sığınmacı kişiler için destek olmak amacıyla çözüm yolları aranmaktadır.

Geleneksel kütüphane hizmetlerinin yanı sıra yenilikçi ve evrensel hizmetlere yönelmektedir. Kanada Kütüphanesi Derneği (The Canadian Library Association) kütüphanelerin dermesinde yer alan çok dilli koleksiyonlar için oluşturulan kılavuz kişi başına düşen materyal sayısının mülteci nüfus oranına göre eşit ve adil biçimde dağıtılmasına vurgu yapmaktadır. Farklı dillerdeki birçok kaynağa ihtiyaç duyulması halinde iş birliği içinde olan kütüphaneler veya ulusal katalog aracılığıyla sağlanmaktadır. Yine aynı kılavuzda iş birliği ve kaynak paylaşımı kütüphane

istatistikleri ve kullanıcı gereksinimi memnuniyetine ilişkin temel yaklaşımlar ve işlemler yer almaktadır (Godin, 1994, s. 3). Kanada mülteci ve sığınmacılara yönelik örnek olan Toronto Halk Kütüphanesi 2,5 milyondan fazla kişiye hizmet sunmaktadır. Kütüphanede elektronik kaynaklara ek olarak çok dilde yüzden fazla koleksiyon yer almaktadır. Çok fazla kişinin yararlandığı çok dilli kütüphane koleksiyonu gün geçtikçe gelişme göstermektedir. Toronto Halk Kütüphanesi çok kültürlü nüfusu destekleyen birçok uygulama geliştirmiş bu uygulamalardan biri olan "English as a Second Language Citizenship classes" (İkinci dil olarak İngilizce vatandaşlık dersleri); "English Conversation Circles" (İngilizce sohbet grupları) etkinlikleri İngilizce, Rusça, Fransızca, Farsça, Lehçe, Urduca gibi ikinci bir dil öğrenimini kazandırmayı amaç edinmektedir. Çocuklar için yerel konularda "Story Times" uygulamaları İngilizce dilinde hikâyeler ile İngilizce dil öğrenimini kazandırmak hedeflenmektedir. Ayrıca "English Can Be Fun" etkinliği çocuklara İngilizce dil konuşmaya yönelik bir program sunmaktadır. "Dial a Story" uygulaması sözlü edebiyat ile yeni kavramların öğretilerek akıcı bir dil konuşma becerisi geliştiren 10 dilde sunulan hikâye anlatım hizmetidir (IFLA, 2009, s. 26).

Kanada'nın mülteci nüfusa iyimser yaklaşımı ülkenin temel değer ve çeşitlilik ilkesine dayanmaktadır. Kanada'nın kabul ettiği çok kültürlülük politikası çok kültürlü toplumların Kanada toplumsal uyumuna katılmalarını sağlayarak bu süreçte karşılaştıkları engel ve sorunların çözülmesinde yardımcı olabilmek amacı ve hizmeti sağlamaktadır. Kanada'nın 1988 yılındaki çok kültürlü yasasının ilk kısmında bu yasa ile amaçlanan Kanada'nın ekonomik, toplumsal, kültürel, politik yaşamına ilişkin tüm Kanadalılar arasında eşitliği sağlamaya çalışırken Kanada'ya özgü mirası koruyup zenginleştirmek olduğu ifade edilmektedir. Yasa sadece Kanada halkını ifade etmiş olsa da yasada ırkçılık ve ayrımcılığa karşı mücadeleyi eşitlik ve kültürler arasında uyumu sağlamayı hedeflediği belirtilmektedir.

Kanada hükümeti diller yasası, Kanada insan hakları yasası, istihdam eşitliği yasasında eşitlik ve hoşgörü değerlerini esas almaktadır. Kanada hükümeti mülteci nüfusun toplumda tanınıp kabul edilmesini ve ekonomik, kültürel, eğitimsel ve politik konularda aktif olarak yer alması konusunda cesaretlendirmektedir.

Toronto, nüfusunun yarısından çoğunun Kanada dışındaki kişilerden oluşması sebebiyle dünyada en fazla çok kültürlü şehirlerden birisidir. Bu sebeple Toronto

Halk Kütüphanesi hizmetleri çok kültürlü yaklaşım temeline dayandırılmaktadır. Kütüphane devlet yönetimi, kamu kurumları, kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri iş birliğinde çok kültürlüğü destekleyen birçok program geliştirilmiştir. Bu programlar ilk etapta mültecinin iletişim kurulabilmesi önceliğine dayalı dil kursları sağlamakta ayrıca Kanada'nın vatandaşlık haklarının bilgilendirildiği dersler düzenlenmektedir. Toronto Halk Kütüphanesi çok dilli sanal klavyeler aracılığı ile bilgisayarlar üzerinden kendi dil ve kültürüne bağlantı sağlayan bir web sitesi üzerinden dünya çapında 85 civarı dildeki gazete ve dergilere erişim imkânı sunmaktadır. Kanada kütüphanesi entegrasyon sürecine yardımcı olabilmek adına sunduğu ücretsiz dil kursları vatandaşlık eğitimleri dışında konut, yiyecek, giyecek, barınma ihtiyacına ilişkin yetkili merciler ile iş birliği yapmakta ve yerel halkı mültecilere karşı iyimser ve hoşgörülü davranma konusunda bilgilendirme toplantıları düzenlemektedir.

Windsor Halk Kütüphanesi Arapça bilen personeller istihdam ederek mülteci ve sığınmacı grupların daha iyi iletişim kurmalarını amaçlanmaktadır. Kütüphanede yer alan programlar sadece çocuklar için değil genç ve yetişkinlere de yönelik dil ve iletişim konularının yanı sıra çeşitli hizmetler sunmaktadır. Çok dilli kaynaklar ve öykü-hikâye saatleri çocuk dil gelişimine büyük fayda sağlamakta olup kayıp bir neslin yetişmesine engel olmaktadır. Kanada kütüphaneleri kapılarını mültecilere özellikle dünya üzerinde yoğun mülteci kitlesini oluşturan Suriyelilere açmaktadır. Kütüphane 1500 Arapça kaynak ve yanı sıra birçok CD ve DVD barındırmakta böylelikle Suriyelilerin bilgi ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Kanada Windsor Halk Kütüphanesi müdürü Kitty Pope, "Genellikle insanlar halk kütüphanelerini yeni Kanadalılar için ilk durak olarak görüyorlar ancak gerçekte Halk Kütüphanesi Kanada'ya alıştıkça bir numaralı destekçisidir" demiştir (CBC, 2021).

Guelph Halk Kütüphanesi yine Kanada'da Suriyeli mültecileri ağırlayan önemli bir kütüphanedir. Kütüphane Kanada halkı ve mülteci topluluğu arasında önemli köprü olmaya devam etmekte insanların birbiriyle tanışıp bir şeyler paylaşabildiği arkadaşlık bağını kurabildiği ortam hazırlamaktadır. Ayrıca yeni gelen mültecilerin devlet yardımı alabilmesi kurumlarının tanıtılması, iş istihdamının sağlanması konusunda yardımcı olmaktadır. Kütüphane İngilizcesini geliştirmek isteyen mülteciler için Arapça kaynaklarda dahil çeşitli kaynak ve bilgi imkânı sunmaktadır.

Guelph Kütüphanesi'nin Arapça kaynak imkânıyla mülteci toplumunun asimile olması kendi benliklerini yitirmesi engellenmektedir. Toronto Halk Kütüphanesi ise Suriyeli mültecilerin uyum sürecini kolaylaştırarak birçok yeni hizmeti bünyesine eklemiştir. Sunulan hizmetler içerisinde müze gibi turistik yerlere ücretsiz giriş imkânı tanıyarak Kanada kültürünü yakından keşfetme ve tanıma imkânı sağlanmaktadır. Ayrıca kütüphaneler yeni gelen kişilere iş bulma, İngilizce dil öğrenme, temel ihtiyaçların karşılanması ve yerel toplum ile iletişim kurma imkânı sunan güvenli ortamlar olarak nitelendirilmektedir.

Danimarka

Danimarka 1960'lı yıllardan beri Avrupa'nın hatta dünyanın yoğun göç alan bir ülkesidir. Danish Library Agency ile Danimarka'da bulunan diğer kütüphaneler mülteci ve göçmen konusuna ilişkin çalışmaların politika ve önerilerin Schmidt (2007) tarafından ele alındığı bir araştırmada 1970'li yıllardan bugüne kadar mülteci konusuna ilişkin hizmetlerin sunulduğu belirtilmektedir. Bu çalışmalar kapsamında çocuklara yönelik dil eğitimi, yetişkin bireylere yönelik projeler gerçekleştirilmektedir. Kütüphane entegrasyon yaklaşımına ilişkin bu projelerden birinin 2006 yılında Entegrasyon Bakanlığı ve Kültür Bakanlığı iş birliği ile yapılan "Kütüphaneyi, entegrasyon/bütünleşme ve vatandaşlık için merkez olarak kullanma (Use the library as centre for integration and citizenship)" adlı çalışmadır. Bu proje kütüphanenin entegrasyon sürecinde nasıl önemli bir rol üstlendiğini göstermektedir.

Yerel yönetimler halk kütüphanelerini yerel toplum ile mülteci nüfusun buluşturulduğu iletişim ve kültürel etkileşimlerin gerçekleştiği mekânlar olarak ifade etmektedir. Kütüphaneler farklı dil ve kültüre sahip çocuklara ödevlerinde, dil öğrenme, bilişim teknolojisi konularında yardımcı olmaktadır. Tüm bunlara temel dayanak olarak Danimarka Kütüphane Yasası (2000) kütüphanelerin bilgi, eğitim ve kültür etkinliklerini desteklemesini dilsel ve kültürel çeşitliliği göz önünde bulundurarak mülteci, sığınmacı ve azınlık topluluklara hizmet verilmesini öngörmektedir.

Danimarka tarafından geliştirilen bir web sitesi Danimarka'nın önemli kurum ve kuruluşları ile ortak çalışmalar yürüterek mülteci topluluğu ile yerel toplum arasında bütünleşmeyi yakınlaşmayı amaçlayan çok dilli bilgi hizmeti sunmaktadır. Sitede

Türkçe dilin yanı sıra 6 dilde haberler ve bilgiler yer almaktadır (Oğuz, 2012, s. 52). Danimarka Kütüphane yasası mülteci sığınmacı toplulukların bilgi gereksinimini karşılamak amacıyla Kanada üniversite kütüphaneleri ve diğer kuruluşlar iş birliğinde mülteci halka geniş kaynak imkânıyla ödünç verme görevi üstlenmiştir.

Danimarka'da Kopenhag Halk Kütüphanesi uzun yıllardan beri mülteci ve göçmen nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. Bu nedenle hizmet anlayışları farklı dil ve kültür çeşitliliğine göre şekillenmiştir. Hizmet çeşitliliği kapsamında mültecilerin anadillerine yönelik materyal sağlamak için diğer kütüphanelerle iş birliği yaparak koleksiyonuna farklı dillerde kaynak kazandırmaktadır.

Fakat yeni gelen nüfusun okuma yazma yetersizliği kitap okuma engelini ortaya çıkardığından göçmenler için sesli kitap çalışması başlatılmıştır. Sesli kitap projesinde en çok gereksinim duyulan diller Arapça, Kürtçe, Türkçe, Hırvatça ve Sırpçadır. Zamanla Kopenhag Halk Kütüphanesi mülteci ve göçmenlere ikinci bir dil olarak Danimarka dilinin öğretilmesinin toplumda iletişim ve uyum konusunda başarılı olabileceğini öngörmektedir. Bu bağlamda mülteci ve göçmen nüfusa Danimarka dilinin öğretilmesine ilişkin çalışmalar başlatılmıştır (IFLA, 2009, s. 27). Danimarka Halk Kütüphanesi herkese açık ve sınırsız hizmet sağlayan bir kütüphane anlayışına sahiptir. Özellikle son zamanlarda Suriye'den gelen mülteciler memnuniyetle karşılanarak çocuklar ve gençler için önemli etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

Danimarka'da mültecilere hizmet sunan kütüphaneler için Danimarka kütüphaneler birliği başkanı ve EBLİDA kurul üyesi Steen Andersen şunları ifade etmektedir:

> *"Kütüphanelerin tüm mülteciler için gerekli dillerde yeterli kitap kopyasına sahip olduğuna söz veremeyiz, ancak yine de herkesin hoş karşılandığını hissettirmek için elimizden geleni yapacağız. Danimarka halk kütüphaneleri uzun yıllardır yeni yabancı vatandaşları ağırlamak ve Danimarka toplumuna entegre etmekle derinden ilgilendi ve bu çalışma sonucunda günümüz göçmenleri, mültecileri ve torunları Danimarka'daki en aktif kütüphane kullanıcıları arasında yer alıyor.*
>
> *Ve tabii ki halk kütüphaneleri de şu anda Suriye'den Danimarka'ya gelen yeni misafirleri ağırlamaya hazır ve biz de onların, çocukların ve yetişkinlerin kendilerini güvende hissetmeleri için elimizden geleni yapacağız. Danimarka halk kütüphanelerine herkes kabul edilir" (*EBLİDA, 2021).

Fakat Danimarka hükümeti son yıllarda 2000'den fazla Suriyeli mültecinin geçici koruma statüsünü iptal ederek Suriye'deki bazı bölgelerin artık güvenli bir ortam oluşturduğunu ve bu sebeple geri dönebileceklerini öngörerek Suriyelileri sınır dışı etmeye çalışan ilk Avrupa ülkesidir. Birçok Suriyeli bu durumu protesto ederek Suriye'deki savaştan ya da çatışmadan korkmadığını, Suriye rejiminden korktuklarını ifade ederek ülkelerine geri dönmek istememektedirler (BBC News, 2021).

Estonya

Estonya Halk Kütüphanesi Yasası halk kütüphanesi koleksiyonunun evrensel nitelikte olması gerektiğini, mevcut hizmet kalitesinin farklı dil ve kültürden insanları da kapsayacak şekilde geliştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. (IFLA, 2009, s. 28). 2014 yılında Tallin Merkez Kütüphanesinde yıllık rapor verilerine göre kütüphanede en çok dijital okuryazarlık alanında, farklı dil ve kültürden insanların topluma katılımını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen etkinlik ve çalışmalar düzenlenmiştir. Bu çalışmalara 17 kütüphane ve Katarina Jee isimli gezici kütüphane de aktif olarak katılım sağlamıştır (Tallin Annual Report, 2014, s. 26-27). 2019 yılında Tallin'de Dünya Mülteciler gününde kurulan Yaşam Kütüphanesi mülteci ve göçmenlere yönelik çalışmalara odaklanmaktadır.

Mülteci ve göçmen toplulukların kendilerini evlerinde gibi hissetmelerini sağlayarak uyum sürecine katkısı olabilecek etkinlikler düzenlemektedir. Yaşayan kütüphanenin ana fikri toplumu mülteci, göçmen sorununa ve uyum sürecine ilişkin bilgilendirmeyi ve bilinçlendirmeyi amaçlayan sosyal bir etkinliktir. Yerel toplumun göçmen ve mülteci kesimine karşı önyargıları ve tepkilerini azaltarak güvenilir ve hoşgörülü bir ortam yaratmayı amaç edinmektedir. Yaşayan kütüphane insanların kişisel becerilerini geliştirmeye çalışarak entegrasyon sürecine katkı sağlamaktadır. Ayrıca yapılan etkinlik ve çalışmalar da yerel halk ile mülteci toplumu arasında kültürlerarası diyalog yoluyla iletişimin kurulmasını sağlamaktadır. Şüphesiz bu durum iki tarafın birbirini yakından tanımasına ve etkileşim kurmasına yardımcı olmaktadır.

Hollanda

Dünyada uluslararası düzeyde en fazla göç alan ülkelerden biri de Hollanda'dır. Hollanda, devlet politikalarında bile çok kültürlü bir yapıyı ortaya koyan ve

uygulamalarında bunu hissettiren bir ülkedir. Politikalarında çok kültürlü yapıyı kabul edip, farklı dil ve kültüre sahip kişilerin kendi benliklerini kaybetmemesi ve bunu rahatlıkla dile getirmesi adına devlet destek vermektedir (Yanık, 2012, ss. 106-107). Kütüphanelerde de devletin bu yaklaşım ve politikalarını uygulamak üzere çalışmalar ve etkinlikler düzenlenmektedir.

2007 yılında Hollanda'da kabul edilen bütünleşme üzerine yasa Hollanda'da 8 yıldan daha fazla bir sürede eğitim alan kişilerin dilsel ve bütünleşme becerilerini ölçmek üzere bir sınav uygulaması zorunluluğu getirmiştir. Halk kütüphaneleri bu yasallaştırılan sınavın uygulanması konusunda önemli araçlardır. Bu bağlamda kütüphaneler ülkedeki halk kütüphanelerini kullanıma açarak bütünleşmeyi sağlayan NL-Kompas araç seti kullanabilmektedir (IFLA, 2009, ss. 28-29).

Halk kütüphaneleri ulaşılabilirliği kolay bir yapıya sahip olması avantajından kaynaklı yerel yönetim ve STK gibi ortaklık rolüne sahiptir. Bu durum toplumda uyumun sağlanmasında önemlidir. Hagua Halk Kütüphanesi "Telematicacentra" adlı bilgisayar laboratuvarı sistemi üzerinden çok kültürlü hizmet çalışmaları yürütülmektedir. Bu uygulama kapsamında göçmenler ve mültecilere bilişim teknolojilerinden yararlanma imkânı sunmanın yanı sıra bilgisayar dersleri de verilmektedir (Larsen, Jacobs ve Vlimmeren, 2004, ss. 29-30).

Yine Utrecht Halk Kütüphanesi göçmen ve mültecilerin yoğun yaşadığı bir merkezde kurularak farklı dil ve kültürden insanlara web üzerinden tarama yapma e-mail kullanımı becerisi konularında beceriler kazandırmaktadır. Ayrıca Türkiye Fas ve Çin gibi ülkelerden gelen gruplar için "writer-evening" benzeri etkinlikler düzenlenmektedir (Larsen, Jacobs ve Vlimmeren, 2004, s.31).

İspanya

İspanya Devleti özellikle 20. yüzyılda çok sayıda göçmen nüfusa sahip olmuştur. Bu duruma etki olarak küresel dünyada artan savaş, iç çatışma, siyasi istikrarsızlık, doğal afet, salgın ve kıtlık etkisi insanları göç etmeye zorlamaktadır. İlk olarak 2000 yılında göçmen ve entegrasyon konularını esas alan düzenlemeler göç akışının artması ile birlikte kapsamlı politikalara geçiş yapmayı gerekli kılmıştır. Son zamanlarda artan mülteci sayısı ülkenin homojen yapıdan heterojen yapıya dönüşmesine neden olduğu gözlenmiştir. İspanya'da göç ve mültecilere yönelik

kütüphane hizmetlerine ilişkin 2007 ve 2010 yılları arasında yapılan çalışmalarda göçmenlere yönelik kütüphane hizmetlerinde yoğunluk yaşandığı hikâye anlatma, dijital okuryazarlık gibi eğitimler de gelişim sağlandığı izlenilmiştir (López, Sebastián ve García, 2012).

Norveç

Norveç 1970'li yılların başında artan göçmen nüfusu hareketliliği karşısında çok kültürlü bir yapıya dönüşmüştür. Ortaya çıkan bu yapı toplumsal ve politik düzenlemelerin gereksinimini doğurmuştur (Ellingsen, 2009, s. 5). Bu bağlamda birçok düzenleme ve çalışma mülteci, göçmen ve yerel toplumla iç içe olan bir yaklaşım benimseyerek durumun "çeşitlilik" terimiyle ifade edilmesine dikkat edilmektedir (Eriksen, 2013, ss. 1-2).

Norveç yönetimi bütünleşme politikası ile Norveç'te yaşayan herkesin toplumda eşit ve özgür şekilde yaşamasını garanti etmekte olup Norveç'te kütüphanelerin çok kültürlü kütüphane hizmetine ilişkin çalışmaların 1983 yılında Oslo'da Deichman Kütüphanesinde çok kültürlü kütüphaneye ilişkin hizmet biriminin kurulmasıyla başladığını ifade etmektedir (Hindal, 2003).

Çok kültürlü kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi kütüphanelerin doğru ve etkin bir işleve sahip olması için kütüphane personeline büyük sorumluluklar düşmektedir. Personelden kütüphanenin işlev ve amacına yönelik hizmetleri yerine getirebilecek beceriye sahip olması ve iyi bir eğitim almış olması beklenmektedir. Norveç Halk Kütüphanesi topluma hizmet etmeyi amaç edinmiştir. Bu amaçla kütüphaneler ekonomik durum, eğitim düzeyi ve mesleği ne olursa olsun herkese açıktır. Böylelikle kütüphane hizmetleri sadece belirli bir kesimi değil tüm toplumu kapsayıcı hizmetler gerçekleştirmekte, toplumdaki herkese ulaşabilmek için diğer kütüphaneler ve yerel yönetimler ile iş birliğini önemsemektedir (IFLA, 2009, s. 30).

Deichman Kütüphanesi çok dilliği yansıtan kitap koleksiyonu oluşturulması gerektiğini ifade ederek kütüphanenin üç ana işlevini şu şekilde belirtmiştir:

- ✓ Göçmenlerin ve mültecilerin ihtiyaçlarını gidermek üzere Norveç kütüphanesine kaynaklık edecek bir kılavuz oluşturmak
- ✓ 37 dilde materyal sağlamak ve bunları sınıflandırmak
- ✓ Göç ve mültecilere yönelik uzaktan ödünç verme sistemi sağlamak

BAAZAR adlı proje Norveç'te geliştirilen mülteci ve göçmenlerin dil gelişimine katkı sağlamak ve çok dilli becerilerini geliştirilmesini hedeflemektedir (IFLA, 2009, s. 30). Norveç kütüphaneleri 2008 yılında hükümetin göçmen nüfusuna ilişkin hazırlanan ulusal eylem planları Norveç'te yerel toplum ve göçmen nüfus arasındaki ilişkiyi güçlendirmeye katkı sağlamaktadır (Demir, 2015).

Birleşik Krallık

Birleşik Krallık 1997 yılındaki hükümet değişikliği ile çok kültürlü anlayışı içselleştirerek ırkçılığa karşı uygulamalara yönelik bir anlayış benimsemiştir (Choudhury, 2011, ss. 110-111). Bu süreçte kütüphaneler özelinde göçmen ve mültecilere sağlanan hizmetlere yönelik tartışmaların yaşandığı görülmüştür. Zamanla çok kültürlülük teriminin yaygınlık kazanması ile birlikte kütüphane kullanıcıları toplumun bütünleyici bir parçası olarak algılanmaya başlanmıştır. Birleşik Krallık kütüphaneleri sunduğu çok kültürlü hizmetler kapsamında karşılaştıkları en sık sorunlar arasında bütçe yetersizliği, azınlık, mülteci ve göçmen kişiler ile aralarında yaşanan iletişim kopukluğu, yabancıların ülkenin vatandaşlık konularındaki bilgi yetersizliği yer almaktadır (Mansoor, 2006).

Birleşik Krallık kütüphaneleri çok kültürlülüğe ilişkin başlattığı en önemli proje "Welcome to Your library (Kütüphanenize Hoşgeldiniz)" olarak bilinmektedir (www.welcometoyourlibrary.org 2021). 2003 yılında mültecileri kütüphaneler ile bir araya getirmek üzere 5 Londra kasabasında başlatılan projede mültecilerin karşılaştığı sorunları ve gereksinimleri çözmeye yönelik geliştirilmiştir. Projenin öncelikli hedefi herkes için erişim hizmeti sağlamaktadır. Proje birey ve topluluklar üzerinde istihdam imkânı sunmakta aidiyet ve özgürlük duygusunu kazandırmakta ve en önemlisi farklı dil ve kültürden insanlar arasında etkileşim ve sağlıklı iletişimin kurulmasına yardımcı olmaktadır (IFLA, 2009, ss. 30-31).

Amerika

Küresel dünyada artan uluslararası göç krizi en çok gelişmiş ülkeleri etkilemektedir. 1960 yılından bu yana ABD "Amerikan Mozaiği" terimi ile çok kültürlülüğe sahip çıkarak kendi anadili ve kültürüne ait alışkanlıklarını devam ettirmek isteyen kişiler farklı ırk ve etnik gruptan kişileri benimsemektedir (Owen, 2005, s. 2). Çok kültürlü kütüphaneler bağlamında Amerikan Kütüphane Derneği'nin (ALA) mevcut

çalışmaları bulunmaktadır. Dernek 1988 yılında Washington'da gerçekleştirdiği bir toplantıda çok kültürlü kütüphane konusuna ilişkin organizasyonları tek çatı altında toplayarak çok kültürlülük konusunda bilgi alışverişi gerçekleştirerek öneriler ortaya koymuştur.

Amerika Birleşik Devletleri'nin çok kültürlü yapısına ilişkin IFLA' nın hazırladığı Çok Kültürlü Kütüphane Kılavuzunda belirttiği 5 strateji şu şekildedir:

Kütüphane Yerel Göçün Dinamiklerini Anlar.

Halk Kütüphanesi kamu kaynaklarından ve gayri resmi bağlantılardan mülteci nüfus hakkında bilgiler toplar. Toplanan bu bilgiler yeni gelen kişilerin gereksinimlerini karşılaşabilmesi, yaşadığı toplumsal zorlukları aşabilmesine yardımcı bilgiler sağlayarak kütüphane hizmetlerini şekillendirmektedir. Bu kapsamda göçmenlerin yoğun yaşadıkları yerleşim yerlerindeki kütüphaneler göçmenlerin gereksinim ve kaygılarını kolaylıkla tespit edip tanımaktadır.

Kütüphaneler Hizmet Dağıtımına Kültürel ve Dilsel Duyarlılık Getirir.

Göçmen ve mültecilerin ilk etapta yaşadıkları en büyük sorun dildir. Kütüphaneler bu sorunun aşılması adına koleksiyon geliştirmekte, ana dillerinde hizmet sunmakta ve web sitelerini ana dillerine yönelik düzenlemektedir.

Kütüphaneler İngilizce Yeterlilik Geliştirir.

Dil sorunu yaşayan mülteci ve göçmenler için İngilizce dil imkânı sunulmaktadır. Halk kütüphanesine yeni gelen bu kişiler için İngilizce kurs imkânları sunularak çocuklar okula hazırlanmakta yetişkinlere ise iş olanakları tanımaktadır.

Kütüphaneler Yerel Kurumlarla Bağlantı Kurar.

Toplumlar geniş kurum ve kuruluşlarla donatılmıştır bu kuruluşlar sağlık, eğitim, barınma ve kültür konularında mültecilere yardımcı olmaktadır. Dil ve kültürel farklılıklardan kaynaklı sorunlar mültecilerin bu hizmet ve olanaklardan haberdar olma ve yararlanmalarında en büyük engeldir. Kütüphaneler göçmen ve mülteci gereksinimleri ile ilgili kurumlar arasında bağlantı sağlamaktadır. Bu imkânların başında eğitim, iş ve sağlık gelmektedir.

Kütüphaneler Sivil Katılımı Teşvik Eder.

Göçmen, sivil yaşama katılım konusunda çekingenlik gösterebilir. Örneğin üyelik kartı başvurusu bile göçmenler için korkutucu gelebilir kütüphaneler mültecilerin korku, çekingenlik duygusu aşılabilmesi için mülteci toplumu cesaretlendirmeli zorluk yaşadıkları konularda özgüven vermelidir (IFLA, 2009, ss. 32-33).

Amerika'da Salt Lake City mültecilerin en çok yaşadığı şehirlerden birisidir. Kütüphane Utah Üniversitesi ile iş birliği kapsamında göçmenlere İngilizce dil eğitimi, ruh sağlığı desteği, vatandaşlık eğitimi, yaz programları ve çeşitli eğitim materyali imkânı sunmaktadır (Witteveen, 2015).

Amerika'da Louisville Ücretsiz Halk Kütüphanesi, yine göçmenler için hizmet sunan başka bir kütüphanedir. Kütüphane diğer kurumlarla iş birliği yaparak çeşitli projeler gerçekleştirilmektedir. Kütüphanenin mültecilere sunduğu hizmetlerin başında İngilizce dil kursları, yemek kursları ve sanatsal faaliyetler gelmektedir. Haftalık konuşma kulüpleri ve hikâye saatleri mültecilerin İngilizce dil gelişimi konusunda pratik yapmalarına imkân sağlamaktadır (Witteveen, 2015).

Brooklyn, New york, Queensborough, Seattle Halk Kütüphanesi çok yönlü gelişmiş hizmetler ile ön plana çıkmaktadır. Kütüphaneler göçmenlerin demografik özelliklerini analiz ederek çok dilli eğitim hizmeti sunmaktadır. Ayrıca kütüphaneye ulaşım imkânı olmayan kişilere gezici kütüphane aracılığıyla bilgi kaynağı ulaştırmaktadır (Larsen, Jacobs ve Vlimmeren, 2004, ss. 29-31).

Avustralya

Avustralya 1980'li yıllarda Çin, Lübnan, Tayvan, Malezya, Hindistan ve Kore kökenli yoğun göç akımına uğramıştır. Yılların geçmesi ile birlikte artan göçmen sayısı da ülkede çok kültürlü politikaların gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Avustralya Kütüphanesinde topluma hizmet eden My Language (Benim dilim) adlı program Avustralya'da birçok bölgedeki kütüphanede göçmenlere 60'tan fazla dilde arama motoru sunmakta, çok dilli web dizini sayesinde göçmenler rahatlıkla araştırma yapabilmektedir. Program farklı dil ve kültürden bireylerin, çevrimiçi kaynaklara erişimine imkân sağlayan çok kültürlü bir kütüphane hizmetidir. Programın özellikleri arasında ayrıca şunlar yer almaktadır (IFLA, 2009, ss. 33-34):

- ✓ 60'tan fazla dilde arama motoru, haber ve web dizini imkânı

- ✓ İnternet, e-mail kullanımı konusunda eğitim kursları el kitapları ve kapsayıcı eğitim materyalleri
- ✓ Çok kültürlü kütüphane hizmetlerine ilişkin kılavuzlar, yönergeler standartlar ve raporlar, makale ve bildiriler

Ayrıca kütüphanelerde 49 dili barındıran çok dilli sözlükler, birçok dilde kütüphane terimi içermesi ile en önemli danışma kaynağı olarak yer almaktadır. Kütüphane çalışanları ve farklı dile sahip kişilere çok büyük kolaylıklar sağlamaktadır.

5.2.1. Dünyada Mültecilere Yönelik Kütüphane Hizmetleri

Avrupa genelinde halk kütüphaneleri etnik köken, dil ve kültür farklılığı gözetmeksizin herkese kapsayıcı bir yaklaşımla mülteci, sığınmacı, göçmen, geçici koruma altındaki ve azınlık olan dezavantajlı gruplara karşı iyimser ve misafirperver davranmaktadır. Bu gruptaki kişilere kütüphaneler bilgi erişim hizmeti dışında eğitim ve kültürel faaliyetler de gerçekleştirmektedir. Kütüphanelerde yerel topluluk ve misafir grupları tanıştırma ve yakınlaştırma etkinlikleri yapılarak hem dezavantajlı grubun bulunduğu ortama kendini ait hissetmesi hem de yerel topluluğun tavır ve davranışlarında hoşgörü ve empati yeteneğinin kazanılması sağlanmaktadır. Avrupa Kütüphane Enformasyon ve Dokümantasyon Derneği Bürosu (EBLIDA) mültecilere yönelik sürdürülen ve geliştirilen faaliyetlerin sunulduğu haber içerikli bir sayfayı kendi web sitesi üzerinden eriştirmektedir (EBLIDA, 2021). Birden fazla kültür ve dilin bir arada yaşadığı çok kültürlü toplumlarda kütüphane hizmetlerini sağlayan birçok ülke bulunmaktadır. Bu kütüphaneler arasında en iyi uygulama, politika ve sürdürülebilir çalışmalar yürüten dünya üzerindeki kütüphaneler ve dernekler özetle aşağı kısımda anlatılmaktadır.

5.2.1.1. Avrupa Kütüphane Enformasyon ve Dokümantasyon Dernekleri Bürosu (EBLIDA)

Avrupa'daki kütüphaneler topluluğu (EBLIDA) Avrupa'da yer alan kütüphane, arşiv ve bilgi merkezleri gibi kurumları tek çatı altında toplayan bir kurumdur. EBLIDA Avrupa'da 34 ülkedeki 65 bin halk kütüphanesini bir arada toplayan bağımsız bir topluluktur. Topluluğun yoğunlaştığı konular sürdürülebilir kütüphane hizmetleri politikaları, kütüphanelerin topluma etkisi, telif hakkı ve kütüphane mevzuatıdır.

Avrupa genelindeki halk kütüphaneleri etnik kökeni, dili ve dini kültürü ne olursa olsun herkesi ağırlamaktan memnuniyet duyduğunu ifade etmektedir. Kütüphaneler mültecilere bilgi ve eğitim ihtiyacının dışında birçok etkinlik ve hizmet çalışmalarını sürdürmekte ve böylelikle mültecilerin bulunduğu yeni yaşam alanına entegre olabilmelerine yardımcı olmaktadır.

5.2.1.2. Fransa Kamu Bilgi Kütüphanesi (BPI)

1960 yılında Paris'te kurulan Kamu Bilgi Kütüphanesi (Bibliothèque publique d'information, BPI) savaştan ve çatışmalardan kaçan göçmen nüfusun sorunlarının çözülmesinde herkese kolay erişim sağlayabileceği bir olanak sunarak misafirperver bir yaklaşım sergilemektedir.

BPI, IFLA ve EBLİDA mültecilere ilişkin kütüphane rollerini iyi tanınması gerektiğini belirlemektedir. Mülteci ve göçmenlerin daha iyi karşılanması yönünde Fransız Halk Kütüphaneleri mülteciler hakkında bilgi toplamaya yönelik Calais Belediyesi ile iş birliği başlatarak göçmenlerin neye ihtiyacı olduğunu ortaya koyan çevrimiçi bir video kaydı düzenlenmiştir.

Fransa Kamu Kütüphanesi, Fransa Sığınak Derneği (Terre d'Asile) iş birliği ile farklı bölgelerden gelen göçmen nüfusu karşılayarak, dil bilmeyen kişilere ev sahipliği yapmaktadır. Kütüphane yeni gelen bu kullanıcılara ücretsiz internet imkânı sağlamakta ayrıca Fransa Sığınak Derneği ile imzalanan protokole göre sosyal, idari ve kültürel konularda danışmanlık hizmeti sunmaktadır. Kütüphane yeni gelen kullanıcıların bilgi kaynaklarından en iyi şekilde yararlanması ve günlük yaşamına devam edebilmesi adına kültürel etkinlikler düzenleyerek ücretsiz erişim imkânı sağlamaktadır. Bu hizmetler arasında kütüphane ve sergi turları, atölye çalışmaları yer almaktadır. Mültecilerin dil problemini ortadan kaldırmak amacıyla BPI tarafından 2010 yılından bu yana konuşma atölyelerinde mültecilere Fransızca dil öğrenimi hizmeti sunulmaktadır. Ayrıca BPI Kütüphanesi mülteci ve göçmenlere yönelik çalışmaların kalıcılığını sağlamak amacıyla sosyal çalışmalarda derneklerden yararlanmaktadır (IFLA, 2015).

Paris'te bulunan Vaclav Havel Kütüphanesi ise çoğunlukla Afgan ve Iraklı göçmenler için çeşitli hizmetler sunmaktadır. Başta Fransızca dil öğrenimi için konuşma atölyelerini hizmete koyan kütüphane ayrıca okuma yazma kursları, okuma

saatleri düzenlemektedir. Koleksiyonlarını çok dilde materyal bulundurmak suretiyle geliştirerek mültecilerin bilgi ihtiyacını karşılamaktadır. Ayrıca mülteci grubun karşılaştığı iletişim sorununu çözmek adına kütüphanede Arapça ve İngilizce bilen personel istihdam edilmektedir (festivalmigrantscene.org, 2021).

5.2.1.3. Almanya Berlin Halk Kütüphanesi Derneği (VÖBB)

Almanya'da birçok halk kütüphanesini bir arada toplayan çıkar gözetmeyen kurum, herkese ücretsiz bilgi ve kaynak erişimi sağlar. Almanya birçok halk kütüphanesi çok dilli koleksiyona sahip olup koleksiyon içerisinde farklı dillerde kitaplar, eğitim setleri, Almanca yardımcı kaynaklar, Almanya günlük yaşam tarzına dair bilgi veren materyal, film ve müzik koleksiyonları yer almaktadır. Almanya 2015 yılından sonra Suriye, Irak ve Afganistan' dan gelen çok sayıda mülteci için mevcut koleksiyonlarını geliştirmek zorunda kaldığı ve bu kişilerin uyum çalışmaları kapsamında kütüphanelerin çeşitli etkinlik ve hizmetler gerçekleştirdiği bilinmektedir. Buna örnek olarak dil kafeleri, Almanca kurslar, bilgisayar ve çok dilde kaynak örnek gösterilebilir Berlin Halk Kütüphanesi Derneği'nde mülteciler kütüphaneye üye olurken resmi kimlik belgesi talep etmeden sadece geçici kimlik belgesi veya geçici ikamet izin belgesi ile üyelik kartı hazırlanmaktadır (Berlin.de, 2021). Almanya'da mültecilere yönelik hizmet gerçekleştiren bazı kütüphaneler ise şöyledir;

Duisburg

Duisburg Halk Kütüphanesi kendi içinde 2011 yılında Uluslararası Çocuk Kütüphanesi açarak 17 dilde hikâye, roman, Alman yaşam tarzı ve kültürü hakkında bilgiler içeren 6 bin kaynak barındırmaktadır. Ayrıca kütüphanedeki dil kafeleri yerel toplum ile mülteciler arasında iletişim kurmayı amaç edinen bir uygulamadır.

Bochum Halk Kütüphanesi

Farklı dillerde "Kütüphaneye Hoşgeldiniz" sloganıyla hazırladıkları kitaplarla mültecileri kütüphaneye davet etmekte ayrıca kamu kurumları ile iş birliği yaparak mültecilere yönelik geliştirdiği hizmetlerle tanınmaktadır (Bochum.de, 2021).

Hamburg Halk Kütüphanesi

Hamburg Kütüphanesi'nde mültecilere yönelik başlattığı "hoş geldiniz mülteciler" sloganı tişört ve kazaklara bastırılarak online satış yapılmakta kampanyadan elde edilen gelirler Alman diyalog programında kullanılmaktadır. Hamburg Kütüphanesi gönüllülük çalışmaları kapsamında birçok gönüllü mülteciye ücretsiz Almanca dil kursu vermektedir. Ayrıca kütüphane bağışçılarının yardımları ile mültecilere çıkarılan çevrimiçi kütüphane kartları sayesinde ücretsiz wi-fi, e-kitap erişimi ve eğitim kurslarına katılma imkânı sunulmaktadır (b-u-d.de, 2021).

5.2.1.4. İsveç Halk Kütüphanesi

İsveç Stockholm Halk Kütüphanesi mültecileri memnuniyetle karşılayarak barınma merkezlerinde yaşayan mülteciler için gezici kütüphane ile barınma merkezleri ziyaret edilerek mülteci çocuklara ücretsiz kaynak temin edilmektedir. Kütüphanede Arapça ve İngilizce bilen personel tarafından okuma saati düzenlemekte böylece mültecilere kitap okuma alışkanlığı kazandırılmaya çalışılmaktadır. Stockholm Halk Kütüphanesi mültecilere kimlik belgeleri olmadan kütüphane kartı vererek ücretsiz kitap ödünç alıp verebilme imkânı sağlamaktadır (IFLA, 2015).

5.2.2. Türkiye'de Mültecilere Yönelik Kütüphane Hizmetleri

2011 yılından bu yana ülkelerindeki iç savaştan kaçıp Türkiye'ye sığınan ve geçici sığınmacı statüsü ile Türkiye'de misafir edilen 3,5 milyonu aşkın Suriyeli mültecinin ülkelerine ne zaman dönecekleri belirsizliğini korumaktadır. Süre uzadıkça göç eden kitlelerin Türkiye toplumunda karşılaşacağı güçlükler, göçün Türkiye'ye etkilerine ilişkin sorular göçün çok yönlü bir disiplin olduğu ve sürdürülebilir devlet politikaları aracılığı ile çözüme kavuşması gerekmektedir (Oğuz, 2012, s.54). Diğer taraftan bu süreci sadece devletin politikalarının üstlenmesi yeterli olmayıp toplumun kamu ve özel kuruluşların bu süreçte destek olması ve duyarlılık göstermesi gerekmektedir. Kütüphaneler ise bu süreçte toplumun tüm bireylerini içine alan bilgi, eğitim ve kültür merkezi olarak çok kültürlü yapının oluşum ve gelişimine destek olması beklenmektedir.

Artan göç ve göçmen yoğunluğu Türkiye'de çok kültürlülük alanında etkili bir politikanın geliştirilmesini zorunlu kılmakta olup politikanın hangi konuları ele alıp

nasıl işleneceği bilinmezlik göstermektedir. Türkiye'de farklı dil ve kültüre sahip özellikle dezavantajlı gruplara yönelik hayata geçirilen Kütüphan-e Türkiye Pilot Projesi halk kütüphanelerine yönelik geliştirilen sosyal inovasyon projesidir. Projenin yaygınlaştırılması ile Türkiye'de barınan dezavantajlı grupların yaşadığı kültürel eşitsizliğin ortadan kalkacağı düşünülmektedir (Çelik ve Küçük, 2015, s. 67).

Proje dezavantajlı gruplar başta olmak üzere halkın eğitim ihtiyacını belirleyerek belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda bilgi ve iletişim teknolojileri, bilgi okuryazarlığı alanında eğitim vermeyi ve dolayısıyla halkın yaşam kalitesini yükseltmeyi amaçlamaktadır. Suriye'den gelen göç dalgası Türkiye'de mültecilerin kalıcı bir hâl almasıyla birlikte çok kültürlü toplum yapısını ortaya çıkarmakta Türkiye'de çok kültürlülük anlayışının benimsenmesini zorunlu kılmaktadır.

Öyle ki halk kütüphaneleri yönetmeliğinin (2012) 6. Maddesinin h bendinde "kültürlerarası diyalog geliştirmeye katkı sağlar" ifadesi yer almasına rağmen bu konu üzerinde çok fazla yoğunlaşmadığı ve gereken önemin gösterilmediği söylenebilir. Bu konuya ilişkin halk kütüphanelerinin acil eylem planını harekete geçirmeleri gereklidir.

Toplumda çok kültürlü anlayışı geliştirmek için devletin tüm kurumları tarafından tanınarak benimsenmesi gereklidir. Devletin toplumun gereksinimlerini karşılamak üzere hizmet sunduğu tüm kurumlarının yaşanan değişim karşısında gelişmişlik göstermesi beklenmektedir. Kütüphaneler toplumun gereksinim duyduğu bilgi ihtiyacının karşılandığı kurumlar olduğundan ortaya çıkan bu değişim ve gelişim sürecinden bilgi merkezleri de etkilenmektedir. Bu bağlamda kütüphaneler çok kültürlü hizmetlerin gelişmesi yönünde çok kültürlülük anlayışını içselleştirerek gerekli alt yapı çalışmalarının mevzuat çerçevesinde yeniden oluşturulması gerekmektedir. Kütüphaneler insanların kültürel yönden maddi ve manevi birikimlerini toplumla paylaşarak gelecek nesillere aktarılmasında aracılık eden kurumlardır. İnsanların ürettiği tüm değerler ve bilgilerin toplumsallaşması kayıt altına alınması ve kullanılmasında kütüphaneler aracılık etmektedir.

Türkiye'de kütüphaneler mültecilerin sadece bilgi ihtiyacını karşılamakla sınırlı kalmayarak barınma, beslenme, sağlık gibi temel gereksinimlerin karşılanmasında yardımcı olabilecek politika çalışmaları yürütmesi gerekmektedir. Türkiye'de artan

göçmen krizine ilişkin İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü göç ve göçmen sorunlarının çözümüne ilişkin kararları alıcı kurumların başında gelmektedir. Müdürlük göçün artış gösterdiği son zamanlarda yeni düzenlemeler uygulamaya koymuştur. Nitekim MEB'in Suriyeli öğrencilerin eğitim ihtiyacını karşılamak ve Türk eğitim sistemi entegrasyonuna yönelik çalışmalar sürdürmesi, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından Suriyelilere üniversite eğitimi alabilmeleri için imkân sağlanması Suriyelilere yönelik tanınan kolaylıklar olarak gösterilebilir. Mültecilere yönelik sağlanan yenilikler arasında kütüphaneler ise göçmen ve mültecilerin okuldaki derslerine ve Türkçe dil öğrenimine yardımcı olacak kaynakları koleksiyonlarına eklemekte ayrıca kendi dillerini ve benliklerini kaybetmemeleri adına ana dillerinde kitaplar ve kütüphane katalogları hazırlayarak araştırma yapabilme kolaylığı sağlanmaktadır.

Mültecilere yönelik oluşturulan politikalar temel ihtiyaçlar olan beslenme barınma, eğitim, sağlık gibi konuların yanı sıra topluma uyum sağlamayı kolaylaştıracak çalışmaları da kapsaması gereklidir. Mültecilerin yeni bir topluma alışması yeniliklere ve o ülkenin düzenine ayak uydurması zaman alan ve uğraşı isteyen bir süreçtir. Bu süreçte sorunların kısa zamanda çözüme kavuşması, ortaya çıkabilecek tehdit ve tehlikelerin engellenmesi için kalıcı düzenlemeler yapılmaktadır. Toplumun tüm kurum ve kuruluşlarının desteği ile uyum sürecinde kısa zamanda etkili ve olumlu sonuçlar alınabilir.

5.2.2.1. Kilis Çocuk ve Gençlik Kütüphanesi

Kilis Çocuk Kütüphanesi kendi nüfusundan daha fazla sayıda Suriyeliyi ağırlayan Kilis'te hem yerel halka hem Suriyelilere yönelik hizmet sunmaktadır. 2018 yılında yapılan bir çalışmaya göre 238 mülteci çocuğun üye olduğu bir kütüphane olan Kilis Çocuk Kütüphanesine üyelik oluşturmak için mültecilerin sadece ikamet izni almış olması şartı bulunmaktadır (İçöz ve Yavuzdemir, 2018, ss. 368-370). Kilis Çocuk Kütüphanesi koleksiyonu içerisinde çocuk kitapları, yetişkin kitapları ve yabancı dilde kitaplar yer almaktadır. Kütüphaneden en fazla faydalanılan hizmet ise bilgisayar ve internet kullanımı olarak ifade edilmektedir. Kendi nüfusundan fazla Suriyeliye ev sahipliği yapan Kilis şehri uyum sorunları ile çok sık karşılaşılmakta olup Kilis Çocuk Kütüphanesi uyum sürecine ilişkin "her türlü eğitim faaliyetleri

desteklemekte genç ve çocukların zihinsel yaratıcılıklarını geliştirilmesini ve kültürler arası diyaloğun kurulabilmesine katkı sağlamak" amacıyla kütüphane hizmetleri yürütmektedir (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012). Suriyelilerin özellikle Türkiye'de okula giden çocukların Türkçe dil eksikliğinden kaynaklı yaşadığı sorunların çözümünde Kilis Çocuk Kütüphanesi ücretsiz dil kursları düzenlemektedir. Dil probleminden kaynaklı sorunların yanı sıra çocukların sosyal hayata ve okula uyum sağlama konusunda destek olup toplumda mülteciler ve yerel halk arasında güçlü bağların kurulmasına yönelik etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Kültürlerarası diyalogun gelişimine katkı sağlamak amacıyla kütüphanede çocuklar birbirine kendi dillerini öğretmeyi hedefleyen kendi anadilinde şarkı söyleme, karşılıklı kitap görsellerini yorumlama etkinlikleri düzenlenmektedir. Kilis Belediyesi Çok Amaçlı Toplum Merkezi (ÇATOM) gibi kurum ve kuruluşların desteği ve iş birliği ile kütüphanelerde aile ve çocukların birlikte katıldığı etkinlikler düzenlenerek toplumda uyum sürecine katkı sağlanmaktadır. Ayrıca farklı kültür gruplarını bir araya getiren etkinlikler yerel hak ve mülteciler arasında iletişim köprüsü kurulmasına toplumda yaşanabilecek ayrımcılık, dışlanma gibi durumların ortaya çıkardığı sorunları aşılmasında yardımcı olmaktadır. Son olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yürüttüğü "Sıra Dışı Okurlar" etkinliği kapsamındaki Kilis Çocuk Kütüphanesi üyesi 12 yaşındaki Suriyeli Muhammed Hamis isimli öğrenci okuduğu 150 kitapla Sıra Dışı Okurlar ödülüne layık görülerek Kilis Çocuk ve Gençlik kütüphanesinin çok kültürlülük bağlamında toplumun tüm kesimine bilgi ve kaynak hizmet sunduğunu kanıtlamaktadır.

5.2.2.2.Kahramanmaraş Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi

Kahramanmaraş gerek İl Kültür Turizm Müdürlüğü gerekse Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesinin desteğiyle Suriyeli mültecilere yönelik kütüphane hizmetleri çalışmaları ile öne çıkan bir şehir olma özelliğine sahiptir. Kahramanmaraş'ta uzun yıllardır halka hizmet sunan Karacaoğlan İl Halk Kütüphanesi şehirde her geçen gün artan Suriyeli mültecilere yönelik Birleşmiş Milletler (BM) tarafından pilot il seçilen Kahramanmaraş'ta Birleşmiş Milletler Gaziantep Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin kitap desteğiyle açılan Arapça kitap bölümünden hem Suriyeli mültecileri hem de Türk vatandaşları istifade etmektedir. Yaklaşık 2 bin eserden oluşan kitaplık Suriyeli ve Türk kullanıcıların bilgi

gereksinimini karşılamaktadır. Oluşturulan kitaplık sayesinde kütüphaneye katılımı teşvik edilen Suriyeliler ile Türk vatandaşlar arasında kaynaşmanın, dayanışmanın ve güçlü iletişim bağının kurulması amaçlanmakta ve bu sebeple çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Dulkadiroğlu belediyesi tarafından da desteklenen kütüphane başta Suriyeliler olmak üzere toplumun tüm bilgi gereksinimini karşılamaya yönelik çalışmalar sürdürmektedir(Çomruk, 2017).

Kütüphane içerisinde 330 farklı türde kitabın yer aldığı Arapça kitap bölümünden Kahramanmaraş'ta yaşayan yüz bin Suriyeli yararlanmaktadır. Ayrıca gerekli tüm teknik alt yapı ve donanımlar ile Suriyelilerin kütüphane hizmetlerinden eksiksiz olarak faydalanmaları amaçlanmaktadır. Kütüphane bünyesinde Türk toplumunu tanıtıcı çalışmalara yer verilmekte olup yerel halk ve Suriyeliler arasında kitaplar aracılığıyla etkileşim kurmak amaç edinmiştir. Kütüphanenin geliştirilmesinde ise Suriyeli kütüphane gönüllüleri etkin rol oynamaktadır. Özellikle oluşturulan Arapça kitaplık sayesinde akademik geçmişe sahip Suriyelilerin kütüphaneden yaralanarak hazırladığı akademik yayınlar ile Türkiye'nin bilimsel ve akademik gelişimine katkı sağlayacaktır. Suriyelilerin anadili unutma kaygısının önüne geçilerek Arap dili ve kültürünün korunarak yaşatılması sağlanmaktadır (Çomruk, 2017).

5.2.2.3. Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi

Suriye krizi başlamadan önce yaklaşık 20 milyon Suriyeli kendi ülkelerinde hayatlarını normal bir şekilde devam ettirmekteydiler. 2011 yılında çıkan iç savaş milyonca Suriyeliyi evlerini terk etmek zorunda bırakarak sınır ülkelere sığınmasına neden olmuştur. Türkiye yanı başında olan hadiselere seyirci kalmayarak Mart 2011'den bu yana açık kapı politikasıyla Suriyelileri topraklarında ağırlamış ve geçici koruma statüsü altında korumaya alınmıştır. Suriyeli misafirler ilk etapta AFAD koordinatörlüğünde kurulan ve valilikler tarafından yönetilen 10 ildeki 23 geçici barınma merkezinde misafir edilmiştir. Bu merkezlerden biri de Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi'dir. Tüm dünyadaki en iyi barınma merkezlerinden biri olan Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Suriyeliler için temel ihtiyaçların yanı sıra tercümanlık, psiko-sosyal danışmanlık ve rehberlik iş istihdamı gibi alanlarda hizmet sunmaktadır. Kilis'te kurulan adeta yeni bir şehir gibi anılan geçici barınma merkezi okul, cami, sağlık merkezi, hastane çocuk oyun parkları, marketler, sosyal tesisler ve

kütüphane gibi birçok imkâna sahiptir. Geçici barınma merkezlerinde sağlanan bu hizmetler toplumda uyum sürecin çalışmalarının etkili bir şekilde yürütülmesine de yardımcı olmaktadır. Barınma merkezinde eğitimleri yarım kalan öğrenciler için okula gitme imkânı sağlanmakta, okullarda Türk ve Arap öğretmenler tarafından Türk eğitim sistemi ile entegre dersler verilmektedir. Okullarda kurulan okul kitaplıkları Suriyeli öğrencilerin derslerine yardımcı kaynaklar, hikâye ve okuma kitaplarından oluşmaktadır. Eğitim hizmetleri kapsamında verilen bir diğer önemli hizmet kütüphane imkânının sağlanmasıdır. Kilis Elbeyli Barınma Merkezinde 2018 yılında kurulan ve faaliyete geçirilen kütüphane hizmeti Suriyeli öğrencilere ders çalışma, boş zamanlarını değerlendirme imkânı başta olmak üzere birçok kütüphane hizmeti sunmaktadır. Çalışmada görüşme sağlanan kütüphane personelinin aktarımlarına göre kütüphane Türkçe ve Arapça kaynaklardan oluşan koleksiyonuyla Suriyeli öğrenciler Türkçe dil öğrenimini pekiştirmeye yardımcı olmaktadır. Kitaplar daha çok hikâye ve roman tarzında kaynaklardan oluşmakta olup Suriyeli öğrenciler tarafından çok fazla tercih edilmektedir. Kütüphane personelinin Türk olması öğrenciler tarafından Türkçe öğreniminde yardımcı olabilmekte kelimelerin doğru anlam ve telaffuzlarını öğrenmede fayda sağlamaktadır. Kütüphanenin sunduğu bilgisayar teknolojileri Suriyeli öğrencilerin araştırma ve ödevlerini kolaylıkla yapabilmelerine yardımcı olurken Türk Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden derslerine katılabilme imkânına sahiptirler. Kütüphanede sunulan Türkçe dil kursları ve bilişim teknolojileri kursu yetişkinler ve öğrenciler için faydalı olmaktadır. Kütüphaneye geçici koruma belgesi ile üye olabilme imkânı sağlanmakta üye kartına sahip olan kişiler kitap alabilme, bilgisayarlardan ücretsiz wi-fi erişim imkânına sahiptirler. Kütüphanede sunulan imkân ve hizmetlerden yararlanan öğrenci ve kişilerin topluma faydalı bireyler olması amaçlamaktadır. Bilgi ve eğitim gereksiniminin karşılanmasının yanı sıra kültürel ve eğlenceli etkinlikler düzenlenmekte Türk kültür ve yaşam tarzını yansıtan çalışmalar yapılmaktadır. Sinema günleri, resim sergileri düzenlenerek psiko-sosyal alanda hizmet çalışmaları yürütülmektedir. Suriye'den Türkiye'ye gelen üniversite çağındaki öğrenciler için hazırlanan Yüksek Öğretime Geçiş (YÖS) sınavına ilişkin danışmanlık-rehberlik hizmeti gerçekleştirilmektedir(Merve Korkmaz, Kişisel Görüşme, Haziran 2021)

6. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Son zamanlarda artan göç hadiseleri farklı dil ve kültüre sahip birçok insanı aynı ortamı paylaşmaya zorlayarak çok kültürlü toplum yapısının oluşmasına neden olmuştur. Bu durum ise toplumu ayakta tutan tüm kurum ve kuruluşlara önemli ölçüde sorumluluklar yüklemiştir. Kütüphaneler ise toplumun en önemli eğitim ve kültür merkezi olması, tüm bireylere tarafsız ve karşılıksız olarak hizmet sunması sebebiyle yaşanan süreçte varlığının önemini ortaya çıkarmıştır. Yeni bir yaşama, topluma uyum sağlama sürecinde ortadaki zorluk ve farklılıkların kaldırılması, ihtiyaç duyulan bilgi ve materyalin sunulması ve çok kültürlülüğü yansıtıcı yeni hizmetlerin geliştirilmesinde kütüphanelere önemli ölçüde rol düşmektedir. Bu durum ise mevcut kütüphane hizmetlerinin, gelenekselleşmiş kuralların tartışılarak yeni yöntemlerin aranmasına neden olmuştur.

Bu bölümde Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi kullanıcılarının kütüphaneden memnuniyet durumları incelenerek yeteri kadar bilgi hizmetlerinden yararlanıp yararlanamadıkları, kütüphane hizmetlerinin çok kültürlülüğü yansıtıcı çalışmalar gerçekleştirip gerçekleştirmediği, Suriyelilerin kamp hayatından şehir hayatına geçildiği vakit topluma uyum sağlamada kolaylık sağlayıcı entegrasyon çalışmalarına katkı durumunu ortaya koymak amacıyla saptamalar yapılmaktadır. Örneklem olarak seçilen ve bu çalışmanın "1.4. Evren" başlığı altında ele alınan Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesindeki personeller ve kütüphaneden yararlanan kullanıcılar ile görüşme tekniğine uygun olarak mülakat yapılmış elde edilen veriler analiz edilerek kütüphanenin entegrasyon sürecinde katkı durumuna ilişkin değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir. Kütüphanede kullanıcıların bilgi tutum ve davranışlarını ölçmeye yönelik bulguların elde edilmesinde mülakat sorularını yanıtlayan personelin görüşlerine başvurulmuştur. Çalışmada örneklem olarak seçilen Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesindeki personel ve kullanıcılardan oluşan 20 katılımcıya 27 sorudan oluşan görüşme formu (Ek-1 Yapılandırılmış Görüşme Formu) aracılığıyla sorular yöneltilmiştir. Bu bölümde mülakat formunda yer alan ilgili sorular gruplandırılıp farklı başlıklar halinde sunularak elde edilen veriler analiz edilmiştir. Çalışmada kolaylık sağlaması için Suriyeli kullanıcılar ile yapılan görüşmelerin kodlaması K1, K2…K17 şeklinde

yapılmıştır. Kütüphane personeli ile yapılan görüşme P1 Arap öğretmenler ile yapılan görüşme ise Ö1, Ö2 şeklinde yapılmıştır.

6.1. Demografik Bulgular

Tablo 6.1: Katılımcılara ilişkin bilgiler

Cinsiyet	N	%
ERKEK	7	35,0
KADIN	13	65,0
TOPLAM	20	100
Eğitim Durumu		
ORTAOKUL	2	10,0
LİSE	10	50,0
ÜNİVERSİTE	5	25,0
Kurum İçindeki Statü		
Kütüphane Personeli	1	5,0
Öğretmen	2	10,0
TOPLAM	20	100
Kampta Geçirilen Süre		
1-3 YIL	2	10,0
3-7 YIL	15	75,0
TOPLAM	17	85,0

Tablo 6.1 incelendiğinde görüşmeye katılan 20 kişinin %65'i kadın %35'nin erkek olduğu gözlemlenmektedir. Tabloda katılımcıların çoğunluğunun %50 gibi büyük bir oranda 11 ve 12. Sınıfa devam eden lise öğrencilerinden oluştuğu, %25'inin ise üniversite öğrencisi olduğu görülmektedir. Erkek öğrencilerin sayılarındaki azlığının nedeni aile ekonomisine katkı sağlamak amacıyla şehirde ve tarlalarda çalışmasından kaynaklı okula ve kütüphaneye gitmemeleridir. Bu durum eğitim sürecini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca katılımcıların arasındaki 2 Arap öğretmenin okullarda çalışması hem Suriyelilere sağlanan iş istihdamı yönünden hem de Suriyeli

öğrencilerin kendilerini rahat ve güvende hissedip Türk hocalarla yaşadıkları iletişim kopukluğundan kaynaklı sorunların çözüme kavuşabilmesi yönünde avantaj sağlamaktadır.

Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi personelinin sayısındaki yetersizlik tabloda görülmektedir. Kişi sayısındaki yetersizliğin yanı sıra bu personelin Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) mezunu olmaması kütüphane işlemleri ve bilgi hizmetleri sürecine ilişkin yanlış uygulamalara sebebiyet verebilir. Bahsedilenler ışığında kütüphane kurumlarında özellikle kullanıcı grubunu mültecilerin oluşturduğu merkezlerde bilgi ve bilgi kaynakları aracılığıyla sunulan hizmetlerin ehli ve o mesleğin eğitimini almış kişiler tarafından verilmesi bu sürecin en az hata ile yönetilmesi bağlamında son derece önemlidir.

Katılımcıların Elbeyli Geçici Barınma Merkezinde ikamet ettikleri sürece ilişkin tabloda %75 oranla 3 ve 7 yıl arasında kalan mültecilerin sayılarının fazla olduğu görülmektedir. Bu oranın fazlalığının nedeni Kilis'e sığınan Suriyelilerin temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar maddi imkân yetersizliği sebebi ve Türkler ile aynı toplumu paylaşma çekingenliği ve korkusu onları kampta yaşamak zorunda bırakmaktadır. Kampta geçirilen zaman aslında Türkiye'de uzun süre kaldıklarını fakat toplum yaşamından çok uzak bir hayat sürdükleri sonucunu karşımıza çıkarmaktadır.

6.2. Kütüphane Algısı ve Kütüphaneye Üyelik Durumu

Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesinin Suriyeliler için önemi ve uyandırdığı algı araştırmanın amaç kapsamında önemli verilerden birisidir. Bu doğrultuda kütüphanenin Suriyelilerde bıraktığı etki ve bilgi hizmetlerine yönelik tutumlarını değerlendirmek mümkündür. Bu başlık altında görüşme formunda yer alan 1 ve 2 numaralı sorulandan elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Kullanıcılara *Gereksinim duyduğunuz her türlü kaynağa kütüphane aracılığıyla erişim sağlayabiliyor musunuz?* Katılımcıların sorulan soruya verdiği cevaplar 3 başlık altında değerlendirilmektedir verilen yanıtların içerisinde katılımcıların tamamı (K1/K2…..K17) *EVET* cevabı vererek ihtiyaç duyulan bilgi ve kaynağa kütüphane aracılığıyla kolaylıkla erişebileceği bilincindedir.

İlk olarak katılımcıların 6'sının verdiği yanıtlar değerlendirildiğinde (K4/K6/K7/K8/K11/K14), kütüphane ve bilgi kaynaklarını merak ettikleri ve bilgi gereksinimini karşılamada kullandıklarını ifade etmişlerdir.

"Kütüphane sayesinde merak ettiğim Türk kültürü, yemekleri ve Türkler hakkında her şeyi bilgisayarlar ve buradaki kitaplar sayesinde öğreniyorum"(K6). "Merak ettiğimiz bir konuda kitapları inceleyerek bilgi sahibi oluyoruz kitapları okuyarak içindeki bilgileri öğreniyoruz"(K8).

Katılımcıların 7'sinin (K1/K3/K5/K9/K10/K12/K16) verdiği yanıtlar değerlendirildiğinde kütüphane ve bilgi kaynaklarını ödev ve araştırma yaparken kullandıklarını ifade etmişlerdir.

"Okulda öğretmenim ödev verdiği zaman okuldan çıkar çıkmaz kütüphaneye geliyorum bütün ödevlerimi burada yapıyorum anlamadığım yerleri bilgisayardan araştırıyorum ya da personelden yardım istiyorum"(K3). "Kütüphaneden derste anlamadığım konularda tüm bilgileri kolayca bulabiliyorum"(K5). "Kütüphane sayesinde araştırma ödevlerimi kolayca yapabiliyorum"(K9). "Evde bilgisayar ya da internetimiz yok öğretmenimin verdiği ödevleri yapmak için kütüphanedeki bilgisayar ve kitapları kullanıyorum"(K10). "Okulda en çok coğrafya ve tarih dersinde zorlanıyorum ama anlamadığım konuları ve ödevleri kütüphaneye gelip araştırıp okuyup öğreniyorum"(K12). Türkçe ödevlerimi kütüphanedeki Türkçe kitaplar ve sözlük sayesinde kolaylıkla yapıyorum ve kütüphane sayesinde Türkçe dersinde çok başarılı oldum"(K16).

Katılımcıların 4'ünün (K2/K13/K15/K17) verdiği yanıtlar değerlendirildiğinde kütüphane ve bilgi kaynaklarını okuma ve Türkçe gelişimi için kullandıklarını ifade etmişlerdir.

"Kütüphanedeki Türkçe okuma kitapları sayesinde Türkçe öğrenmeye ve okumaya başladım"(K2). "Kütüphanede birçok Türkçe kitap var Türkçe öğrenmek için istediğim zaman kitap alıp eve götürüyorum bitince tekrar getirip yenisini alıyorum Türkçe konuşmam bu sayede çok pekişti"(K15). "Hem kütüphanedeki Türkçe kitaplar hem de Türkçe kursu sayesinde kolayca Türkçe öğreniyorum"(K17).

Kullanıcılara yöneltilen diğer bir soru ise *kütüphaneye üye olurken sıkıntı yaşadığınız bir durum oldu mu?* Kullanıcıların tamamı bu soruya (K1/K2…..K17) üyelik

sürecinde bir zorluk yaşamadıklarını kütüphaneye üyelik işlemlerinin kolay bir şekilde gerçekleştiğini dile getirmiştir.

"*Türkiye devletinin verdiği geçici kimlik belgesi var onunla kütüphaneye geldiğimizde kütüphane görevlisi adımı ve soyadımı, kimlik numaramı kaydederek bana ücretsiz kitap alıp okuyabileceğimi hatta kitapları ödünç alıp eve bile götürebileceğimiz söyledi"(K7). "Kütüphaneye sadece Türkiye'nin bize verdiği Geçici Kimlik Belgemi getirerek üye oldum hiç zorlanmadım üyeliğim sayesinde istediğim 3 kitabı alıp eve götürebiliyorum"(K11). "Kütüphaneden kitap ödünç alındığını bilmiyordum bir gün arkadaşım okula kütüphaneden ödünç aldığı kitabı getirmişti kütüphaneye üye olduğu için ödünç alabildiğini söyleyince bende gelip kütüphaneye üye oldum"(K12).*

Tüm bu anlatılanlar ışığında kütüphaneye üye olabilmek için ekstra bir durumun söz konusu olmadığı Suriyelilere verilen geçici kimlik belgesi ile kütüphane üyelik işlemlerinin kolayca gerçekleştirildiği görülmektedir. Ayrıca kütüphane üyelik hizmetlerinden kullanıcılar personel ya da arkadaşları aracılığıyla haberdar olmaktadır.

6.3. Kütüphane Personelinden Memnuniyet ve Arapça Dil Bilmeyen Personel Durumu

Bu bölümde personel memnuiyeti ve Türkçe dil bilmeyen personel durumunu ölçmek üzere görüşme formunda yer alan 3 ve 4 numaralı sorulardan elde edilen veriler analiz edilmiştir.

3. soruya verilen cevaplar 2 başlık altında değerlendirilmektedir. Suriyeli katılımcıların (K3/10/12) çok az bir kısmı *Kütüphane personeli ile iletişim kurarken sıkıntı yaşadığınız bir durum var mı*? Sorusuna Türkçeyi iyi derecede bilmediği için kütüphane personeli ile iletişim konusunda zorlandıklarını ve dolayısıyla kütüphanede Arapça bilen bir kütüphane personeli olması gerektiğini söylemiştir.

"Kütüphane personelinin Türk olmasından çok memnunum Türkçe konuşmam konusunda bana yardımcı oluyor takıldığım kelimeleri ona soruyorum ama bazen Türkçeyi çok iyi bilmediğimden ne demek istediğini anlayamıyorum bunun için kütüphanede bir tercüman olması gerektiğini düşünüyorum"(K3). "Kütüphane personelinden daha fazla yardım alabilmek için birbirimizi daha iyi anlamalıyız ama

çoğu zaman ne demek istediğimi tam olarak anlatamıyorum bu konuda eksiklik olduğunu düşünüyorum"(K10). "Yeteri kadar Türkçe konuşamıyorum bu nedenle kütüphanede aradığım bir kitabın nerde olduğunu sormak konusunda bile zorluk yaşıyorum ama kütüphanede Arapça konuşan biri olsa kendimi çok rahat ifade edebilirim"(K12).

Katılımcıların kalan kısmının tamamı sorulan soruya ise "*Hayır"* şeklinde yanıt vermişlerdir.

Katılımcılara yöneltilen kütüphane personeli memnuniyet durumuna ilişkin *Kütüphane personelinin Arapça bilen biri olmasını tercih eder miydiniz? Neden?* Sorusuna verilen cevaplara göre 3 başlık ortaya çıkmaktadır. Katılımcılardan alınan yanıtların içerisinden (K1/K3/K10/K12) kütüphane personelinin Arap olmasını tercih etmişlerdir.

"Kütüphane personelinden memnunum fakat yeteri kadar Türkçe konuşamadığımdan personel ile iletişim kuramıyorum ve ihtiyacım olan bir bilgiyi nasıl bulacağımı soramıyorum ama kütüphane içerisinde bir Arap personelin olması daha kolay iletişim kurmamı sağlayıp aradığım bilgiyi nasıl bulacağımı bana gösterebilir"(K1). "Kütüphanede bir tercüman olsa her şey bizim anlamamız için çok kolay olur"(K12).

Katılımcıların 9'nun verdiği yanıtlar değerlendirildiğinde (K4/K6/K7/K8/K15/K16/K17), bu katılımcılar personelin Türk olmasının Türkçe dil öğrenimine katkısı olduğunu ve bu yüzden Türk personel tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca kütüphane personelinden memnun olduklarını da belirtmişlerdir.

"Kütüphane personeli bize çok iyi davranıyor istediğimiz kitabı alıp okumamıza, kütüphanede ders çalışmamıza izin veriyor. Ayrıca bize Türkçe dil dersleri ve bilgisayar dersleri vererek Türkçe dilimizi geliştirip bilgisayar kullanabilmeyi öğretiyor"(K4). "Kütüphane personelinin Türk olması hem konuşma pratiği yapabilmemiz açısından hem de bilmediğimiz kelimelerin öğrenilmesinde yardımcı olmaktadır"(K6). "Türkçem ilk zamanlar çok zayıftı ailemde benim dışımda hiç kimse Türkçe bilmiyor kütüphaneye gelip burada anlamadığım Türkçe kavramları veya kelimelerin doğru telaffuz edilmesini personelden öğreniyorum"(K7). "Kütüphane personeli sayesinde Türkçem çok gelişti burada hem Türkçe

öğreniyorum hem de anlamadığım yerleri Türk personele sorabiliyorum ama Arap biri olsaydı Türkçem bu kadar gelişmezdi"(K8).

Katılımcıların 5'i ise (K2/K9/K13/K14/K16) Türk kültürü hakkında merak edilenlerin öğrenilmesinde yardımcı olduğu sebebiyle personelin Türk olmasını tercih ettiklerini belirtmiştir.

"Personelin Türk olması bizim için çok büyük avantaj hem Türkçemiz gelişiyor hem de Türkler hakkında merak ettiklerimi sorabiliyorum"(K9). "Türklerin, kültürleri, düğün ve yemekleri yaşam tarzları hakkında birçok merak ettiğim konuyu personele sorarak kolayca öğreniyorum bu nedenle kütüphane personelinin Türk olmasını tercih ederim"(K13).

Katılımcıların 2'sinin verdiği yanıtlar değerlendirildiğinde (K5/K11), derslerinde anlamadıkları, takıldıkları konularda kütüphane personelinden yardım alarak derslerinde başarılı olduklarını bu sebeple Türk personeli tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

"Okul da en çok tarih dersinde zorlanıyorum çünkü Türkiye'nin geçmişi ve tarihi anlatılıyor araştırma ödevlerimde ve anlamadığım yerlerde kütüphane personelinden yardım alıyorum eğer personel Arap olsaydı bana yardımcı olamazdı"(K5). "Ödevlerimin hepsini kütüphanede yapıyorum çünkü zorlandığım yerleri personele sorabiliyorum ve bana çok yardımcı oluyor"(K11).

Sonuç olarak kullanıcıların geneli kütüphanede Türk personel olmasından Türkçe dil ve kelime telaffuzları öğrenimi konusunda memnundur. Ayrıca Türk toplumu ile ilgili merak ettikleri konularda Türk personel sayesinde bilgi sahibi olmaktadırlar. Bu durum mülteci ve göçmen nüfusun yoğun olduğu bölgelerdeki kütüphane personelinin bulunduğu ülkenin vatandaşı olması mülteci kişilere dil öğrenimi sosyal ve toplumsal yaşam konusu başta olmak üzere fayda sağlamaktadır. Fakat yine de yaşanılan iletişim problemlerinden kaynaklı sorunların engellenmesi mültecilerin eksiksiz bir şekilde kütüphaneden yararlanmaları hususunda kütüphanede Arapça bilen bir kişinin olması gereklidir.

6.4. Kütüphanelerden Genel Memnuniyet ve Ulaşım Durumu

Barınma merkezinde yaşayan Suriyelilere kütüphaneye ulaşım durumu ve kütüphaneden memnuniyet durumunu ölçmek için görüşme formunda yer alan 5 ve 7 numaralı sorulara alınan yanıtlar bu kısımda değerlendirilmektedir. İlk olarak kütüphane hizmetlerine yönelik kullanıcı gözünden durum değerlendirmesi yapmak üzere *Kütüphaneden genel olarak hangi konuda memnunsunuz?* Sorusuna alınan yanıtlar 4 başlık altında incelenmektedir.

Katılımcılar arasından 9 kişi (K1/K2/K4/K6/K7/K8/K11/K13/K15) en çok Türkçe dil öğrenme konusunda memnun olduklarını dile getirmişlerdir.

"Türkiye'de kalıcı olarak yaşamak istiyorum ve bunun için Türkçe dilimi geliştirmem gerek bu sebeple kütüphaneye gelip Türkçe dil kursuna katılıyorum bu nedenle kütüphaneden çok memnunum"(K2). "Kütüphanede sunulan Türkçe kurs imkânı Türkçe öğrenmemize yardımcı olurken düzenlenen konuşma saati etkinlikleri dil becerimizi geliştirilmektedir bu sebeple kütüphane hizmetlerinden çok memnunum"(K4). "Önceleri hiç Türkçe konuşamıyordum kütüphanede ücretsiz Türkçe dil kursu verildiğini başarılı olanların kurs bitince belge aldıklarını öğrendim daha sonra kütüphaneye gelip kayıt oldum kütüphane sayesinde şuan evde en iyi Türkçe konuşan biri benim"(K7). "Kütüphaneden her anlamda çok memnunum hem Türkçe öğreniyorum hem kitap alıp okuyabiliyorum bu sayede Türkçemi geliştiriyorum"(K8).

Katılımcıların 4'nün (K3/K9/K10/K16) verdiği yanıtlar değerlendirildiğinde kütüphaneden bilgi ihtiyacının karşılanması ve kitap ödünç alabilme imkânına sahip olabilme açısından memnun oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

"Kütüphanede Türkçe dil kurslarına katılıyorum ve dilimi geliştiriyor kitaplardan bilmediğim kelimeleri öğreniyorum. Ayrıca okuma kitapları alıp evde onları okuyorum ve yeni kelimeler öğreniyorum anlamını bilmediğim kelimeleri ise buradaki kütüphane personeline soruyor öğreniyorum"(K3). "Okul bitince hemen kütüphaneye geliyor yeni kitaplar alıyorum kütüphaneden bu anlamda çok memnunum"(K9). "Okuldaki derslerimde kütüphaneden aldığım kitaplar çok yardımcı oluyor aradığım bilgileri kütüphanede bulabiliyorum bundan dolayı kütüphaneden çok memnunum"(K10). "İhtiyaç duyduğum her kitabı kütüphane

sayesinde kolaylıkla bulabiliyorum ayrıca okuma kitapları ile Türkçem gelişiyor"(K16).

Katılımcıların 3'ünün (K5/K12/K14) kütüphaneden bilgisayar kullanabilme imkânına sahip oldukları konusunda memnun oldukları dile getirilmiştir.

"Pandemi sürecinde okullar kapandı bu süreçte derslerimi evde internet ve bilgisayarın olamaması nedeniyle kütüphaneye gelerek yaptım EBA' ya bilgisayarları kullanarak bağlandım bu anlamda kütüphane derslerime çok yardımcı oluyor" (K5). "okulda verilen tüm araştırma ödevlerini kütüphanedeki bilgisayarlar sayesinde yapabiliyorum çünkü evimizde bilgisayarım olmadığından kütüphaneyi kullanmak zorundayım" (K12). "Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi laboratuvar teknikerliği bölümünde okuyorum Pandemi sürecinde uzaktan eğitime katılmak için kütüphaneye gelerek bilgisayarları kullandım böylece derslerimden geri kalmadım ayrıca araştırmalarımı bilgisayarlar üzerinden yapmaktayım bundan dolayı kütüphaneden çok memnunum"(K14).

Katılımcıların 3'ünün (K4/K7/K17) verdiği yanıtlar değerlendirildiğinde kütüphaneden uygun ders çalışma ortamı imkânına sahip olması açısından memnun olduklarını dile getirmişlerdir.

"Evde küçük kardeşlerim olduğundan rahat ders çalışamıyorum bu yüzden Okuldan çıkınca hemen kütüphaneye geliyorum çünkü burada ders çalışma masaları ve sessiz bir sınıf var bu sayede derslerimi anlayarak yapabiliyorum"(K4). "Kütüphaneyi en çok ödevlerimi yapmak ve sınav zamanlarında ders çalışmak için kullanıyorum çünkü ders çalışma ortamı var ve çok sesiz bundan dolayı kütüphaneyi sık kullanıyorum"(K7). "Bu yıl üniversite sınavına hazırlanıyorum evde rahat ders çalışabileceğim bir odam masam yok bu sebeple kütüphaneye gelip dersimi çalışabiliyorum kütüphanenin ders çalışma imkânı sunması konusunda çok memnunum"(K17).

Katılımcıların 2'si (K10/15) kütüphaneden boş zamanlarını değerlendirebilme ve arkadaşlarıyla eğlenceli vakit geçirilebildikleri konusunda kütüphaneden memnun olduklarını dile getirmişlerdir.

"Kütüphaneye yazın okullar tatil olduğu zaman her gün geliyorum çünkü kampta yapacağım başka bir aktivite yok buraya gelerek kitap okuyorum zamanımı

değerlendiriyorum"(K10). "Arkadaşlarımla birlikte satranç oynamak için kütüphaneyi kullanıyorum kampta arkadaşlarım ile vakit geçirebilecek bir yer olmadığından kütüphaneden memnunum"(K15).

Kütüphaneye ulaşım durumuna ilişkin sorulan sorulara kullanıcıların tamamı(K1/K2/…K17) hiçbir sıkıntı yaşamadıklarını sık sık ve kolaylıkla kütüphaneye geldiklerini ifade etmiştir. Araştırma yapılırken kütüphanenin kampın merkezi konumda olduğu görülmüştür. Bu durum kullanıcılara yaya olarak kütüphaneye ulaşabilme imkânı sunmaktadır.

Sonuç olarak kullanıcılar tarafından memnuniyet durumuna ilişkin alınan cevaplar arasında Türkçe dil kursları, kitap edinimi, bilgisayar teknolojisinden faydalanma, boş zamanlarını değerlendirme ve ders çalışma ortamı sunma özellikleri yer almaktadır. Ayrıca kütüphanenin merkezi yerde olması ulaşım kolaylığı avantajı sağlamakta ve kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarını karşılamak için sıklıkla uğradıkları mekân olmuştur.

6.5. Anadilde Bilgi Kaynağı ve Araştırma Dili Tercihi Durumu

Son zamanlarda ortaya çıkan çok kültürlü yapı kütüphanelerde çok kültürlü anlayışı ortaya çıkarmaktadır. Bundan dolayı kullanıcıların kütüphaneden edindiği kaynaklardaki dil tercihi kütüphane hizmet ve koleksiyon oluşturma açısından önemlidir. Bu amaçla görüşme formunda yer alan 6 ve 8 numaralı sorulardan elde edilen verilere bu kısımda yer verilmektedir.

Kütüphane dermesinde anadilinize yönelik yeterli, kaynak var mı? Sorusuna katılımcıların 3 tanesi (K5/K9/K14) Arapça bilgi kaynağı yeterliliğine ilişkin az sayıda Arapça kitabın yer aldığı ifade etmiştir.

"Kütüphanede çok az Arapça kitap aradığım sayısı biraz daha arttırılmalı1(K5). "Arapça kaynakların yeterli olduğunu düşünmüyorum kendi dilimizi unutmamak için Arapça daha çok kitap olmalı"(K14).

Katılımcıların kalan kısmının tamamı ise kütüphanede yeterli sayıda Arapça kaynağın olduğunu ifade etmiştir.

"Kütüphanede yeterli sayıda Arapça kitap var istediğim zaman alıp okuyorum"(K3). "Kütüphaneden Türkçe okuma kitapları alıyorum ama kütüphanede birçok Arapça

okuma kitabı bulunmakta"(K7). "Türkçemi geliştirmek için en çok Türkçe okuma kitabı alıyorum ama Arapça kitap alan arkadaşlarımda var bu *sebepten kütüphanede yeterli Arapça kitabın olduğunu düşünmekteyim"(K11). "Kütüphaneye genellikle Türkçemi pekiştirmek için Türkçe okuma kitapları almak için geliyorum. Fakat arada kendi kültürümü merak ettiğim ya da Suriye'yi özlediğim zamanlar Arapça kitaplar okuyorum bence yeterli sayıda Arapça kaynak kütüphanede bulunmaktadır"(K12).*

Kullanıcıların kendi dillerinde kaynak tercihinin çok az yönde olduğu ve bundan dolayı Arapça kaynak sayısının kütüphane dermesi için de yeterli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Suriyeli öğrenciler kütüphane kaynakları arasında Arapça değil de en çok Türkçe okuma kitapları tercih etmesinin nedeni olarak dillerini geliştirmek için olduğu alınan yanıtlardan ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kütüphanede kendi benlik, kültür ve yaşam şekillerini unutup asimile olmamaları için Arapça kaynakların daha fazla sayıda yer alması gerektiği sonucu karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma dili olarak Arapçanın tercih edilmesine ilişkin *"Kütüphanede kendi anadiliniz ile araştırma yaptığınız vakit hangi zorluklar ile karşılaşıyorsunuz?"* sorusuna verilen cevaplar 3 başlık altında değerlendirilmiştir.

Katılımcıların 7'si (K1/K3/K8/K11/K13/K15/K17) bilgisayarlardan Türkçe araştırma yaptıklarını ve bazı zamanlarda dilden kaynaklı zorlandıklarını ifade etmektedir.

"Bilgisayardan ödevlerimi araştırırken çok zorlanıyorum çünkü klavye Türkçeye uygun yeteri kadar Türkçe yazamadığım için bilgisayarları kullanırken personelden yardım istiyorum" (K3). "Araştırma yaparken Türkçe dil kullanmak zorundayım çünkü bilgisayara Arapça bir şey yazamıyorum araştırmalarımı internetten çeviri yaparak buluyorum"(K15). "Klavyenin Türkçe olması bilgisayarın Türkçe dil ayarlı olması yüzünden araştırma yapamıyorum"(K17).

Katılımcıların 4'ü ise(K2/K6/K7/K14) Türkçe dil kullanarak araştırma yaptıklarını ve bu yüzden zorlanmadıklarını ifade etmişlerdir.

"Araştırmaları Türkçe dil kullanarak yaptığım için bir zorluk yaşamıyorum"(K6). "Türkçemi daha iyi pekiştirmek için Arapça dil kullanmamaya çalışıyorum bu yüzden araştırmaları Türkçe dil kullanarak yapıyorum"(K7). "Bilgisayarlardan araştırma yaparken personelden yardım alıyorum çok zorlanmıyorum"(K14).

Katılımcıların 6'sı ise (K4/K5/K9/K10/K12/K16) bilgisayarlardan araştırma yapmadıkları için bu soruya yanıt vermemişlerdir.

Sonuç olarak kullanıcılar anadillerine yönelik kitapları çok fazla tercih etmediği ve bu sebeple kütüphanedeki Arapça kaynak sayısının yeterli olduğunu düşünmektedirler. Arapça kaynakları kendi ülkelerine ve kültürlerine ilişkin merak ettikleri ya da bilgi gereksinimi duydukları zamanlarda kullanmaktadırlar. Kütüphanede Türkçe dil öğrenimini pekiştirici Türkçe kaynaklar ise kullanıcılar için en çok yararlanılan materyaldir.

Katılımcıları araştırma dili tercihine ilişkin kullanıcılar bilgisayar üzerinden araştırma yaparken klavye kullanımında zorlanmaktadırlar. Bu sebeple çeviri aracılığıyla araştırmalarını gerçekleştirmektedirler. Bu duruma çözüm olarak çok dilliği destekleyici klavyeler kullanılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

6.6. Kütüphane Hizmetleri Kapsamında Aidiyet Duygusu ve Sorunları Dile Getirme Durumu

Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi kullanıcılarına görüşme formunda sorulan 9, 10, 11 numaralı sorulara alınan cevaplar kütüphanelerin entegrasyon sürecinde önemini ve katkısını ortaya koyacaktır. Uyumlaştırma sürecine yönelik verilen hizmetler kapsamında gerek kurslar gerekse bilgi kaynakları ile çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca verilen yanıtlar içerisinde Türkçe dil kursları ve Türkçe kitapların Türkiye'ye uyum sağlamada önemli bir yere sahip olduğu belirtilmektedir. Bu durum kütüphanelerin mültecilerin topluma uyum sağlaması ve kendini bulunduğu ortama ait hissetmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Kütüphane hizmetlerinin aidiyet duygusunun geliştirme durumuna ilişkin *"Kütüphanede bulunduğunuz vakit kendinizi yabancı hissediyor musunuz?"* sorusuna katılımcıların hepsi *Hayır* yanıtı vermişlerdir.

"Kendimi kütüphaneye yabancı neden hissedeyim ki hepimiz Suriyeliyiz buradaki herkes arkadaşım"(K1). "Kendimi kütüphanede bulunduğum vakit yabancı ya da yalnız hissettirtecek hiçbir durum ile karşılaşmadım ayrıca burada hiç Türk yok bu yüzden kendimi yalnız ya da dışlanmış hissetmiyorum"(K14).

Kullanıcıların karşılaştıkları bir sorunu dile getirme konusunda yaşadıkları bir zorluk olup olmadığına ilişkin *"Kütüphanede karşılaştığınız bir sorunu dile getirme konusunda sıkıntı yaşıyor musunuz?"* sorusuna ise katılımcıların tamamı (K1/K2…/K17) hiç sıkıntı, çekingenlik yaşamadıkları kütüphane personeli ile kolaylıkla iletişime geçip sorunları çözüme kavuşturduklarını ifade etmektedirler.

"Kütüphane personeli çok iyi biri onunla istediğim konuda iletişim kurabiliyorum"(K6). "Karşılaştığım bir sorun bugüne kadar olmadı ama bunu söylemekte hiç yabancılık çekmem"(K9). "Kütüphanede ders çalışırken gürültü yapanları ya da aradığım kitabı bulamadığım zamanlarda kütüphane personeline kolaylıkla söyleyebilirim"(K16).

Sonuç olarak kullanıcıların kendilerini topluma ait hissetmeleri kütüphanelerin çok kültürlü toplum yapısına uyum sürecinde önemli rolü olduğu sonucu ortaya çıkarmaktadır.

6.7. Kütüphanenin Psikolojik, Kültürel ve Eğitim Hayatına Katkı Durumu

Bu bölüm görüşme formunda sorulan 12, 13, 14 numaralı sorulardan elde edilen verilere göre hazırlanmıştır. Görüşmede sorulan *"Kütüphanenin eğitim ve kültürel açıdan gelişiminize katkı sağladığını düşünüyor musunuz?"* sorusuna verilen cevaplar 4 başlık altında değerlendirilmiştir.

İlk olarak kütüphanenin Türkçe dil kursu ve ders kitapları ile eğitimlerine yardımcı olduğunu ifade eden 8 katılımcı (K1/K3/K4/K5/K8/K9/K11/K14) yer almaktadır.

"Kütüphane en başta Türkçe öğrenmeme yardımcı oldu daha sonra coğrafya ders kitapları sayesinde anlamadığım yerlere çalışabiliyorum"(K1). "Kütüphanede olan Türkçe okuma kitapları sayesinde Türkçe derslerinde hiç zorlanmıyorum ayrıca ders kitapları ile kolayca ödevlerimi yapıyorum"(K3). "Kütüphane derslerime çok yardımcı oluyor okula anlamadıklarımı buradaki personele sorabiliyorum ayrıca okuldaki dersler Türkçe biz Türkçe bilmediğimiz için derslerde zorlanıyoruz ama kütüphanedeki Türkçe dil kursu sayesinde şimdi derslerimi ve öğretmenlerimin ne demek istediğini anlayabiliyorum"(K4). "Kütüphanedeki kitaplar ile derslerime kolaylıkla çalışabiliyorum Türkçe kitaplar ile Türkçe öğrenebiliyorum"(K5)."Okulda ilk zamanlarda öğretmenler Türk olduğu için çok zorlanıyordum ama kütüphaneye gelip Türkçe dil kursuna başladığım günden beri okulda hiç zorlanmıyorum"(K9).

"En zorlandığım ders tarih ödevlerimi yaparken kütüphaneye geliyorum buradaki kitaplar sayesinde anlamadığım yerlere çalışabiliyorum"(K11).

Katılımcıların 5'i (K2/K6/K7/K13/K15) kütüphanede bulunan bilgisayar teknolojisinin eğitimlerine katkı sağladığını ifade etmiştir.

"Okulda verilen araştırma ödevlerini evde internet ve tabletimin olmadığı için kütüphanede yapabiliyorum eğer kütüphane olmasaydı ödevlerimi yapamazdım"(K2). "Okullar pandemide kapanınca derslerimizi EBA üzerinden kütüphaneye gelerek yapıyoruz çünkü hiçbirimizin evde bilgisayarı yok"(K6). "bilgisayardan okulda anlamadığım derslerin birçok videosu var kütüphaneye gelip ücretsiz olarak dersleri izleyebiliyorum"(K7). "Kütüphanedeki bilgisayarlar hem derslerime, ödevlerime yardımcı oluyor hem de müzik dinleyip oyun oynayabiliyorum"(K13). "evde bilgisayarım, tabletim olmadığı için bütün ödevlerimi kütüphanede bilgisayarlardan yardım alarak yapıyorum"(K15).

Katılımcıların 4'ü (K10/K12/K16/K17) ders çalışma ortamı sunması açısından kütüphanenin eğitim hayatına katkı sağladığını ifade etmiştir.

"Kütüphane ders çalışmak için sessiz bu yüzden kütüphaneden çok memnunum okuldan çıkınca ilk kütüphaneye geliyorum bize çok fayda sağlıyor"(K10). "YÖS sınavına çalışırken her gün kütüphaneyi kullandım ayrıca tercihlerimi kütüphane sayesinde bana tercihte ne yapmam gerektiğine yönelik yardımcı oldular"(K12). "Evde 9 kişiyiz ve evimiz çok küçük ödevlerimi evde yapamadığım için kütüphaneye gelip ders çalışabiliyorum"(K16). "Bu yıl üniversite sınavına hazırlanıyorum evde çalışma ortamım olmadığı için kütüphaneye geliyorum çünkü kütüphane çok sessiz ve ders çalışma masaları bulunmakta"(K17).

Katılımcıların 11'i (K1/K2/K4/K5/K8/K9/K10/K11/K12/K14/K17) Türkçe dil kursu ve Türkçe okuma kitapların kültürel gelişimine katkısı olduğunu ifade etmiştir.

"Kütüphanedeki Arapça ve Türkçe kaynaklar hem Türkçe öğrenmemi sağlıyor hem de kendi dilimi unutmuyorum"(K5)."Suriye hakkında merak ettiklerimi kütüphanedeki kitaplardan öğrenebiliyorum"(K14)"Türkçe kaynaklar ve personel sayesinde Türk kültürünü öğrenebiliyorum"(K17).

Sonuç olarak derslerde zorlandığı konularda kütüphane personelinden özellikle okullardaki coğrafya ve tarih derslerinde zorlandıkları konularda yardım

almaktadırlar. Kütüphanede verilen Türkçe dil kursları eğitim hayatlarına çok önemli katkı sağlayarak okuldaki dersleri daha iyi anlamalarına öğretmenleri ile okul yöneticileri ile aralarında iletişim kurabilmelerine katkı sağladığı gözlemlenmektedir. Kütüphanede üniversite eğitimi için Yüksek Öğretime Geçiş Sınavına (YÖS) hazırlanan ve tercih yapan öğrencilere tercih aşamasında rehberlik ve danışmanlık hizmeti sunulmaktadır.

Görüşme formunda *"Kütüphanenin size psikolojik anlamda destek olduğunu düşünüyor musunuz?"* ve "Kütüphanenin Suriye'de yaşadığınız sıkıntıları atlatmanızda yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?" sorularına verilen yanıtlar 3 başlık altında incelenmiştir.

Katılımcıların 10'u (K2/K4/K5/K7/K10/K11/K12/K14/K16/K17)kitaplar sayesinde psikolojik anlamda kendilerine kütüphanelerin destek olduğunu belirtmişlerdir.

"*Yakın zamanda annemi hastalığından dolayı kaybettim kardeşlerime ben bakıyorum evi temizleyip yemek yapıyorum bazen annemi çok özleyip üzülüyorum fakat kütüphaneye gelip arkadaşlarımla güzel eğlenceli vakit geçiriyorum ayrıca kütüphaneden aldığım masal kitaplarını okuyarak hayal kurup mutlu oluyorum ve bu kendimi iyi hissetmemi sağlıyor bu yüzden kitaplar bana psikolojik anlamda çok faydalı oluyor"(K4). "Savaşta babamı ve abimi kaybettim hiçbir şey onları geri getiremez benim psikolojim nasıl düzelebilir ki ama yine de hayat devam ediyor. Üzüldüğüm ya da kendimi yalnız hissettiğim zamanlarda kütüphaneye gelip aldığım kitaplar bana destek olmakta ve üzüntümü biraz olsa da unutturmaktadır" (K16).* "*Kütüphanedeki kitaplar sayesinde Suriye'de yaşadığım kötü günleri unutuyorum"(K17).*

Katılımcıların 4'ü (K3/K8/K9/K13) kütüphanede arkadaşlarıyla eğlenceli vakit geçirdiği için psikolojik anlamda kütüphanenin katkısı olduğunu ifade etmiştir.

"Kampta yapacak bir şey yok ama kütüphane sayesinde arkadaşlarımla burada satranç oynadığım zamanlar mutlu oluyorum"(K8).buraya savaştan kaçarak geldik ilk zamanlar evden dışarı çıkmıyordum ama şimdi arkadaşımla görüşmek için her gün kütüphaneye geliyorum"(K9).

Katılımcıların 3'ü (K1/K6/K15) soruya bilgisayar teknolojisi sayesinde kütüphanenin psikolojik anlamda destek olduğunu ifade etmiştir.

"Kütüphaneye gelip bilgisayardan müzik dinliyorum böylece kütüphanenin bana destek olduğunu düşünüyorum"(K1). "Suriye'den geldiğimiz ilk zamanlarda kütüphaneye gelip personelden izin alarak bilgisayardan oyun oynuyordum bu beni çok mutlu ediyordu şimdi ise kampa çok alıştım"(K6). "Suriye'yi özlediğim zamanlarda bilgisayarlardan ülkemin resimlerine bakıyorum bu özlemimi gideriyor kendimi iyi hissetmemi sağlıyor"(K15).

Sonuç olarak kütüphaneler öğrencilerin yeni bir eğitim sistemine uyum sağlama, psikolojik ve sosyal anlamda kötü günlerini unutmaları ve geleceğe biraz daha umutla bakabilmeleri için sunduğu bilgi kaynakları ve hizmetleriyle yardımcı olmaktadır. Savaştan ve çatışmadan kaçarak başka bir ülkeye sığınan ve yeni bir topluma adapte olmaya çalışan bireylerin özellikle çocukların yaşadıkları travmanın üstesinden gelebilmeleri için psikolojik anlamda destek görmesi gerekmektedir. Kütüphaneler ise bu anlamda sunduğu bilgi kaynakları kütüphane hizmetleri ve etkinlikler ile çocukların mutlu olabilmesine ve psikolojik anlamında yaşadığı mağduriyetin giderilmesine katkı sağlamaktadır.

6.8. Kütüphanenin Türk Eğitim Sistemini Destekleme Durumu

Kütüphaneler aynı zamanda barındırdığı kaynaklar ile kullanıcıların okul derslerine de yardımcı olmaktadırlar. Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi için de bu durum söz konusudur. Katılımcılara sorulan16 numaralı *"Kütüphane dermesinden aldığınız Türk eğitim sistemini desteleyecek kaynaklar bulunmakta mıdır?"* "*Eğer var ise size ne gibi faydaları oldu?"* sorusuna katılımcıların verdiği yanıtlar 2 başlık altında toplanmıştır.

Katılımcıların 12'si (K1/K2/K3/K5/K7/K9/K11/K13/K14/K15/K16/K17) Türkçe dil öğrenimini geliştirici kaynakların ve Türkçe dil kursunun katkı sağladığını ifade etmişlerdir.

"Kütüphanede birçok Türkçe okuma kitapları var bu sayede kitapları okuyarak Türkçe öğreniyorum ve derslerime çok fayda sağlıyor"(K3). "Türkçe okuma kitapları, masallar ve Türkçe dil kursu sayesinde Türkçe öğrenmeye başladım böylece okulda hocalarımın derste anlattıklarını kolayca anlayabiliyorum"(K7). "Türkçe kitaplar sayesinde yeni kelimeler öğrendim bu sayede Türkçe derslerimde zorlanmıyorum"(K11). "Kütüphane başta dil kursu ve Türkçe okuma kitapları

sayesinde Türkçe öğrenmede bana yardımcı oluyor bu sayede okulda derslerimi ödevlerimi ve Türk öğretmenlerim ile konuşmamı sağlıyor"(K16).

Katılımcıların 5'i (K4/K6/K8/K10/K12) kütüphane dermesinde yer alan ders kitaplarının okul eğitimlerine katkı sağladığını ifade etmiştir.

"Babam çalışmıyorum bu yüzden bana ve kardeşlerime ders kitapları alacak parası olmadığından bende kütüphanedeki matematik kitapları sayesinde derslerime çalışabiliyorum"(K4). "Okulda zorlandığım derslerin bazı yardımcı kitapları kütüphaneden ödünç alıyorum"(K10). "Kütüphanede olan Türkçe kitap ve masalların yanında ders kitapları sayesinde derslerime çalışabiliyorum"(K12).

Sonuç olarak kütüphanede yer alan Türkçe okuma kitapları ve Türkçe dil kursu Türkçe dil öğreniminin yanı sıra Türkçe derslerde yardımcı olurken istenilen ödev ve araştırma çalışmalarında ders kitaplarının faydalı olduğu gözlemlenmiştir.

6.9. Kütüphanenin Uyumlaştırma Çalışmalarındaki Durumu

Bu bölümde görüşme formunda yer alan 17 ve 18 numaralı sorulardan elde edilen veriler analiz edilmiştir. Uyum, kültürel ve sosyal değerler ile çözüme kavuşacak bir kavramdır. Türkiye'de kültürel ve sosyal hizmetlerin sunulduğu öncü kurumların başında kütüphaneler gelmektedir. Kütüphaneler çok kültürlü toplumlarda yerel toplum ve mülteciler arasında bağlantı sağlayan köprü vazifesi görmektedir. Sunduğu bilgi hizmeti ve çok kültürlülüğü yansıtıcı çalışmalar ile kütüphanelerin toplumda entegrasyona yönelik rolü tartışılamaz.

Konuya uygun verileri elde etmek için sorulan Kütüphane kullanıcılarına *Kütüphanenin iki farklı kültürü ve toplumu yakınlaştıracak hizmetleri, etkinlikleri bulunmakta mıdır? ve Kütüphanenin yeni bir toplumda yaşamayı benimsetip kolaylaştırarak farklı kültürlerin benimsenmesi yönünde önemli bir rolü üstlendiğini düşünüyor musunuz?* Sorularına katılımcıların verdiği yanıtlar 2 başlık altında toplanmıştır.

Sorulara 6 (K3/K8/K9/K11/K12/K15) katılımcının verdiği yanıtlar kütüphanede kutlanan belirli gün ve haftalar başlığı altında toplanılmıştır.

"*Kütüphanede Türklere yönelik belirli gün ve haftalar, gösteriler düzenliyoruz, bayramları kutluyoruz bu şekilde kendimizi buraya aitmiş gibi hissetmemize neden*

oluyor. Fakat burada hiç Türk öğrenci yok eğer olsaydı iyi olurdu onlarla arkadaşlık kurabilme imkânımız olurdu."(K11). Türkiye'de birçok önemli gün ve etkinlikler var kütüphane personeli önemli günlerin ne olduğunu bizlere anlatıyor bizde Türkleri daha yakından tanıyoruz(K12). Geçen yıl 23 Nisan etkinlikleri düzenledik kütüphanenin camlarına bayraklar astık kendimi Türk gibi hissettim o zaman çok mutlu oldum Türklerin bayramlarını, kültürlerini kütüphane sayesinde öğrenebiliyorum(K15).

Katılımcıların 11'i (K1/K2/K4/K5/K6/K7/K10/K13/K14/K16/K17) kütüphanedeki kitaplar sayesinde Türk kültürünü benimsediklerini ifade etmişlerdir.

"Kitaplar sayesinde Türkler hakkında birçok bilgi öğreniyorum bu sayede gelecekte şehirde yaşamaya başladığımda zorlanmayacağım"(K4). "Türkçe kitaplar ve Türkçe dil kursu sayesinde hem Türkçem gelişiyor hem de Türk kültürünü öğrenebiliyorum bu sayede Türk toplumuna kolayca uyum sağlayabileceğimi düşünüyorum"(K7). "Türkler hakkında birçok şeyi kütüphanede öğrendim ama yine de Türkler ile şehirde yaşamaktan korkuyorum çünkü daha önce hiç Türkiye'de yaşamadım"(K16).

Sonuç olarak kütüphanenin Türk toplumunu benimsetecek çalışmaları olduğunu fakat iki kültürü buluşturup kaynaştırıcı etkinliklerin düzenlenmediği ifade edilmektedir. Kütüphanenin sunduğu Türkçe dil hizmeti iki farklı topluluğu iletişim yönünden yakınlaştırmaya çalışmaktadır. Kütüphanede Türk toplum ve kültürüne yönelik gerçekleştirilen uyum adı altında Türkçe dil kursları, Türkçe kaynaklar ve bazı önemli günlere yönelik gerçekleştirilen etkinlik çalışmaları düzenlenmektedir.

6.10. Kütüphaneyi Kullanma Nedeni Durumu

Suriyelilerin kütüphaneyi kullanmalarındaki nedene ilişkin görüşmede sorulan 19 numaralı "*Kütüphaneyi kullanmanızın en önemli nedeni nedir?"* sorusuna verilen yanıtlar 4 başlık altında değerlendirilmektedir. Fakat bu sebepler arasında en çok Türkçe dil öğrenimi seçeneği yer almaktadır.

Katılımcıların 9' u (K1/K2/K6/K7/K8/K10/K11/K13/K17) kütüphaneye Türkçe dil kursu için geldiklerini ifade etmişlerdir.

"Kampta yaşarken Türkçe dil konusunda sıkıntı yaşamıyoruz çünkü burada herkes Arap ama yakında Kilise taşınacağız bu yüzden insanlar ile iletişim kurabilmek için

Türkçe öğrenmeliyim kütüphaneye ise bu sebeple geliyorum" (K1). "Kütüphaneye haftada 3 kez Türkçe dil kursu için geliyorum yakız zamanda akrabalarımızın yanına taşınacağız ailemde hiç kimse Türkçe bilmiyor şehir hayatında zorlanmamak için ben buraya gelip Türkçe öğreniyorum"(K6). "Kütüphanenin Türkçe dil belgesi verdiğini duydum buraya gelerek Türkçe öğreniyorum çünkü artık Suriye'ye dönmek istemiyorum bu yüzden Türkçe öğrenip Türkiye'de kalmak istiyorum"(K8). "Seneye üniversiteye gideceğim bu sebeple okulda zorlanmamak için Türkçe dil kursuna geliyorum"(K10)."Türkçe dil kursu ve okuma kitabı almak için kütüphaneye geliyorum"(K11).

Katılımcıların 4'ü (K3/K9/K15/K16) kitap ödünç almak için kütüphaneye geldiklerini ifade etmişlerdir.

"Kütüphaneye masal kitabı ödünç almak için geliyorum(K9). Türkçemi geliştirmek için kütüphaneden Türkçe okuma kitapları alıyorum evde kardeşlerime de Türkçeyi öğretmeye çalışıyorum"(K15). "Kütüphanede yer alan Türkçe kitaplar sayesinde artık Türkçe konuşabiliyorum her gün bir kitap ödünç alıp diğer gün yenisini almak için geliyorum"(K16).

Katılımcıların 5'i (K3/K7K12/K14/K17) bilgisayarlardan araştırma yapmak veya ders çalışmak için geldiklerini ifade etmiştir.

"*Barınma Merkezi dışına izinsiz çıkamıyoruz bu yüzden sürekli buradayız okula gitmediğimiz zaman canımız sıkılıyor bizde kütüphaneye gelip kitap alıyoruz bilgisayarı kullanıyoruz, arkadaşlarımız ile satranç oynuyoruz" (K3)*. "*Kütüphaneye bilgisayarlardan derslerimi ve araştırma ödevlerimi yapmak, müzik dinlemek için geliyorum"(K7). "Evde ders çalışamıyorum ama kütüphanede ders çalışma masaları var burada derslerimi daha iyi anlayabiliyorum keşke hafta sonları da kütüphane açık olsa ödevlerimi burada daha güzel yapabilirdim"(K12). "kütüphaneye sınav zamanlarında ders çalışmak için geliyorum"(K14).*

Katılımcıların 2'si (K4/K15) ise kütüphaneye boş zamanlarını değerlendirmek için geldiklerini ifade etmiştir.

"Kampta arkadaşlarım ile oyun oynayacağım bir yer olmadığı için kütüphaneye geliyoruz burada satranç ve bilgisayarlardan oyun oynayabiliyoruz"(K4)."Okul

bitince kampta canım çok sıkılıyor bende boş zamanlarımı kütüphaneye gelip kitap okuyarak bilgisayarlardan film izleyerek geçiriyorum" (K15).

Sonuç olarak Türkçe öğrenmek amacıyla kütüphaneye gelen her yaştan insan bulunmaktadır. Bu insanlar daha sonra şehirde yaşamaya başladığında Türk toplumuna uyum sağlayabilmek için dil eksikliğinden kaynaklı problemlerin önüne geçebilmek adına kütüphaneye gelip Türkçe dil kursuna katılmaktadır. Bu durum kütüphanelerin entegrasyon çalışmalarına katkı sağlayıcı bir role sahip olduğunu göstermektedir. Kullanıcıların kütüphaneye gelme nedenleri sırasıyla Türkçe dil öğrenme, kitap ödünç alma, bilgisayarlardan yararlanma, ders çalışma, boş zamanlarını değerlendirme ve arkadaşlarıyla vakit geçirme amacı yer almaktadır.

6.11. Kütüphane Hizmetleri Eksiklik Durumu

Çalışmanın bu kısmında kütüphanede eksik görülen durumların ortaya çıkarılması ve buna yönelik önerilerin yapılması amaçlanmıştır. Kullanıcılara yöneltilen 20 numaralı "*Kütüphanede eksik olduğunu düşündüğünüz ve yapılmasını istediğiniz bir konu var mı?"* sorusuna verilen yanıtılar 2 başlık altında incelenmektedir.

Katılımcıların 7'si (K4/K5/K8/K10/K13/K12/K14) kütüphanede Türklerin olmayışının iletişim yönünden büyük eksiklik olduğunu ifade etmiştir. *"Kütüphanede sadece Araplar var eğer Türklerde kütüphanede olsaydı Türkçe konuşmaya çalışır onlardan Türkler hakkında merak ettiklerimi öğrenir hem de Türkçemi geliştirirdim"(K5). "Kütüphanede Türk öğrenciler olsaydı onlar ile konuşmaya çalışırdım hem dilimi geliştirebilirdim hem de Türkler hakkında birçok şey öğrenebilirdim(K8).*

Katılımcıların geriye kalan 10'nu hiçbir şeyin eksik olmadığını kütüphanenin bütün hizmetlerinden memnun olduklarını dile getirmişlerdir.

Sonuç olarak kullanıcıların hatırı sayılır çoğunluğu kütüphanenin Türk toplumu ve Türk vatandaşlardan uzak izole olmasından memnun olmadıklarını ve bunu eksiklik olarak gördüklerini kütüphane açısından değerlendirmişlerdir. Bu eksikliğe ilişkin kütüphanenin uyum çalışmaları adı altında şehirdeki kütüphanelere geziler düzenlenmesi Kilis Çocuk ve Gençlik Kütüphanesi ve Gençlik Merkezinden Türk misafirleri kütüphanede ağırlayarak iki farklı toplumu kaynaştırıcı etkinliklerin düzenlenmesi Suriyelilerin topluma daha hızlı uyum sağlayacağını göstermektedir.

6.12. Suriye'deki Kütüphanelerin Genel Durumu

Bu bölümde 21, 22, 23, 24, 25 numaralı sorulardan Suriye'deki kütüphanelerin işleyiş, kapsamı ve Türkiye ile karşılaşılması amaçlanarak veriler toplanılmıştır. Öğrencilerin çoğu Suriye'de doğmamış ya da çok küçük yaşta olduklarından Suriye'deki kütüphaneyi hatırlamamaktadır. Bu bölümdeki verilere Arap öğretmenler ile yapılan görüşmeler neticesinde ulaşılmıştır. *Suriye'de kütüphaneyi kullanımınız ne sıklıktaydı? Kütüphaneden ve sunduğu hizmetlerden memnun muydunuz? Suriye de kütüphanenin hangi hizmetlerinden yararlanıyordunuz ve karşılığında bir ücret ödüyor muydunuz? Suriye de kütüphanenin sunduğu hizmetler kültür, eğitim ya da sosyal açıdan gelişiminize katkı sağlıyor muydu? Suriye de kullandığınız kütüphanenin sunduğu hizmet ve imkânları anlatır mısınız? Suriye de yaralandığınız kütüphaneler ve Türkiye'de kullandığınız kütüphaneyi karşılaştırıp eksik ve güçlü yönleriyle yazar mısınız?* Sorularına verilen genel cevaplar aşağıda ifade edilmekledir.

"Suriye okuma kültürü kütüphane kullanımı ve okuryazarlık oranı bakımından Türkiye ile karşılaştırıldığında çok zayıftır. 1990'lı yıllardan önce kitap okuma kültürü ve kütüphane kullanma alışkanlığı olan Suriyeli toplum 90'lı yıllarda internet ve bilgisayar kullanımının artması sonrasında ne yazık ki okuma oranı alt seviyelere düşmüştür. Ayrıca Suriye'de kütüphane kullanımından çok kitapçı kullanımı daha fazlaydı. Türkiye'de var olan okuma bilinci ne yazık ki Suriyeli halkta gelişememiştir. Bu yüzden ise eğitim seviyesi okuryazar oranı düşük bir nüfus oluşmuştur.(Ö1)

Diğer öğretmenin ifadelerinde ise;

"Suriye'de kitap ödünç işlemleri ya kimlik ya da bir miktar para bırakıp kitabı ödünç alıyorduk kitabı geri getirdiğimiz vakit kimlik veya parayı teslim alıyorduk ama Türkiye'de böyle bir şey yok kitabı istediğimiz zaman yerine bir şey ödemen alıp okuyup geri getiriyoruz her anlamda Türkiye'de kütüphane hizmetleri çok gelişmiştir. Kütüphaneyi insanlar bir şeyi merak ettikleri ya da araştırmaları olduğu zaman tercih ederlerdi sık sık kütüphaneyi kullanmazdık.(Ö2)

Türkiye'ye kıyasla kütüphanelerin kitap sayısı, personel durumu ve kütüphane mekânının gelişmişlik seviyesi açısından daha az ve yetersiz olduğunu söylemektedirler. Ayrıca Suriye'de eğitim seviyesi düşüklüğünden kaynaklı

kütüphane kullanımının az olduğu ve kitap okuma alışkanlığının çok gelişmediği verilen yanıtlardan çıkarılmaktadır. Sonuç olarak Suriye'nin okuryazarlık durumu ve eğitim seviyesine bakıldığı zaman kütüphane kullanma ve okuma alışkanlığı gelişmemiş bir toplum ortaya çıkardığı sonucuna varılmaktadır.

6.13. Türkiye'de Yaşanılan Sıkıntılar ve Sunulan İmkânlar

Katılımcılara sorulan 26 ve 27 numaralı "*Türkiye'de yaşadığınız sorunlardan kısaca bahseder misiniz?"* ve *"Türkiye'de size sunulan imkânlardan bahseder misiniz?"* soruları ile Türkiye'de ikamet eden Suriyelilerin zorlandıkları konular ve bu sorunların çözümüne ilişkin bulgular elde etmek amaçlanmıştır. Katılımcıların tamamı(K1/K2…/K17) Türkiye'de barınma merkezinde tüm gereksinimlerinin ücretsiz olarak karşılandığını ve hiçbir sorun yaşamadıklarını ifade etmektedirler.

Katılımcılara sunulan imkânlar içerisinde temel ihtiyaçlar başta olmak üzere ders kitapları, kırtasiye yardımı, dil kursları ve meslek edindirme kursları sunulmaktadır.

6.14. Personel Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Bu bölümde kullanıcılara ilişkin soruları personelin gözünden değerlendirilmeye çalışılmak amacıyla görüşme formunda yer alan 1, 2, 3, 4, 10, 14, 16,18 ve 20 numaralı sorular personel ile ilişkilendirilerek yöneltilmiştir. Personele sorulan *"Kullanıcıların kütüphaneye üyelik işlemleri nasıl gerçekleştiriliyor? Ve kütüphaneden yararlanma konusunda bir sıkıntı yaşıyorlar mı?"* Sorularına alınan yanıtlara göre;

"Kullanıcılar kütüphanede bulundukları vakit hiçbir sıkıntı yaşamadan kolaylık ve rahatlıkla istedikleri kitapları alıp okuyor ve daha sonra 10 gün süre izniyle 3 kitapla sınırlı tutularak kullanıcıların kitapları eve götürmesine imkân tanınıyor. Üyelik işlemleri ise halk kütüphanelerinden çok daha farklı olarak gerçekleştirilmekte olup kullanıcıların Geçici Koruma Kimlik belgesini getirdiği takdirde üyelik kaydının oluşturuluyor" (P1) şeklinde ifade edilmiştir.

Personele yöneltilen *"Kullanıcılar ile iletişim konusunda sıkıntı yaşıyor musunuz?"* sorusuna alınan yanıta göre;

"İletişim konusunda sadece dil yetersizliğinden kaynaklı çok az sorun yaşıyoruz kullanıcılara elimden geldiğince mesai saatleri içerisinde her türlü konuda yardımcı olmaya çalışıyorum. Fakat kullanıcılar ile daha iyi iletişim kurabilmek ve kütüphanede daha iyi ve geniş çapta hizmet ve etkinlikler gerçekleştirebilmek için en az bir Arap personelin ya da tercümanın bulunmasının daha iyi olacağı düşünmekteyim"(P1) şeklinde ifade edilmiştir.

Diğer bir soruda ise "*Türk olmanız ve Türkçe dil konuşmanızın kullanıcılara katkı sağladığını düşünüyor musunuz?"* sorusuna

*"Bu durum kullanıcıların, özelikle küçük yaştaki kullanıcı grubunun, dil gelişiminde kesinlikle olumlu katkı sağladığı, en basit ifadenin bile kullanıcının zihnine yerleşerek kelime dağarcığının gelişimi ve doğru telaffuz kullanımında önemli bir yere sahip olduğu düşünmekteyim" (P1)*şeklinde belirtilmiştir.

Öğrencilerin kütüphane kullanım durumlarına ilişkin yöneltilen sorulara göre "*Kullanıcılar en çok pandemi sürecinde okulların ara vermesiyle bilgisayarlar üzerinden canlı derslere bağlanma ve boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla kütüphaneyi çok yoğun kullandılar. Diğer zamanlarda ise sınava hazırlanan öğrencilerin ders çalışmak amacıyla sınava yakın zamanlarda kütüphaneden çok sık yararlandıklarını söyleyebilirim."(P1)* şeklinde belirtilmiştir.

"Kütüphanede bulundukları vakit kullanıcıların kendilerini yabancı ya da yalnız hissettikleri bir durum var mı?" sorusuna cevap olarak;

"Kütüphanede kendilerini yalnız hissedecek hiçbir durumu söz konusu değil aksine kitap seçimi yaparken dahi çekimser kalmamaları adına kitap seçimlerine karışmıyorum, özgüven duygusunun kazandırılması için kütüphane içerisinde serbest hareket alanının oluşturulmaya çalışıyorum" (P1) şeklinde ifade edilmiştir.

"*Kütüphanenin sizce kullanıcılara psikolojik anlamda destek olduğunu düşünüyor musunuz?"* sorusuna alınan yanıta göre;

"Arapça kaynakların ve özellikle Türkçe okuma kitaplarının öğrencilerin dil gelişiminin yanı sıra psikolojik anlamda da fayda sağladığını her kitabın farklı bir dünya yarattığı ve bu sebeple kullanıcıların psikolojik gelişiminde olumlu bir yere sahip olduğunu düşünüyorum" (P1) şeklinde ifade edilmiştir.

Görüşme formunda yer alan "*Kütüphane dermesinde Türk eğitim sistemini desteleyecek kaynaklar bulunmakta mıdır?"* sorusuna

"*Ne yazık ki Türk eğitim sistemini destekleyici yeterli kaynağın bulunmamakta ayrıca YÖS sınavına hazırlanan ve maddi koşulları yardımcı kaynak almaya yerli olmayan öğrenciler bu konuda çok büyük sıkıntı yaşamaktadırlar"(P1)* şeklinde belirtilmiştir.

Kütüphanenin eksik yönlerinin tespitine ilişkin sorulan *"Sizin ve kullanıcıların gözünden kütüphanede eksikliğini gözlemlediğiniz ve iyileştirilmesini hissettiğiniz bir durum var mı?"* sorusuna alınan yanıta göre;

"Türk eğitim sistemini destekleyici kaynak yetersizliği ön plana çıkarak özellikle üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler için yeterli kaynakların bulunmadığı ve bu konuda maddi imkan yetersizliği bulunan öğrencilerin sınava hazırlık aşamasında yeterli ders kaynağına sahip olmadıklarından dolayı zorlanmaktadırlar öncelikle bu konuda kütüphane eksiktir. Ayrıca kütüphanenin derme sayısındaki yetersizliği dışında güncel kaynaklar ile dermenin genişletilmesi ve Türk toplumu ile kaynaştırıcı etkinliklerin yapılması gerektiğini düşünmekteyim" (P1) şeklinde ifade edilmiştir.

"Kütüphanede entagrasyon sürecine katkı sağlayıcı ne tür hizmetler sunulmaktadır?" sorusuna yönelik alınan yanıtlara göre;

"Kütüphane bünyesinde Halk Eğitim Müdürlüğü tarafından görevlendirilen Türkçe öğretmeni tarafından haftada 7 saat ücretsiz Türkçe dil kursu hizmeti sunularak Suriyelilere hem Türkçe dil belgesi alma imkânı sunulmakta hem de Türkçe dil öğrenimi kazandırılmaktadır. Ayrıca kütüphanede sağlanan bilişim ve teknoloji kursu imkânıyla özellikle üniversitede öğrenim gören öğrencilerin araştırma yapmaları Microsoft programları konusunda yardımcı olunmaktadır"(P1) şeklinde belirtilmektedir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

2011 yılında patlak veren Suriye iç savaşından kaçan ve önemli bir kısmı da Türkiye'ye sığınan ve bugün sayıları 3,5 milyonu aşan Suriyeli mültecilerin geleceğine ilişkin belirsizlik hâlâ devam etmektedir. Farklı dil, kültür ve etnik kökene sahip insanların bir arada yaşama mecburiyeti Türkiye toplumunu ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda oldukça etkilemektedir. Kültürlerin hem çatıştığı hem de etkileşim sonucu iletişimin kurulduğu bir toplumda entegrasyon kavramı karşımıza çıkmaktadır. Uyum zorlu ve karmaşık bir süreç olmakla birlikte sosyal ve kültürel yöndeki çalışmalar ile çözüme kavuşabilecek bir olgudur. Kültürel çalışmaların, sosyal hizmetlerin ve topluma karşılıksız hizmetlerin sunulduğu kurumların başında ise eğitim merkezleri ve kütüphaneler gelmektedir. Toplumun bilgi gereksinimini karşılamak amacıyla halkı bilgi kaynakları ile ücretsiz olarak buluşturan misyonu ve vizyonu gereği toplumun eğitim ve kültür seviyesini yükseltmeyi amaç edinmiş kütüphanelerin entegrasyon ve uyum çalışmalarında yeri ve önemi tartışılmazdır. Bu nedenle mültecilerin bilgi gereksinimleri taleplerini karşılayarak bulundukları toplumun gelişimi ve ilerlemesine katkı sağlayıcı eğitimli ve kültürlü bireyler yetiştirmede de kütüphaneler önemli bir yere sahiptir. Kütüphaneler toplumun her kesimine hizmet sunmayı amaç edindiği için çok kültürlü toplum yapılarına katkı sağlayıcı çok fazla değer ve hizmete sahiptir.

Çalışma çerçevesinde Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi kütüphanesinde yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler ışığında birtakım bilgilere ulaşılmıştır. Türkiye'de Suriyelilerin büyük bir çoğunluğu uzun zamandır şehir hayatından uzakta kamplarda yaşamaktadır. Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesinden yararlanan kullanıcılar genellikle çocuk veya gençlerdir. Barınma merkezinde yaşayan ailelerin büyük bir çoğunluğunun gelir düzeyi düşük veya herhangi bir geliri olmaması sebebiyle erkek çocuklar tarlalarda çalışmak zorunda olduğundan kütüphaneyi en çok kullanan grup kız öğrencilerdir. Kullanıcıların günlük hayatta Arapçayı, araştırma yaparken ise Türkçeyi kullandığı araştırma yaparken Türkçe klavye ve web dizini nedeniyle kullanıcıların zorlandıkları görüşmeler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu durum kütüphanenin iki dilli kullanıcı grubuna sahip olduğunu göstermekte olup bu grup aynı zamanda hem Türkçe hem Arapça

kaynaklardan yararlanmaktadır. Kullanıcıların Türkçe kaynak tercih etmelerindeki en büyük sebep Türkçe öğrenmek ve pekiştirmektedir.

Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi Suriyeli kullanıcıların kaldıkları yere oldukça yakın ve ulaşım yönünden kampın merkezi konumundadır. Çalışmada elde edilen veriler Suriyeli kullanıcıların kütüphaneye gelme nedeninin Türkçe dil öğrenmek için olduğunu ortaya koymakta olup buna kitap ödünç alma, bilgisayarlar üzerinden EBA' ya giriş sağlama gibi nedenler takip etmektedir. Suriyeliler kütüphane aracılığıyla gereksinim duyduğu her türlü bilgi ve kaynağa kolaylıkla erişim sağlayabilmektedir. Dolayısıyla kullanıcılar kütüphane hizmetlerinden genel anlamda memnundur. Kullanıcılar üyelik işlemleri ile ilgili hiçbir sıkıntı ve zorluk yaşamadıklarını sadece geçici kimlik belgesine sahip olmalarının üyelik için yeterli olduğunu belirtmektedirler.

Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesi entegrasyon konusuna ilişkin beklentiler oluşturmuş bu konudaki görüşme sorularının verilerine göre Suriyeli kullanıcıların çoğu kütüphanede kendini topluma ait hissetmektedir. Bu durum Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesinde çok kültürlü toplum yapısına uygun hizmetler verildiğini göstermekte, Suriyeli kullanıcılar ise sunulan kütüphane hizmetlerinden memnun olduklarını belirtmektedirler. Elde edilen bu sonuçlar Suriyeli mültecilerin topluma entegrasyon sürecinde kütüphanelerin önemli görevler üstlenerek önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesinde yer alan Arapça kaynaklar Suriyeli kullanıcılar açısından yeterli bulunulsa da sorumlu kütüphane personelinden alınan bilgiler ışığında yeterli sayıda Arapça kaynağın olmadığı belirtilmiştir. IFLA' nın kütüphaneler için hazırladığı etik kurallar arasından Bireyler ve Topluma Karşı Sorumluluklar başlığı altında kütüphanelerin bir ülkenin sığınmacı, mülteci ve azınlık grupların dillerine ve kültürlerine olan bilgiye erişim hakkına sahip olduklarını ve saygı duyulması gerektiği vurgulanmaktadır (FAIFE, 2012). Bu durum Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesinin bahsi geçen etik kurallara uyduğu göstermektedir.

Suriyelilerin anadili Arapça olduğundan Türkçe dil öğrenme konusunda sıkıntı yaşamaktadırlar. Buna rağmen kullanıcıların bir kısmı kütüphanede Arapça bilen bir personel bulunması gerekmediğini düşünmektedir. Bu düşüncenin temelinde ise

sadece Türk personel ile muhatap olmalarının Türkçe dil öğreniminde yardımcı olabileceği, konuşma pratiği yapabilme imkânı sağlayacağı ve Türkçe yeni kelimeler öğrenebilme düşüncesi yatmaktadır.

Elbeyli Geçici Barınma Merkezi kütüphanesinde yapılan görüşme sonrasında elde edilen verilere göre kütüphanenin çok kültürlü yapıya ilişkin sunduğu hizmetler şu şekilde sıralanabilir;

- ✓ Türkçe dilde kaynak sağlamak
- ✓ Türkçe dil bilen personel bulundurmak
- ✓ Mülteci gruba danışmanlık hizmeti sunmak
- ✓ Türk eğitim sistemini destekleyici kaynaklar bulundurmak
- ✓ Türkçe dil öğrenimi için kurslar düzenlemek
- ✓ Bilişim teknolojisi becerisi kazandırmak için eğitimler düzenlemek
- ✓ Türk kültürünü tanıtıcı etkinlikler gerçekleştirmek
- ✓ Mültecilerin karşılaştıkları sorunların çözümünde yardımcı olmak.

Çalışmanın amaçları doğrultusunda belirlenen araştırma soruları ve elde edilen bulgular sonucunda yapılan değerlendirmeler şu şekilde sıralanabilir:

Kütüphane kullanıcılarından kütüphaneyi en çok kullanan grup hangisidir? Araştırma sorularına ilişkin derlenen veriler Bulgular ve Değerlendirme Bölümü'nde 6.1. Katılımcılara ilişkin demografik bulgular kısmında yer alan verilere göre kütüphaneyi en çok kullanan lise öğrencileridir.

Çalışmada verilen *Suriyeli mültecilerin gereksinim duyduğu her türlü kaynağa kütüphane aracılığıyla ulaşımı nasıldır? Suriyeli mülteciler kütüphane hizmetlerinden memnun mudur? ve Suriyeli kullanıcıların kütüphaneye ulaşımı nasıldır?* Araştırma sorularına ilişkin derlenen veriler Bulgular ve Değerlendirme Bölümü'nde 6.4. Kütüphanelerden Genel Memnuniyet ve Ulaşım Durumu başlığı altında analiz edilmiş ve bu çalışmaya katılan katılımcıların tamamı kütüphaneden memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Kullanıcıların memnuniyet duydukları hizmetler ise sırasıyla Türkçe dil kursu, bilgi ihtiyacının karşılanması ve kitap ödünç alabilme imkânı, bilgisayar kullanımı şeklinde yer almaktadır. Bu durum

katılımcıların kütüphane hizmetleri içerisinde en fazla Türkçe dil öğrenimi amacıyla katılım gösterdikleri Türkçe dil kursundan memnun oldukları sonucunu göstermektedir. Kütüphanenin yakın olması ve ulaşım durumunun kolaylığı kütüphaneye düzenli gelmelerine neden olmaktadır.

Çalışmada belirlenen diğer araştırma sorusu *Suriyeli mülteciler kütüphanede bulundukları vakit kendilerini Türk toplumuna ait hissetme durumu nasıldır?* Bu araştırma sorusuna ilişkin veriler Bulgular ve Değerlendirme Bölümü'nde yer alan 6.9. Kütüphanenin Uyumlaştırma Çalışmalarındaki Durumu başlığı altında derlenen veriler incelenerek karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler ışığında, katılımcıların çoğunluğu kütüphanede sunulan Türkçe dil kursu ve okuma kitaplarının Türk toplumuna uyum sağlamada Türkçe dil öğrenimi konusunda yardımcı olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların bazıları ise kütüphanede kutlanan belirli gün ve haftalar sayesinde Türk toplumuna uyum sağladıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların çok az bir kısmı ise Türk toplumunu daha yakından tanımak ve Türkiye'ye uyum sağlayabilmek için kütüphanede Türk kullanıcıların olmasının bu süreçte fayda sağlayacağını dile getirmiştir. Sonuç olarak Kütüphanenin Türk toplumunu benimsetecek çalışmaları olduğunu fakat iki kültürü buluşturup kaynaştırıcı etkinliklerin düzenlenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin kütüphane aracılığı ile gereksinim duyulan her türlü bilgi ve belgeye kolaylıkla erişim sağladığını ve bu durum entegrasyon sürecinde kütüphanenin önemli yere ve role sahip olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Çalışmada belirlenen diğer araştırma sorusu *Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna uyum sağlaması yönünde kütüphane hizmetleri nelerdir? ve Suriyeliler kütüphanede yaşadıkları sorunları nasıl ifade etmektedir?* Bu soruya ilişkin veriler Bulgular ve Değerlendirme Bölümü'nde yer alan 6.6. Kütüphane Hizmetleri Kapsamında Aidiyet Duygusu ve Sorunları Dile Getirme Durumu başlığı altında derlenen veriler incelenerek karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler ışığında, katılımcıların tamamı kendilerini Türk toplumuna ait hissettiğini kütüphanenin sunduğu imkânlar ve hizmetler dahilinde yabancılık çekmediğini ifade etmektedir. Ayrıca kütüphanedeki bütün kullanıcıların Suriyeli olması sayesinde yabancılık hissi yaşamamaktadırlar. Bu durum kütüphane içerisinde kullanıcıların çekimser, yalnız kalmalarını gerektirecek bir durumun olmadığını kütüphanede hiç Türk'ün olmayışı ve herkesin

Suriyeli olması sebebiyle kendilerini dışlanmış ve yalnız hissetmedikleri sonucu ortaya çıkarmaktadır. Kullanıcılar ayrıca karşılaştıkları bir sorunu kolaylıkla ve çekinmeden personele kolayca ilettiklerini ifade etmektedir.

Çalışmada belirlenen diğer araştırma sorusu *Suriyeli mültecilerin kütüphane personeli ile iletişim kurması nasıldır?* Bu soruya ilişkin veriler 6.3. Bulgular ve Değerlendirme Bölümü'nde yer alan Kütüphane Personelinden Memnuniyet ve Arapça Dil Bilmeyen Personel Durumu başlığı altında derlenen veriler incelenerek karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler ışığında, katılımcıların Suriyeli kullanıcılar kütüphane personeli ile iletişim kurarken çok büyük bir sıkıntı yaşamadıklarını aksine Türk olmasının Türkçe dil gelişimine katkı sağladığını Türk personel sayesinde bilmedikleri kelimeleri öğrendiklerini ifade etmektedir.

Çalışmada belirlenen başka bir araştırma sorusu*? Barınma Merkezi Kütüphanesi dermesinde Suriyeli mültecilere yönelik anadilde yeterli sayıda kaynak durumu nasıldır? ve Suriyeli mültecilerin araştırma yaparken kullandıkları dil nedir?* Bu soruya ilişkin veriler Bulgular ve Değerlendirme Bölümü'nde yer alan 6.5. Anadilde Bilgi Kaynağı ve Araştırma Dili Tercihi Durumu başlığı altında derlenen veriler incelenerek karşılaştırılmıştır. Elde edilen verilere göre kütüphane dermesinde yeterli Arapça kaynak bulunmakta ve Suriyeli kullanıcıların hizmetine sunulmaktadır. Suriyeli kullanıcılar anadil ve kültürlerini unutmamak, gelenek ve göreneklerinden kopmamak adına Arapça kaynaklardan yararlanıp gereksinim duyulan bilgiye erişmektedir. Bu durumda kütüphane hem Türk kültürünü ve dilini öğretirken hem de Suriyelilerin dil ve benliklerini korumaya çalışmaktadır. Kullanıcılar araştırma dili konusunda ise bilgisayarların ve klavyelerin Arapça dile uygun olmaması nedeniyle Türkçe dil kullanmak zorunda kaldıklarını ve bu durum karşısında zorlandıklarını ifade etmektedirler.

Çalışmada belirlenen araştırma sorusu *Suriyeli mültecilerin eğitim hayatına yönelik kütüphanenin katkıları nelerdir?* Bu soruya ilişkin veriler Bulgular ve Değerlendirme Bölümü'nde yer alan 6.8. Türk Eğitim Sistemini Destekleme Durumu başlığı altında derlenen veriler incelenerek karşılaştırılmıştır. Elde edilen verilere göre kullanıcıların tamamı kütüphane hizmetlerinin eğitimlerine çok katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Kullanıcılardan edinilen bilgilere göre sırasıyla Türkçe dil kursu, yardımcı ve ders kaynakları, bilgisayarlardan araştırma yapabilme, pandemi sürecinde EBA üzerinden

derslere katılabilme imkânlarına yer verilmiştir. Bu durumda kütüphane kullanıcıların eğitim hayatına başta Türkçe dil konusu olmak üzere çok yardımcı olmaktadır.

Çalışmanın araştırma soruları verilerinden meydana gelen sonuçlara bakıldığında, kütüphaneyi en çok liseye giden öğrencilerin kullandığı söylenebilir. Kullanıcılar kütüphane hizmetlerinden etkili biçimde yararlandıklarını ve gereksinim duyduğu her türlü kaynağa kütüphane aracılığıyla ulaşabildiklerini belirtmişlerdir. Suriyeli mülteci kullanıcıların doğduğu ülke dili ile araştırma yaparken kullandıkları dil arasında tutarlılık olmadığı söylenebilir. Araştırma sorularından elde edilen bir diğer sonuca göre, Suriyeli kullanıcılar için kütüphaneye ulaşımın kolay olması düzenli olarak bir kütüphane kullanmalarında oldukça etkilidir. Kamp kütüphanesi entegrasyon konusunda bazı görevler üstlenmiştir. Bu konudaki araştırma sorularından birinin verilerine göre, Türkiye göçmenlerinin çoğu kütüphanedeyken kendini bu topluma ait hissetmekte ve kendilerini bu toplumda yabancı hissetmemektedir. Bu durum ise çok kültürlü toplum yapısına uygun hizmet verdiklerinin araştırma sonuçlarından biridir. Bu sonuçlar göçmenlerin yabancı oldukları toplumlara uyumu için kütüphanelerin önemli görevler üstlenebileceğini göstermektedir. Kamp kütüphanesi Suriyeli mülteciler için çok sayıda Arapça kaynak barındırdığı ve kullanıcıların büyük çoğunluğu kütüphanede anadillerinde kaynak bulabildiklerini belirtmişlerdir.

Araştırma verilerinden yola çıkılarak tez çalışmasının varsayımlarına bakıldığında;

- ✓ *"Türkiye'deki kütüphane hizmetleri mültecilerin kendilerini topluma ait hissetmesini sağlayacak yeterlilikte değildir."* varsayımı geçerliliğini yitirmiştir. Aksine Suriyeli mülteciler Türkiye'deki kütüphanelerde kendilerini bu topluma ait hissetmektedirler.
- ✓ *"Türkiye'deki kütüphanelerde mülteciler ve kütüphane personeli arasında dil yetersizliği açısından iletişim problemi yaşanmaktadır."* varsayımı geçerliliğini yitirmiştir. Kullanıcıların büyük çoğunluğu kütüphanede Türkçe bilen personel olmasının Türkçe öğrenmede faydalı olduğunu ve iletişim sorunu yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

- ✓ *"Kütüphane dermesinde mültecilerin anadillerine yönelik yeterli kaynak bulunmaması sebebiyle anadillerini unutma kaygısı yaşamaktadırlar."* varsayımı geçerliliğini yitirmiştir. Kullanıcıların tamamı kütüphanede yeterli Arapça kaynağın olduğunu ve istedikleri zaman alıp kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak Suriyelilerin Türkiye'de kütüphane kullanma durumlarında Türk halkına göre bir ayrımın olmadığı eşitlik ilkesine dayalı hizmet sunulduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Suriyeliler kütüphaneleri bilgi gereksinimleri ve ihtiyacını karşılama doğrultusunda kullanmakta olup kütüphane hizmetlerinden genel anlamda memnundurlar. Kütüphane çok kültürlü toplum yapısına uygun hizmetler sağlayabilmek adına yenilik ve değişim ilkesini benimsemektedir. Türkiye'de kütüphaneler Suriye kütüphaneleri ile karşılaştırıldığı vakit mekân, kullanıcı, derme sayısı ve hizmet politikası açısından ciddi farklılıklara sahip olduğu Türkiye'nin Suriye'ye göre çok ileride olduğu çıkarımı yapılmaktadır. Suriye'de okuma seviyesindeki düşüklüğün kişilerin eğitim seviyesindeki yetersizlikten kaynaklı olduğu ortaya konulmuştur. Suriye'deki kütüphanelerde ödünç alma sisteminin para ya da kimlik karşılığında gerçekleştiği ve bu sebeple Türkiye'de kütüphane hizmetlerinin gelişmiş olduğu görülmektedir. Suriyeli öğrencilerin çoğunun Türkiye'de doğmuş olması ya da yaşları küçükken Türkiye'ye göç etmeleri nedeni Suriye'de kütüphaneler hakkında yeterli bilgiye ulaşmayı engellemektedir.

Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesinde gerçekleştirilen çalışma neticesinde görülen eksikliklere yönelik geliştirilen bazı öneriler şu şekildedir:

- ✓ Kütüphanenin hizmet ve uygulamalarını daha da geliştirilmesi adına öncelikle Kullanıcı profilinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Kütüphaneden faydalanan kullanıcıların sayısal değerleri ile yaş, cinsiyet, eğitim, meslek vb. bilgileri sağlıklı bir şekilde tespit edilerek kayıt altına alınmalıdır.
- ✓ Kütüphane Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet göstermelidir.

- ✓ Kütüphanenin Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere diğer resmi kurumlar ile işbirliği yaparak Suriyeli çocukların bilgiye erişimi konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.
- ✓ Kütüphanenin her türlü altyapı ve mevcut fiziki durumları iyileştirilmeli ve bu konuda kullanıcıların talepleri dikkate alınmalıdır. Ayrıca kütüphanede, bilgi ve kaynak arama eğitimi gibi konuların yanı sıra gündelik yaşamla ilgili konularda hizmet verebilmelidir.
- ✓ Barınma merkezinde yaşayan mülteciler çoğunlukla Suriyelidir. Bu nedenle kütüphanenin koleksiyonlarında ağırlıklı olarak Arapça ve Türkçe yayınlara yer verilmelidir.
- ✓ Kütüphane koleksiyonu oluşturulurken kullanıcı profili ve ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak seçim yapılmalıdır.
- ✓ Mülteciler kütüphane kullanımı ve bilgi okuryazarlığı gibi konularda oryantasyon eğitimlerine tabi tutulmalıdır.
- ✓ Kütüphanede belirli aralıklar ile şehirlerin ve ülke kültürünün tanıtılması amacıyla resimler ve yazıların yer aldığı bir bölüm hazırlanmalı böylece Suriyeliler Türk kültür ve toplum yapısı hakkında bilgilendirilmelidir.
- ✓ Suriyeli çocuk ve gençlere yönelik kendi yaş gruplarından Türk öğrenciler ile tanışma ve sosyalleşme programları düzenlenmelidir.
- ✓ Kütüphaneye yetişkin bireylerinde katılımını sağlamak üzere kütüphaneyi tanıtıcı posterler, afişler hazırlanarak kampın merkezi noktalarına yapıştırılmalıdır.
- ✓ Kütüphaneye gelemeyen engelli, yaşlı ve hasta bireylere yönelik özel kütüphane hizmetleri geliştirilmedir.
- ✓ Türkçe dil öğrenmek isteyen fakat farklı sebeplere bağlı olarak (aile baskısı, sağlık sorunları, işte çalışma vb.) kütüphaneye gelemeyen bireylere online Türkçe dil kursu imkânı sunulmalıdır.
- ✓ Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yapılarak Türkçe dil öğrenmek isteyen çocuk ve gençlere yönelik projeler geliştirilmeli ve Türkçe öğrenme konusunda bireyler teşvik edilmelidir.

- ✓ Kütüphanede Türkçe dil bilen personel çalıştırmak her ne kadar olumlu olsa da bazı durumlarda yaşanan iletişim kopukluğunu engellemek adına bir Arap personelin bulunması ya da tercüman desteğinin sağlanması danışmanlık hizmetinde daha faydalı olacaktır.
- ✓ Kütüphane dermesinde güncel ve yeni kaynakların olmadığı görülmüştür bu durum bir süre sonra kullanıcı ilgisini azaltarak kütüphaneye gelmemelerine neden olabilmektedir bunun için kaynakların güncel tutulması kütüphaneye yeni gelenler bölümü oluşturularak kullanıcılar yeni kaynaklardan haberdar edilmelidir.
- ✓ Çok kültürlülük farklı kültür ve etnik grubun karşılıklı etkileşimini ifade eden bir kavramdır. Kütüphaneler ise farklı kültürden insanları bir araya getiren buluşma noktasıdır fakat Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Kütüphanesinde Türklerin girebilme imkânı olmadığından Suriyelilerin Türkler ile karşılıklı etkileşim ve iletişim kuramaması konusunda eksik kalmaktadır. Bu durum daha sonra şehir hayatında yaşamaya başlayacak Suriyelilerin uyum konusunda sıkıntı yaşamalarına neden olmakta bu durumun önlenebilmesi için kütüphanede Türkler misafir edilmeli ve belirli gün ve haftalar birlikte kutlanmalıdır. Ayrıca şehirdeki Halk ve Çocuk kütüphanelerine geziler düzenlenmeli böylece karşılıklı iletişim bağı kurulmalıdır.
- ✓ Yerel yönetim, halk eğitim merkezleri, toplum merkezleri ile iş birliği çalışmaları yürütülerek kütüphanede yetişkinlere yönelik etkinlikler, iş istihdamı sağlayıcı yetiştirme kursları düzenlenmelidir.
- ✓ Sosyal etkinlikler arttırılarak sinema günleri, hikâye saatleri, tiyatro çalışmaları yapılmalıdır.
- ✓ Şehir hayatına uyum sağlanması için gerekli mercilerden izin alınarak resmi kurum ve kuruluşlara geziler düzenlenmeli ve resmi konular hakkında bilgilendirme çalışmaları yürütülmelidir.
- ✓ Kütüphane içerisinde pedagog uzmanı, psikolog yer almalı çocukların ve ebeveynlerin yaşadığı travmaların atlatılmasında yardımcı olunmalıdır.

- ✓ Eğitim ve bilgi merkezlerine erişim imkânı sağlayamayan okul çağındaki çocukların okula devam durumlarını takip eden birimlerin oluşturulması gerekmektedir.
- ✓ Kampın içerisinde gezici kütüphane bulundurularak kütüphane kullanıcıları dışındaki bireylere kitap ödünç alabilme hizmeti verilmelidir.
- ✓ Öğrencilerin en çok zorlandıklarını belirttikleri tarih, coğrafya gibi derslere yönelik kütüphane içerisinde gönüllü öğretmenler yardımıyla hafta sonu yardımcı kurslar düzenlenmelidir.
- ✓ Kütüphane akademik çalışmaların yapılabilmesi Türkiye bilim ve akademi camiasına katkı sağlanması amacıyla çevrimiçi veri tabanları sağlanmalı, koleksiyon geliştirmeli ve akademik yayın üretimleri konusunda Suriyeliler desteklenmelidir.
- ✓ Acil olarak çok kültürlüğü içeren kütüphane eylem planı oluşturulmalıdır.
- ✓ Kütüphanede mültecilere yönelik gerçekleştirilen topluma uyum etkinliklerini daha da genişletmek amacıyla STK'lardan yardım alınmalıdır.

Son olarak bu çalışma göç hareketliliği sonrası yeni gelen kişilerin topluma uyum sağlamasında kütüphanelerin önemli rol üstlendiğini göstermektedir. Çok kültürlü toplumlarda kütüphaneler mevcut hizmetlerini çok kültürlülük anlayışına göre düzenlemektedir. IFLA'nın belirlediği Çok Kültürlü Kütüphane İlkelerine uygun hizmet sağlandığında Suriyelilerin Türk toplumuna uyumu hızlanıp yerel toplum ile barış ve huzur içinde yaşamayı sağlayarak yerel halk ile arasında olumlu yönde iletişim bağı güçlenecektir. Çok kültürlü toplumlarda entegrasyon sürecinin kolay ve hızlı bir biçimde sağlanması için kütüphaneler kültürlerarası diyaloğu sağlayıcı kütüphane hizmetleri geliştirmekte, kültürel etkileşim ve uyumun sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Ayrıca bu çalışma Suriyeli katılımcılarla gerçekleştirildiği için yapılacak diğer çalışmalara farklı bir bakış açısı getirmekle birlikte, yapılacak göç ve entegrasyon çalışmalarında da konunun farklı boyutlarının araştırılması bakımından alana katkı sağlayacağı ifade edilebilir. Kilis'te yaşayan ve diğer şehirlerde yaşayan yerel halkın Suriyeli mültecilerle olan uyumuna yönelik çeşitli yöntemlerle yapılacak çalışmalarda konunun çözümüne yönelik önemli katkılar sunacaktır. Mültecilere yönelik hizmet ulaştıran sivil toplum kuruluşları çalışanları

başta olmak üzere Türkiye'de mültecilere yönelik eğitim hizmeti sunan eğitimcilerin katılımcı olarak yer alabileceği farklı çalışmaların gerçekleştirilmesi de öneriler arasında ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

AB Müktesebatının Benimsenmesine İlişkin 2003 Yılı Türkiye Ulusal Programı (2013). *T.C. Resmî Gazete*, 25178, 24 Temmuz 2003. 2 Kasım 2021 tarihinde https://www.ab.gov.tr/katilim-ortakligi-belgeleri_46226.html adresinden erişildi.

Abboushi, W. F. (1971*). Political Systems of the Middle East in the 20th Century*. New York: Dodd, Mead.

Acer, Y., Kaya, K. ve Gümüş, M. (2011). 'Türkiye İçin Yeni Bir İltica Stratejisi Üzerine Gözlemler', Çelebi, Ö.; Özçürümez, S. ve Türkan, Ş. (der.), 'İltica, uluslararası göç ve vatansızlık: Kuram, gözlem ve politika', *Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK),* s. 47. 1 Temmuz 2020 tarihinde http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/indekiler.pdf adresinden erişildi.

AFAD, (2018). Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. 12 Temmuz 2020 https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu adresinden erişildi.

Ağır, O. ve Sezik, M., (2015). Suriye"den Türkiye"ye yaşanan göç dalgasından kaynaklanan güvenlik sorunları. *Birey ve Toplum,* 5(9).

Akıncı, S. (2014). Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları ve Sivil Toplum Kuramcıları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*(11), 192.

Aktar, A. (2012), *Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları*, İstanbul: İletişim Yayınları

Altay, A. (2020). Geçici koruma statüsündeki ailelerin okul öncesi dönem çocuklarına yönelik kütüphane hizmetlerinin değerlendirilmesi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphaneler ve Müzeler Müdürlüğü örneği. Çocuk Kütüphanelerinde Okul Öncesi Dönem, *2. Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu Bildiri Kitabı, 16-19 Ekim 2019, İstanbul* / Türkiye içinde (ss.107-133). İstanbul: Hiper Yayın.

Arslan, O. (2001). *Sivil Toplum ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Ataman, H. (2015). Mülteci mi, Sığınmacı mı, Misafir mi?. *Görüş Dergisi*, 88, s. 25-33, İstanbul.

Avrupa Konseyi (2009). *Kültürlerarası diyalog için beyaz kitap*. Ankara: T.C. Dışişleri Bakanlığı.

Aydın, O. (2018). *Sultanbeyli'de yaşayan geçici koruma statüsündeki Suriyeli göçmenlerin entegrasyon süreçlerine ilişkin niteliksel bir araştırma.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Maltepe, İstanbul. Yök tez kataloğu veri tabanından erişildi.

Balcı, A. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi.

Başak, C. (2011). *Mülteciler, sığınmacılar ve yasa dışı göçmenler*. Ankara: Sonsöz Gazetecilik Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti.

Başkurt, İ. (2009). Almanya'da Yaşayan Türk Göçmenlerin Kimlik Problemi. *HAYEF Journal of Education*, *6*(2), 81-94.

Bayter, M. (2018). Çok Kültürlü Yaşamda Kütüphane Kurumunun Yeri. *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,* Göç Özel Sayısı, 48-60. 11 Temmuz 2020 https://dergipark.org.tr/tr/pub/usdad/issue/38071/440430 adresinden erişildi.

BBC News. (2021). Danimarka'ya sığınma: Suriyeli mülteciler artık kalmaktan hoş karşılanmıyor. 11 Ocak 2021 - BBC News adresinden erişildi.

Berlin Halk Kütüphanesi Derneği. (2021). 11 Ocak 2021 https://www.berlin.de/sen/kultur/aktuelles/pressemitteilungen/2015/pressemitteilung.364028 adresinden erişildi.

Beter, Ö. (2007), Türkiye'de Sığınmacı ve Mültecilerin Sosyal Güven(siz)liği, Türkiye'de sığınmacı ve mültecilerin sosyal güven(siz)liği | Multeci.net adresinden erişildi.

BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. (1948). 9 Haziran 2020 https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights adresinden erişildi.

BMMYK, (2009), *BMMYK Sığınmacı Kabul Merkezleri İçin Tavsiye Edilen Standartlar*, BMMYK Yayınları. s.1.

Bochum Halk Kütüphanesi. (2021).11 Temmuz 2020 https://www.bochum.de/Fehlerseite adresinden erişildi.

Canyurt, D. (2015). Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: *Türkiye'de Riskler. Akademik Bakış Dergisi*. Sayı: 48. ss. 127-146. İstanbul.

Castles, S. ve Miller, M. (1998). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* [2nd Edition], Hampshire, Macmillan Press Ltd.

Castles, S. (2000). "International migration at the beginning of the twenty-first century: global trends and issues," *International Social Science Journal,* 52(165), pp. 269-281.

Castles, S. ve Miller, M. (2009). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World* [4th Edition], Hampshire, Palgrave Macmillan Press Ltd.

Castles, S., Hein de, H., Mark J. Miller, J.,H. (2014). *The Age of Migration International Population Movements in the Modern World* [5th Edition], Hampshire, Palgrave Macmillan.

Castles, S., Korac, M., Vasta, E., ve Vertovec, S. (2002). *Integration: Mapping the field* (Report No: 29/3). London: Home Office.

CBC. (2021).

12 Şubat 2021 Syrian Refugees: Windsor libraries brace for refugee clients | CBC News adresinden erişildi.

Choudhury, T. (2011). Evolving Models of Multiculturalism in the United Kingdom. *In Interculturalism: Europe and its Muslims*: *in search of sound societal models.* Emerson, M. Centre for European Policy Studies, 107- 133.

Council, R. (2004). *The Refugee Council's response to the Government's consultation document published in July* 2004. 5 Nisan 2021 tarihinde http://www.refugeecouncil.org.uk/wp-content/uploads/2019/03/int_matters_oct04.pdf adresinden erişildi.

Coleman, N. (2003). "Non-Refoulement Revised. Renewed Review of the Status of the Principle of NonRefoulement as Customary International Law", *European Journal of Migration and Law*, (5).

Çakırer, Ö. Y. ve Yıldız, Y. (2016). *Türkiye Göç Politikalarının Entegrasyon ve Yerel Yönetimler Açısından İncelenmesi* (ss. 121-136). *Ortadoğu Bağlamında Göç Sorunu* (Ed. H. Mustafa Paksoy ve dig.), Ankara: Efil Yayınevi. 1. Basım.

Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi. *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi.*

Çalışkan, C. ve Özcebe, H. (2013). Afetlerde Enfeksiyon Hastalıkları Salgınları ve Kontrol Önlemleri. *TAF Preventive Medicine Bulletine*, 12(5), s. 583-588.

Çeçen, A. (1984). *Kültür ve Politika*. İstanbul: Hill Yayınları.

Çelik, A. ve Küçük, M. E. (2015). Kültürlerarası diyalog ve halk kütüphaneleri. *Prof. Dr. İrfan Çakın'a Armağan* içinde (s. 62-68). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. 4 Mayıs 2020 tarihinde Kültürlerarası Diyalog ve Halk Kütüphaneleri (hacettepe.edu.tr) adresinden erişildi.

Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası hukukta mülteciler ve sığınmacılar*. Seçkin.

Çiçekli, B. (2014). *Yabancılar ve mülteci hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 221.

Çomruk, F. (2017).Arapça Eserler Kütüphanesi Açıldı. *Kahramanmaraş Manşet.* 16 Haziran 2021 tarihindehttps://www.marasmanset.com/guncel/arapca-eserler-kutuphanesi-acildi-h13970.html adresinden erişildi.

Çorabatır, M. ve Hassa, F. (2014). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Haklarının Korunması ve Yaşam Koşullarının Arttırılmasında Rol Alan STÖ'lerin Üç Sınır İlindeki Çalışmalarıyla İlgili Örnek Durum Analizi. *İltica ve Göç Araştırma Merkezi (İGAM),* Ankara.

Danimarka Kütüphane Yasası, (2000). 11 Temmuz 2021 tarihinde https://archive.ifla.org/VII/s8/annual/cr02-dk.pdf adresinden erişildi.

Davis, D. G. (2010). International Trends in Library History. *Libraries and Cultural Record*, 45 (1), 123-129. 3 Eylül 2020 tarihinde Kütüphane Tarihinde Uluslararası Eğilimler | Bilgi ve Kültür (utexaspressjournals.org) adresinden erişildi.

Dede, A. Y. (2011). The Arab Uprisings: Debating the "Turkish Model". *Insight Turkey*, *13*(2).

Demir, G. (2015). Çok-Kültürlü Topluluklar: Kütüphane Hizmetleri Kılavuzu. Türk Kütüphaneciliği, 29 (4), 744-784. 9 Mayıs 2020 tarihinde https://dergipark.org.tr/en/pub/tk/issue/48669/619111 adresinden erişildi.

Demirhan, Y. ve Aslan, S. (2015). Türkiye'nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, *5*(1), 23-62.

Deniz, O. (2009). Mülteci hareketleri açısından Van kentinin durumu ve kentteki mültecilerin demografik profili. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22.

Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 18(1):175-204.

Dinçer, Osman Bahadır, Federici, Vittoria, Ferris, Elizabeth, ve ark. (2013). "Suriyeli

Mülteciler ve Türkiye: Sonu Gelmeyen Misafirlik", *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu &Brookings Enstitüsü.*

Doğan, G. ve Durgun, B. (2012). Arap Baharı Ve Libya: Tarihsel Süreç Ve Demokratikleşme Kavramı Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 61-90.

Dönmez K. ve Öykü, C. (2015). *Göç Bağlamında Uluslararası İş birliği ve Türkiye'nin Politikaları.* (Doktora Tezi). Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. 6 Mart 2021 tarihinde YÖK Tez Kataloğu veri tabanından erişildi

Durgel, E. ve Yağmurlu B. (2014). Türk Göçmen Ailelerde Sosyalleştirme Hedefleri Ana Babalık: Okul Öncesi Döneme Detaylı Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları,* 17 (34), 3- 12.

Düzkaya, H. (2016). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Entegrasyonu Ve İstihdam Politikaları.* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara. 1 Ocak 2021 tarihinde Yök Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

EGM, YHİDB, İstatistik ve Veri Giriş Büro Amirliği, (Veri Güncelleme Tarihi: 10.04.2009).

Ellingsen, A. (2009). Multiculturalism and the Nordic state, *The Norwegian Hub for traditional music* (Riksscenen).

Erdoğan, M., Şener, B., Sipahioğlu, E., Kavukçuer, Y. ve Başçeri, Y. (2017). *"Kopuş"tan "Uyum"a Kent Mültecileri Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği.* İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.

Erdoğan, M.M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması (Yönetici Raporu ve Özet)*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.

Erdoğan, M.M. ve Ünver, C. (2015*). Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler*

Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Yayın No: 353, Ankara.

Erdoğmuş, Y., Kılıç, E., Aktar, Y., Ertosun, M., Akadır, K., Kaya, E., & Hasar, H. (2012). Arap dünyasında entropi: Tunus, Mısır, Libya ve Suriye'de halk ayaklanmaları. *Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Yakın Doğu Araştırmalar Merkezi TUİÇ-YADAM Rapor No: 1*. 3 Mart 2021 tarihinde http. // www.tuic.org.tr adresinden erişildi.

Eriksen, T. H. (2013). *Immigration and national identity in Norway,* Oslo: Transatlantic Council of Migration: A Project of the Migration Policy Institute.

Erkan, E. (2016). Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 16(2),51-92. 24 Mayıs tarihinde https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilak/issue/28571/304861 adresinden erişildi.

Ersoy, O. (1966). *Halk Kütüphanelerimiz Üzerine Bir Araştırma*. Ankara

Ersoy, O. (1983). Halk Kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, 32(1): 1- 4.

European Union. (2014). *Report on the role of public arts and cultural institutions in the promotion of cultural diversity and intercultural dialogue.* European Union. 21 Ağustos 2020 http://www.Ec.europa.eu/culture/library/reports/201405-omc-diversitydialogue_en.pdf adresinden erişildi.

Festivalmigrantscene. (2021). 11 Temmuz 2021 https://www.migrantscene.org/ adresinden erişildi.

Fielden, A. (2008). Local integration:An under-reported solution to protracted refugee situations. *New Issues In Refugee Research*. 2 Ocak 2021 tarihinde https://www.unhcr.org/486cc99f2.pdf adresinden erişildi.

Fitzgerald, D. (2000). Negotiating extra-territorial citizenship: Mexican migration

and the transnational politics of community, La Jolla CA*: Center for Comparative Immigration Studies,* Monigraph.

Freedom of Access to Information and Freedom of Expression (FAIFE). (2012). 5 Mart 2020 tarihinde https://www.ifla.org/ES/faife adresinden erişildi.

Geçici Koruma Yönetmeliği. *T.C. Resmî Gazete*, 29153, 22 Ekim 2014.

Genç, Y. ve Alsancak, F. (2018). Suriyeli Sığınmacıların Uyum Sorunlarının Sosyal Hizmet Perspektifinde Değerlendirilmesi. *I. Uluslararası Göç Ve Mülteci Kongresi*.

Gençtürk, Y. (2014). *İnsanlığın Kaybı Suriye'deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu.* Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı.

Godin, J. (1994). *A World of İnformation: creating multicultural collections and programs in Canadian public libraries,* Ottawa, Canada: Library and Archives Canada

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2020a). 13 Eylül 2020 tarihinde https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638 adresinden erişildi.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2020b). 13 Eylül 2020 tarihinde https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler adresinden erişildi.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2020c). 13 Eylül 2020 tarihinde https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638 adresinden erişildi.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İltica Terimleri Sözlüğü. (2020). 13 Eylül 2020 tarihinde https://www.goc.gov.tr/iltica-terimleri-sozlugu adresinden erişildi.

Gören, K. (2019). Çok kültürlülük Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikası. *Güvenlik*

Çalışmaları Dergisi, 21 (1), 3-19. 2 Haziran 2021 tarihinde https://dergipark.org.tr/tr/pub/gcd/issue/53135/704349 adresinden erişildi.

Güllüpınar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 4.

Güner, C. (2007). İltica Konusunda Türkiye'nin yol Haritası: Ulusal Eylem Planı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 81-109. 17 Mayıs 2020 tarihinde https://dergipark.org.tr/tr/pub/gcd/issue/53135/704349 adresinden erişildi.

Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği. (2012). *T.C. Resmî Gazete*, 28170 11 Ocak 2012. https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14656/halk-kutuphaneleri-yonetmeligi.html adresinden erişildi.

Hamburg Halk Kütüphanesi 11 Temmuz 2020 tarihinde http://b-u-b.de/willkommen-fluechtlingsprojekte-in-deutschen-bibliotheken/ adresinden erişildi.

Hashempour, L. (2016). Mültecilere Yönelik Kütüphane Rolü Ve Hizmetleri. 7 Nisan 2021 tarihinde Microsoft Word - MÃ¼ltecilere YÃ¶nelik KÃ¼tÃ¼phane RolÃ¼ ve Hizmetleri Leila Hashempour (researchgate.net) adresinden erişildi.

Hindal, S. (2003). The multicultural library. *Scandinavian Public Library Quarterly*, 36 (4), 12-13.

Hinnebusch, R. (2012). Suriye: 'Otoriter yükseltme'den devrime? Uluslararası İlişkiler, 88(1), 95-113. 24 Mart 2021 tarihinde https://academic.oup.com/ia/article-abstract/88/1/95/2326484?redirectedFrom=fulltext adresinden erişildi.

How to Build a Perfect Refugee Camp, New York Times, 13 Şubat 2014,

https://www.nytimes.com/2014/02/16/magazine/how-to-build-a-perfect-refugee-camp.html adresinden erişildi.

IFLA. (1986). Guidelines For Public Libraries. 3.rd. ed. München: K.G.Saur.

15 Ekim 2020 tarihinde http://nppl.ir/wp-content/uploads/IFLA-Public-Library-Service-Guidelines-3.pdf adresinden erişildi.

IFLA. (2003). *Information for all: the key role of libraries in the information society.*

IFLA. 1 Ocak 2021 tarihinde http://www.unige.ch/biblio/ses/IFLA/rol_lib_030526.pdf adresinden erişildi.

IFLA/UNESCO. (2008*). Çok Kültürlü Kütüphane Manifestosu.*

5 Mayıs 2021 tarihinde https://www.ifla.org/files/assets/library-services-to-multicultural-populations/publications/multicultural_library_manifesto-en.pdf adresinden erişildi.

IFLA/UNESCO. (2009). *Çok Kültürlü Kütüphane Manifestosu*

5 Mayıs 2021 tarihinde https://www.ifla.org/node/8976 adresinden erişildi.

IFLA. (2015). Responding! Public libraries and refugees.

29 Mart 2021 tarihinde https://www.ifla.org/files/assets/public-libraries/publications/library_service_to_refugees.pdf adresinden erişildi.

Ihlamur Öner, S. G. , (2014). Türkiye'nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası.

Ortadoğu Analiz, 6, 42-45.

IOM Uluslararası Göç Örgütü (2013), Göç Terimleri Sözlüğü. (Türkçe baskı ed.

Bülent Çiçekli), İsviçre. 6 Kasım 2020 tarihinde https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf adresinden erişildi.

IOM. (2020).

13 Aralık 2020 tarihindehttps://migrationdataportal.org/international-data?i=stock_abs_&t=2020 adresinden erişildi.

İçduygu, A. Aksel, D.B. (2012). *Türkiye'de Düzensiz Göç*. Uluslararası Göç Örgütü

Yayınları, Ankara

İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö., F. (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*. İstanbul: MiReKoç Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi, Ocak.

İltica ve Sığınmacı Yönetmeliği. (1994). *T.C. Resmî Gazete*, 22127, 30 Kasım 1994. 29 Ekim 2020 tarihinde https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf adresinden erişildi.

İskân Kanunu. (2006). *T.C. Resmî Gazete,* 26301, 26 Ekim 2006. 1 Kasım 2020 tarihinde https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060926-1.htm adresinden erişildi.

Kahya, Ö. ve Sallan G. S., (2013). Bir uydu kent örneği olarak Isparta'dan sığınmacılık sorunun görünümleri. VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı II. 02-05 Ekim 2013, Muğla.

Kap, D. (2014). Suriyeli Mülteciler: Türkiye'nin Müstakbel Vatandaşları, *İktisadi Kalkınma Vakfı Akademik Perspektif,* Aralık 2014.

Karadağ, Ö. ve Altıntaş, K. H. (2010). Mülteciler ve Sağlık. *TAF Preventive Medicine Bulletine,* 9(1), 55-62.

Karasu, M. A. (2017). Göç ve Uyum Sorunu. Yatkın, A. (Ed.), *Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı: Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde s.631-649. Elâzığ. 12 Kasım 2020 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/322803106_goc_ve_uyum_sorunu adresinden erişildi.

Kaya, A. ve Kıraç, A. (2016). İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere Yönelik Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu. 10 Ocak 2021 tarihinde https://www.hayatadestek.org/wp-content/uploads/2019/06/istanbuldaki-suriyeli-multeciler-zarar-gorebilirlik-raporu.pdf adresinden erişildi.

Kaya, E. ve Hasar, H. (2012). Arap Dünyasında Entropi: Tunus, Mısır, Libya ve

Suriye'de Halk Ayaklanmaları. *Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Yakın Doğu Araştırma Merkezi*, 5-12.

Kaya, İ. ve Eren, E. Y. (2014). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu-Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri*, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Yayınları 55, 1. Baskı, İstanbul.

Keleş, R. (1998). *Kent Bilim Terimler Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi.

Keseroğlu, H. S. (1989). *Halk kütüphanesi politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde durum*, İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.

Kırık, A. M. (2012). Arap Baharı Bağlamında Sosyal Medya-Birey Etkileşimi ve Toplumsal Dönüşüm. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(3), 87-98.

Kirişçi, K. (2014). Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye'nin Suriyeli Mülteciler Sınavı. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu & Brookings Enstitüsü, Washington D.C. 15 Nisan 2020 tarihinde https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/syrian-refugees-and-turkeys-challenges-kirisci-turkish.pdf adresinden erişildi.

Koser, K., Walsh, M., ve Black, R. (1998). Temporary protection and the assisted return of refugees from the European Union. *International Journal of Refugee Law*, *10*(3), 444-461.

Kostenlos, A. (2018, Aralık 21). *stgp.org*. 28 Haziran 2020 tarihinde https://www.stgp.org/index.php adresinden erişildi.

Kuş, O. (2019). *Suriyeli mültecilerin sosyal entegrasyonunda halkla ilişkilerin rolü.* (Doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Fakültesi Bölümü 7 Temmuz 2020 tarihinde YÖK Tezden erişildi.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, (2017). 3 Aralık 2020 tarihinde https://teftis.ktb.gov.tr/TR-264032/halk-kutuphaneleri-yonetmeligi.html adresinden erişildi.

Kümbetoğlu, B. (1997), "*Göçmenlik, Mültecilik, Yeni bir Kültürel Yaşam ve Sonrası. Toplum ve Göç",* Ankara, DİE. publication no: 2046, Sosyoloji Derneği.

Kütüphanenize Hoş Geldiniz. (2021). 16 Mayıs 2021 www.welcometoyourlibrary.org.uk adresinden erişildi.

Larsen, J. I., Jacobs, D. L., Vlimmeren, T. (2004). Cultural diversity: how public libraries can serve the diversity in the community, *ALIA 2004 Biennial Conference: Challenging Ideas.*

Lee, E. S. (1966). *A Theory of Migration*, Demography, 3, (1).

López, F. G./ Sebastián, M. C./ García, A. M. M. (2012). Comparative analysis of the development of multicultural library services in the Spanish public library network (2007-2010), *IR Information Research*, 17(4).5 Temmuz 2020 tarihinde http://www.informationr.net/ir/17-4/paper554.html#.YSTEgktxfIU adresinden erişildi.

Lucas, R. E. (1997). Internal migration in developing countries. *Handbook of population and family economics*, *1*, 721-798.

MacFarquhar, N. (2000, Haziran 11), "World: New York Times" 14 Mayıs 2020 tarihinde https://www.nytimes.com/2000/06/11/world/hafez-al-assad-who-turned-syria-into-a-power-in-the-middle-east-dies-at-69.html?pagewanted=all adresinden erişildi.

Mansoor, S. (2006). *An investigation into the provision of ethnic minority library services in predominantly white areas,* Yüksek Lisans Tezi 9 Ekim 2020 tarihinde https://www.sheffield.ac.uk/polopoly_fs/1.128130!/file/Mansoor_Sami_MALib.pdf adresinden erişildi.

Mckeary, M. ve Newbold, B. (2010) Barriers to Care: The Challenges for Canadian Refugees and their Health Care Providers. *Journal of Refugee Studies* 23(4): 523- 545.

Memiş, H. (2015). İç Savaş Nedeniyle Kilis'te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu

Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, (52),100-114.

Mercado, M. I. (1997). "Multicultural Realities in the Information Age: Questions of Relevance For Public Library Resource Allocationand Adequacy".*BottomLine: Managing Library Finances.*10 (3), 119-122. 14 Ekim 2020 tarihinde Bilgi çağında çok kültürlü gerçeklikler: halk kütüphanesi kaynak tahsisi ve yeterliliği ile ilgili sorular | Zümrüt İçgörü (emerald.com) adresinden erişildi.

Millî Eğitim Bakanlığı Temel Kanunu. (1973). *T.C. Resmî Gazete*, 14574, 24 Haziran1973.

Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, 1951 Tarihli Cenevre Sözleşmesi. (1951). 25 Temmuz 2020 tarihinde https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/179-199.pdf adresinden erişildi.

Odman, M. Tevfik, (1998). Ulusal Hukukumuzda Mülteci Tanımı. *Umuda Doğru Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği Dergisi,* 2(4), Ocak Şubat, s. 8-9.

Oğuz, E. S. (2012). Kültürlerarası iletişimde toplumsal bütünleşme merkezi olarak halk kütüphaneleri. *2. Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Değişen Dünyada Halk Kütüphaneleri 9-12 Mayıs 2012, Bodrum: Bildiriler, Posterler ve Çalıştay Raporları* içinde (s. 48-58). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.11ocak 2020 tarihinde http://openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/11697 adresinden erişildi.

Okutan, M. Ç. (2009), *Tek Parti Döneminde Azınlık Politikaları*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Orhan, O. (2014a). Suriye‟ye komşu ülkelerde Suriyeli mültecilerin durumu: Bulgular, sonuçlar ve öneriler", *ORSAM Yayını*, Rapor No: 189.

Orhan, O. (2014b). *IŞİD ile Mücadele, Sınır Geçişleri ve Türkiye*. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) Bölgesel Gelişmeler Değerlendirmesi, 11, 1-12.

Owen, D. (2005). American Identity, Citizenship, and Multiculturalism, *German-American Conference içinde,* Freiburg, Germany: Bundeszenrale fur politische Bildung and the Center for Civic Education. 20 Eylül 2021 tarihinde https://www.civiced.org/pdfs/germanPaper0905/DianaOwen2005.pdf adresinden erişildi.

Oytun, O. ve Gündoğar, Ş. S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Raporu,* ORSAM- TESEV Rapor No: 195, Ankara.

Ökmen, Ö. (2010), *Yabancılar Hukukunda Göçmenler,* (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara. 22 Mayıs 2020 tarihinde YÖK Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Örselli, E. ve Babahanoğlu, V. (2016). Türkiye'nin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analiz, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 9 (43): 2063-2072.

Özcan, A. S. (2018). Çok kültürlülük bağlamında Türkiye'nin Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim politikası. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4,* 17-29.

Özkarslı, F. (2014). *Suriye'den Türkiye'ye Göç ve Suriyelilerin Enformel İstihdamı (Mardin Örneği).* (Yüksek Lisans Tezi), Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin. 22 Mayıs 2020 tarihinde YÖK Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Özservet, Y. Ç. (2015). Göçmen çocukların şehre uyumu ve eğitim politikası. Yakup Bulut (Ed.). *Uluslararası Göç ve Mülteci Uyumu Sorununda Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (93-111). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi.

Paksoy, H.M., Paksoy, S. Memiş, H. Özçalıcı, M. (2012). *Arap Baharı'nın Sosyo-*

Ekonomik Etkileri: Türkiye-Suriye Karşılaştırması, II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu 1-2 Ekim 2012

Palo, G. (2014). *Türkiye'den Almanya'ya göç ve Türkiye göçmenlerinin Almanya'daki halk kütüphanelerini kullanma durumu.* (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum.10 Ocak 2021 tarihinde YÖK Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Phipps, A. (2014). They are bombing now: Intercultural dialogue in times of conflict. *Language and International Communication*, 14(1), 108-124.

Rabinovich, I. (1972). Syria Under the Ba'th 1963-1966. *The Army-Party Symbiosis Jerusalem: Israel Universities Press,* 1972, 80-84.

Ravensteın, E.G. (1885). "The Laws of Migration", *Journal of the Statistical Society of London*, 48(2); 167-235. 11 Mart 2021 tarihinde https://www.lcps.org/cms/lib4/VA01000195/Centricity/Domain/2584/Grigg%20on%20Ravenstein.pdf adresinden erişildi.

Richmond, A. H. (1993). Reactive migration: Sociological perspectives on refugee movements. *Journal of refugee Studies*, 6(1), 7-24.

Robinson, V. (1998). Defining and measuring successful refugee integration. *Proceedings of ECRE International Conference on Integration of Refugees in Europe*. Brussels: ECRE.

Sağıroğlu, A. Z. (2015). Türkiye'nin Değişen Göç Karakteri. *Sosyoloji Divanı Dergisi*, 3(*6)*, 9-30.

Sağlamtunç, T. (1994). *Çağdaş Kütüphanecilik ve Düşünce Özgürlüğü Üzerine.* İstanbul. Yapı Tasarım.

Sağlamtunç, T. (1995). Cumhuriyetimizin 70. Yılında halk kütüphaneciliğimiz Public libraries in the 70th year of the Turkish Republic, *Türk Kütüphaneciliği*, 9 (2): 135-143.

Sandıklı, A. ve Semin A. (2012) Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye, *Bilge*

Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Raporu, 1-57.

Schmidt, A. M. (2007). Public Libraries as Gateways to Integration illustrated through projects, policies and activities in Denmark in the conference of *The role of archives in teaching diversity and citizenship,* Tue 24 April, Methodist Central Hall, Westminster, London, UK.

Seydi, A. R. (2014). Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Fakültesi,* 31, 267-305.

Sirkeci, İ. ve Yüceşahin, M. (2014). Türkiye'de Göç Çalışmaları. *Göç Dergisi,* 1 (1), 1-10.

Sunata, U. (2017). *Suriyeli mülteci hayatlar monitörü: Genel değerlendirme.* İstanbul: İnsani Gelişme Vakfı.

Sümbül, S. (2017). Göçmenlerin toplumla entegrasyonunda kütüphanelerin rolü. *Bilgi Ve Belge Araştırmaları*, (8) , 42-58.13 Şubat 2021 tarihinde https://dergipark.org.tr/tr/pub/bel/issue/33594/372901 adresinden erişildi.

Şahin, İ. ve Düzgün, O. (2015). Türkiye'ye Gerçekleştirilen Ortadoğu Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sosyo-Ekonomik Etkileri: 1979-2014 Arasi. *Tesam Akademi, 2*(2), 167-195.

Şen, S. (2004). *Ortadoğu'da İdeolojik Bunalım, Suriye Baas Partisi ve İdeolojisi*. İstanbul: Birey Yayınları.

Şimşek, D. (2018). Mülteci entegrasyonu, göç politikaları ve sosyal sınıf: Türkiye'deki Suriyeli mülteciler örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2), 367-392.

T.C İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), 2017. https://www.afad.gov.tr/barinma-merkezlerinde-son-durum adresinden erişildi.

T.C. İçişleri Bakanlığı (2020). Geçici Koruma. Göç İdaresi Başkanlığı.

20 Kasım 2020 tarihinde Göç Tarihi (goc.gov.tr) adresinden erişildi.

T.C. İçişleri Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü Göç ve Acil

Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı**.** (2018). 24 Ocak 2021 tarihinde http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_12/03175027_03-12-2018__Ynternet_BYlteni.pdf adresinden erişildi.

Tallinn Annual Report, 2014.

3 Ocak 2021 tarihinde https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwj_ib2q8c7xAhVZhf0HHZMGDIMQFjAAegQIAhAD&url=https%3A%2F%2Fwww.tallinn.ee%2FTallinn-annual-report-2014_A4_spread_web.pdf&usg=AOvVaw1WnP-xgRyeaoxEZdb5G8Yi adresinden erişildi.

Taştan, C. ve Çelik, Z. (2017). *Türkiye'de Suriyeli çocukların eğitimi: Güçlükler ve öneriler.* Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.

Tatlılıoğlu, D. (2012). *Göç Sosyolojisi Açısından Hicret*. İstanbul: Asitan.

Tepeçiklioğlu, A. O. ve Tepeçiklioğlu, E. E. (2015). Teoriden Pratiğe: Suriye Krizi

ve Uluslararası Toplum", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 70 (1), 163-193.

The European Bureau of Library, Information and Documentation Associations

(EBLİDA). (2021).12 Mart 2021 tarihinde http://www.eblida.org/ adresinden erişildi.

Toksabay, B. (2010). *The Health Right of Refugees in Turkey.* (Yüksek Lisans Tezi),

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.21 Ocak 2021 tarihinde YÖK Tez Kataloğu veri tabanından erişildi.

Toplu, R. (2014). *TOHAV Göç Analiz Raporu 2014*. Toplum ve Hukuk Araştırmaları

Vakfı.

Tor, H. (2010). Türkiye'de çocuk işçiliğinin boyutları. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks, 2*(2), 25-42. 21 Mart 2021 tarihinde http://www.dieweltdertuerken.org/index.php/ZfWT/article/viewArticle/138 adresinden erişildi.

Toros, A. (2008), *Sorunlu Bölgelerde Göç*, Global Strateji Enstitüsü, Ankara.

Tutar, H. (2016). *Sosyal Psikoloji: Kavramlar ve Kuramlar.* İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2004), *Beşeri Coğrafya: İnsan Kültür Mekân,* Çankaya Kitabevi, İstanbul.

Türk Dil Kurumu. (2020). 14 Nisan 2021 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden erişildi.

Türk Kızılay'ı Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü. (2017). *2017 Yılı Göç İstatistikleri Raporu,* Ankara. 11 Aralık 2020 tarihinde https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/38492657_2017-yili-goc-istatistik-raporu-ocak-2018.pdf adresinden erişildi.

Türk Vatandaşlığı Kanunu (2009). *T.C. Resmî Gazete*, 27256, 12 Haziran 2009.

Türk, G. D. (2016). Türkiye'de Suriyeli Mültecilere Yönelik Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetleri İlişkin Bir Değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi* (25), 148- 152.

Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası. *T.C. Resmî Gazete,* 17863, 18 Ekim 1982.

Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliği. (1994). *T.C. Resmî Gazete*, 94/6169, 14 Eylül 1994.

UNCHR. (2020a). 15 Aralık 2020 tarihinde https://www.unhcr.org/refugee-statistics/ adresinden erişildi.

UNCHR. (2020b).

15 Aralık 2020 tarihinde https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri adresinden erişildi.

UNESCO (1982). *Mexico City Declaration on Cultural Policies*.

12 Ekim 2020 tarihinde http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/dynamic-content-single-view/news/mexico_city_declaration_on_cultural_policies_world_conferen/ adresinden erişildi.

UNESCO Halk Kütüphanesi Bildirgesi/ Kasım 1994. (1995). (Y. Tonta. Çev.). *Türk Kütüphaneciliği,* 9 (2): 144-147. 2 Aralık 2020 tarihinde UNESCO Halk Kütüphanesi Bildirgesi (Kasım 1994) | Tonta | Türk Kütüphaneciliği (tk.org.tr) adresinden erişildi.

Uzman, N. ve Tösten, R. (2016). Suriyeli Akademisyenlerin Bakış Açısından Türkiye Suriye İlişkileri ve Sığınmacıların Meselesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmalar Dergisi,* Sayı: 24, ss. 251-272.

Valenta, M. ve Bunar, N. (2010) State Assisted Integration: Refugee Integration Policies in Scandinavian Welfare States: the Swedish and Norwegian Experience. *Journal of Refugee Studies* 23 (4): 463-483.

Vrecer, N. (2010) Living in Limbo: Integration of Forced Migrants from Bosnia and Herzegovina in Slovenia. *Journal of Refugee Studies* 23(4): 484- 502.16 Aralık 2020 tarihinde https://academic.oup.com/jrs/article-abstract/23/4/484/1529353 adresinden erişildi.

Webb, S. M. (2010). *The role of public libraries in society: a case study from a poor suburb of windhoek, namibia.* 22 Ocak 2021 tarihinde https://www.ideals.illinois.edu/handle/2142/14996 adresinden erişildi.

White, M. J. ve Lindstrom, D. P. (2005). Internal migration. In *Handbook of population,* 311-346.

Witteveen, A. (2015). Public Libraries Support Refugees, 14 Şubat 2021 tarihinde https://www.libraryjournal.com/?detailStory=public-libraries-support-refugees adresinden erişildi.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013). *T.C. Resmî Gazete*, 28615, 4 Nisan 2013.

Yabancılara Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Genelgesi. (2014). *T.C. Resmî Gazete*, 10230228/235/4145933, 23 Eylül 2014.

Yalçın, C. (2004), *Göç Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara.

Yaldız, F.(2013). Diaspora Kavramı: Tarihçe, Gelişme ve Tartışmalar, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* No:18, Ankara, Bahar.

Zhang, J. (2021). An Implementation Case of the Multicultural Library Manifesto in the Guangzhou Library. *IFLA Library Services to Multicultural Populations Newsletter,* (43), 3-4.

Yanık, C. (2012). *Dünyadaki Çok Kültürlülük Tartışmaları Bağlamında Türkiye'de Çok Kültürlülük: Eleştirel Bir Bakış*. (Doktora Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bilim Dalı, Bursa.

Yanık, C. (2013). *Dünyada ve Türkiye'de Çok Kültürlülük*. Ankara: Sentez.

Yavuzdemir, M. & İçöz, A. (2018). Toplumsal uyunma dair bir yönetişim modeli: Kilis Çocuk Kütüphanesi örneği. A. Kakırman Yıldız & L. Özdemir (Yay. Haz.). *1. Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu Bildiriler ve Posterler 14-17 Kasım 2018, Nevşehir* / Türkiye içinde(ss.353-362). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

Yılmaz, B. (2000). Çok kültürlü toplumlarda etnik azınlık çocuklarının okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları. *Türk Kütüphaneciliği*, *14*(4), 451-465. 12 Mart 2021 tarihinde

http://bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/turkkutuphaneciligi14(4)451-465.pdf adresinden erişildi.

Yılmaz, Bülent. (1990). *Okuma Alışkanlığı ve Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Yılmaz, H. (2014). *Türkiye'de Suriyeli Mülteciler – İstanbul Örneği – Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler.* İnsan Hakları ve Mazlumlar için Dayanışma Derneği (MAZLUMDER).

Yüksel, U., Bulut, M. N. ve Mor, Z. (2014). *Türkiye'de bulunan Suriyeli mülteciler: İnfografik rapor.* Ankara: Uluslararası Orta Doğu Barış Araştırmaları Merkezi.

Zan, B. U. ve Adalı, K. H. (2018). Mülteci çocukların gelişiminde kütüphanelerin rolü. A. Kakırman Yıldız & L. Özdemir (Yay. Haz.). *1. Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu Bildiriler ve Posterler 14-17 Kasım 2018, Nevşehir* / Türkiye içinde(ss.133-145). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

Zelinsky, W. (1971). *The hypothesis of the mobility transition,* Geographical review.

EKLER

EK-1. Suriyeli Mültecilerin Toplumla Entegrasyon Sürecinde Kütüphanelerin Rolü: Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Örneği Görüşme Formu

Tarih:

Katılımcının Yaşı:

Katılımcının Cinsiyeti:

Katılımcının Eğitim Durumu:

Katılımcının Kaç yıldır Geçici Barınma Merkezinde Yaşadığı:

1) Gereksinim duyduğunuz her türlü kaynağa kütüphane aracılığıyla erişim sağlayabiliyor musunuz?
2) Kütüphaneye üye olurken sıkıntı yaşadığınız bir durum oldu mu?
3) Kütüphane personeli ile iletişim kurarken sıkıntı yaşadınız mı? Varsa açıklar mısınız?
4) Kütüphane personelinin Arapça bilen biri olmasını tercih eder miydiniz? Neden?
5) Kütüphaneden genel olarak hangi konuda memnunsunuz?
6) Kütüphanede kendi anadiliniz ile araştırma yaptığınız vakit hangi zorluklar ile karşılaşıyorsunuz?
7) Kütüphaneye ulaşım konusunda sıkıntı yaşıyor musunuz?
8) Kütüphane dermesinde anadilinize yönelik yeterli, kaynak var mı?
9) Kütüphanede vakit geçirirken kendinizi bulunduğunuz topluma ait hissediyor musunuz? Kütüphanenin bu yönde sunduğu hizmetler var mı?
10) Kütüphanede bulunduğunuz vakit kendinizi yabancı hissediyor musunuz?
11) Kütüphanede karşılaştığınız bir sorunu dile getirme konusunda sıkıntı yaşıyor musunuz?

12) Kütüphanenin eğitim ve kültürel açıdan gelişiminize katkı sağladığını düşünüyor musunuz? Varsa bu yöndeki çalışmalardan bahseder misiniz?

13) Kütüphanenin Suriye'de yaşadığınız sıkıntıları atlatmanızda yardımcı olduğunu düşünüyor musunuz?

14) Kütüphanenin size psikolojik anlamda destek olduğunu düşünüyor musunuz?

15) Kütüphanede Türkçe dil öğrenimini kolaylaştıracak kaynaklar bulunuyor mu?

16) Kütüphane dermesinde aldığınız Türk eğitim sistemini desteleyecek kaynaklar bulunmakta mıdır? Eğer var ise size ne gibi faydaları oldu?

17) Kütüphanenin iki farklı kültürü ve toplumu yakınlaştıracak hizmetleri, etkinlikleri bulunmakta mıdır?

18) Kütüphanenin yeni bir toplumda yaşamayı benimsetip kolaylaştırarak farklı kültürlerin benimsenmesi yönünde önemli bir rolü üstlendiğini düşünüyor musunuz?

19) Kütüphaneyi kullanmanızın en önemli nedeni nedir?

20) Kütüphanede eksik olduğunu düşündüğünüz ve yapılmasını istediğiniz bir konu var mı?

21) Suriye de kütüphaneyi kullanımınız ne sıklıktaydı? Kütüphaneden ve sunduğu hizmetlerden memnun muydunuz?

22) Suriye de kütüphanenin hangi hizmetlerinden yararlanıyordunuz ve karşılığında bir ücret ödüyor muydunuz?

23) Suriye de kütüphanenin sunduğu hizmetler kültür, eğitim ya da sosyal açıdan gelişiminize katkı sağlıyor muydu?

24) Suriye de kullandığınız kütüphanenin sunduğu hizmet ve imkânları anlatır mısınız?

25) Suriye de yaralandığınız kütüphaneler ve Türkiye'de kullandığınız kütüphaneyi karşılaştırıp eksik ve güçlü yönleriyle yazar mısınız?

26) Türkiye'de yaşadığınız sorunlardan kısaca bahseder misiniz?

27) Türkiye'de size sunulan imkânlardan bahseder misiniz?

EK – 2. Çankırı Karatekin Üniversitesi Etik Kurul Anket Değerlendirme Formu

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL DEĞERLENDİRME FORMU

Toplantı No:	20
Araştırmanın Yürütücüsü:	FATİME TOLUOĞLU
Araştırmanın Başlığı:	Suriyeli Mültecilerin Toplumla Entegrasyon Sürecinde Kütüphanelerin Rolü: Kilis Elbeyli Geçici Barınma Merkezi Örneği
Karar Tarihi:	31-05-2021
Kurul Görüşü:	Danışman öğretim elemanının ismi belirtilmek kaydı ile başvuru kabul edilmiştir.

SONUÇ: Danışman öğretim elemanının ismi belirtilmek kaydı ile başvuru kabul edilmiştir.

Başkan
Prof. Dr. Murat ARI
İMZA

Üye
Prof. Dr. Ali YİĞİT
İMZA

Üye
Doç. Dr. Ela CANBOLAT
İMZA

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Haydar KOÇ
İMZA

Üye
Öğr. Gör. Fatma Tayhan KARTAL
İMZA

Üye
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim AKYOL
İMZA

Üye
Avukat Mehmet ÇAKMAK
İMZA

T.C. ASLI GİBİDİR

Çankırı Karatekin Üniversitesi

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCİD NO	0000-0001-8470-3173
Adı Soyadı	Fatime TOLUOĞLU
Doğum Yeri	KİLİS
Doğum Tarihi	17/02/1997

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Bilgi ve Belge Yönetimi

KATILDIĞI

Kurslar	Bilgisayar

İLETİŞİM

Adres	Mehmet Şanlı Mah. Erdoğan Bayraktar Cad. FG/8A Blok kat 7 Daire 16 Kilis Merkez
İletişim	toluoglufatime@gmail.com